

กำหนดการเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

- Number 1 (January - March)
- Number 2 (April - June)
- Number 3 (July - September)
- Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่งานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.
2. To provide academic services in solving social problems.

ดุษฎีมาฆะ

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 23 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2566
Vol. 23 No. 4 (October - December 2023)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความ
เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก
กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่
ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียน
บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.
To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตต์เจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Thamwatharapundit

Assoc. Prof. Dr. Phrarajpattanavajarabundit

Prof. Dr. Prayong Seanburan

Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen

Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Khon Kaen University

Thammasat University

Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ., รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.กนกกร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Phrakhu Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Northeastern University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Pibulsongkram Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpompavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Putthiwat Thawonsinsak	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ :

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาท อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: sariga.saw@mcu.ac.th

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรินรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 23 ฉบับที่ 4 ประจำปี เดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2566

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.สมควร นามสีฐาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.พิดชา อุทิสวรรณกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วันหยก อติเศรษฐพงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาลี มหณรงค์ชัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
6. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
9. รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลิน จินนุ่น	มหาวิทยาลัยทักษิณ
10. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกกลางกุล	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
13. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัลยวัฒน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
17. รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล	มหาวิทยาลัยบูรพา
19. รองศาสตราจารย์ คำนวณ คำมณี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
20. รองศาสตราจารย์ ไพรินทร์ กะทิพมราช	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริทธิ์ เจียมปัญญาธิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญวรา ชูประวัติ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดโชพล เหมนาไลอย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกาญจน์ นาคนวล	มหาวิทยาลัยมหิดล
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะมาศ ใจไผ่	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรณิการ์ อินตะวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 23 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2566

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีนทร์ นาคสิงห์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลพร สุจริตธรรมกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารศรี สอทิพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์รัตน์ เหมนาโหลย	มหาวิทยาลัยบูรพา
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จีพร นาคสัมฤทธิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันธิ์ดิวิชัย	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ ไทยมา	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณา สุดสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิณา ประชากุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
46. พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
47. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
48. อาจารย์ ดร.สุมนา ลีลาวณิชกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
49. อาจารย์ ดร.มณูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
50. อาจารย์ ดร.อารีย์ บินประทาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
51. อาจารย์ ดร.อุมารินทร์ ตูลารักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณานุกรม

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ฉบับนี้ เป็นปีที่ 23 ฉบับที่ 4 ประกอบด้วย **บทความวิจัย** 1) รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย 2) [ความสำเร็จ คือ การเดินทาง]: อุปถัมภ์โนทัศน์ในเว็บไซต์พันทิป ดอทคอม 3) Phosphate Fertilizer Industry Capacity Reduction Policy in China, Based on CGE Model 4) กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ภายในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนศาลาหลังบ้าน กรุงเทพมหานคร 5) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต 6) ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7) การสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษา วรรณกรรมเรื่องชายพองและเรื่องพื้นเวียง ฉบับปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน วัดศรีชมชื่น บ้านคกเลาใต้ ตำบลอุ้ม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย 8) การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 9) ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหาหนทางในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ 10) การพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติ 11) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 12) การบูรณาการงานพุทธศิลป์สู่ชุมชน 13) การพัฒนาตลาดเอกลักษณ์ผ้าทอลือชะอำ ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย 14) การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์พระราชาเพื่อการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 15) Factors Affecting Social Adaptation of Relocated Migrated Households: A Case Study of Duimenshan Resettlement Site in Dongchuan, Yunnan Province, P.R. China 16) กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง 17) ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 18) การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และ**บทความวิชาการ** ประกอบด้วย 1) กิณในพระพุทธรูป 2) พิธีแรกนาขวัญในกสิกรรมท้าวสุทนต์ 3) ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 4) การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร 5) วิเคราะห์การบรรลุนิยามของพระองค์ลีมาเถระ 6) การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ 7) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากความรู้ และบทความวิชาการ ตามที่ปรากฏ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย
The Forest Conservation Model According to Buddhist Ethics of Loei Provincial Sangha
บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์, สุวิน ทองปั้น และจรัส ลีกา
Boonyawat Boontawong, Suwin Thongpan and Jaras Leeka 1
- [ความสำเร็จ คือ การเดินทาง]: อุปลักษณ์โน้ตชนในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม
[SUCCESS IS A JOURNEY]: Conceptual Metaphors on Pantip.com Website
พงษ์วิศิษฐ์ ปะนัดธา และภคภต เทียมทัน
Pongwisit Panattha and Pakapot Thiamthan 19
- Phosphate Fertilizer Industry Capacity Reduction Policy in China, Based on CGE Model
Yu Qingqing, Chalermchai Panyadee, Somkid Kaewthip
and Bongkochmas Ek-lem 31
- กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ภายในเขต
ชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนศาลาลงบ้าน กรุงเทพมหานคร
The Participatory Process in the Inheritance and Organizing of Cultural
Activities within the urban area: A Case study of the Sala Lhang Ban, Bangkok
พกามาศ เลียงธนะฤกษ์
Pakamat Leangthanarer 49
- พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต
The Behavior of Foreign Tourists and Cultural Tourism Phuket
เอกชัย ชำนินา
Ekachai Chamnina 63

- ปัจจัยทุกระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Multi-level Factors Affecting the Public Mind of Students in Primary Schools under the Offices of Primary Educational Service Area in the Northeast of Thailand

นวลปรางค์ หล้ากมี, พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ และสมคิด สร้อยน้ำ

Nualprang Lakmee, Phongnimit Pongpinyo and Somkid Sroinam

79

- การสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษา วรรณกรรมเรื่องชายฟองและเรื่องพื้นเวียง ฉบับปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน วัดศรีชมชื่น บ้านคกเลาใต้ ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

Construction of Cultural Meaning Through Folk Literature: A Case Study of the Folk Literature of Say Fong and Phuen Wieng in Transliteration of the Palm-leaf Manuscripts at Srichomchuen Temple, Khok Lao Tai Village, Bu Hom Sub-district, Chiang Khan District, Loei Province 1

สุรธัชชกุล นุ่นภูบาล

Surathadchanukoon Nunphoobal

97

- การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

An Analyze White Business Operations from the Perspective of Buddhist Ethics of Enterprises in Mueang District Nong Bua Lamphu Province

วัลย์ลดา รัตนศิริวารากร, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จรัส ลีกา และพระมหาสากร สุภรเมธี

Wallada Ratthanasiriwarakorn, Phrakhr Bhavanabodhikun, Jaras Leeka and Phramaha Sakon Suparamethee

111

- ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหารทศนิยมในชั้นเรียนคณิตศาสตร์

Students' Conceptual Understanding on Division with Decimals in Mathematics Classroom

พูลทรัพย์ ทองโคตร, นฤมล ช่างศรี และสมนึก วรวิเศษ

Poonsap Thongkhot, Narumon Changsri and Somnuek Worawiset

127

- การพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติ

Personnel Development Maintains Security by Implementing the Quality Management Cycle in Organization (PDCA) Practice

บุญเรือน ทองทิพย์

Boonruen Thongthip 139
- รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Learning Leadership Development Model of School Administrators Expanding Educational Opportunities, under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast

รมิดา เศรษฐบุติ, ทรัพย์หิรัญ จันทักษ์ และพรเทพ เสถียรนพเก้า

Ramida Setthabodee, Suphirun Jantarak and Pornthep Steannoppakao 153
- การบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชน

Integrating Buddhist Arts into the Community

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, บุญช่วย ดุใจ และศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี

Phisit Kotsupho, Boonchuay Doojai and Sirisak Apisakmontree 171
- การพัฒนาลายเอกลักษณ์ผ้าทอลื้อชะจำ ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

Identity Development of Lue Khaja Woven Fabric Patterns at Ban Mae Loi Luang Community, Sri Don Chai Sub-district, Thoeng District, Chiang Rai Province

ณรงค์ เจนใจ

Narong Jenjai 187
- การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์พระราชาเพื่อการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

Development of Local Wisdom for Agricultural Water Conservation and Allocation in Nonirrigated Area of Sanpatong District, Chiang Mai Province

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และณัด บุญชัย

Choosit Coochat and Thanat Boonchai 203

- **Factors Affecting Social Adaptation of Relocated Migrated Households:
A Case Study of Duimenshan Resettlement Site in Dongchuan, Yunnan
Province, P.R. China**
Yun Jianhui, Somkid Kaewtip, Chalermchai Panyadee and Pradtana Yossuck 173
- **กลุ่มชาติพันธุ์โซ่: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง**
The So Ethnic Group: Ways of Living, Sociocultural Characteristics and Changes
เทพรักษ์ สุริฝ่าย, เกียรติศักดิ์ บังเพลิง และธีระพงษ์ มีไธสง
Theparak Surifai, Kiattsak Bangperng and Theearpong Meethaisong 231
- **ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนเขาฉกรรจ์**
ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
**Social Return on Investment (SROI) for Creative Economy of Khao Chakan
Community, Khao Chakan Dis-trict, Sa Kaeo Province**
นพพล จันทร์กระจำแจ้ง และอนันต์ ลากุล
Noppol Jankrajangaeng and Anan Lakul 245
- **การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัย**
เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
**The Needs Assessment for Life and Career Skills of Students of Rajamangala
University of Technology Isan**
อธิปัตย์ ฤทธิธิน และเผชญ์ กิจระการ
Atipat Ritiron and Pachoen Kidrakarn 261

บทความวิชาการ : Academic Article

- **กินในพระพุทธศาสนา**
Eating in Buddhism
พระสมุห์ทัน ธรรมสโร (แฝงสะโด) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)
Phra Samuttan Dhammasaro (Laksado)
and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao) 275

■ พิธีแรกรนาขวัญในกสิกรรมทวารวดี

The ‘Rak-Na-Khwan’ Ceremony in Buddhism

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธีเมธี (เจริญเกียรติ) และพระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ

Phraparad Narongsak Visutimetee (Charoenkiat)

and Phramaha Daosayam Wachirapanyo

285

■ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

Spiritual Leadership of School Administrators in the Digital Age

ชนัธชัย โชคดีตันติทรสกุล, ปณิธาน วรณวัลย์, เกษกนก วรณวัลย์, เพียงแข ภูผายาง
และเพ็ญนภา สุขเสริม,

Khanchai Chottantitarasagul, Panithan Wannawan, Kethanok Wannawan,

Piangkhae Poopayang and Pen-napha Sukserm

297

■ การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร

An Analysis of Love in the Piya Sutta

พระมหาอภิสิทธิ์ วุฑฒิสสร (เจริญราช) และพระโสภณพัฒนบัณฑิต

Phramaha Aphisit Vuḍḍhissaro (Jaroenrat)

and Phra Sophonphatthanapundit

309

■ วิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์สิริมาเถระ

Analyze Enlightenment of Phra Angulimālya Thera

พระสุริโย สุขิโต (รุ่งเรือง) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)

Phra Suriyo Sukhito (Rungrueang)

and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

319

■ การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

The Integration of ITTHIPATA 4 with the New Theory Agriculture

พระมหาณัฐพล ธิษายุกโก (บานชน) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)

Phramaha Nattaphon Thigkayuko (Banchon)

and Phramaha Mit Thitapanyo

329

■ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร

The Development of the Quality of Life in Mangala Sutta

พระครูวิริยคุณสาร วิริโย และพระครูสุธีคัมภีรญาณ

Phrakhru Wiriya Khunnasan Wiriyo and Phrakhru Sudhikhambhirayan

341

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์

355

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

356

รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์ จังหวัดเลย*

The Forest Conservation Model According to Buddhist Ethics of Loei Provincial Sangha

บุญวัฒน์ บุญทะวงค์, สุวิน ทองปั้น และจรัส สีกา

Boonyawat Boontawong, Suwin Thongpan and Jaras Leeka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: boontawongboonyawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ของวัดในจังหวัดเลย 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในการอนุรักษ์ป่าไม้ 3) สร้างรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 38 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานการณ์ป่าไม้ของวัดในจังหวัดเลยเริ่มหายไปด้วยสาเหตุ 5 ประการ คือ 1) การเพิ่มขึ้นประชากร 2) การขยายเมือง 3) การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 4) การสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ 5) ความต้องการพื้นที่เพื่อการเกษตร และปศุสัตว์ จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ป่าไม้ให้คือสภาพเดิมด้วยการปลูกป่า การดูแลป่า และบำรุงรักษาป่า
2. หลักพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ และสภาพแวดล้อม และหลักพุทธจริยศาสตร์ที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ได้แก่ หลักสัมมปปทาน 4 และหลักสัพปาเย 4
3. รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลยได้มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ 2 หลัก คือ สัมมปปทาน 4 และหลักสัพปาเย 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเป็นรูปแบบใน

*ได้รับบทความ: 17 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 17 ธันวาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2566

Received: July 17, 2023; Revised: December 17, 2023; Accepted: December 17, 2023

การอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย 3 รูปแบบ คือ การปลูกป่า การดูแลป่า และบำรุงรักษาป่า ที่นำไปสู่ความมั่นคง และยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การอนุรักษ์; ป่าไม้; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the forest situation and forest conservation of temples in Loei Province; 2) to study Buddhist ethics in forest conservation; 3) to create a model of forest conservation according to Buddhist ethics of Loei Provincial Sangha. This study was carried out by means of qualitative research through studying information from the Tipitaka, academic papers, and related research. There were 38 key informants. The obtained data were interpreted by descriptive analysis based on an inductive method.

The research results were as follows:

1. The situation of forests and forest conservation of temples in Loei Province: forests in Loei Province began to disappear due to five main reasons: (1) population increase, (2) urban expansion, (3) use of modern technology, (4) construction of various buildings and (5) the need for areas for agriculture and livestock. Therefore, it is necessary to plant forests and take care of and maintain forests.

2. Buddhist ethics in forest conservation: Buddhist ethics is the principle of behavior that humans should treat human beings and the environment. The principles of Buddhist ethics used in forest conservation to achieve fertility are the Four Sammappadhāna and Four Sappāya.

3. The model of forest conservation according to Buddhist ethics of the Sangha of Loei Province: there was a model that applied two Buddhist ethics principles: the Four Sammappadhāna and Four Sappāya to create three models of forest conservation of the Loei Provincial Sangha: afforestation, forest care, and forest maintenance leading to stability and sustainability.

Keywords: model; conservation; forest; Buddhist ethics

1. บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนับเป็นปัญหาและจุดอ่อนของการรักษาสถานการณ์การผลิตรวมทั้งการบริการและการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ปัจจุบันมนุษย์ได้นำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างไม่ระมัดระวังขาดความรอบคอบจึงเป็นเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย จำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินมีความเสื่อม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม การจัดการทรัพยากรน้ำยังไม่สามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง (คณะกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 11-12) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่มีความค่าและประโยชน์แก่สรรพชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ธนาชาติ มั่งกิตะ, 2551) ป่าไม้ช่วยรักษาสมดุลทางธรรมชาติ รักษาสภาพอากาศ แม่น้ำลำธาร ให้ความชุ่มชื้นแก่แผ่นดิน เกื้อกูลแก่ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ทั้งแม่น้ำ ภูเขา รวมทั้งระบบนิเวศต่างๆ นอกจากนั้นป่ายังเป็นแหล่งรวมพืชพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิด (พระครูพิพิธจารุธรรม, 2557) ป่าไม้เป็นแหล่งสมุนไพรที่สำคัญ เป็นที่อาศัยของสัตว์ชนิดต่างๆ ป่าไม้จึงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่โอบอุ้มชีวิตของมนุษย์และสัตว์ ในอดีตประเทศไทยมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ สามารถจุนเจือให้คนไทยได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ได้ตลอดเวลา แต่ปัจจุบันสังคมไทยและสังคมโลกมีความเจริญก้าวหน้าและจำนวนประชากรมีเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความ

ต้องการของมนุษย์ที่มีอย่างไม่สิ้นสุด (จักรพรรณวงศ์พรวิณ, 2561) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและปลูกจิตสำนึกให้มนุษย์เห็นคุณค่าของป่าไม้ในการช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ให้เป็นมรดกทางธรรมชาติแก่คนรุ่นต่อไป

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับทุกชีวิต ทั้งมนุษย์ ทั้งสัตว์ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ป่าไม้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ต่างๆ เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับมนุษย์ เป็นสถาปัตยกรรมธรรมชาติที่มีความวิจิตรประหนึ่งมนุษย์สร้าง นอกจากนั้นป่าไม้ยังเป็นแหล่งรวมสรรพคุณเภสัชที่มีคุณค่าต่อการรักษาโรคต่างๆ มากมาย หลากหลายชนิด ที่ได้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ที่นั่นย่อมมีสัตว์ป่านานาชนิดเข้าไปอาศัยและขับถ่ายมูลให้ต้นไม้พันธุ์ต่างๆ เกิดขึ้น สรรพสิ่งจึงพึ่งพิงพึ่งพาอาศัยกันอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กันตามหลักปฏิจจสมุปบาทของพุทธปรัชญาที่ว่า “เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้ก็เกิด เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” (ส.นิ. (ไทย) 16/41/86) สอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ารัชกาลที่ 6 ว่า “เสียพิเพราะป่า ปก ปารกเพราะเสียยัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง หญ้ายังเพราะดินดี” (องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2564) ในอดีตป่าไม้ในประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์มาก เพราะประชาชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเห็นว่าสรรพสิ่งเป็นปัจจัยของกันและกัน ประกอบกับสังคมไทยในอดีตมีการแข่งขันน้อย และมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ที่เป็นเจ้าป่าเจ้าเขา จึงเป็นเหตุให้ประชาชนมีหิริ

โอดตปปรหม ไม่กล้าที่จะไปตัดไม้ทำลายป่า เพราะละอายชั่วและเกรงกลัวต่อบาปกรรมและดวงวิญญาณเจ้าป่าเจ้าเขาจะโกรธและลงโทษเอา จึงเป็นเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ (เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย, 2561, หน้า 2203- 2216)

พุทธศาสนามีความผูกพันกับป่าไม้และให้ความสำคัญกับ “ป่าไม้” เพราะป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อทุกชีวิต ป่าก่อให้เกิดน้ำปกคลุมดิน เป็นเครื่องฟอกอากาศของโลก เป็นที่อาศัยของสัตว์ต่างๆ และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์ พุทธศาสนากับป่าเป็นสิ่งคู่กันพระพุทธเจ้าทรงผูกพันกับป่ามาตลอดพระชนม์ชีพ พระองค์ประสูติในป่า ตรัสรู้ในป่า แสดงธรรมครั้งแรกในป่า และเสด็จปรินิพพานในป่า นอกจากนั้นป่ายังเป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดความสงบวิเวก เหมาะสมต่อการบำเพ็ญจิตภาวนา ดังที่ปรากฏในสังยุตตนิกายสฬายตนวรรค พระสูตรต้นปิฎกว่า (ส.ส. (ไทย) 18/376/452) “ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นโคนไม้ นั้นเรือนว่าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเพ่งอย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนในภายหลังเลย นี่เป็นอนุศาสนิของเราเพื่อเธอทั้งหลาย” จากข้อความในพระสูตรนี้พบว่าการเจริญจิตภาวนาที่บรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วก็เพราะมีสถานที่ เป็นสปปายะที่เอื้อต่อการปฏิบัติ

สำหรับในสังคมไทยนั้น วัดกับป่าไม้เป็นสิ่งคู่กัน พระสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันอาศัยป่าไม้เป็นที่บำเพ็ญสมณธรรม แต่ว่าในระยะเวลาตั้งแต่ประเทศไทยมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นแผนพัฒนา

ประเทศฉบับแรกของไทย จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง แต่การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตเพียงด้านเดียว ทำให้เกิดปัญหาสังคมอีกมากมายตามมา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ทำให้ระบบนิเวศเกิดความเสียหาย โดยเฉพาะป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ผืนป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้ถูกทำลายไปด้วยน้ำมือของมนุษย์เพื่อสนองความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุด ป่าที่ยังคงมีเหลืออยู่บ้างเป็นเพียงป่าไม้ในวัด ซึ่งพระสงฆ์และชาวบ้านที่เห็นความสำคัญของป่าได้ร่วมกันอนุรักษ์เอาไว้ ด้วยทรงเห็นว่าป่าไม้มีความสำคัญดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงมีแนวทางในการอนุรักษ์ป่าด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ห้ามมิให้พระสงฆ์ตัดต้นไม้ ซึ่งปรากฏในกฎคาวรรคสิกขาบทที่ 1 แห่งวินัยปิฎกว่า (วิมहा. (ไทย) 2/90/278) “เป็นปาจิตติย เพราะพรากรกฏคาม” และทรงห้ามมิให้ภิกษุใช้น้ำที่มีตัวสัตว์ รดหญ้าและดิน ดังที่ปรากฏในกฎคาวรรคสิกขาบทที่ 10 แห่งพระวินัยปิฎกว่า “อนึ่ง ภิกษุใดรู้ว่าน้ำมีตัวสัตว์ รดเองก็ดี ใช้ให้คนอื่นรดก็ดี ซึ่งหย้าก็ดี ดินก็ดี เป็นปาจิตติย” (วิมहा. (ไทย) 2/85/274) วิถีชีวิตของนักบวชในพระพุทธศาสนา จึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ แม่น้ำลำคลอง และสัตว์ป่า โดยสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นปัจจัยของกันและกันตามหลักปฏิจจสมุปบาท ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ “ป่าไม้”

อย่างสำคัญ วัดแต่ละแห่งจึงเป็น “รมณีสถาน” คือเป็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ใจ เป็นที่ศึกษาปฏิบัติธรรมและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า (สำนักงานจังหวัดเลย, 2564) “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด” เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูด และประเพณีการละเล่นผีตาโขน เป็นต้น จึงเป็นจังหวัดที่คนอยากไปท่องเที่ยวมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง นอกจากนั้นจังหวัดเลยยังได้ชื่อว่าเป็น “ดินแดนอริยสงฆ์” เพราะเป็นสถานที่ที่พระสงฆ์ได้มาอาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมจนเป็น “อริยสงฆ์” ที่มีชื่อเสียงหลายรูป เช่น พระครูญาณทัสสี (คำดีปภาโส) หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ หลวงปู่ชอบ ฐานสโม เป็นต้น อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในอดีต วัดในจังหวัดเลยหลายแห่งมีคำว่า “ป่า” นำหน้าและลงท้ายเช่น วัดป่าห้วยปลาตุก วัดศรีอภัยวัน วัดศรีวิชัยวนาราม เป็นต้น จากข้อมูลพบว่าเมื่อปีพ.ศ. 2516 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น 138,566.875 ไร่ หรือร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด แต่ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าเพียง 102,488,302.19 ไร่ หรือร้อยละ 31.68 เท่านั้น (สำนักงานจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้, 2561) สำหรับในภาคอีสาน 20 จังหวัดนั้นมีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 104,823,709,22 ไร่ แต่มีพื้นที่ป่าไม้เพียง

15,751,998,42 ไร่ หรือร้อยละ 15.03 เท่านั้น ส่วนพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดเลยเหลือเพียง 2,113,593,41 ไร่ จากพื้นที่ของจังหวัด 6,562,289,91 ไร่ หรือร้อยละ 32.21 ของพื้นที่ป่าไม้ภาคอีสาน (สำนักงานจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้, 2561 หน้า 7) ป่าไม้ที่มีจำนวนลดลงมีสาเหตุอันเนื่องมาจากการบุกรุกจำนวน 1,726 ครั้ง การทำไม้ 1,749 ครั้ง การล่าสัตว์ป่า 23 ครั้ง และการหาของป่า จำนวน 27,288 ครั้ง นอกจากนั้น จากไฟไหม้ป่าวน 1,555 ครั้ง (สำนักงานป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า, 2564) ปัจจุบันป่ายังคงพอมีเหลืออยู่บ้างก็เป็นเพียงป่าไม้ในวัด ซึ่งวัดในจังหวัดเลยจึงเป็นแหล่งอนุรักษ์ป่าไม้ที่สำคัญเช่น วัดถ้ำผาปู่ อำเภอเมือง วัดป่าห้วยปลาตุก อำเภอนาด้วง และวัดถ้ำแสงธรรมพรหมาวาส อำเภอปากชม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์และสัตว์ มนุษย์ได้ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคจากป่าไม้ นอกจากนั้น ป่าไม้ยังให้ประโยชน์โดยอ้อม เช่น เป็นแหล่งพอกอากาศ เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน และป้องกันพังทลายของดิน เป็นต้น นอกจากนั้น ป่าไม้ยังเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่านานาชนิดอีกด้วย แต่ปัจจุบันกลับปรากฏว่า ป่าไม้ถูกทำลายทั้งจากภัยธรรมชาติและจากน้ำมือของมนุษย์จำนวนมาก จากป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันแทบไม่เหลือป่าไม้ให้เห็น มนุษย์ควรดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลต่อทรัพยากรธรรมชาติ มองทรัพยากรธรรมชาติด้วยความเป็นมิตร ไม่ใช่เป็นผู้พิชิตธรรมชาติ ดังที่เกิดขึ้นในโลกที่ยุค

วิทยาศาสตร์เฟื่องฟู ควรอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน และกันตามหลักพุทธปรัชญาที่กล่าวว่า สรรพสิ่ง เป็นปัจจัยของกันและกัน และเห็นว่า วัดเป็นแหล่ง อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของประเทศไทย เพราะวัดแต่ละวัดล้วนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้ทั้งที่รักษาของเดิมและปลูกเพิ่มเติมใหม่ จึงทำให้ วัดต่างๆ ยังมีพอมิป่าไม้คงเหลืออยู่บ้าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะ ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธ จริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย เพื่อใช้เป็น แนวทางในการอนุรักษ์ป่าไม้ของวัดต่างๆ ที่สนใจ เพื่อทำให้ “ป่าไม้” คงอยู่คู่กับวัดและสังคมไทย สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ป่าไม้และการ อนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์ในจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในการ อนุรักษ์ป่าไม้
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจาก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview)

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มพระสงฆ์เจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 5 รูป 2) กลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการ

อนุรักษ์ป่าไม้ในจังหวัดเลย จำนวน 4 รูป 3) กลุ่ม นักวิชาการด้านปรัชญา-ศาสนาในจังหวัดเลย จำนวน 5 รูป/คน 4) กลุ่มนักวิชาการและนัก อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย จำนวน 4 คน 5) กลุ่มพระสงฆ์ คณะกรรมการวัดและประชาชนที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของวัดตัวอย่าง จำนวน 20 รูป/คน รวม 38 รูป/คน

การสร้างเครื่อง และการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-Depth Interviews) และแบบสังเกต แบบมีส่วนร่วม อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลได้แก่ กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก เครื่อง บันทึกเสียง และกล้องถ่ายวิดีโอ ในการสร้างแบบ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสร้างแบบสังเกตแบบมี ส่วนร่วมมีขั้นตอนในการการสร้างเครื่อง และการ หาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่ เกี่ยวข้องตามชื่อวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดใน การวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธ จริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย เพื่อนำมาใช้ เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) ข้อมูล ที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นคำถามแบบ สัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อ พิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ 3) ปรับปรุงแบบ สัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความ ถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยว กับประเด็นคำถาม 5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์

ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) นำหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีผู้พระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นต้น เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการพบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอนเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัว และเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

การตรวจตรวสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า โดยการนำเอาข้อมูลที่ตรงกันมาทำการแปลความ การตีความ และนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

4. สรุปผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การ

วิจัย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานการณ์ป่าไม้ และการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์ในจังหวัดเลย

1.1 สถานการณ์ป่าไม้ในจังหวัดเลย
สรุปได้ว่า จากการลงพื้นที่การวิจัยและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทำให้พบประเด็นสำคัญที่ทำให้สถานการณ์ป่าไม้ในจังหวัดเลยได้สูญหายไปเป็นจำนวนมากซึ่งสรุปสาเหตุที่ทำให้ป่าไม้หายไปด้วยสาเหตุหลัก 5 ประการ ดังนี้
1) ด้านการเพิ่มขึ้นของประชากร พบว่า ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรในปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี และในการเพิ่มขึ้นประชากรในแต่ละปีนั้นจะต้องเกี่ยวโยงและสัมพันธ์ไปถึงการใช้ทรัพยากรในธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด และขาดแคลนให้หมดไปเพื่อสนองต่อการดำรงชีวิต จนเป็นสาเหตุสำคัญของบุกรุกป่าและการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติเช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ 2) ด้านการขยายเมือง พบว่า การขยายตัวของเมืองและชุมชนนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติต่างๆ เพราะการขยายเมือง จะนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมรวมถึงการบุกรุกป่าไม้ และป่าชุมชนเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย และโรงงานอุตสาหกรรม 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พบว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นค่านิยมของคนไทย เพราะจะช่วยให้ทำงานได้เร็วขึ้น และทำให้การใช้เวลาในการทำงานน้อยลงโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาใช้ และมีบทบาทอย่างต่อเนื่องต่อการผลิตด้านการเกษตร เช่น การใช้เครื่องจักรในการตัดโค่นต้นไม้หรือปรับปรุงพื้นที่เพื่อทำการ

เกษตรหรือทำถนนเพื่อการคมนาคมเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว 4) ด้านการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ พบว่า ในการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น การสร้างถนน การขยายถนนเพื่อการคมนาคมที่สะดวก และรวดเร็ว ประหยัดเวลาในการเดินทาง และขนส่ง การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ และเขื่อน ถือเป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมโดยตรง และ 5) ด้านความต้องการพื้นที่เพื่อการเกษตร และปศุสัตว์ พบว่า เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อความต้องการที่ทำกินของประชากรด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความต้องการพื้นที่เพื่อทำกิน และมีการบุกรุกป่าไม้ ดังที่พบเห็นในปัจจุบัน

1.2 การอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้นำวัดต้นแบบ 4 วัด ประกอบด้วย 1) วัดถ้ำผาปู่ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) วัดป่าห้วยปลาตุก ตำบลนาดอกคำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย 3) วัดถ้ำแสงธรรมพรหมวาส ตำบลชมเจริญ อำเภอปากชม จังหวัดเลย 4) วัดลาดปู่ทรงธรรม ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย มาเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบในการรักษาป่าไม้ซึ่งพบว่า วิธีการรักษาป่าไม้ของทั้ง 4 วัด ได้ดำเนินการด้วยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนที่ได้ประโยชน์จากป่าไม้ด้วยรูปแบบของการมีส่วนร่วมของวัด บ้าน และราชการ ที่มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ด้วยวิธีการรักษาป่าไม้ดั้งเดิมให้คงสภาพความสมบูรณ์ด้วยวิธีการบำรุงรักษา และการปลูกไม้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการทดแทนต้นไม้บางส่วนที่ตายไปตามอายุขัยหรือถูกไฟป่าเผาไหม้ เมื่อมีการรักษาป่าให้มีความสมบูรณ์ และมีการปลูกเสริม ป่าไม้ก็จะให้ประโยชน์คืนแก่คนในชุมชน เช่น เป็นป่าต้นน้ำให้

ความชุ่มชื้นแก่มนุษย์ และสัตว์สร้างความสมดุลให้เกิดตามวัฏจักรของห่วงโซ่อาหารต่อไป นอกจากนี้ ป่าไม้ยังเป็นครัวของชุมชนที่ได้พึ่งพิงอาศัยป่าไม้ในการหาอาหารเช่น เห็ด หน่อไม้ พืช ผัก ผลไม้ต่างๆ ที่คนในชุมชนได้ประโยชน์ และสร้างรายได้ และป่าไม้ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ระบบนิเวศ และยาสมุนไพร เป็นต้น ดังนั้น วิธีการรักษาป่าไม้ของวัดทั้ง 4 วัด ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นวัดต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ทำให้พบว่า มีวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีความคล้ายคลึงกัน และสิ่งสำคัญเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวคิด “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ จึงทำให้ป่าไม้ทั้ง 4 วัด มีความเป็นป่าไม้ที่คงความอุดมสมบูรณ์

ซึ่งนำไปสู่การสร้างรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย 3 รูปแบบ ดังนี้ (1) รูปแบบการปลูกป่า พบว่า มีการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ที่จะปลูกด้วยการสำรวจพื้นที่ป่าไม่ว่าที่ใดป่าไม้ถูกทำลายด้วยไฟป่า หรือการถูกลักลอบตัด เมื่อกำหนดพื้นที่แล้วจึงกำหนดวันที่จะปลูก การปลูกต้นไม้อาจทำเป็นกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ และพระพุทธศาสนา และต้องเป็นช่วงฤดูฝน ด้วยวิธีแบ่งหน้าที่ให้กับทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกัน หลังจากการปลูกป่าไม้แล้วต้องมีการติดตาม และสำรวจเชิงพื้นที่ เพื่อรู้ถึงสภาพทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบัน (2) รูปแบบการดูแลรักษาป่า พบว่า หลังจากมีการปลูกป่าทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายไปด้วยสาเหตุที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติมีไฟป่า เป็นต้น ถ้าป่าไม้ที่ใดมีสภาพที่เป็นป่าสมบูรณ์ยังคงสภาพดีต้องร่วมกันดูแลให้เป็นป่าไม้ที่มีความ

สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นด้วยการร่วมกันปลูกต้นไม้ที่มีค่าแซมระหว่างในที่ว่างเพื่อเป็นการคุมพื้นดินให้มีความชุ่มชื้นแล้วจะต้องมีการติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง มีการจัดบุคลากรเพื่อลาดตระเวนสอดส่องดูแลป่าไม้ที่ปลูกไปแล้วว่ายังมีสภาพดีอยู่หรือไม่จะได้มีการปลูกเสริมทดแทนต้นไม้ที่ตายไป และการออกลาดตระเวนยังเป็นการป้องปรามการเข้ามาลักลอบการตัดไม้ได้ด้วย และ (3) รูปแบบการบำรุงรักษาป่า พบว่า วิธีการการบำรุงรักษาป่าไม้อาจทำได้หลายวิธี เช่น การปลูกต้นไม้ในที่ว่างเพื่อเป็นการบำรุงรักษาพื้นดินของป่าในบริเวณนั้นให้มีความชุ่มชื้นช่วยป้องกันธรรมชาติไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง และเป็นการรักษาระบบนิเวศที่มีความสมดุลต่อไป และยังพบว่า การบำรุงรักษาป่าไม้จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ทุกคนในชุมชนจะต้องมีจิตสำนึกที่ตรงกัน ในฐานะที่เป็นเจ้าของป่าไม้ด้วยกันทุกคนที่นำไปสู่กระบวนการบำรุงรักษาป่าไม้ที่ทำให้เกิด 1) การคุ้มครองป่าไม้ 2) การควบคุมการตัดต้นไม้ 3) การปลูกป่าเสริม และการป้องกันไฟป่า และแมลงทำลายต้นไม้ และการดูแลรักษาต้นไม้และการรักษาธรรมชาติจะต้องมีการศึกษาถึงวิธีการพัฒนาการของดูแลป่าไม้สมัยใหม่ที่นำเอาเทคโนโลยีสมัยเข้าช่วยในการดูแล และบำรุงรักษา เพราะป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของพืช สัตว์นานาชนิด และเป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชน

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ในการอนุรักษ์ป่าไม้ พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ควรนำมาเป็นรูปแบบเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่างเหมาะสม และเป็นไปเพื่อความเจริญอย่างยั่งยืนของป่าไม้ใน

อนาคตที่จะเป็นมรดกทางธรรมชาติแก่ลูกหลานต่อไป ผู้วิจัยได้พิจารณาวิธีการการดูแลป่าของทั้ง 4 วัด จึงสรุปว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ควรนำมาเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ มี 2 หลัก คือ หลักสัมมัตตญาณ 4 และหลักสปปายะ 4 ทั้ง 2 หลักนี้จะเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน และนำไปสู่การอนุรักษ์ป่าไม้ที่ยั่งยืน มีดังนี้ 1) สัมมัตตญาณ 4 มโนธรรมที่เป็นตัวปฏิบัติการ คือ ความเพียร ประกอบด้วยสังวรปธาน ได้แก่ เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้น ปหานปธาน ได้แก่ เพียรละ หรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภวานาปธาน ได้แก่ เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และอนุรักษนาปธาน ได้แก่ เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้น การนำเอาสัมมัตตญาณ 4 มาเป็นหลักธรรมในการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยความเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น ในจิตใจด้วยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการลักลอบการตัดไม้ ความเพียรพยายามที่จะละบาปอกุศลซึ่งมีอยู่แล้วภายในจิตใจของมนุษย์ผู้ที่ไม่ได้ฝึกฝนตนด้วยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการลักลอบการตัดไม้ ความเพียรพยายามที่จะกระทำให้กุศลเกิดด้วยการปลูกฝังความพอใจในการสร้างกุศลให้เกิดขึ้น และความเพียรในการรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไป ด้วยการปลูกฝังความพอใจให้กุศลที่มีอยู่ภายในจิตมความละเอียดต่อบาปด้วยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการลักลอบการตัดไม้ และ 2) สปปายะ 4 พบว่า โดยหลักธรรมชาติทั่วไปถือว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคลในแง่ของความ

เสื่อม ความเจริญ ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า และในการปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าสิ่งแวดล้อมดี สิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นจะเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม เรียกว่า สปปายะ ประกอบด้วย 1) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือทำวัดให้เป็นอาราม เป็นรมณียสถานรื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ ที่ตั้งวัดไม่ไกล ไม่ไกลจากชุมชนเกินไปมีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นส่วน ยิงในภาวะโลกร้อน ด้วยแล้ว หากวัดได้มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่น ดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกอันแสนที่จะร้อนเหลือหลาย 2) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบาย เมื่อมีที่อยู่สบายต้องคำนึงถึงการกินอาหาร ในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุเทศาภิบาล ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การจัดสวัสดิการด้านอาหาร จึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการ รวมเรื่องต่างๆ เช่น การบิณฑบาต เป็นต้น 3) บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย คำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญ และความเสื่อมของศาสนา คนวัดแบ่งออกเป็น พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาหรือแม่ชี และเด็กวัด 4) ธรรมสปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือสถานที่ประพฤติธรรม สิ่งที่จะก่อให้เกิดธรรมสปปายะ คือ บริเวณวัดร่มรื่น มีระเบียบ มีโครงการต้นไม้พูดได้ มีสุภาจิตสอนใจ ปรีศนาธรรม คติธรรม เป็นต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์ที่สำคัญที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืนต่อไปใน

อนาคตได้แก่ หลักสัมมปปธาน 4 และหลักสปปายะ 4 ดังได้นำเสนอมาแล้วนั้นสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับรูปแบบการอนุรักษ์ป่าทั้ง 3 รูปแบบได้ ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย อย่างยั่งยืนต่อไป

3. รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย พบว่ารูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลยทั้ง 3 รูปแบบ ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มาแล้วนั้นในการวิเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลยต่อไป ผู้วิจัยจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ได้นำเสนอมาแล้วในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ หลักสัมมปปธาน 4 และหลักสปปายะ 4 มาร่วมวิเคราะห์เพื่อสร้างเป็นรูปแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ดังนี้

3.1 รูปแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลยตามหลักสัมมปปธาน 4 มีวิธีการดังนี้ 1) สังวรปธาน คือ ความเพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น ถูกลำบากใช้เพื่อการคอยดูแลรักษาป่าเป็นความเพียรระวังไม่ให้ป่าไม่ถูกทำลายด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกิดกับคนในชุมชนทุกคน ส่วนในขั้นของการปฏิบัติการณ์นั้น ต้องให้ทุกคนในชุมชนได้เรียนถึงวิธีการดูแลป่า และเฝ้าระวังไม่เกิดความเสียหายต่อป่าไม้จากสาเหตุต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นประชากร การขยายเมือง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ และด้านความต้องการพื้นที่เพื่อการเกษตรและปศุสัตว์หลักสังวรปธานนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็น

รูปแบบการป้องกัน ด้วยการตรวจตราร่วมกันของหน่วยราชการ วัด ชุมชน เพื่อไม่ให้มีการบุกรุก หากมีการบุกรุกจะต้องมีการแจ้ง ประกาศให้ทราบทั่วกันเพื่อให้ทางการมาจัดการตามกระบวนการทางกฎหมาย เป็นมีวิธีการหยุดยั้ง และป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้ให้ได้รับความเสียหายไปมากเดิมจึงต้องมีการปลูกป่าเพื่อทดแทนป่าไม้ที่เสียไปเพราะสาเหตุดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด ราชการ 2) ปทานุชาน คือ การปกป้องคุ้มครอง พบว่า เป็นความเพียรพยายามที่จะทำให้คนในชุมชนเลิกจากการบุกรุกป่าไม้ หรือการทำไร่เลื่อนลอย และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อป่าไม่ว่า ป่านั้นเป็นแหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องสมุนไพรของชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่คู่กับชุมชนต่อไป ในทางปฏิบัติจะเป็นการละจิตที่เป็นอกุศล คือความโลภ ซึ่งมีอยู่ในจิตใจของตนออกไป โดยอาศัยการพิจารณาเห็นโทษของการทำลายป่าไม่ว่า ถ้าป่าไม้หมดไปจากชุมชน ความเป็นแหล่งอาหาร และแหล่งเรียนรู้ยาสมุนไพร ก็จะหมดตามไปด้วย ปทานุชาน สามารถนำมาเป็นการสร้างมาตรการการลดจำนวนผู้บุกรุกที่ทำควบคู่กันไปกับหลักสังวรปธาน เป็นการระวังความโลภของคนในชุมชนในการบุกรุกป่าไม้เพื่อความต้องการที่อยู่อาศัย และที่ทำกินหรือการเลี้ยงสัตว์ และใช้หลักปทานุชานที่นำมาสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อป่าไม้ให้กับคนในชุมชนด้วยวิธีการจัดสรรที่ทำกินให้กับคนในชุมชนที่ไม่มีที่ทำกินโดยการใช้เกณฑ์การจัดสรรที่ทำกินตามประกาศของหน่วยงานภาครัฐ และเน้นเรื่องการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อป่าไม้ให้กับคนในชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง และสอนให้มีความพึงพอใจในการละความโลภ และใช้ความพยายามในความพยายามละจิตที่เป็นอกุศลที่มีต่อป่าไม้ สร้างจิตที่เป็นกุศลให้เกิดกับตนอย่างต่อเนื่องด้วยการรักษาความดีไว้ให้เหมือนเกลือกรักษาความเค็ม 3) ภาวนาปธาน คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น พบว่า หลักภาวนาปธานเป็นการเสริมความมั่นคง และยั่งยืนให้กับป่าไม้ เป็นความเพียรพยายามที่จะกระทำให้ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยการหาวิธีการปลูกป่า และการรักษาที่ทันสมัยด้วยการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในทุกกระบวนการ หลักภาวนาปธานเป็นหลักการที่นำมาเสริมรูปแบบการปลูกป่าไม้ ที่ด้วยการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกแผ้วถางจนเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ด้วยวิธีการปลูกต้นไม้ที่โตเร็ว เพื่อเป็นแนวคลุมร่องน้ำเพื่อทำให้เกิดความชุ่มชื้น และความชุ่มชื้นนี้จะป้อนกันไฟป่าไปด้วย และ 4) อนุรักษ์นาปธาน ความเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่ง พบว่า เป็นการใช้ประโยชน์ที่เกิดความพยายามรักษาป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากกระบวนการรักษาป่าไม้ของวัดต้นแบบ 4 วัด คือ 1) วัดถ้ำผาปู่ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง (ธ) 2) วัดป่าห้วยปลาตุก ตำบลนาดอกคำ อำเภอนาดัง (ธ) 3) วัดถ้ำแสงธรรมพรหมาวาส ตำบลเชียงกรม อำเภอปากชม (ม) และ 4) วัดลาดปู่ทรงธรรม ตำบลทาลี อำเภอทาลี (ม) ที่ได้ดำเนินการอนุรักษ์ไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาจนถึงปัจจุบันหลักอนุรักษ์นาปธาน จะนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างรูปแบบการดูแลรักษาป่า ที่จะส่งผลให้ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป และในการบำรุงรักษาป่านี้นี้จะมีการ

ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรักหวงแหนในป่าไม้ที่อยู่ในชุมชนของตนด้วยการรักษาเอาไว้เพื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติแก่อนุชนรุ่นต่อไป

3.2 รูปแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ของคณะสงฆ์จังหวัดเลยดังกล่าวมาแล้วนั้นทำให้วัดต้นแบบทั้ง 4 วัด มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และความเป็นป่าที่มีระบบนิเวศน์ที่ดีดั้งเดิมด้วยการสร้างสำนึกที่ดีต่อป่าไม้ด้วยการรักษาดูแลเพราะป่าไม้เป็นแหล่งอาหารและแหล่งเรียนรู้ และเพื่อเสริมการดูแลป่าไม้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนจึงควรนำหลักสัปปายะ 4 มาใช้เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะหลักสัปปายะ 4 เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้เกิดความสบายใน 4 สถานะ และใช้เป็นแนวทางในการจัดการสภาพแวดล้อมภายในวัดให้คณะสงฆ์จังหวัดเลยได้เป็นอย่างดี ด้วยยึดหลักสัปปายะทั้ง 4 นี้ ไปเป็นกรอบในการบริหารจัดการวัด จากการลงพื้นที่วิจัยทั้ง 4 วัดที่ผู้วิจัยเลือกเป็นวัดต้นแบบ พบว่า มีการจัดการวัดเป็นไปตามกรอบของสัปปายะทั้ง 4 คือ มีการปลูกป่าไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่นน่าอยู่อาศัยเหมาะต่อการประพฤติธรรม เมื่อมีป่าไม้สมบูรณ์แล้วพื้นที่ป่าก็จะเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ไปด้วย การได้มาประพฤติปฏิบัติอยู่ในป่าทำให้จิตสงบร่มเย็นมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมโลก และสรรพสัตว์ทั้งปวง ดังนั้นการสร้างวัดต้องคำนึงถึงหลักสัปปายะทั้ง 4 ประการนี้สำคัญ ด้วยหลักการจัดการที่ไม่เป็นการเบียดเบียนธรรมชาติ หลักสัปปายะ 4 มีดังนี้ 1) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ

ทำวัดให้เป็นอาราม เป็นรมณีสถานรื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ ที่ตั้งวัดไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชนเกินไปมีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นสัดส่วน ยิ่งในภาวะโลกร้อนด้วยแล้ว หากวัดได้มีการปลูกต้นไม้ ให้ร่มเงา ร่มรื่น ดูเป็นธรรมชาติ และอาวาสสัปปายะนี้เป็นผลที่เกิดจากรูปแบบการปลูกป่า 2) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย เป็นผลที่เกิดจากรูปแบบการปลูกป่าการดูแล และการบำรุงรักษาเพราะการดูแลป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ป่าก็จะเป็นแหล่งอาหารแก่ชุมชน 3) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย การดูแลรักษาป่าไม้ที่ได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความเป็นกัลยาณมิตรในรูปแบบของ “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ เพราะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการดูแลรักษาป่าจึงทำให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป และ 4) ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือสถานที่ประพฤติธรรม สิ่งที่จะก่อให้เกิดธรรมสัปปายะ คือ บริเวณวัดร่มรื่น เป็นระเบียบ มีโครงการต้นไม้ปลูกได้ มีสุภาชิตสอนใจปริศนาธรรม คติธรรม

จากการนำหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามด้วยการครองตน ครองคน และครองงาน และหลักพุทธจริยศาสตร์นี้ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม เช่น การนำมาเป็นวิถีการในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อให้เกิดความสมดุลแก่ระบบนิเวศในธรรมชาติต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผลดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการมองเห็นทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นทรัพยากรที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ในอดีตเริ่มหมดหายไปจากพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ดังกล่าวมาแล้วนั้นซึ่งมีสาเหตุมาจากความต้องการพื้นที่เพื่อทำการเกษตร และมีการอนุญาตให้ทำสัมปทานป่าไม้ได้อย่างถูกต้องรวมถึงมีการลักลอบตัดไม้หวงห้ามและการบุกรุกเพื่อจับจองที่ทำกินจึงเป็นสาเหตุทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสภาพกว้างต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการฟื้นคืนผืนป่าที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คงสภาพความสมบูรณ์จึงนำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เอาไว้เพื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติแก่ลูกหลานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับจรัส ลีกา และคณะ (2558, หน้า 534-548) พบว่า การอนุรักษ์ป่าชุมชนได้เกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของเมือง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ สิ่งทีกล่าวนี้นี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายและรุกร้าอาณาเขตของป่าชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมเสียความสมดุลของระบบนิเวศ จึงมีการจัดตั้งอาสาสมัครประจำหมู่บ้านเพื่อการเฝ้าระวังไฟและการบุกรุกป่า มีการติดตามประเมินผลกรดำเนินกิจกรรม และโครงการอย่างต่อเนื่องจาก

สาเหตุทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสภาพกว้างต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวนี้ทำให้ชุมชนได้หาวิธีการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าด้วยวิธีการต่างๆ และสิ่งหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นวิธีการป้องกันคือการใช้คติความเชื่อท้องถิ่นมาใช้ร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับจรัส ลีกา (2563, หน้า 133-149) พบว่า จากสภาพปัญหาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสานเกิดจากคนในชุมชนขาดความเกรงกลัวต่ออำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของป่าชุมชนจึงมีการบุกรุกตัดต้นไม้ทำให้ป่าชุมชนเสื่อมโทรมลงซึ่งมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และความต้องการที่ทำกินจึงเป็นสาเหตุให้มีการบุกรุกป่าเพื่อจับจองเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน จึงนำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์ป่าไม้ที่อาศัยคติความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณมาเป็นแนวทางการอนุรักษ์ไม้เช่นคติความเชื่อต่อรุกขเทวดา ผีสง นางไม้ต่างๆ ได้มีการบูชาบวงสรวงเพื่อแสดงความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมเช่น ประเพณีการบวชต้นไม้ การสร้างธนาคารต้นไม้ และการสร้างธนาคารข้าว เป็นต้น มีการเกื้อกูลกันในชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการพึ่งพา

2. พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักความประพฤติที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ และสภาพแวดล้อม และพุทธจริยศาสตร์ยังนำมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ควบคู่กับกฎหมายบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของป่าไม้อย่างยั่งยืนมีหลักสัมมปปธาน 4 มี สังวรปธาน เป็นต้นที่นำมาใช้ในการคอยดูแลรักษาระวังไม่ให้ป่าไม้ถูกทำลายสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการ

ปลูกป่าไม้ เพราะเป็นวิธีการหยุดยั้ง และป้องกัน ไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ให้ได้รับความเสียหายด้วยวิธีการการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด ราชการหลักสัมปทาน 4 ยังเป็นหลักธรรมที่เกื้อกูล ที่ทำให้เกิดสัปปายะ 4 มีอาวาสสัปปายะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับพระคัมภีร์สาราณิก (2545) พบว่า หลักสัมปทานเป็นความเพียรโดยชอบโดยมีความหมายว่า เป็นความเพียรที่ต่อเนื่องไม่ยอมลดละ ส่วนความเพียรที่ทำไปอย่างครึ่งๆ กลางๆ ทำแล้วหยุดทำ ไม่เรียกว่า สัมปทานแต่ความเพียรที่ทำอย่างต่อเนื่องไม่ลดละเท่านั้นจึง เรียกว่า สัมปทานหลักสังวรปทานที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์นี้จะทำให้เกิด สัปปายะในด้านต่างๆ ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2545, หน้า 37) พบว่า สถานที่ที่เป็นสัปปายะเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม แม้ฝนจะตกแดดจะออกไม่ต้องกังวล หรือ สัตว์เลื้อยคลานต่างๆ จะไม่มารบกวน เป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมที่จะนั่งปฏิบัติธรรมและจะส่งผล ทำให้มีความปลอดภัยปลอดโปร่งเบาสบายตามไปด้วย เมื่อลงมือปฏิบัติธรรม จะช่วยทำให้ใจหยุดนิ่งได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และจะมีความเจริญรุดหน้าไป ตามลำดับ เป็นต้น

3. คณะสงฆ์จังหวัดเลยได้มีรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ 3 รูปแบบ คือ การปลูกป่า การดูแลป่า และบำรุงรักษาป่า โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ซึ่งอาศัยความร่วมมือจาก บ้าน วัด ราชการ (บวร) ได้มีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ 2 หลัก คือ สัมปทาน 4 และหลักสัปปายะ 4 มาเป็นแนวทาง เพื่อสร้างรูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ที่นำไปสู่ความ

ยั่งยืนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับพระมหาธนกร กตปุญโญ (ดร.กมลกานต์) (2562) พบว่า การนำหลักสัมปทาน 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตให้รู้ผิดชอบชั่วดีและนำหลักธรรมดังกล่าวนี้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการมีความเพียรในการทำมาหากินด้วยการลดละ และเลิกสิ่งไม่ดีต่างๆ ให้ ออกไปจากตนเอง และสอดคล้องกับอรอำไพ สามขุนทด (2561) พบว่า เป้าหมายในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม 2) ป้องกันอันตราย ป้องกันการรบกวนสอดคล้องกับหลักการออกแบบสภานาสาบาย 3) เป็นไปตามหลักสัปปายะ 4) คุ่มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมตามหลักการออกแบบที่ยั่งยืน 5) ดูแลรักษาได้คุณลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) สงัดสงบวิเวก 2) เป็นธรรมชาติ 3) เน้นประโยชน์ใช้สอยสร้างเฉพาะเท่าที่จำเป็นเรียบง่าย 4) รื่นรมย์เป็นรมณียมีความงาม 5) มีความสมดุล เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพิธีกรรม และประเพณีในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยทฤษฎีญาณวิทยา

1.2 ควรจะทำวิจัยเกี่ยวกับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

1.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าต้นน้ำตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของบ้าน

วัด ราชการ (บวร)

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การทําวิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ทำให้ผู้วิจัยได้ความรู้จากการทําวิจัยสรุปได้ว่า ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และมนุษย์ได้ประโยชน์จากป่าโดยตรง

ด้วยการที่ป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร เป็นต้น และโดยทางอ้อมป่าไม้ได้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ทั้งยังรักษาระบบนิเวศทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ การรักษาทรัพยากรป่าไม้ทั้งคงสภาพความอุดมสมบูรณ์จะต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีของคนในชุมชนที่จะต้องร่วมกันในการปลูกป่า การดูแลป่า และบำรุงรักษาป่า จึงจะนำไปสู่ความเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จรัส ลีกา และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาวัดป่าประชาสรรค์ ตำบลหนองสองห้อง อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1 พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน, 28 มีนาคม 2559*, (หน้า 534-548). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- จรัส ลีกา. (2563). การวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสาน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาขอนแก่น*, 7(2), 133-149.
- จักรพรรณ วงศ์พรพจน์. (2561). *นิเวศวิทยาเชิงพุทธแนวคิด คุณค่าและการเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าชุมชนในจังหวัดขอนแก่น*. (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- ธนชาติ มังกิตะ. (2551). *การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในรูปแบบของป่าชุมชนกรณีศึกษา: บ้านขอใต้ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย. (2561). ดอนปู่ตา: ป่าวัฒนธรรมชุมชนภาคอีสานเชื่อมคนสร้างป่า. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(2), 2203- 2216.
- พระครูพิพิธธรรม. (2557). *แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท*. (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.
- พระคันธสาราภังค์. (2545). *โพธิปักขิยธรรม*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2545). *แนวความคิดการใช้หลักสัปปายะในคัมภีร์พุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: บลิส พับลิชชิ่ง.
- พระมหาธนกร กตปุญโญ (ดรกมลกานต์). (2562). *พุทธวิธีในการดำเนินการบำบัดผู้เสพยาเสพติดของสถานพักฟื้นวัดถ้ำกระบอก*. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานจังหวัดเลย. (2564). *คำขวัญจังหวัดเลย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.2.loe1.go.th/frontpage>

สำนักงานจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้. (2561). *โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ พ.ศ. 2561-2562*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า. (2564). *สถิติการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และการเกิดไฟไหม้ป่าปีงบประมาณ 2562*. เข้าถึงได้จาก <https://forest.go.th/content>

องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (2564). *ระบบนิเวศ eco system*. เข้าถึงได้จาก https://oer.learn.in.th/search_detail/result/12449#oer_data

อรอำไพ สามขุนทด. (2561). *แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม*. (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

[ความสำเร็จ คือ การเดินทาง]: อุปลักษณณ์โน้ตค้น
ในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม*
[SUCCESS IS A JOURNEY]: Conceptual Metaphors
on Pantip.com Website

พงษ์วิศิษฐ์ ปะนัดดา และภคกต เทียมกัน

Pongwisit Panattha and Pakapot Thiamthan

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nopphadol.1992@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่สะท้อนอุปลักษณณ์โน้ตค้นความสำเร็จคือการเดินทางในภาษาไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดการศึกษาอุปลักษณณ์ของเลคอฟและจอห์นสัน เก็บรวบรวมข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณณ์จากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม จำนวน 38 ห้อง

ผลการวิจัยพบว่า ถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทาง มีจำนวน 133 ถ้อยคำ โดยถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏมีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทางใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเดินทาง สถานที่ในการเดินทาง ทิศทางการเดินทาง ระยะทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงแวดวงความหมายต้นทางหรือแบบเปรียบกับสิ่งรูปธรรม คือ การเดินทาง และแวดวงความหมายปลายทางหรือสิ่งที่ถูกเปรียบกับสิ่งนามธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ คือ ความสำเร็จ นอกจากนี้ ถ้อยคำอุปลักษณณ์ยังช่วยสะท้อนให้เห็นลักษณะของอุปลักษณณ์เชิงโครงสร้าง ซึ่งสามารถเปรียบเทียบองค์ประกอบของวงความหมายปลายทางกับองค์ประกอบของวงความหมายต้นทางได้เป็นคู่ๆ อีกทั้งยังช่วยให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษา เนื่องจากเว็บไซต์พันทิปดอทคอมเป็นตัวแทนการใช้ภาษาของคนในสังคมปัจจุบัน ทำให้เห็นมุมมองของคนในสังคมที่เชื่อมโยงความสำเร็จซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนพยายามให้ได้มา กับการเดินทางซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนคุ้นเคย ใกล้เคียง และมีความรู้ความเข้าใจดี

คำสำคัญ: ความสำเร็จ; การเดินทาง; อุปลักษณณ์โน้ตค้น

*ได้รับบทความ: 16 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 16 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2566

Received: August 16, 2023; Revised: December 16, 2023; Accepted: December 17, 2023

Abstract

The research article aimed to analyze metaphorical words reflecting the metaphor concept of success as a journey in Thai according to Lakoff and Johnson's conceptual metaphors. The research applied a qualitative method. The findings were presented by using a descriptive analysis method, and were analyzed by the use of Lakoff and Johnson's conceptual metaphors. The data was collected from 38 chatrooms on Pantip.com website.

The study found: 133 metaphorical statements about success as a journey. The metaphors that appeared had meanings related to travel in 5 characteristics, consisting of travel characteristics, travel places, travel directions, travel distances, and travel routes. The metaphors that appeared were related to travel in 5 ways, which helped to reflect the human thinking system that is connected by having a source domain or a concrete analogy is a journey and a target domain or an abstract analogy that is a success. In addition, the metaphors helped to reflect the characteristics of structural metaphor that could compare the elements of source domains and the elements of target domains in pairs. Furthermore, the metaphors also helped to see the perspectives of language users as Pantip.com website represented the language use of people in today's society that helped to see the perspectives of people in society that were connected to a success, which is something that everyone strives to achieve, and a journey, which is something that everyone is familiar with and well-understood.

Keywords: success; journey; conceptual metaphors

1. บทนำ

ความสำเร็จเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานในชีวิตของมนุษย์ดังปรากฏในทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943, pp. 370-396) โดยคำว่า “ความสำเร็จ” มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น พจนานุกรมเว็บสเตอร์ (The Lexicon Webster Dictionary, 1977, p. 29) ได้กล่าวถึงความหมายของความสำเร็จว่า หมายถึง

การบรรลุถึงผลงานอย่างน่าพอใจตามเป้าหมาย ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ได้นิยามความหมายของคำว่า “สำเร็จ” ว่าหมายถึง เสร็จ ถึง บรรลุ ที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ผลสมประสงค์ จากความหมายข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จ หมายถึง การเสร็จสิ้นหรือบรรลุตามความต้องการตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

เมื่อพิจารณาความหมายของความสำเร็จที่กล่าวไปข้างต้น ความสำเร็จเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในความต้องการของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรมที่ต้องพยายามให้ได้มา โดยไม่มีวิธีการหรือแนวทางที่แน่นอน การอธิบายความหมายของความสำเร็จจึงต้องอาศัยภาษาเป็นตัวกลางเพื่อถ่ายทอด โดยอธิบายความหมายที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม ผ่านการใช้ภาษาประการหนึ่งเรียกว่า อุปลักษณ์ (Metaphor) ซึ่งเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 2003, pp. 4-5) กล่าวว่า โดยพื้นฐาน มนุษย์จะทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรม ทำให้การใช้ภาษาของมนุษย์เกิดเป็นอุปลักษณ์ เรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expression)¹ หมายถึงรูปภาษาที่แสดงให้เห็นความคิดในเชิงเปรียบเทียบทำให้ทราบถึงระบบความคิดที่มีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบโดยการเชื่อมโยงมโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่ง เรียกว่า อุปลักษณ์มโนทัศน์ (conceptual metaphor)²

ศุภชัย ตีระวิชัย (2561, หน้า 202-254) ศึกษาสถานภาพงานวิจัยอุปลักษณ์มโนทัศน์ในภาษาไทย พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่นิยมนำถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมาศึกษา โดยเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เช่น นวนิยาย บทเพลง หนังสือพิมพ์ คลังข้อมูลภาษาไทย อีกทั้งยังพบว่า

แหล่งข้อมูลประเภทสื่อออนไลน์เป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ผู้สนใจศึกษา ส่วนหนึ่งเพราะเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ผู้คนสามารถทำความรู้จักแลกเปลี่ยนความคิด รวมถึงแบ่งปันประสบการณ์กันผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นเครือข่าย

พันทิปดอทคอม (www.pantip.com) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทหนึ่งที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยม เนื่องจากมีห้องสนทนาที่ครอบคลุม เป็นฐานข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่ง โดยบุคคลต่างๆ สามารถแสดงความคิดเห็นในการถามตอบ บอกเล่าความรู้สึก เรื่องราว สอบถามประเด็นต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว จึงสามารถเป็นตัวแทนการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน และสะท้อนปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างการใช้อุปลักษณ์ได้ (ศุภชัย ตีระวิชัย, 2566, หน้า 26; พิมพ์พิชา ดวงประเสริฐ, 2560, หน้า 1-2; ธนพล เอกพจน์, 2561, หน้า 377-400)

เมื่อพิจารณารูปภาษาที่ปรากฏคำว่า “ความสำเร็จ” ในเว็บไซต์พันทิปดอทคอมในเบื้องต้นพบว่า ปรากฏรูปภาษาที่ใช้เปรียบเทียบ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำเร็จผ่านลักษณะของการเดินทางหลายลักษณะ เช่น

(ก) “ความพยายามอยู่ไหน ความเหนื่อยอยู่ที่นั่น แต่มีความสำเร็จรออยู่ที่ปลายทาง”³ (032, 2561, กันครัว)⁴

¹ ผู้วิจัยพิจารณาใช้คำในภาษาไทยว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ ตามฉฐพร พานโพธิ์ทอง (2556)

² ในภาษาไทยมีการใช้คำเรียกที่หลากหลาย เช่น มโนอุปลักษณ์ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยพิจารณาใช้คำในภาษาไทยว่า อุปลักษณ์มโนทัศน์ ตามพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) (2560)

³ การแสดงข้อความตัวอย่างในเอกสารฉบับนี้ จะแสดงตามอักขรวิธีที่ปรากฏในเอกสารต้นฉบับ

⁴ สามารถพิจารณารูปแบบการอ้างอิงตัวอย่างได้ในหัวข้อวิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่าง (ก) ปรากฏถ้อยคำ “รออยู่ที่ปลายทาง” ร่วมกับคำว่า “ความสำเร็จ” แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจความสำเร็จผ่านลักษณะของจุดหมายปลายทางของการเดินทาง

(ข) ทุกครั้งที่ฟองร้องบริษัท Sony ก็จะเข้าใจความสำเร็จเข้าไปที่ละก้าว (005, 2562, ซิลิคอนวัลเลย์)

ตัวอย่าง (ข) ปรากฏถ้อยคำ “เข้าใจ” ร่วมกับคำว่า “ความสำเร็จ” แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจความสำเร็จผ่านลักษณะของระยะทางของการเดินทาง และปรากฏถ้อยคำ “ก้าว” ร่วมกับคำว่า “ความสำเร็จ” แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจความสำเร็จผ่านลักษณะการกระทำ หรือกริยาอาการในการก้าวเดินไปยังจุดหมายปลายทาง

(ค) ทุกคนต่างใช้ทางลัดสู่ความสำเร็จโดยไม่สนใจคนอื่น โลกวนวาย จนเธอต้องมองหาวิธีแก้ปัญหา (049, 2563, เฉลิมไทย)

ตัวอย่าง (ค) ปรากฏถ้อยคำ “ทางลัด” ร่วมกับคำว่า “ความสำเร็จ” แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจความสำเร็จผ่านลักษณะเส้นทางในการเดินทางหรือเส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง ตัวอย่างข้างต้น พบว่ามีการนำถ้อยคำที่เกี่ยวกับการเดินทางมาใช้เพื่ออธิบายลักษณะของความสำเร็จที่มีความเป็นนามธรรม สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์เกี่ยวกับความสำเร็จชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อความสำเร็จ จึงสนใจศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีการเปรียบเทียบความสำเร็จคือการเดินทาง เพื่อให้เห็นถึงอุปลักษณ์มโนทัศน์ความสำเร็จคือการเดินทางใน

เว็บไซต์พันทิปดอทคอม และทราบมโนทัศน์เกี่ยวกับความสำเร็จของคนไทยที่สะท้อนผ่านการใช้ภาษาที่แสดงออกมาในสื่อสังคมออนไลน์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์มโนทัศน์ความสำเร็จคือการเดินทางในภาษาไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

การดำเนินการศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์มโนทัศน์ความสำเร็จคือการเดินทางที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิปดอทคอมมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและอุปลักษณ์มโนทัศน์
2. ขออนุญาตใช้ข้อมูลการโต้ตอบกระทู้ต่างๆ จากเว็บไซต์พันทิปดอทคอม
3. เก็บรวบรวมข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม โดยสืบค้นข้อมูลจาก “Search Engine Smart Office” บนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม (www.pantip.com) ด้วยคำว่า “ความสำเร็จ” จากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม จำนวน 38 ห้อง โดยกำหนดการพิจารณาคัดเลือกข้อมูล ดังนี้

3.1 การคัดเลือกข้อมูลจะคัดเลือกข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับความสำเร็จ คือ การเดินทาง ในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม เฉพาะชื่อ

กระทู้ และเนื้อกระทู้ในแต่ละห้องสนทนาที่ปรากฏในเดือนมกราคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเก็บถ้อยคำอุปลักษณณ์เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม โดยเลือกถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่แสดงการเปรียบเทียบระหว่างวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทาง ทั้งนี้สิ่งที่นำมาเป็นวงความหมายต้นทางและความหมายปลายทางต้องอยู่ต่างแควงความหมายกัน ทั้งที่ปรากฏคำเชื่อม และไม่ปรากฏคำเชื่อม

3.3 การระบุชื่อเจ้าของกระทู้และสมาชิกผู้ตอบกระทู้ จะใช้ลำดับข้อมูลเพื่อระบุที่มาของข้อความ และห้องที่ปรากฏในโครงสร้าง “(ลำดับข้อมูล, ปีที่ปรากฏ, ห้องที่ปรากฏ)” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ฉ) ภาพความสำเร็จในการทำแบบอินทรีย์ ที่เกิดจากการลงมือทำจริง (001, 2562, กรีนโซน)

ตัวอย่างข้างต้นอธิบายได้ว่า

001 หมายถึง ลำดับข้อมูลที่ผ่านการคัดเลือกลำดับที่ 1

2562 หมายถึง ปีที่ปรากฏชื่อกระทู้หรือเนื้อกระทู้

กรีนโซน หมายถึง ชื่อห้องสนทนา

4. วิเคราะห์อุปลักษณณ์โนทัศน์ความสำเร็จที่ถ่ายโยงวงความหมายจากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง ตามแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์วงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางของถ้อยคำอุปลักษณณ์ทั้งที่ปรากฏคำเชื่อม และไม่ปรากฏคำเชื่อม

4.2 วิเคราะห์การถ่ายโยงความหมายต้นทางจากสิ่งรูปธรรม สู่อการถ่ายโยงความหมายปลายทางสู่สิ่งนามธรรม (ความสำเร็จ)

5. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และนำเสนอข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณณ์เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม จำนวน 38 ห้อง พบถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางจำนวน 133 ถ้อยคำ โดยถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏมีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทางใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเดินทางสถานที่ในการเดินทางทิศทางการเดินทาง ระยะทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะถ้อยคำอุปลักษณะที่เปรียบเทียบความสำเร็จกับการเดินทาง

ลักษณะถ้อยคำอุปลักษณะที่เปรียบเทียบความสำเร็จกับการเดินทาง	จำนวนถ้อยคำอุปลักษณะ	ตัวอย่างถ้อยคำอุปลักษณะ
ลักษณะการเดินทาง	56	นำทางสู่ นำสู่ ก้าว ก้าวสู่ ก้าวเข้ามา ก้าวตาม ก้าวย่าง ก้าวผ่าน ก้าวกระโดด การเดินทาง เดินมา เดินบน เดินไป เดินทางสู่ เดินทางไป เส้นทาง มาพร้อม พาไป ไปถึงวิ่งตาม เดิมตาม ตามหา พาเราไป ตะกายหา กระโดด ตามหา วิ่งคว่ำตาม เปิดทางสู่ ปีนป่ายสู่ คืบคลาน ขับเคลื่อน ออกไปตามหา มุ่งสู่ โบายบิน นำพาไป
สถานที่ในการเดินทาง	51	ทาง เส้นทาง ถนน หนทาง ทางลัด จุดเริ่มต้น ปลายทาง เป้าหมาย จุดหมาย
ทิศทางการเดินทาง	12	ย้อนรอย เดินหน้า เดินหน้านำ ย้อนดูเส้นทาง ไม่เดินวน ย่ำ มุ่งตรงมา เดินหน้าสู่ ก้าวขึ้นไป
ระยะทางการเดินทาง	8	เข้าใกล้ ใกล้ ระยะทางอีกก็ก้าว ใกล้แค่เอื้อม ไม่ไกลเกินห้วงไกล อยู่ไม่ไกล
ลักษณะเส้นทางการเดินทาง	6	ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ สวยงาม แลกมาด้วยน้ำตา ไม่ราบรื่น มีแบบทดสอบ ไม่ได้มาง่ายๆ
รวม	133	

ตารางที่ 1 ข้างต้น ลักษณะถ้อยคำอุปลักษณะที่เปรียบเทียบความสำเร็จกับการเดินทางที่พบมากที่สุด คือ ลักษณะการเดินทาง ส่วนลักษณะที่พบน้อยที่สุด คือ ลักษณะเส้นทางการเดินทาง แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีการเปรียบเทียบความสำเร็จซึ่งเป็นนามธรรมกับการเดินทางซึ่งเป็นรูปธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะการเดินทาง กล่าวคือ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง

กับการกระทำ กริยาอาการ หรือลักษณะการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง เช่น นำทางสู่ เดินทางสู่ พาเราไป ตามหา ปีนป่ายสู่ มุ่งสู่ ยกตัวอย่าง

(1) วันนี้ที่ผมเดินทางสู่ความสำเร็จอย่างหนักเพื่อเขา (034, 2562, เฉลิมกรุง)

(2) ความชอบความหลงใหล ความถนัด ผลักดันให้เกิดความ เชี่ยวชาญ เพื่อนำทางสู่ความสำเร็จ (012, 2563, กันครัว)

(3) เจ้ากบตัวนั้นมันเป็นใบ้และหูหนวก มันไม่ได้ยิน และพูดอะไรทั้งสิ้นตอนที่มันปีนป่ายสู่ความสำเร็จ นั้น (057, 2565, พรหมชาติ)

ตัวอย่าง (1) (2) และ (3) ปรากฏถ้อยคำอุปสรรค “เดินทาง” หมายถึง ไปสู่ที่ใดที่หนึ่งที่ไกลออกไป “นำทาง” หมายถึง พาไปสู่ที่หมาย นำไปให้ถูกทาง และ “ปีนป่าย” หมายถึง ปีนหรือตะกายขึ้นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งเป็นถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของการเคลื่อนที่ เป็นกริยาอาการที่แสดงให้เห็นถึงการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความสำเร็จที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับกริยาอาการของการเดินทาง เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของการเข้าหาความสำเร็จ

2. สถานที่ในการเดินทาง กล่าวคือ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปสรรคที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสถานที่ หรือเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง เช่น ทาง เส้นทาง ถนน หนทาง ทางลัด จุดเริ่มต้น ปลายทาง ยกตัวอย่าง

(1) แน่نونว่าเมื่อคิดที่จะ ‘ทำธุรกิจ’ หนทางแห่งความสำเร็จย่อมไม่ง่าย (023, 2561, คลับ)

(2) เพราะทุกคนต่างใช้ทางลัดสู่ความสำเร็จโดยไม่สนใจคนอื่นโลกงู่นาย จนเธอต้องมองหาวิธีแก้ปัญหา (049, 2563, เฉลิมไทย)

(3) ความเป็นกังวลเรื่องของอายุ ผู้บริโภคกลายเป็นเส้นทางสู่ความสำเร็จของ Sulwhasoo (030, 2564, กรุงโซล)

ตัวอย่าง (1) (2) และ (3) ปรากฏถ้อยคำอุปสรรค “หนทาง” หมายถึง ทาง หรือช่องทาง

“ทางลัด” หมายถึง ที่หรือพื้นที่สำหรับใช้สัญจรเพื่อย่นระยะทางหรือย่นระยะเวลา และ “เส้นทาง” หมายถึง ทาง แนวทาง ซึ่งเป็นถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของพื้นที่สำหรับใช้สัญจร เป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุด สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความสำเร็จที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับสถานที่ หรือเส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของสถานที่ที่ใช้เดินทางเพื่อไปสู่ความสำเร็จ

3. ทิศทางการเดินทาง กล่าวคือ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปสรรคที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงข้อมูลของทิศทางในการเดินทางระหว่างจุดหนึ่งกับอีกจุดหนึ่ง เช่น ย้อนรอย เดินหน้า เดินนำ ย้อนดู เส้นทาง ไม่เดินวนย่ำ มุ่งตรงมา ยกตัวอย่าง

(1) ด้วยความที่ตัวเนื้อเรื่องมันออกแนวล่าฝัน เดินหน้าหาความสำเร็จเอามากๆ (002, 2563, กล้อง)

(2) [BTS] ย้อนรอยความสำเร็จ [Dynamite] และสถิติต่างๆ (003, 2564, กรุงโซล)

(3) ในการที่เราจะก้าวขึ้นไปสู่ความสำเร็จหรือรวยเร็วได้นั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องมีก็คือ เป้าหมายในการทำงาน (012, 2564, ศาลาประชาคม)

ตัวอย่าง (1) (2) และ (3) ปรากฏถ้อยคำอุปสรรค “เดินหน้า” หมายถึง การก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ร่างกายเคลื่อนที่ไป “ย้อนรอย” หมายถึง การทวนกลับตามรอยเดิม และ “ก้าวขึ้นไป” หมายถึง การยกเท้าเคลื่อนไปสู่เบื้องบน เบื้องสูง หรือเบื้องหน้า ซึ่งเป็นถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงทิศทาง หรือทางที่มุ่งไปในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ทั้งในลักษณะของการมุ่ง

ไปข้างหน้า และการย้อนกลับไปด้านหลัง สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความสำเร็จที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับทิศทางในการเดินทาง เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของทิศทางหรือที่ตั้งของความสำเร็จ

4. ระยะทางการเดินทาง กล่าวคือ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเกี่ยวกับความยาวตามเส้นทางที่มีการเดินทางจากระหว่างจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เช่น เข้าใกล้ ใกล้ ใกล้แค่เอื้อม ไม่ไกลเกิน ห่างไกล อยู่ไม่ไกล ยกตัวอย่าง

(1) เราคือหนึ่งในผู้ผ่านไปรอบไฟนอล เราร้องไห้เลยคะ เพราะความสำเร็จมันช่างใกล้ เหลือเกิน (016, 2561, ไกลบ้าน)

(2) เมื่อคุณรู้ว่า GRIT คืออะไรและจะสร้างมันขึ้นมาได้อย่างไรทุกความสำเร็จย่อมอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม แม้คุณจะต้องเริ่มจากจุดที่ติดลบก็ตาม (012, 2563, หัวกอก)

(3) ใครเล่าจะรู้ว่าแท้จริงแล้ว ความสำเร็จอยู่ใกล้แค่เอื้อม เพียงแค่เราตัดสินใจลงมือทำ (041, 2564, พรหมชาติ)

ตัวอย่าง (1) (2) และ (3) ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ “ใกล้” หมายถึง ระยะทางสั้น หรือไม่ห่างกัน และ “ไม่ไกลเกินเอื้อม” หมายถึง ระยะทางไม่ห่างกัน สามารถเอื้อมมือถึงได้ “ใกล้แค่เอื้อม” หมายถึง ระยะทางสั้นเพียงแค่เอื้อมมือ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงระยะห่าง หรือความยาวของการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ทั้งในลักษณะของความใกล้ และความไกล สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความสำเร็จที่มีลักษณะ

เป็นนามธรรมกับระยะทางในการเดินทางเพื่อแสดงให้เห็นระยะห่างในการเข้าหาความสำเร็จ

5. ลักษณะเส้นทางการเดินทาง กล่าวคือ ปรากฏการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับลักษณะของเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางไปสู่ความสำเร็จ เช่น ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ สวยงาม แลกมาด้วยน้ำตา ไม่ราบรื่น มีแบบทดสอบ ไม่ได้มาง่าย ๆ ยกตัวอย่าง

(1) เส้นทางความสำเร็จมิได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ (012, 2561, เฉลิมไทย)

(2) แห้งประสบการณได้กน้อย “โกะ” เส้นทางความสำเร็จที่แลกมาด้วยน้ำตาและความพยายามจากเบปัสสู่วิถีนักกีฬา (001, 2562, ชานเรือน)

(3) ธนู: ทุกความสำเร็จก็ต้องมีหนทางของมัน ถึงไม่ราบรื่นหรือจะมีแบบทดสอบเข้ามาเยอะพอสสมควร (014, 2563, พรหมชาติ)

ตัวอย่าง (1) (2) และ (3) ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ “มิได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ” หมายถึง ไม่ได้ราบรื่นง่ายดายเสมอไป และ “แลกมาด้วยน้ำตา” หมายถึง ทำสำเร็จได้แต่ต้องเสียน้ำตาเพื่อให้ได้มา “ไม่ราบรื่น” หมายถึง มีอุปสรรคเข้ามา “มีแบบทดสอบ” หมายถึง มีสิ่งที่วัดความสามารถหรือคุณสมบัติ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเส้นทางระหว่างการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง โดยมีลักษณะของอุปสรรคหรือความยากลำบาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาเชื่อมโยงความสำเร็จที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับลักษณะของการเดินทาง เพื่อแสดงให้เห็นความยากลำบากในการเข้าหาความสำเร็จ

5. อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พื้นที่ปอดทคอม จำนวน 38 ห้อง พบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทาง จำนวน 133 ถ้อยคำ โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏมีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทางใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเดินทาง สถานที่ในการเดินทาง ทิศทางการเดินทาง ระยะทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง การวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางบนเว็บไซต์พื้นที่ปอดทคอมช่วยแสดงให้เห็นระบบความคิดที่มีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบโดยการเชื่อมโยงมโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่ง โดยมีแนวคิดมโนทัศน์ต้นทางหรือแบบเปรียบเทียบเป็นรูปธรรม คือ การเดินทาง และมีแนวคิดมโนทัศน์ปลายทางหรือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบเป็นสิ่งนามธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ คือ ความสำเร็จ เนื่องจากเว็บไซต์พื้นที่ปอดทคอมเป็นตัวแทนการใช้ภาษาของคนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้เห็นมุมมองของคนในสังคมที่พยายามเชื่อมโยงความสำเร็จซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนพยายามให้ได้มา กับการเดินทางซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนคุ้นเคย ใกล้ตัวมีความรู้ความเข้าใจดี

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ทำการศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเดินทาง พบว่าผลการศึกษាถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏข้างต้น มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทางสอดคล้องกับการศึกษาของนภัทร อังกูรสินธนา (2555) ที่ทำการศึกษาลักษณะการเดินทางในพุทธศาสนาซึ่งพบลักษณะการนำถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเดินทางที่มี

ลักษณะเป็นรูปธรรม มาเชื่อมโยงกับแนวคิดความหมายของสิ่งนามธรรมโดยพบลักษณะที่สอดคล้องกัน ได้แก่ สถานที่ในการเดินทาง และกิริยาการเดินทาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีการนำถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่อยู่ในบริบทการเดินทาง และกิริยาอาการที่ใช้ในการเดินทางมาใช้ เพื่อถ่ายทอดความหมายระหว่างลักษณะและคุณสมบัติของสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ และยังพบลักษณะที่มีความแตกต่างกัน คือ จากงานวิจัยข้างต้นพบว่า การเดินทางในพระพุทธศาสนาผู้เดินทางจะเดินไปบนเส้นทางที่ถูกต้อง คือ การเดินทางตามหลักธรรมะ แต่การเดินทางที่พบในจากการศึกษาในเว็บไซต์พื้นที่ปอดทคอม เป็นการเดินทางโดยทั่วไป ไม่มีวิธีการหรือหลักการให้ปฏิบัติตาม ผู้ที่เดินทางต้องหาวิธีการและแนวทางให้ได้มาซึ่งความสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งลักษณะเส้นทางการเดินทางมีลักษณะที่ยากลำบาก เช่น ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ ไม่ได้มาง่ายๆ ซึ่งมีความแตกต่างกับลักษณะการเดินทางตามพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ จากการศึกษาลักษณะมโนทัศน์ความฝันจินเป็นการเดินทางตามมุมมองทางปริชานของ Siqi (2561, หน้า 74-93) ซึ่งพบลักษณะของการนำถ้อยคำที่เป็นอุปลักษณ์การเดินทางมาใช้เปรียบเทียบกับความฝันที่มีลักษณะเป็นนามธรรม โดยจากการศึกษาพบลักษณะของการนำถ้อยคำเกี่ยวกับการเดินทางมาใช้ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ จุดเริ่มต้น กระบวนการเดินทาง และจุดหมายปลายทาง แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีการทำความเข้าใจสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรมผ่านลักษณะของสิ่งที่เป็นรูปธรรม สะท้อนให้เห็นการนำ

ลักษณะของสถานที่ในการเดินทาง เช่น จุดเริ่มต้น และจุดหมายปลายทาง ถูกนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ยังพบกระบวนการเดินทาง เช่น ทิศทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง ยังถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายลักษณะของสิ่งที่เป็นนามธรรม และจากการศึกษาข้างต้น พบว่า การเลือกใช้ลักษณะเด่นของอุปสรรคการเดินทางในงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองและสถานการณ์ทางสังคม แต่การเลือกใช้ลักษณะเด่นการเดินทางที่พบในจากการศึกษาในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ประสบการณ์ และถ้อยคำที่แสดงลักษณะทางกายภาพ

อนึ่ง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, pp. 45-46) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของอุปสรรคเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งในเชิงโครงสร้าง ซึ่งสามารถเทียบองค์ประกอบของสิ่งที่ถูกเปรียบกับองค์ประกอบของแบบเปรียบเทียบได้เป็นคู่ๆ เช่น อุปสรรคมโนทัศน์ [ความรัก คือ การเดินทาง] (LOVE IS A JOURNEY) แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีการทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม ผ่านการนำวงความหมายของการเดินทางซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมไปใช้กล่าวถึง สะท้อนให้เห็นว่าถ้อยคำอุปสรรคช่วยสะท้อนอุปสรรคมโนทัศน์ได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยพบว่า

ถ้อยคำอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเดินทาง สถานที่ในการเดินทาง ทิศทางการเดินทาง ระยะทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง ซึ่งช่วยแสดงให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมปัจจุบันที่พยายามให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ โดยการได้มาซึ่งความสำเร็จไม่มีวิธีการหรือแนวทางที่แน่นอน อนึ่ง จากข้อค้นพบการทำความเข้าใจความสำเร็จและการได้มาซึ่งความสำเร็จซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม สามารถนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการหาวิธีการในการก้าวสู่ความสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเบื้องต้นเกี่ยวกับมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสื่อสังคมออนไลน์ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปสรรคและอุปสรรคมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ความเกลียด ความชื้อสัตย์ และความผิดหวังได้ หรือขยายการศึกษาและเก็บข้อมูลไปสู่แหล่งข้อมูลอื่นๆ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงระบบมโนทัศน์เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์มากยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาถ้อยคำอุปสรรคเกี่ยวกับความสำเร็จคือการเดินทางที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม ปรากฏถ้อยคำอุปสรรคที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทางใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเดินทาง สถานที่ในการเดินทาง ทิศทางการเดินทาง ระยะทางการเดินทาง และลักษณะเส้นทางการเดินทาง

เพื่อแสดงอุปลักษณณ์โนทัศน์ [ความสำเร็จ คือ การเดินทาง] สะท้อนให้เห็นว่า การเดินทางถูกนำมา

เปรียบเทียบกับความสำเร็จ ทั้งนี้ แสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมาย ดังนี้

แนวคิดความหมายต้นทาง		แนวคิดความหมายปลายทาง	
[การเดินทาง]		[ความสำเร็จ]	
ผู้เดินทาง	→	ผู้ที่ต้องการความสำเร็จ	
การเดินทาง	→	ความสำเร็จ	
ต้นทาง	→	การเริ่มต้นไปสู่ความสำเร็จ	
เส้นทางในการเดินทาง	→	หนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ	
กระทำ หรือกริยาอาการในการเดินทาง	→	วิธีการไปสู่ความสำเร็จ	
ระยะทางในการเดินทาง	→	ความเป็นไปได้ในการประสบความสำเร็จ	
อุปสรรคในการเดินทาง	→	ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะที่ไปสู่ความสำเร็จ	
ปลายทาง	→	การประสบความสำเร็จ	

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพล เอกพจน์. (2561). อุปลักษณณ์เชิงมนทัศน์ความจนในภาษาไทย: กรณีศึกษาการใช้ภาษาไทยบนเว็บไซต์ของพันทิปดอทคอม. รมยสาร, 16(1), 377-400.
- นภัทร อังกูรสินธนา. (2555). มัชฌิมาปฏิปทา: อุปลักษณณ์การเดินทางในพุทธศาสนา. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 4 75 ปี จากโรงเรียนสตรีศรีพิกัดครูสู่มหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและการเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน, 12-13 กรกฎาคม 2555, (หน้า 457-466). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พิมพ์พิชา ดวงประเสริฐ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมอย่างต่อเนื่อง: กรณีศึกษาของพันทิปดอทคอมหน้า. (ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย. *การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9 การวิจัยสู่ประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12-13 กันยายน 2556*, (หน้า 24-41). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2561). สถานภาพงานวิจัยอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, (50)2, 202-254.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphor we live by*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- _____. (2003). *Metaphor we live by*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Journal Psychology Review*, 50, 370-396.
- Siqi, Y. (2561). อุปลักษณ์มโนทัศน์ “ความฝันจีนเป็นการเดินทาง”: มุมมองทางปริชาน. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 40(1), 74-93.
- The Lexicon Webster dictionary. (1997). *The New Lexicon Webster's Dictionary of the English Language*. New York: The English Language Institute of America.

Phosphate Fertilizer Industry Capacity Reduction Policy in China, Based on CGE Model*

Yu Qingqing, Chalermchai Panyadee, Somkid Kaewthip and Bongkochmas Ek-lem

School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mju6005501013@mju.ac.th

Abstract

This study tries to research phosphate fertilizer industry policy in China by qualitative analysis and quantitative analysis. Based on an analysis of the government's macro policies that have had a significant impact on phosphate fertilizer industry in recent years, as well as the current research situation in relevant fields at home and abroad, a Computable General Equilibrium model for phosphate fertilizer industry in China is constructed through the computable general equilibrium model theory, input-output theory, social accounting matrix theory, and GAMS programming method. Relevant basic data are collected, and a model database is established. A static Computable General Equilibrium (CGE) model is used to comprehensively evaluate and analyze the impact of export policies and value-added tax policies on relevant variables of phosphate fertilizer industry and macroeconomic. On the one hand, the research expands the development and application of CGE model research methods in China, on the other hand, it achieves a comprehensive evaluation of the effects of phosphate fertilizer export policies and value-added tax policies, and provides a useful reference for government decision-making.

Keywords: Phosphate Fertilizer; the Computable General Equilibrium (CGE) models; Food Safety; Overcapacity

*ได้รับบทความ: 8 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2566

Received: April 8, 2023; Revised: December 8, 2023; Accepted: December 12, 2023

1. Introduction

Phosphate fertilizer industry in China has experienced a development from nothing, from small to large, from single nutrient, low concentration to high concentration, compounding and multi-variety. China has gone through a process of role the world phosphate fertilizer market, from imported phosphate fertilizer products to imported phosphate fertilizer technology, finally to export phosphate fertilizer country. During the process from the rising to be the world's largest phosphate fertilizer producer, industry policy has always played a crucial role.

The sustained and healthy development of phosphate fertilizer industry is related to national food security, agricultural security, environmental security and economic security. Phosphorus rock, the raw material of fertilizer production, is a limited amount of non-renewable resources. China has implemented a socialist market economy system with Chinese characteristics since 1978. The macro-control policy is very important to ensure the healthy and stable development of the national economy. Overcapacity of phosphate fertilizer has become an extremely important and

serious issue facing Chinese economy. The government urgently needs to formulate a scientific and rational policy for capacity allocation of phosphate fertilizer industry. The constraints of phosphate rock resources can be significantly transmitted to the phosphate fertilizer industry (Springer, 2017, pp. 319-328), ultimately threatening the safety of food production. Therefore, the capacity management of phosphate fertilizer industry is urgent and necessary. Wu (2016, pp. 45-54) estimated the phosphorus loss in Anhui Province in 2011 is about 398 kt, which is significantly higher than the amount of chemical fertilizer used in the same year (329 kt).

It is generally believed that the capacity utilization rate of phosphate fertilizer is less than 79%, which means that there is excess capacity. It can be seen that the production capacity of industry has been in surplus in recent years. (Fig.1) at present, the overcapacity of basic fertilizers in the phosphate and compound fertilizer industry and the shortage of high-end fertilizers exist simultaneously, and supply-side structural reforms still need to be accelerated. De-capacity, restructuring, and improving core competitiveness remain the main tasks.

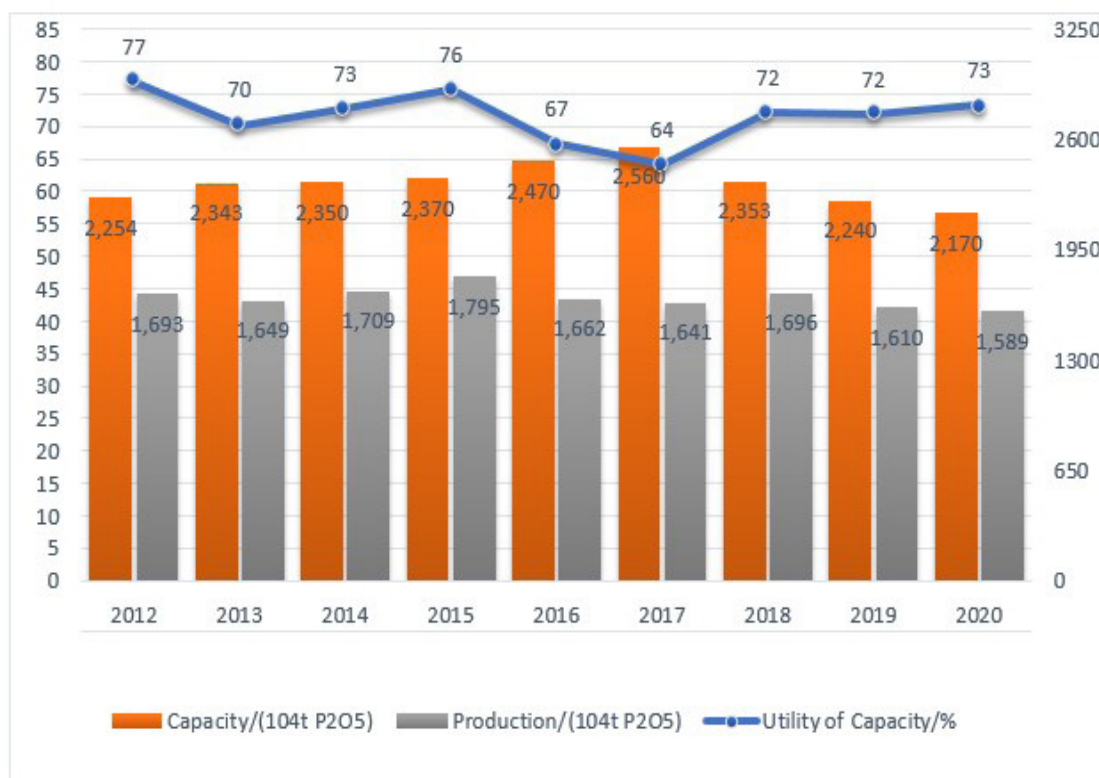

Figure 1 Phosphate Fertilizer Capacity, Production and Utility rate in China from 2012 to 2020 (Data source: Phosphate and Compound Fertilizer Industry Association)

2. Research Objectives

1. To study the current phosphorus fertilizer policies and analyze the impact on the capacity allocation management of phosphorus fertilizer industry in China.
2. To simulate the appropriate capacity allocation policy model for phosphorus fertilizer industry in China.
3. To propose the appropriate capacity allocation management policy model for phosphorus fertilizer industry in China.

3. Methods

The location of this research is the phosphorus fertilizer industry policy in China. The research regions is the nationwide of Chinese phosphorus fertilizer industry and the national policies from Chinese government.

1. Qualitative Method and Quantitative Method

First, this paper applies the literature analysis method, policy theoretical tools, and policy cycle theory to study,

classify, and summarize phosphate fertilizer industry in China, and concludes the main eight categories of industrial policies and three policy stage of phosphate fertilizer industrial policies. Based on the above research, an interview questionnaire was designed to investigate several major phosphate fertilizer companies in Yunnan by using interview to understand the current situation of the phosphate fertilizer industry affected by policies in recent 10 years, and the main policies affecting the production plan of phosphate fertilizer producers and the profit of phosphate fertilizer companies were obtained. Finally, based on the research on the industrial policies that will have a significant impact on the phosphate fertilizer industry, the CGE model of phosphate fertilizer industrial policy in China is constructed, and the empirical analysis is used to study how to optimize the current phosphate fertilizer industrial policy through policy simulation.

2. Data Collection Tools

2.1 An Interview Design

An interview questionnaire was designed to investigate several major phosphate fertilizer companies in Yunnan by interview. To understand the current situation of the phosphate fertilizer industry

affected by policies in recent years, and the main policies can affect the production plan of phosphate fertilizer producers and the profit of phosphate fertilizer companies were obtained.

2.2 Build the Data base of CGE Model (Cong, 2014, pp. 1-11) for phosphate fertilizer industry: Chinese Social Accounting Matrix (SAM)

According to the research objective and research methods of this study, the key data will be gathered from secondary data mostly obtained from public information release. Capacity allocation policies need to be formulated and implemented nationwide by the government, and the data of individual companies are not representative. Therefore, the data sources of this paper are mainly based on the macroeconomic data of phosphate fertilizer industry in China.

The macroeconomic data of phosphate fertilizer in China mainly come from the “China Statistical Yearbook”, “China Industrial Statistical Yearbook”, “China Economic Census Yearbook”, “China Energy Statistical Yearbook”, “The input-output table”, “China Financial Yearbook”, “China Tax Yearbook”. The main data resource comes from National Bureau of Statistics of China.

In order to achieve the CGE model, firstly it is necessary to assign values to the exogenous variables and parameters in the model. This is also a prerequisite for simulation implementation. The Social Accounting Matrix (SAM) can meet the requirements of the CGE model data set. Therefore, the preparation of the SAM table needs to be based on the basic assumptions of the CGE model. Firstly, the supply and demand of commodities are equal. Secondly, all industries have zero profits; thirdly, they meet the requirements of budgetary constraints; Finally, international needs remain balanced. In fact, the SAM has become the most common form of standard data organization for the CGE. As of now, the input-output extension table 2017 has been released. The macro SAM provides a total control reference for the microscopic SAM of the segment. The accounts in table 1 are properly classified depending on the study, and finally a macro SAM with an open economy covering 9 categories of accounts is generated.

2.3 Build the Data base of CGE Model for phosphate fertilizer industry: Chinese subdivision Social Accounting Matrix

The macro SAM constructs a comprehensive and consistent framework for Chinese social macroeconomic system. But for the needs of industry policy analysis, more detailed data is needed. So this study needs a subdivision SAM based on the Chinese macro SAM in 2017 (Chowdhury, 2017, pp. 945-963). In order to be consistent with the division of the 2017 input-output table, and taking the possibility of actually data collection into account. If the division is too detailed, data collection cannot be achieved. The refined SAM is mainly subdivided into production departments, institutions, production factors, and taxes. After splitting and merging, the 21 departments Chinese subdivision SAM of this study was formed.

4. Results

1. Phosphate fertilizer industrial policy in China

This study focus on the phosphate fertilizer industrial policy, so it is necessary to analyze and sort out industry policies from 1950 to the present. By listing a list of policy documents issued by a large number of Chinese governments and analyzing sufficient literature, it is concluded that there are main eight phosphate fertilizer

industry policies in China.

1.1 Main PF industry policies in China. There are eight types of PF industry policies in China. These eight industrial policies have profoundly affected

the development of Chinese PF industry in terms of phosphate raw materials, freight, prices, environmental protection costs, demand, application volume and foreign trade. (Fig. 2)

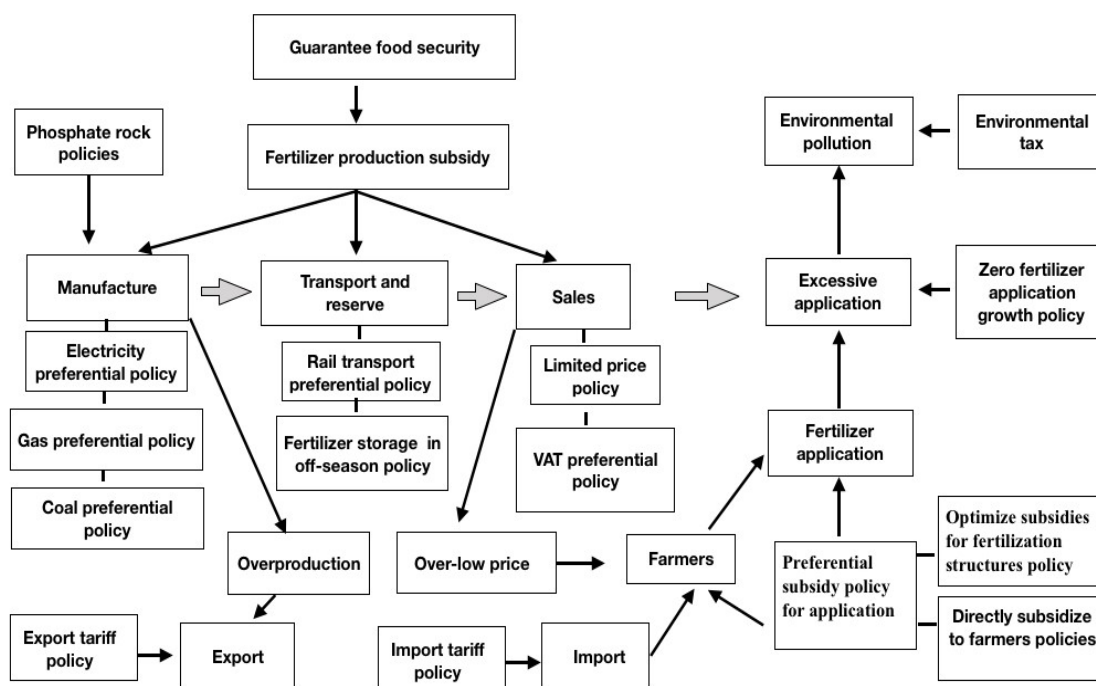

Figure 2 Main phosphate fertilizer industry policies

1.2 Three historical development stage

By applying the policy cycle theory and combining the development of phosphate fertilizer industry and the history of the promulgation and change of eight major policies, it is concluded that the history of phosphate fertilizer industry

policy in China can be divided into three historical cycles. PF industrial policy in China has experienced three historical periods: “supporting period, planning management period and adjustment period” (Fig. 3). At present, phosphate fertilizer industry policy is in the third stage of historical adjustment (Gao, & Zhang, 2011, pp. 1-4).

Facing the contradiction of overcapacity in the phosphate fertilizer industry, how to evaluate the existing industry policy and

optimize the design of phosphate fertilizer capacity allocation is the primary goal of phosphate fertilizer industry policy.

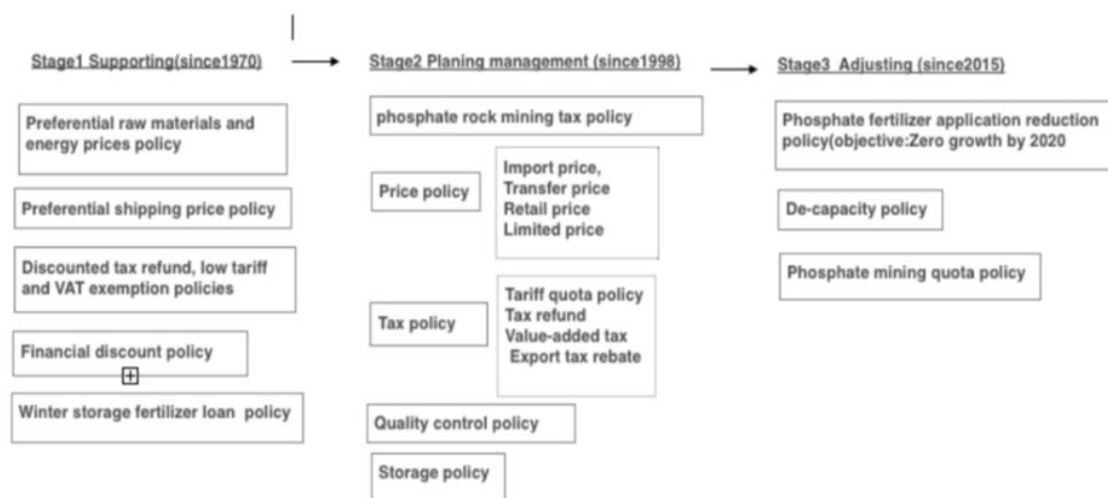

Figure 3 Historical development stage of phosphate fertilizer industry

1.3 Results of Interview

The subsidy policies previously adopted by the government for a long time have been largely abolished. Since the Chinese government put forward the Action Plan for Zero Growth of Fertilizer Use by 2020 in September 2017, the policy has indeed reduced the consumption of phosphate fertilizer, and the application of phosphate fertilizer in China has decreased year by year. For most enterprises, due to the reduction of domestic demand, expanding exports has become an inevitable choice to resolve the domestic surplus phosphate fertilizer production capacity. Faced with

the dilemma of overcapacity, respondents from several companies said that the policies that will have a significant impact on the phosphate fertilizer industry in the past five years mainly include export policy, value-added tax policy and phosphate rock resource tax policy.

Export restriction policy

In terms of export tariffs, China will no longer impose export tariffs on potassium chloride, potassium sulfate, compound fertilizer and other chemical fertilizer commodities (Han, 2009). The complete elimination of export tariffs is conducive to reducing the pressure of domestic

overcapacity by increasing exports. Many phosphate fertilizer manufacturers have also begun to make profits through export. However, under the situation that the Chinese government attaches great importance to “food security”, in order to ensure the supply of phosphate fertilizer to domestic agriculture, the macro-control goal of the phosphate fertilizer industry is first to ensure domestic demand, so from 2021, the Chinese government began to control the export of phosphate fertilizer and began to implement a series of strict export restrictions. As a result, the overall operating rate of the phosphate fertilizer industry is not high and the supply is limited.

Legal inspection policy for phosphate fertilizer export

On October 11, 2021, the General Administration of Customs of the People's Republic of China issued the Announcement of the General Administration of Customs on Adjusting the Catalogue of Import and Export Commodities Subject to Inspection (No. 81, 2021). According to the interview, due to the complicated legal inspection procedures for phosphate fertilizer export, the export of phosphate fertilizer enterprises has been subject to many restrictions, and

even caused the general shutdown of enterprises. Medium and low concentration phosphate fertilizer enterprises in Yunnan are facing a life-and-death situation, and enterprises urgently appeal to speed up customs clearance. The enterprise said that if it goes on like this for a long time, the enterprise will inevitably lose money and close down. Finally, the international market will lose money and the domestic market will not be guaranteed.

Export quota system

The export quota of phosphate fertilizer is basically determined, and the price of phosphate fertilizer will improve in the following or peak season of agricultural demand. Due to the high price of domestic phosphate rock, the price of phosphate fertilizer products continued to rise, leading to the tightening of domestic phosphate fertilizer export policy. The total export quota of phosphate fertilizer is about 3.6 million tons, including monoammonium, diammonium, heavy calcium, superphosphate and nitrogen-phosphorus binary compound fertilizer. The quota amount of production enterprises includes the total amount of phosphate fertilizer output that the enterprise needs to export. At present, due to the uncertain export process, the export

of phosphate fertilizer is suspended, and the price of phosphate fertilizer has dropped due to the low season of domestic agricultural demand. With the arrival of the autumn agricultural peak season and the determination of export policy, the demand will warm up and the price of phosphate fertilizer is expected to rise.

Value added tax

Before 2000, in order to support the development of phosphate fertilizer industry, the Chinese government exempted value-added tax on phosphate fertilizer. Since 2000, because phosphate fertilizer products have become self-sufficient, in order to cooperate with the domestic policy of "production for production", phosphate fertilizer will no longer be exempt from value-added tax, but will be taxed at 13%. By January 1, 2008, the Chinese government has exempted value-added tax on phosphate fertilizer. In 2017, the Chinese government issued the Notice on the Policy of Resuming the Levy of Value-added Tax on Chemical Fertilizers, which changed from VAT exemption to VAT collection. The sales and import of chemical fertilizers will be subject to domestic and import value-added tax at a uniform rate of 13%.

However, the interviewees believed that the levy of VAT had no obvious impact on the long-term cost of the industry, but would have an impact on the local market before and after the starting point of the levy due to the uncertainty of the buffer period and the different adjustment speed of enterprises. Some interviewees believed that the resumption of VAT meant a substantial step forward in the marketization of chemical fertilizer products and helped to eliminate backward production capacity in the industry to a certain extent. Value-added tax generally results in a cost increase of 1% to 3.5% for phosphate fertilizer products.

2. CGE Models for PF industrial policy in China

This model is centered on the LHR model (the standard CGE model developed by the International Food Policy Institute, Lofgren, (Harris, and Robinson, 2002) and consists of four components: the production market, the commodity market, the economic entity, and the macro equilibrium. This paper aims to control and influence the PF industry from phosphate mining to production process through policy shocks, to study the impact of industrial policy under different scenarios

on macroeconomics, household consumption, and agricultural product prices. There are 34 sets of endogenous variables and 14 sets of exogenous variables. Zhang (2017, pp. 3349-3354) used a dynamic CGE model with energy and carbon emission modules to evaluate the impacts under different scenarios.

3. Policy simulation and result analysis

Based on the qualitative research in this paper, the macro policies of the government that have a great impact on the phosphate fertilizer industry in recent years are simulated. First, the model is run to obtain the baseline scenario without any policy disturbance until 2017. Then simulate each policy adjustment scenario, and compare the policy scenario results with the baseline scenario results, so as to obtain the dynamic changes of indicators under various policy scenarios, and analyze the effects of different policy adjustments on the phosphate fertilizer industry. This study is divided into three scenarios for policy simulation. Focus on the impact of policies on the output of the phosphate fertilizer industry, the impact of macroeconomic and the impact of residents' income.

3.1 Industrial value-added tax

policy simulation

In order to control the output of phosphate fertilizer, or increase the production and sales costs of phosphate fertilizer products. This paper simulates the value-added tax policy of phosphate fertilizer products, and adjusts it from the current 10% value-added tax rate to 13%. The level of value-added tax has a direct impact on the sales price of PF products and the profits of enterprises. This will affect the production and capacity changes of the PF industry.

(1) Changes in macroeconomic indicators

Total absorption, household consumption, government consumption, total investment, export, import nominal GDP and real GDP are selected as macroeconomic indicators. See the following table for policy simulation results. It can be seen that with the increase of value-added tax, the production price of phosphate fertilizer products has increased correspondingly, and the total consumption has increased as a whole. Government revenue increased and government consumption increased. The consumption of residents increased by 0.00008%, and the total investment decreased. As the price of products in related

industries rises after the increase, the export decreases correspondingly and the import volume increases. The impact on GDP is reflected in the impact on real GDP, which has declined to a certain extent. It is mainly affected by the reduction of investment and total absorption.

(2) Industrial effect analysis

To Increase the value-added tax of phosphate fertilizer industry and simulate the impact of policy changes on various industries mainly through the price, output, factor price and factor input of the production and commodity sectors. It reflects the changes in output prices, intermediate input prices and value-added prices of various industrial sectors. It can be seen from the table that the agricultural sector is the most affected by the policy. The increase in the price of phosphate fertilizer will correspondingly increase the cost of agricultural products and thus affect the price of agricultural products. In domestic sales prices and composite commodity prices, the price change trend of each department directly related to the phosphate fertilizer industry is the same as that of the phosphate fertilizer industry.

Through the change of output, total intermediate input and value-added input

of the production department. It can be seen from the table that in the change of output, in addition to the reduction of phosphate fertilizer output, the output of the agricultural sector also decreased, and the output of the upstream phosphate rock industry decreased. It can be found that the phosphate fertilizer industry is directly affected, while other industries are mainly indirectly affected.

3.2 Simulation of phosphate fertilizer export policy

In terms of export tariffs, before 2009, the country's policy in all aspects of fertilizer production and marketing was basically based on fertilizer to ensure food production. In order to ensure the domestic demand for chemical fertilizers, the country has set a high export tariff of chemical fertilizers, which can be levied up to 110%. According to the Notice of the Tariff and Tariff Commission of the State Council on the Interim Tariff Adjustment Scheme for Import and Export in 2019 issued by the Tariff and Tariff Commission of the State Council, since January 1, 2019, China will no longer impose export tariffs on potassium chloride, potassium sulfate, compound fertilizer and other chemical fertilizer commodities.

In order to analyze the impact of phosphate fertilizer export policy on the phosphate fertilizer industry and macroeconomic, the phosphate fertilizer export quota was simulated. In 2017, 1.8413 million tons of phosphate fertilizer were exported. A policy simulation scenario was set to reduce the export volume of phosphate fertilizer to 1.4 million tons.

(1) Impact results in macro economic indicators

It can be seen that with the reduction of the export volume of phosphate fertilizer, the production price of phosphate fertilizer products has decreased correspondingly, and the total consumption has declined as a whole. Government tax revenue and government consumption decreased. Residents' consumption and total investment decreased. As the price of products in related industries rises after the increase, the export decreases correspondingly and the import volume increases. The impact on GDP is reflected in the impact on real GDP, which has declined to a certain extent.

(2) Impact results in Industrial sectors

With the reduction of the export volume of phosphate fertilizer Increase the

value-added tax of phosphate fertilizer industry and simulate the impact of policy changes on various industries mainly through the price, output, factor price and factor input of the production and commodity sectors. It can be seen from the table that phosphate rock has been greatly impacted by the policy and the price has declined. The agricultural sector was impacted by policies and prices fell.

In domestic sales prices and composite commodity prices, the price change trend of each department directly related to the phosphate fertilizer industry is the same as that of the phosphate fertilizer industry reflects the changes in output prices, intermediate input prices and value-added prices of various industrial sectors. It can be seen from the table that the agricultural sector is the most affected by the policy. The increase in the price of phosphate fertilizer will correspondingly increase the cost of agricultural products and thus affect the price of agricultural products. In domestic sales prices and composite commodity prices, the price change trend of each department directly related to the phosphate fertilizer industry is the same as that of the phosphate fertilizer industry.

This research took China's phosphorus fertilizer industry as the research object. The policy tool theory was used to sort of and conclude the phosphorus fertilizer industry in China. The policy cycle theory was used to investigate the industrial policy cycle.

The main research results and innovations of this research were as follows:

1) There were eight main phosphate fertilizer industry policies in China phosphorus fertilizer industry policy in China had experienced three historical periods: "supporting period, planning management period and adjustment period". 2) The influencing factors of China's phosphorus fertilizer industry policy selection were systematically analyzed. Based on result of the interview, the policies that had a significant impact on the phosphate fertilizer industry in the past ten years mainly included export policy, value-added tax policy and phosphate rock resource tax policy. This research systematically analyzed the factors affecting the design of industrial policies. 3) The static CGE model of China's phosphorus fertilizer industry was designed for policy simulation and evaluation. China's social macro-social accounting matrix (SAM) and detailed 21-department

SAM table for the CGE model was formed through reasonable splitting and merging. Then the value-added tax in sales and the export policy in international trade were set as the policy scenarios.

5. Discussion

The use of chemical inputs is an important symbol of modern agriculture, and chemical fertilizer is the "grain" of grain, which plays a key role in increasing crop production and ensuring national food security. This study focuses on the policies that have a substantial impact on phosphate fertilizer industry in the production and sales links. It comprehensively explains the design of the phosphate fertilizer industry policy framework and policy scenario design from policy design and policy simulation evaluation. CGE Models for PF industrial policy in China obtains policy impact results through GAMS software by simulating two policy scenarios. Finally, according to the analysis of the simulation results, the policy recommendations to promote the optimization phosphate fertilizer production capacity are given.

To simulate industrial value-added tax and phosphate fertilizer export quota policies respectively, and analyze the

impact of phosphate fertilizer production capacity policy on economic and social development from the perspective of macroeconomic effects, industrial effects and social welfare effects. The study found that further limiting the export volume of phosphate fertilizer, GDP fell, the price of phosphate fertilizer fell, and the output of phosphate fertilizer fell, which had the largest impact on the price of the primary industry, the smallest impact on the price of the tertiary industry, and the income of rural residents and urban residents increased.

6. Suggestions

The influencing factors of phosphate fertilizer industry policy selection are systematically analyzed. Based on the theoretical basis, this paper systematically analyzes the factors that affect the design of industrial policies. The CGE model of phosphate fertilizer industry was designed. Based on the research results, industrial policy recommendations for further optimizing phosphate fertilizer capacity are put forward. The study found that the use of tax and export policies will have different impacts on phosphate fertilizer industry, and also have different impacts on the macroeconomic.

1. Implications to Policy

The government should revise the export policy every year according to the economic form, appropriately adopt the legal inspection quota system, and flexible the export quota system.

1.1 To make policy to improve the quality of phosphate fertilizer industry.

1.2 To make policy to change the development mode of phosphate fertilizer industry. The phosphate fertilizer industry should fundamentally change the past model of relying solely on capacity expansion. The industry and enterprises should realize that the linear development model of quantity expansion alone cannot continue. In the future, the focus of development should be shifted to improving its own quality.

1.3 To make policy to control the phosphate fertilizer industry accessing. Strict industry access, elimination of backward production capacity and further improvement of industrial concentration are the necessary conditions to control and solve overcapacity.

1.4 To make policy to optimize and strengthen the policy of reducing production capacity. Establish exit mechanism for capacity transfer.

1.5 To make a moderate export of phosphate fertilizer policy. China should allow proper export of phosphate fertilizer and digest some excess capacity. The current tariff policy should be integrated with agricultural subsidies. With the continuous strengthening of agricultural subsidies, the tariff policy should be adjusted in a timely manner. Properly increase the export quota of phosphate fertilizer and further implement zero tariff for phosphate fertilizer export. Appropriate exit mechanism for the legal inspection policy of phosphate fertilizer export.

1.6 To make policy to strengthen resource guarantee.

1.7 To make policy to strengthen support for waste treatment and recycling.

1.8 To make policy to strengthen the agricultural means subsidy, to promote farmers to actively grow grain, stabilize grain area and grain yield, and ensure national food security.

2. Implications to phosphate fertilizer manufacturer

2.1 To change the development mode of phosphate fertilizer industry.

2.2 To change the product structure.

2.3 To promote international development

7. Knowledge Assets

With this study topic found that there are eight main types of Chinese phosphate fertilizer industry policies and three policy cycles of Chinese phosphate fertilizer industry policies. It found the important policies that affect the production plans of phosphate fertilizer producers and the profitability of phosphate fertilizer companies by interview. Based on research on industrial policies that have a significant impact on the phosphate fertilizer industry, a CGE model for phosphate fertilizer industry policy in China was constructed using empirical analysis. This study has found that the CGE policy model can be used to simulate significant policy impacts, as well as the impact of policy changes on the macroeconomic, phosphate fertilizer industry, and other industrial sectors. It provides some policy recommendations for the government on how to optimize current phosphate fertilizer industry policies. As the knowledge assets graphic below:

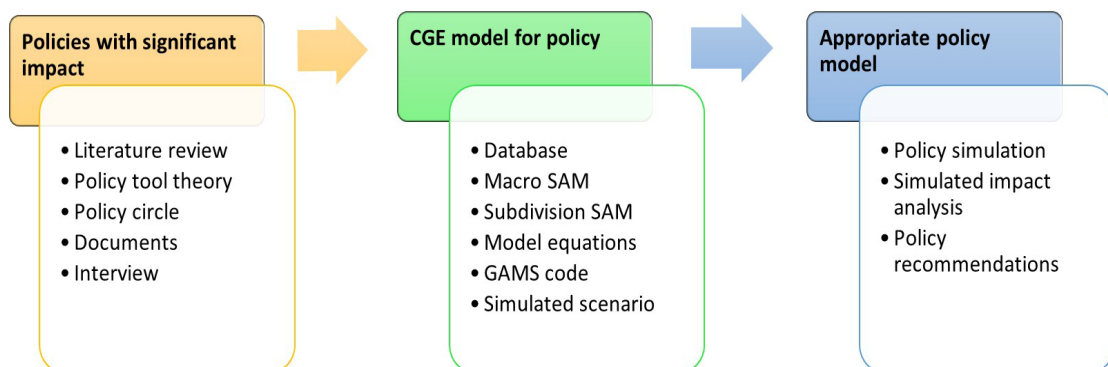

Figure 4 policy recommendations for the government

References

- Chowdhury, R. B. (2017). Key sustainability challenges for the global phosphorus resource, their implications for global food security, and options for mitigation. *Journal of Cleaner Production*, 140, 945-963.
- Cong, X. N. (2014). Multi-regional CGE simulation of carbon tariffs under the geopolitical economic framework. *World regional studies*, 23(3), 1-11.
- GAO, Y., & Zhang, S. (2011). Thought on adjustment and optimization of phosphate fertilizer industrial distribution in China under the current situation. *Phosphate & Compound Fertilizer*, 26(2), 1-4.
- Han, H. (2009). *The Impact of China's tariff policy adjustment on the fertilizer industry and its countermeasures - take Yifu*. China: International Trade Co., Ltd.
- Harris, R. I. D., and Robinson, C. (2002). *'Foreign Ownership and Productivity in the United Kingdom. Estimates for U.K. Manufacturing Using the ARD'*, Mimeograph. Retrieved from [http://www.dur.ac.uk/richard.harris/FDI productivity.pdf](http://www.dur.ac.uk/richard.harris/FDI%20productivity.pdf)
- Springer, N. P. (2017). Physical, technical, and economic accessibility of resources and reserves need to be distinguished by grade: Application to the case of phosphorus. *Sci Total Environ*, 577, 319-328.

- Wu, H. (2016). A review of phosphorus management through the food system: identifying the roadmap to ecological agriculture. *Journal of Cleaner Production*, 114, 45-54.
- Zhang, S. (2017). How shale gas will shape China's future? An evaluation based on dynamic Energy-CGE model. *Energy Procedia*, 105, 3349-3354.

**กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและจัดกิจกรรม
ด้านวัฒนธรรม ภายในเขตชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนศาลาลงบ้าน กรุงเทพมหานคร***
**The Participatory Process in the Inheritance and Organizing
of Cultural Activities within the urban area: A Case study
of the Sala Lhang Ban, Bangkok**

พกามาศ เลียงธนระฤกษ์
Pakamat Leangthanarerk
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand
E-mail: Pakamat.leang@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการร่วมกระบวนการสืบสานและดำเนินการจัดกิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชนเมือง 2) นำเสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านแนวคิดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผ่านวิธีการในการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์โดยวิธีเฉพาะเจาะจง (purposive selection) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 15 ท่าน ได้แก่ ภาครัฐ ประชาชนภายในชุมชน เครือข่ายกลุ่มชุมชน ภาคการศึกษา และภาคเอกชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการร้อยเรียงเรื่องราวพรรณนาข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ ขับเคลื่อนแนวทางและการวางแผนกิจกรรม 2) ประชาชนภายในชุมชนร่วมคิด ตัดสินใจ และดำเนินการกิจกรรม 3) เครือข่ายกลุ่มชุมชนแขวงบางพรหม เขตตลิ่งชัน ทำหน้าที่คล้ายเคียงกันกับประชาชนภายในชุมชน 4) ภาคการศึกษา ร่วมเสนอแนะแนว

*ได้รับบทความ: 22 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 ตุลาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2566
Received: August 22, 2023; Revised: October 30, 2023; Accepted: November 30, 2023

ทางการจัดกิจกรรม และสนับสนุนทรัพยากรด้านกำลังคน และ 5) ภาคเอกชน สนับสนุนทรัพยากรทางด้านกำลังทรัพย์และการเสนอแนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรม

2. รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมในภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนในกระบวนการ ได้แก่ 1) กระบวนการตัดสินใจ 2) การนำกิจกรรมไปปฏิบัติ 3) การใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่ 4) การสร้างระบบนิเวศ ซึ่งรูปแบบเหล่านี้ได้นำมาปรับใช้กับกิจกรรมวัฒนธรรมในครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนและยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนเมือง; แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่; กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

The objective of this research was to investigate; 1) study the roles of stakeholders involved in participating in the continuation process and organizing activities within urban areas, 2) stakeholder participation process model through the concept of New Public Governance by qualitative research and collecting participant observation data including in-depth interviews. In selecting interviewees by a purposive selection, groups of key informants' total number are 15 people: the government sector, community, network of community groups, education sector and the private sector.

The major findings revealed as follows:

1. Roles of stakeholder's involved in the process of participating in driving cultural activities, consisting of 1) government agencies drive guidelines and plan activities. 2) People in the community participate in thinking, making decisions, and implementing activities. 3) The Bang Phrom Sub-district Community Network, Taling Chan District, acts similarly to the people in the community. 4) The educational sector jointly suggests activities and support manpower resources, and 5) the private sector support resources and suggest guidelines for carrying out activities.

2. There are 4 steps in the process of participation in relevant network partners: 1) decision-making process government, 2) implementation of activities, 3) use of resources within the area, 4) the creation of an ecosystem. These forms will be applied to future cultural activities to ensure clarity and sustainability.

Keywords: Urban area; New Public Governance; Participatory process

1. บทนำ

ชุมชนเมืองเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับการรวมกลุ่มของมนุษย์ในสังคม เมื่อมนุษย์ได้มีการตั้งถิ่นฐานเกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และจัดสรรทรัพยากรเพื่อดำรงชีวิต พวกเขาจะมีการติดต่อกันภายในชุมชน หลังจากนั้นจึงได้เกิดการขยายการติดต่อสัมพันธ์กันไปสู่ชุมชนรอบข้างจนเป็นระบบของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นชุมชนเมืองจึงเปรียบเสมือนเครือข่ายของสังคมที่ผูกโยงใยผู้คนภายในพื้นที่และบริเวณรอบข้างไว้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ชุมชนเมืองในประเทศไทยเกิดขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภายหลังจากที่เริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เข้ามาดำเนินการพัฒนาประเทศ เมืองได้เกิดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรองรับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม หนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมือง คือ การสูญเสียความเป็นมนุษย์ เนื่องจากความเป็นเมืองสมัยใหม่ทำลายโครงสร้างของสังคมมนุษย์ที่ทำให้ผู้คนในสังคมลดการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และขาดความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมต่อกันระหว่างมนุษย์ และปัญหาดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาที่ถูกให้ความสำคัญในการแก้ไขประเด็นปัญหาด้านความเป็นเมือง โดยการแก้ไขเหล่านี้ได้เริ่มจากการสร้างแนวทางที่ผู้คน “รู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน” มีเครือข่ายทางสังคมอันเป็นวัฒนธรรมและความเอื้ออาทรต่อกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างความเป็นเอกลักษณ์เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของผู้คนในชุมชนนั้นๆ (จักรสิน น้อยไธรมิ, 2551, หน้า 177-177) ภาครัฐ

เป็นส่วนหนึ่งของผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่เมืองผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม (Social stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ หรือตัวแทนจากภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ รวมถึงประชาชนภายในพื้นที่ผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ และกระบวนการที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว (De Oliveira et al., 2013, pp. 138-152) จึงทำให้งานกิจกรรมต่างๆ นั้นต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันในแต่ละเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นสามารถหลอมรวมความเป็นชุมชนเมืองแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีภายในพื้นที่ได้

ชุมชนศาลาหลังบ้านเป็นชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ภายในเขตตลิ่งชัน ซึ่งเป็นเขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่ตั้งทางทิศตะวันตกของกรุงเทพมหานคร ในอดีตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำสวน ปลูกพืชไร่ ขณะที่ปัจจุบันสภาพพื้นที่กลายเป็นบ้านจัดสรรและสถานที่ราชการ แต่ก็ยังมีหลายพื้นที่ที่พยายามคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจของ “ชาวตลิ่งชัน” อย่างไรก็ตามการขยายชุมชนในเขตตลิ่งชัน บริเวณของชุมชนศาลาหลังบ้านเป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่าชุมชนย่านคลองบางพรหม เนื่องจากเขตตลิ่งชันเป็นเขตที่มีแม่น้ำลำคลองกระจายอยู่ในบริเวณพื้นที่ แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำมาหากินจากวิถีชาวสวนเข้าวิถีคนเมืองนั้น แต่คนส่วนใหญ่ในย่านตลิ่งชันก็ยังคงไม่มีการย้ายถิ่นฐานหรือขายที่ดินของตน (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, 2555, หน้า 190-219)

ภายใต้บริบทของความเป็นชุมชนเมือง การขับเคลื่อนหรือการรวมตัวของผู้คนนั้นย่อมเป็น

ไปได้ยาก เนื่องจากพวกเขาต่างมีวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพที่ใช้เวลาเต็มวัน โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างและค้าขาย หากแต่ชุมชนศาลาหลังบ้านนั้นมีผู้นำที่มีจิตใจมุ่งมั่นขับเคลื่อนกิจกรรมและงานประเพณีต่างๆ ภายในชุมชน ซึ่งแตกต่างจากชุมชนเมืองในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง จากรายงานประกอบ การนำเสนอ สภาวัฒนธรรมเขตตลิ่งชันเกี่ยวกับการยื่นประกวดวัฒนธรรมดีเด่นของชุมชนศาลาหลังบ้าน พบว่า ตลอดช่วงระยะเวลา 12 เดือน ในทุกปีจะมีการจัดกิจกรรมผ่านการขับเคลื่อนของผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ รวมถึงกลุ่มเครือข่ายจากชุมชนอื่นเข้ามาร่วมขับเคลื่อนอยู่เป็นประจำ “การสืบสานและการขับเคลื่อนกิจกรรมย้อมชาติ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องไม่ได้” (บุญสนอง แจ่มศรี, การสัมภาษณ์, 8 เมษายน 2566) แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งในการสืบสานและจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่ถูกสร้างผ่านกระบวนการความร่วมมือของเครือข่ายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและความเข้มแข็งนี้ได้แสดงผ่านรางวัลจำนวนมาก เช่น รางวัลชนะเลิศในการประกวดวัฒนธรรมชุมชนดีเด่นของเขตตลิ่งชันกว่าสองปีซ้อน และรางวัลป้ายเงิน โครงการสวยในซอย ที่สะท้อนความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม และการสร้างสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ที่มาจากการหลอมรวมผู้คนในพื้นที่ช่วยกันขับเคลื่อน

ดังนั้น งานวิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การริเริ่มตัดสินใจจัดกิจกรรม และการจัดกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ผ่านการจัดสรร แบ่งปันทรัพยากรที่มาจากทุกภาค

ส่วนไปจนถึงการใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์แห่งการหล่อหลอมและสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนเมืองที่ ณ ปัจจุบันปฏิสัมพันธ์ของผู้คนเริ่มเลือนหายไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ศาลาหลังบ้านในการเข้าร่วมสืบสานและจัดกิจกรรม

2. นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการสืบสานและการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ภายในพื้นที่ชุมชนศาลาหลังบ้านผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือ Qualitative Research ผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการค้นคว้าเอกสารอันเป็นแนวทางในการวางกรอบแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นมุมมองในการดำเนินแนวทางการวิจัย

1. ขั้นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนศาลาหลังบ้าน ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นในกระบวนการคิดเพื่อเริ่มต้นจัดงาน และกระบวนการติดต่อประสานงานหน่วยงาน รวมถึงภาคส่วนต่างๆ เพื่อเข้าร่วมช่วยเหลือการขับเคลื่อนงานให้สำเร็จ รวมถึงขั้น

การจัดงานในวันงาน ผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง เช่น การเป็นพิธีกร การประสานสิ่งของเพื่อเตรียมใช้ภายในงาน และการพูดคุยกับภาคส่วนต่างๆ ที่เข้าร่วมประเพณี

2. ขั้นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย รวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำการรวบรวมงานวิจัย ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง กระบวนการมีส่วนร่วมตามแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทภาคส่วนที่สามและพลเมืองภายในพื้นที่เข้ามาขับเคลื่อน ร่วมคิดร่วมสร้างการบริการสาธารณะ อันแตกต่างไปจากแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะในรูปแบบก่อนหน้า (Bovaird & Löffler, 2016) หลังจากนั้นทำการสรุปและรวบรวมเพื่อนำมาเป็น “มุมมอง” ในการจัดสร้างเครื่องมือ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการสืบสานและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยเฉพาะชุมชนในเมืองเอกเช่นเดียวกับบริบทของชุมชนศาลาล้างบ้าน

3. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้วิธีการในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์โดยวิธีเฉพาะเจาะจง (purposive selection) โดยทำการลงพื้นที่และพูดคุยกับผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนได้แนะนำและบอกต่อให้เลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ร่วมกับผู้วิจัยได้ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลในช่วงที่ลงพื้นที่ทำวิจัย ประกอบไปด้วย 1) ภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน 2) ประชาชนภายในชุมชนศาลา

ล้างบ้าน จำนวน 5 ท่าน 3) เครือข่ายกลุ่มชุมชนแขวงบางพรหม จำนวน 5 ท่าน 4) ภาคการศึกษา จำนวน 2 ท่าน 5) ภาคเอกชน จำนวน 1 ท่าน รวมทั้งหมด 15 ท่าน

จากงานศึกษาก่อนหน้า พบว่า แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจากบทบาทของหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง แต่ที่สำคัญ คือ การริเริ่มจากภาครัฐ ดังนั้นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนเมืองเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรมซึ่งผู้วิจัยได้งานวิจัยของ De Oliveira et al. (2013, pp. 138-152) นำเข้ามาประยุกต์ ดังนั้นจึงแบ่งกระบวนการในแต่ละขั้นตอนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระบวนการในการตัดสินใจ (Decision-making) 2) การนำกิจกรรมไปปฏิบัติ (Implementation) 3) การผลักดันใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่ และ 4) การสร้างกระบวนการทางระบบนิเวศที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงการใช้ทรัพยากรจากการดำเนินกิจกรรมที่จัดขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการนำข้อมูลจากขั้นตอนข้างต้นทั้งสามขั้นตอนมาสรุปวิเคราะห์เนื้อหา และจัดเรียงให้เป็นการร้อยเรียงเรื่องราวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการของบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมสืบสานและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นบทบาทจากภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน รวมถึงภาคการศึกษา

5. การสรุปผลการวิจัยและเนื้อหาของงานวิจัยฉบับนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และพรรณนาเรื่องราวผ่านการวิเคราะห์มุมมองของ

แนวคิดและทฤษฎีที่ปรับใช้กับบริบทของชุมชน
ศาลาหลังบ้าน

4. สรุปผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาภายใต้บริบทของชุมชนศาลา
หลังบ้าน คือ สำนักงานเขตตลิ่งชันหรือสำนักต่างๆ
จากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานในการจัดงาน
ประเพณีให้เริ่มขึ้น ผ่านบทบาทจากผู้นำชุมชน และ
ชาวบ้านภายในพื้นที่ได้เข้ามาร่วมแสดงความคิด
เห็นและร่วมขับเคลื่อนกระบวนการ ทั้งนี้ยังมีการ
ประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น
มหาวิทยาลัย และเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนทั้งกำลัง
คนและกำลังทรัพย์ ในการสรุปผลการวิจัยนี้
ผู้วิจัยได้แยกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บทบาทของภาคีเครือข่ายที่ร่วม
สืบสานและจัดกิจกรรม วิสัยทัศน์ของชุมชน คือ
“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา สุจริต ชุมชนเป็นมิตร เอื้ออาทร
ต่อกัน” (บุญสนอง แจ่มศรี, การสัมภาษณ์, 8 เมษายน
2566) ส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของ
ผู้นำชุมชน คือ บุญสนอง แจ่มศรี ได้ขับเคลื่อนผ่าน
กิจกรรมทางวัฒนธรรม ตลอด 12 เดือนภายในหนึ่ง
ปี ชุมชนศาลาหลังบ้านมีกิจกรรมเพื่อให้ประชาชน
ภายในพื้นที่รวมถึงภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีส่วน
ร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม
ประเพณีต่างๆ โดยบริบทชุมชนศาลาหลังบ้านอยู่
ติดกับสถานที่วัดหลายสถานที่และจัดอยู่ในชุมชน
ย่านคลองบางพรหม ซึ่งสภาพแวดล้อมของชุมชน
ประกอบไปด้วย ชุมชนย่านวัดกาญจนสิงหาสน์
วัดรัชฎาธิฐาน ในอดีตมีการทำสวน ณ ปัจจุบัน
มีศาลพระแม่โพสพที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลอง ทั้งนี้เขต

ตลิ่งชันมีวัดมากกว่า 30 วัด ทั้งวัดเก่าแก่ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมจากอยุธยาตอนกลางและตอน
ปลาย รวมถึงวัดที่บูรณะขึ้นมาใหม่ในสมัยถัดมา
ยังมีร่องรอยของการอพยพ ขยายชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ในด้านของศาสนานี้ พุทธศาสนาเป็นศูนย์รวม
จิตใจของชาวพุทธในเขตตลิ่งชัน ซึ่งแสดงให้เห็น
ผ่านการดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี และ
การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจากพุทธศาสนิกชน
อยู่เป็นประจำ (สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, 2555,
หน้า 190-219)

บทบาทของแต่ละภาคส่วนที่ช่วยขับเคลื่อน
กิจกรรม มีดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่
สำนักงานเขตตลิ่งชัน และสภาวัฒนธรรมเขต
ตลิ่งชัน บทบาทในการวางแผนและสนับสนุนการ
ขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านการประชุม และทรัพยากร
ด้านการเงิน ให้เป็นไปตามแผนของการพัฒนา
ชุมชนเมืองภายในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ จึงต้อง
มีการสนับสนุนและติดต่อประสานงานเครือข่าย
ภายในชุมชนอยู่เสมอ 2) ประชาชนภายในชุมชน
ศาลาหลังบ้าน บทบาทร่วมประชุมแผนการ
กิจกรรม ประสานงาน และขับเคลื่อนกิจกรรม
โดยมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและขับเคลื่อนกิจกรรม
ต่างๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการ
ในการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชน
ภายในพื้นที่ (ตัวแทนสำนักงานเขตตลิ่งชัน, การ
สัมภาษณ์, มกราคม 2566) 3) เครือข่ายกลุ่มชุมชน
แขวงบางพรหม เขตตลิ่งชันมีทั้งหมด 7 เครือข่าย
โดยหนึ่งในเครือข่านั้น คือ ชุมชนศาลาหลังบ้าน
และอีก 6 เครือข่ายที่เหลือ ได้แก่ 1) ชุมชนหมู่ 1
หมู่ 3 บางพรหม 2) ชุมชนหลังวัดรัชฎาธิฐาน

(วัดเงิน) 3) ชุมชนราชพฤกษ์ 4) ชุมชนไค้งเอส 5) ชุมชนวัดเพลงกลางสวน 6) ชุมชนหมู่ 12 บางพรหม นอกจากนี้ยังมีกรรมการชุมชนศาลาหลังบ้าน บทบาทเข้าร่วมการประชุมวางแผนจัดกิจกรรม และสนับสนุนด้านทรัพยากรอาหาร กำลังทรัพย์ และการผลักดันกิจกรรมก่อนและวันงานที่จัดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาชุมชน และความสุข ในการได้เข้าร่วมกิจกรรม (เครือข่ายชุมชนแขวง บางพรหม, การสัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2566) 4) ภาค การศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัย โรงเรียนวัดรัชฎาธิฐาน และการศึกษานอกระบบ บทบาทการให้ความรู้ และแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรม รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรม อันเป็นไปตามแผนการพัฒนาของ พื้นที่ที่ดูแลภายในเขตพื้นที่ 5) ภาคเอกชน บทบาท ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่บริจาคสิ่งของในการร่วมจัด กิจกรรม ผ่านกิจกรรมตลอดทั้งปี เพื่อสร้างความ สุขให้แก่ประชาชนภายในพื้นที่อันเป็นการแสดงถึง บทบาทความรับผิดชอบต่อสังคม โดยในปี พ.ศ. 2565-2566 ตลอดช่วงระยะปีกว่าที่มีการจัด กิจกรรมวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวโดยส่วนใหญ่คนที่ อยู่ในชุมชนเป็นพุทธศาสนิกชน ดังนั้นกิจกรรมจะ ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนา ได้แก่ 1) ประเพณี วันสงฆ์ยปีเก่า ต้อนรับวันขึ้นปีใหม่ 2) งานวันเด็ก แห่งชาติ 3) ประเพณีทำบุญชุมชนศาลาหลังบ้าน สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษ กิจกรรมดังกล่าวเป็น กิจกรรมประเพณีพิเศษที่ทางชุมชนก่อตั้งขึ้นเพื่อ แสดงให้เห็นถึงที่มาชื่อของชุมชน เนื่องจากศาลา หลังบ้านเป็น ศาลาทรงไทยที่พื้นด้านหน้ามีระเบียง เป็นหน้ามุขยื่นออกมา เจ้าของที่สร้างขึ้นเพื่อจัดทำ ประเพณีทำบุญ และเป็นสถานศูนย์รวมจิตใจ

ที่หลบแดด หลบฝนของชุมชน ณ ปัจจุบันศาลา ดังกล่าวได้เลือนหายไปเหลือเพียงไว้แค่ประเพณีให้ สืบสานต่อมา 4) ประเพณีวันสงกรานต์และ วันครอบครัว 5) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันออกพรรษา 6) วันลอยกระทง

2. รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการสืบสานและการจัด กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ การวิเคราะห์ รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมได้นำแนวทาง การวิเคราะห์ของ De Oliveira et al. (2013, pp. 138-152) ร่วมกับแนวคิดการจัดการปกครอง สาธารณะแนวใหม่เข้าร่วมการสรุปผลในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องในแต่ละกระบวนการของกิจกรรมทาง วัฒนธรรมชุมชน แม้ในบางกิจกรรมหน่วยงานหรือ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ได้มีบทบาทผลักดันที่สูงมาก นัก เพียงแต่ในกิจกรรมส่วนใหญ่นั้นก่อนที่จะจัดขึ้น ได้มีกระบวนการในการสร้างรูปแบบความร่วมมือ ขับเคลื่อน และผลักดันกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ได้ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 กระบวนการในการตัดสินใจ (Decision-making) การเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมของ กลุ่มคนในการตัดสินใจพัฒนาประเด็นด้านใดด้าน หนึ่ง มีความรับผิดชอบร่วมกันและมีความรู้สึก เป็นหนึ่งเดียวกับกิจกรรมที่ดำเนินโครงการ จากเครือข่ายทั้งหมด 5 เครือข่ายนั้นได้เข้ามา เริ่มในกระบวนการดังกล่าว แม้ว่ากิจกรรมหลายๆ กิจกรรมจะเป็นแนวทางที่เป็นเสมือนกิจกรรม วัฒนธรรมของชาติ มีเพียงแค่ “ประเพณีทำบุญ

ชุมชนศาลาหลังบ้าน สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษ” ที่เป็นกิจกรรมของชุมชน แต่การจัดกิจกรรมดังกล่าวนั้นก็เริ่มจากภาครัฐที่เข้ามาช่วยรับทราบถึงแนวทาง และสนับสนุนทรัพยากรที่ขาดเหลือ รวมถึงภาคการศึกษาที่เข้ามาร่วมตัดสินใจดำเนินการกิจกรรมต่างๆ และภาคส่วนที่ขาดไม่ได้คือประชาชนในพื้นที่ และเครือข่ายฯ ที่ร่วมในกระบวนการตัดสินใจจัดกิจกรรมตั้งแต่เบื้องต้น ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนั้นจึงมีทุกภาคส่วนที่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

2.2 การนำกิจกรรมไปปฏิบัติ (Implementation) การใช้พลังกำลังของกำลังคน และทรัพยากรทางการเงินเพื่อขับเคลื่อนนโยบายหรือกิจกรรมให้เกิดขึ้น และมีการสร้างกฎระเบียบในกิจกรรมนั้น (rule building) รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากพิจารณาถึงชุมชนศาลาหลังบ้าน การนำกิจกรรมลงปฏิบัตินั้นย่อมมีทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมช่วยเหลือ ตั้งแต่ทรัพยากรทางด้านกำลังทรัพย์ และกำลังคนเพื่อให้กิจกรรมต่างๆ สามารถดำเนินงานได้ เช่น กิจกรรมวันเด็กที่เป็นเสมือนการร่วมสามัคคีกันกับประชาชนในทุกช่วงวัย เนื่องจากผู้ใหญ่ก็จำเป็นจะต้องเข้ากิจกรรมร่วมกับเด็ก ดังนั้นบทบาทของทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันนั้น เช่น การจัดแจงรางวัล และการวางรางวัลเหล่านั้นเพื่อให้เด็กจับสลากได้ของรางวัลเหล่านี้ไป ผู้นำชุมชนให้รายละเอียดการจัดกิจกรรม และแนะนำถึงเครือข่ายที่สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น ภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนสิ่งของที่เป็นรางวัล เป็นต้น (ตัวแทนภาคเอกชน, การสัมภาษณ์, 26 เมษายน 2566)

2.3 การผลักดันใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่ เมื่อมีการใช้ทรัพยากรด้านพื้นที่ในการจัดกิจกรรมย่อมต้องรับผิดชอบและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่นั้นน้อยที่สุด โดยชุมชนศาลาหลังบ้านมักจะมีกิจกรรมที่ภายในพื้นที่เนื่องจากสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นการปลูกต้นไม้ และสร้างสภาพแวดล้อมสีเขียว (green) ให้แก่พื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นหนึ่งกิจกรรมที่สร้างเป็นวัฒนธรรมถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานและมักจะทำในทุกปี โดยกิจกรรมดังกล่าวประสบผลสำเร็จสะท้อนผ่านการได้รับรางวัล “รางวัลป้ายเงินโครงการสวยในซอย” ทั้งนี้ในทุกเครือข่ายจึงดำเนินการใช้พื้นที่ภายในชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย

2.4 การสร้างกระบวนการทางระบบนิเวศที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงการใช้ทรัพยากรจากการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมจะมีภาคส่วนภาคีเครือข่ายเข้าร่วมอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ หากแต่เมื่อกระบวนการในการจัดกิจกรรมนั้นเสร็จสิ้น ชุมชนจะรับทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเพื่อเป็นการวางระบบนิเวศทางภาคเครือข่ายที่ขับเคลื่อนเป็น “องค์ापพ” ให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้นเข้ามารับทราบและเพิ่มเติมกิจกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมประเพณีทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้น เช่น ภาครัฐได้ตระหนักถึงความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนจึงนำระบบนิเวศความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมานำเสนอให้พิจารณาถึงการขับเคลื่อนโครงการด้านสังคมอื่นๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ

และให้กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมที่สร้างความเหนียวแน่นให้แก่ชุมชนเพิ่มเติม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ภายใต้บทบาทของภาคีเครือข่ายทั้งหมด ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ประชาชน เครือข่ายกลุ่มชุมชน แขวงบางพรหม ภาคการศึกษา และภาคเอกชน ต่างมีบทบาทที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและประสานงานกัน ตั้งแต่กระบวนการในการตัดสินใจ การเริ่มดำเนินการ และการใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่ที่มาจากการสร้างโดยชุมชน รวมถึงการนำความเข้มแข็งของชุมชนนี้ไปเพิ่มเติมโครงการขับเคลื่อนเพื่อเสริมความแข็งแกร่งดังกล่าว

5. อภิปรายผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) และรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ของ De Oliveira et al. (2013, pp. 138-152) สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

บทบาทของภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมสืบสานและจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนศาลาหลังบ้านมีตั้งแต่ภาครัฐ ภาคประชาชน เครือข่ายประชาชน ภาคการศึกษา และภาคเอกชนที่เข้าร่วมแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมให้สำเร็จในแต่ละงาน สอดคล้องกับงานศึกษาของ Bovaird & Löffler (2016) ที่เล็งเห็นว่าการบริการสาธารณะจากภาครัฐเป็นการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะได้รับการพัฒนาสวัสดิการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นผ่านกิจกรรมต่างๆ จัด

เตรียมไว้ และให้ความสำคัญกับพลเมือง รวมถึงต้องมีการบูรณาการ ประสานงานกันเพื่อให้งานนั้นถูกขับเคลื่อนเช่นเดียวกับบทิธิ ชัยสีดา (2564, หน้า 95-106) มองว่าภาครัฐไม่สามารถที่จะดำเนินการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงแค่องค์กรเดียว ดังนั้นการหากระบวนการและวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนย่อมต้องมีการทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ De Oliveira et al. (2013, pp. 138-152) ที่มองว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้นประกอบไปด้วย 1) กระบวนการในการตัดสินใจ ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันรับผิดชอบ และดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้การสืบสานกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมนั้นยังคงอยู่ 2) การนำกิจกรรมไปปฏิบัติ ทุกภาคีเครือข่ายต่างร่วมด้วยช่วยกันในการทำต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ชุมชนศาลาหลังบ้าน 3) การผลักดันใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่การจัดกิจกรรมภายในพื้นที่ของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงพื้นที่ของชุมชน ดังประเพณีทำบุญชุมชนศาลาหลังบ้าน และ 4) การสร้างกระบวนการทางระบบนิเวศที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงการใช้ทรัพยากรจากการดำเนินกิจกรรมที่จัดขึ้นและวางบทบาทเป็นองคาพยพในการขับเคลื่อนกิจกรรม สอดคล้องกับ Rhodes (1996, pp. 652-667) มองว่าบทบาทของภาครัฐจำเป็นจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ และจัดเตรียมการหลากหลายไว้สำหรับการกระจาย

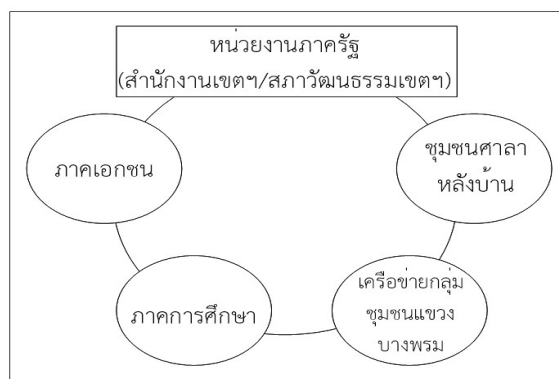

บริการต่างๆ ท่ามกลางความช่วยเหลือของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานด้านกฎหมาย ภาคีเครือข่ายเอกชน การประสานงานด้านการจัดการดำเนินงาน และการร่วมขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ ดังนั้นบทบาทของภาคีเครือข่ายในแต่ละภาคส่วนนั้นล้วนแล้วแต่เริ่มการขับเคลื่อนผ่านทรัพยากรต่างๆ ตั้งแต่ทรัพยากรด้านกำลังคน ด้านแนวทางการคิดเห็น และกำลังทรัพยากรที่ทำให้งานนั้นสามารถสำเร็จลุล่วงได้

อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่นั้นย่อมมีการวางบทบาทสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมขับเคลื่อนนั้นๆ โดยเฉพาะภาครัฐย่อมเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ หากแต่สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอความคิดเห็น และพิจารณาการดำเนินงานต่างๆ เพื่อให้การบริหารจัดการหรือการพัฒนาพื้นที่นั้น

สามารถตอบสนองต่อเป้าหมาย และรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรภายในชุมชน พร้อมทั้งเป้าหมายการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ย่อมเป็นรูปแบบตามแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (ธีรยุทธ์ เบ็ญล่ำเต๊ะ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2554, หน้า 116-129)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาทของเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาครัฐนั้นได้มีการสนับสนุนขับเคลื่อนและถ่ายทอดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมในชุมชนศาลาหลังบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ และนำแผนนโยบายที่ร่วมกันตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติก่อให้เกิดกิจกรรมและมีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ หลังจากนั้นจึงเกิดการสร้างเครือข่ายระบบนิเวศทางด้านสังคมที่วางบทบาทให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันขับเคลื่อนในงานครั้งต่อไป

ภาพที่ 1 บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่ร่วมสืบสานและขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนศาลาหลังบ้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐสามารถนำต้นแบบของ

กระบวนการมีส่วนร่วมผ่านภาคีเครือข่ายของแต่ละภาคส่วน และบทบาทของกลุ่มองคาพยพเหล่านี้ไปปรับใช้ในชุมชนเมืองที่นับวันปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ผ่านกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมยิ่งเลือนหายไป เพื่อสร้างชุมชนเมืองให้มีความเข้มแข็งในด้านความสามัคคีและการเป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งยังเพิ่มการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในและคนรอบข้างชุมชนให้ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมได้

1.2 การขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่เริ่มจากการให้พื้นที่ร่วมคิด ร่วมสร้าง และตัดสินใจในการพัฒนากิจกรรมนั้นๆ แก่ประชาชนภายในประเทศย่อมถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจ ดังนั้นภาครัฐควรนำรูปแบบของการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการเริ่มต้นกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นในหลายกิจกรรม โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในเขตเมือง

1.3 การวางเครือข่ายหน่วยงานในรูปแบบระบบนิเวศเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม หากคำนึงถึงบริบทสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมภายในพื้นที่ย่อมทำให้การขับเคลื่อนนั้นเกิดความยั่งยืน ยิ่งโดยเฉพาะกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่หรือของชุมชนเฉพาะตัวย่อมทำให้ผู้คนในพื้นที่รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและพร้อมที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมนั้นๆ ในตลอดทั้งปี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขับเคลื่อนงานวิจัยในทางวิชาการ หากชุมชนมีความเข้มแข็งที่เพียงพอสามารถเปลี่ยนแนวคิดในมุมมองการจัดกิจกรรมควรให้ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินงานหรือโครงการนั้นๆ และวิเคราะห์บริบทเพื่อนำไปสู่รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางนโยบายสาธารณะเชิงพื้นที่ในรูปแบบใหม่ที่ชุมชนเป็นผู้นำคิด

วางแผน และมีภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกกิจกรรมนั้นๆ

2.2 การขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติควรมีการขยายรูปแบบของกระบวนการในการสืบสานและการมีส่วนร่วมไปยังภาคส่วนอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจาก 5 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เนื่องจากการขับเคลื่อนในรูปแบบองค์การพหุภาคีนั้น สามารถทำให้เห็นถึงมุมมองที่แตกต่างและเติมเต็มการขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

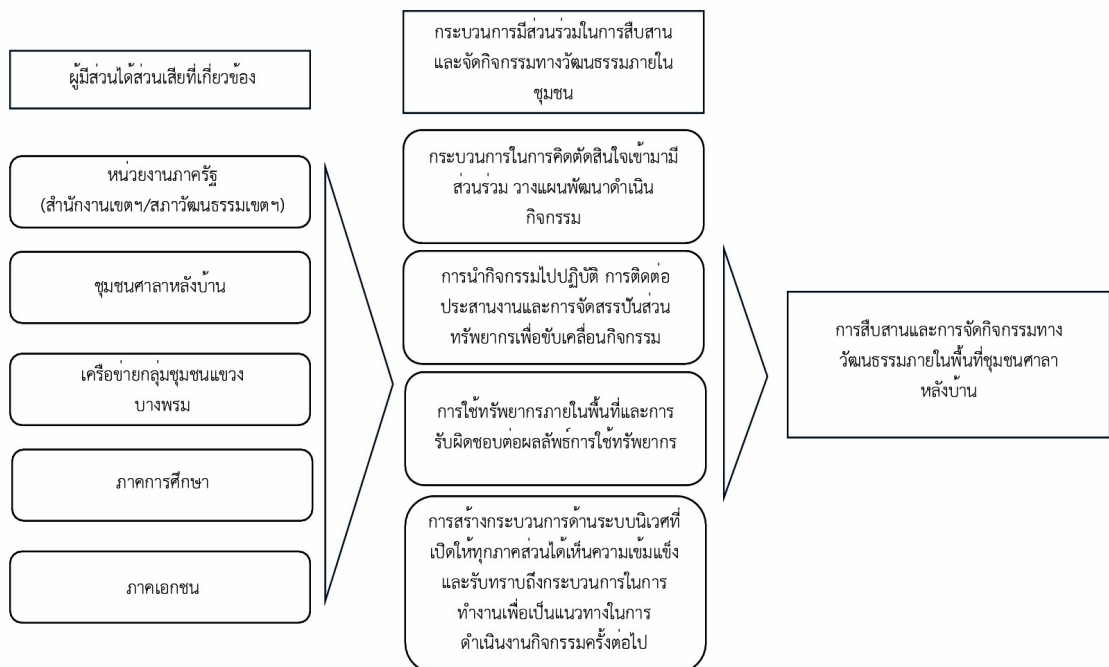
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบสานและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนศาลาล้างบ้านพบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกิจกรรม คือ ความต้องการเห็นถึงการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในบริบทเมืองและความสุขที่ชุมชนภายในพื้นที่ได้รับ เริ่มต้นด้วยบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้ามาสนับสนุนและผลักดันกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ภาคการศึกษา ชุมชน และเครือข่ายชุมชนใกล้เคียง โดยเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนและชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมที่เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของกระบวนการคิดตัดสินใจ วางแผนที่จะเริ่มดำเนินการกิจกรรมขึ้นการนำกิจกรรมไปปฏิบัติผ่านการติดต่อประสานงาน และการแบ่งปันทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมนั้นๆ และในขั้นของการใช้ทรัพยากรภายในพื้นที่เพื่อดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ทุกภาคส่วนก็ได้เข้ามาร่วมใช้ ร่วมขับเคลื่อนเพื่อให้กิจกรรมทาง

วัฒนธรรมนั้นสำเร็จ ตลอดจนการสร้างระบบนิเวศที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนแต่ละกระบวนการ ดังนั้น จึงทำให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนศาลาหลังบ้านที่มีการ

ขับเคลื่อนและจัดตั้งระบบนิเวศของการดำเนินกิจกรรมที่ขับเคลื่อนเป็นรูปแบบองค์การที่ยั่งยืนไม่สามารถขาดภาคส่วนใดหนึ่งได้ รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จักรสิน น้อยไร่ภูมิ. (2551). แนวคิดชุมชนเมืองที่พอเพียง: การออกแบบชุมชนเมืองที่ยั่งยืนในรูปแบบของไทย. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 23, 177-177.
- ธีรยุทธ์ เบ็ญล่าเต๊ะ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2554). การนำกระบวนการบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองบ้านพรุ. *Local Administration Journal*, 4(3), 116-129.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2555). ย่านตลิ่งชัน: ประวัติศาสตร์พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. *ดำรงวิชาการ*, 11(1), 190-219.

- อิทธิ ชัยสีด้า. (2564). การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายกับการนำมาใช้ในประเทศไทย. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 9(3), 95-106.
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2016). *Public Management and Governance*. Routledge: London and New York.
- De Oliveira, J. A. P., et al. (2013). Green economy and governance in cities: assessing good governance in key urban economic processes. *Journal of Cleaner Production*, 58, 138-152.
- Rhodes, R. A. W. (1996). The new governance: governing without government. *Political studies*, 44(4), 652-667.

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต*

The Behavior of Foreign Tourists and Cultural Tourism Phuket

เอกชัย ชำนินา

Ekachai Chamnina

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar, Thailand

E-mail: ekachai.cham@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็น และ 2) ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีจำนวน 50 คน ที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามผ่านระบบ Google Form โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่างๆ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีความน่าเชื่อถือทางสถิติที่ระดับความสำคัญ 0.05 และสามารถใช้ในการพยากรณ์และทำนายพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ตได้ถึงร้อยละ 73.25
2. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต มีแนวทางในการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและหมู่บ้านวัฒนธรรมเกาะราไวย์ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวัฒนธรรมพื้นถิ่น นอกจากนี้ จังหวัดภูเก็ตยังดำเนินการอนุรักษ์และส่งเสริมการใช้

*ได้รับบทความ: 2 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 7 ธันวาคม 2566

Received: June 2, 2023; Revised: November 29, 2023; Accepted: December 7, 2023

ประโยชน์จากสถาปัตยกรรมทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมประจำถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พบประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ในการเดินทางในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยนี้มีศักยภาพที่จะส่งเสริมการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนี้ในอนาคต

คำสำคัญ: พฤติกรรม; นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to achieve two primary objectives: 1) to study the level of opinions and 2) to investigate the behavior of foreign tourists regarding cultural tourism in Phuket province. The research adopts a quantitative approach, utilizing a sample group comprising 50 foreign tourists who visited Phuket. The research tool employed is a questionnaire administered through Google Form, and statistical analysis includes mean, frequency, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research findings reveal the following:

1. Tourists' opinions are correlated with various variables such as gender, age, education level, occupation, work experience, and average monthly income. The statistical significance level is set at 0.05, and the results are reliable at a confidence level of 73.25%, enabling the prediction and forecasting of the travel behavior of foreign tourists in Phuket.
2. The behavior of foreign tourists regarding cultural tourism in Phuket suggests a direction in creating tourist destinations related to local culture, such as local museums and cultural villages like Koh Raya Village. This is aimed at enhancing unique and creative tourism experiences for visitors seeking to immerse themselves in the local culture. Additionally, Phuket province is actively conserving and promoting the utilization of cultural architecture and local landmarks to provide tourists with distinctive travel experiences. The results of this research have the potential to stimulate the development of tourist destinations and cultural tourism in Phuket in the future.

Keywords: Behavior; Foreign Tourists; Cultural Tourism

1. บทนำ

พฤติกรรมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่แตกต่างกันตามบุคคล

และประสบการณ์ท่องเที่ยวของแต่ละบุคคล โดยทั่วไปแล้ว พวกเขามักจะสนใจสำรวจวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการสัมผัสหัวใจของ

วัฒนธรรมท้องถิ่นที่พวกเขาไปเยี่ยมชม นอกจากนี้ พวกเขาอาจสนใจการแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการเยี่ยมชม วัดหรือสถานที่สำคัญและกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ บางคนยังสนใจ การติดต่อชุมชนท้องถิ่น โดยมีการร่วมรับส่วนร่วม ในกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้น เช่น การเรียนรู้ ศิลปะหรือการทำงานฝีมือของชาวบ้าน การเยี่ยมชม ตลาดท้องถิ่น หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อใกล้ชิดและสรรค์กับชุมชนท้องถิ่นที่พวกเขาไปเยี่ยมชม (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558)

ความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีพฤติกรรมและความ สนใจที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์และ วัฒนธรรมที่พวกเขาต้องการสำรวจ การเติบโตและ ความสนใจในท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูเก็ตมี ความสำคัญอย่างมาก โดยการเยี่ยมชมสถานที่ทาง ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาท วัด หรือพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น เป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับบางคน ที่ ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ การลงทุนใน ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นเรื่องที่น่าสนใจ โดยบางครั้ง นักท่องเที่ยวต่างชาติอาจซื้อของที่ระลึกหรือ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ แตกต่างกันได้ในอนาคต (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรinya แสงลิ้มสุวรรณ, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด ภูเก็ตมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการแลก เปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเพิ่มความเข้าใจใน วัฒนธรรมและชุมชนระหว่างประเทศ นอกจากนี้

กิจกรรมนี้ยังมีผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นและ สนับสนุนการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การศึกษารายได้เฉลี่ยต่อเดือนและพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตจะถูกพิจารณาเพื่อเข้าใจ และวิเคราะห์กิจกรรมและทัศนคติต่อกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ การเข้าใจและ วิเคราะห์กิจกรรมนี้อย่างถูกต้องและละเอียด มากขึ้น เป็นสำคัญเพื่อให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมี ประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และประเมินผลการ มีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน วัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต (สมสกุล จีระศิลป์, 2555)

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง ความเข้าใจและการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดภูเก็ต นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่นี้เพื่อ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุ่งเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และการแต่งกายท้องถิ่น นอกจากนี้ พวกเขาอาจสนใจในการสนับสนุนและ อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม ท้องถิ่นหรือการเจรจากับชุมชน การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมมีภาพลักษณ์เป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจ ท้องถิ่น สร้างความเข้าใจและความเชื่อมโยง ระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกับชุมชนท้องถิ่น และ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาว ต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative) โดยมีขั้นตอนการศึกษามุ่งเน้นการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อสำรวจข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต โดยกลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกในการศึกษานี้เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศยุโรป 15 คน กลุ่มประเทศเอเชีย 15 คน ประเทศอเมริกา 10 คน และประเทศออสเตรเลีย 10 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน ซึ่งเป็นประชากรที่นักวิจัยได้เลือกใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ วิธีการสุ่มตัวอย่างถูกดำเนินการโดยการใช้แบบสอบถามผ่าน Google Form และมีการสร้าง QR Code เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงแบบสอบถามได้อย่างสะดวก เพื่อให้การสำรวจได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ นักวิจัยได้จัดทำ 20 ฉบับของแบบสอบถามสำหรับแต่ละแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และนำมารวบรวมข้อมูลในระยะเวลา 15 วัน

การสร้างและปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้มีขั้นตอนการเตรียมและจัดทำแบบสอบถามผ่านระบบ Google Form ซึ่งถูกแบ่งเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คำถามในส่วนนี้ถูกแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเก็บรักษาความปลอดภัย 2) การคำนึงถึงความสะดวก

และความเป็นส่วนตัว 3) การรักษาสภาพแวดล้อม 4) ความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่ และ 5) ความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับคำถามถูกสร้างในรูปแบบของแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Checklist) และแบบปลายปิด (Close-Ended Questionnaires) โดยใช้มาตรวัดระดับแบบ มาตราวัดนามกำหนด (Nominal Scale) และมาตรวัดอันดับ (Ordinal Scale)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย หลังจาก que เครื่องมือวิจัยถูกพัฒนาขึ้น ได้มีการให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ โดยค่าความถูกต้องของเครื่องมือทั้งหมดได้มีค่าเท่ากับ .972 ตามวิธีที่ได้รับแนวทางจากบุญชม ศรีสะอาด (2553) หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงเครื่องมือเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ และนำไปสู่การออกแบบจิตโดยมีตัวแปรต้นซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) ตำแหน่งงาน 5) ประสบการณ์ในการทำงาน และ 6) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตัวแปรตาม พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ได้แก่ 1) ด้านการเก็บรักษาความปลอดภัย 2) ด้านการคำนึงถึงความสะดวกและความเป็นส่วนตัว 3) ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม 4) ด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่ และ 5) ด้านความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามผ่าน Google Form ซึ่งผู้ช่วยวิจัยได้กรอกข้อมูลสำหรับผู้ตอบแบบสำรวจที่ถูกเลือกไว้ 50 คน ในฐานะอาสาสมัครในพื้นที่ศึกษาเพื่อให้ได้จำนวน

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ในกรณีที่ไม่มีคำตอบสนองจากผู้ตอบแบบสอบถามที่ถูกเลือกไว้ การสอบถามจะถูกดำเนินการทางโทรศัพท์หรือการสุ่มเพิ่มเติมจากรายชื่อผู้ให้บริการรายอื่นที่ไม่ได้รับการเลือกในรอบแรก เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ร้อยละความถี่หรือจำนวนคนที่ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรต่างๆ ในแบบสอบถาม นอกจากนี้ได้ใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต สรุปผลการวิจัยเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ในการ

ทำงานรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 อายุระหว่าง 22-30 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 สถานภาพสมรส จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 ตำแหน่งงาน ประกอบธุรกิจส่วนตัวจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 53.6 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 100,001-350,000 บาท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9

2. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ผลการวิเคราะห์แยกรายด้าน ได้ดังนี้

2.1 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดทั่วไป ($\bar{x} = 4.27$) โดยมีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.30$) และการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่ ($\bar{x} = 4.29$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดตามลำดับ พร้อมทั้งความสงบและความเป็นส่วนตัวกับการรักษาสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.26$) ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ภาพรวมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.30	.782	มากที่สุด
ด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่	4.29	.769	มากที่สุด
ด้านการคำนึงถึงความสงบและความเป็นส่วนตัว	4.26	.805	มากที่สุด
ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม	4.26	.734	มากที่สุด
ด้านการเก็บรักษาความปลอดภัย	4.22	.825	มากที่สุด
รวม	4.27	.783	มากที่สุด

เมื่อนำมาวิเคราะห์รายด้าน พบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต ตรวจสอบความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรวมพบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดที่ระดับ ($\bar{x} = 4.27$) โดยแยก

ประเภท พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นสูงที่สุดต่อวัดพระนอน ($\bar{x} = 4.39$) หมู่บ้านชาวไทย-มอญ ($\bar{x} = 4.29$) และอุทยานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.28$) ตามลำดับตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตกับด้านความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
วัดพระนอน	4.39	.792	มากที่สุด
หมู่บ้านชาวไทย-มอญ	4.29	.757	มากที่สุด
อุทยานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นภูเก็ต	4.28	.850	มากที่สุด
อิฐหล่อ	4.26	.742	มากที่สุด
หาดป่าตอง	4.22	.815	มากที่สุด
รวม	4.30	.791	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตพบว่ามีความคิดเห็นทั่วไปอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$) โดยนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์พบวัฒนธรรมที่แตกต่าง และมีความคิดเห็นที่สูงที่สุดเมื่อเจอกับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง

($\bar{x} = 4.36$) การสื่อสารและการจัดการการจราจรและสิ่งแวดล้อมเป็นความท้าทาย โดยมีความคิดเห็นที่สูงที่สุดในด้านการจัดการการจราจรและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.32$) และการคำนึงถึงมาตรฐานของสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.28$) ตามลำดับที่แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต กับด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่

ด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
นักท่องเที่ยวไปพบกับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเอง	4.36	.884	มากที่สุด
การสื่อสารอาจเป็นความท้าทายสำหรับบางคน	4.32	.869	มากที่สุด

ด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ความซับซ้อน โดยเฉพาะในช่วงการจัดการการจราจรและสิ่งแวดล้อม	4.32	.769	มากที่สุด
การคำนึงถึงความเป็นมาตรฐานของสถานที่ท่องเที่ยว	4.28	.750	มากที่สุด
การจัดทำนโยบายการอนุรักษ์ การส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.23	.725	มากที่สุด
รวม	4.29	.769	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ตด้านการคำนึงถึงความสะดวกและความเป็นส่วนตัวรวมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดที่ระดับ ($\bar{x} = 4.26$) โดยที่วัดพระธาตุภูเก็ตมีความคิดเห็นที่สูงที่สุด ($\bar{x} = 4.41$) เกิดจาก

บรรยากาศเงียบสงบ ทำให้เป็นที่โปรดที่สุดตามด้วยวัดเขาช้างและวัดกลางที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.28$) และการสำรวจศิลปวัฒนธรรมในหมู่บ้านชาวประมง ($\bar{x} = 4.25$) ตามลำดับตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตกับการคำนึงถึงความสะดวกและความเป็นส่วนตัว

ด้านการคำนึงถึงความสะดวกและความเป็นส่วนตัว	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
วัดพระธาตุภูเก็ต มีบรรยากาศเงียบสงบ	4.41	.795	มากที่สุด
วัดเขาช้าง และวัดกลาง เหมาะสำหรับการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม	4.28	.850	มากที่สุด
สำรวจศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้านชาวประมง	4.25	.734	มากที่สุด
การผลิตหัตถกรรมชิ้นงานหมู่บ้านช่างไม้ที่บ้านกระทุมนางที่เป็นเอกลักษณ์ของภูเก็ต	4.20	.705	มากที่สุด
ความสะดวกและความเป็นส่วนตัว เช่น หาดคอราลา หาดนาคา และอ่าวป่าตอง	4.17	.782	มากที่สุด
รวม	4.26	.773	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ตต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการรักษาสภาพแวดล้อมรวมๆ แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ($\bar{x} = 4.26$) โดยกิจกรรมท่องเที่ยวที่ใช้

พลังงานทดแทนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.36$) ตามด้วยการใช้ยานพาหนะเคลื่อนที่สะอาด ($\bar{x} = 4.28$) และลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและสร้างระบบขนส่งสาธารณะ ($\bar{x} = 4.23$) ตามลำดับตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต กับด้านการรักษาสภาพแวดล้อม

ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ใช้พลังงานทดแทนเป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจพอเพียง	4.36	.884	มากที่สุด
ส่งเสริมการใช้ยานพาหนะเคลื่อนที่สะอาดเช่นรถไฟฟ้าสายสีเขียวและรถบัสที่ใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.28	.850	มากที่สุด
ลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและการสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่ดีช่วยลดปัญหาการประกอบการจราจรและมลพิษทางอากาศ	4.23	.825	มากที่สุด
สนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการรักษาสภาพแวดล้อม	4.22	.815	มากที่สุด
การส่งเสริมการใช้วัตถุบิท้องถิ่นที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	4.19	.794	มากที่สุด
รวม	4.26	.834	มากที่สุด

ผลวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตระบุว่าความปลอดภัยทั่วไปมีความสำคัญที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) โดยมีการให้ความสำคัญมากที่สุดในการบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.30$) และตรวจสอบอุปกรณ์

รักษาความปลอดภัย ($\bar{x} = 4.23$) นอกจากนี้ยังควรให้ข้อมูลและแนะนำเกี่ยวกับความปลอดภัยระหว่างการเดินทางและใช้เทคโนโลยีเช่น แอปพลิเคชันมือถือเพื่อรับข้อมูลและการแจ้งเตือนอย่างรวดเร็ว ($\bar{x} = 4.19$) ตามลำดับที่แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต กับด้านการเก็บรักษาความปลอดภัย

ด้านการเก็บรักษาความปลอดภัย	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง	4.30	.864	มากที่สุด
ตรวจสอบอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยเช่น ระบบดับเพลิง ระบบกันขโมย และระบบกล้องวงจรปิด	4.23	.825	มากที่สุด
การติดตั้งป้ายเตือนความปลอดภัย และการอบรมพนักงานให้มีความรู้และทักษะทางด้านการปฏิบัติต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน	4.17	.782	มากที่สุด
การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและการแนะนำในการรักษาความปลอดภัยระหว่างการเดินทาง	4.19	.794	มากที่สุด
ใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงความปลอดภัย รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันมือถือที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถรับข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยและการแจ้งเตือนได้อย่างรวดเร็ว	4.19	.794	มากที่สุด
รวม	4.22	.812	มากที่สุด

สำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยต่างๆ ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่แตกต่างกัน เช่น สถานภาพ เพศ รายได้ การศึกษา ตำแหน่งงาน และอายุ ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต แตกต่างกัน

Independent Variable	Adjusted Value		Sig.
	Std. Error	Beta	
สถานภาพ	.822	3.623	0.000
เพศ	1.017	2.920	0.006
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	1.092	.831	0.450
ระดับการศึกษา	1.243	.791	0.527

Independent Variable	Adjusted Value		Sig.
	Std. Error	Beta	
ตำแหน่งงาน	1.154	.379	0.744
อายุ	1.602	.287	0.858
สถานภาพ	.822	3.623	0.000

ส่วนสมมติฐานที่ 2 ระดับสถิติ 0.05 บอกว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและสามารถพยากรณ์ได้ถูกต้องที่ร้อยละ 73.25

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตด้านการคำนึงถึงความสะดวกและความเป็นส่วนตัวโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่า วัดพระธาตุภูเก็ต มีบรรยากาศเงียบสงบวัดเขาช้าง และวัดกลาง เหมาะสำหรับการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสำรวจศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้านชาวประมงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเขารัตน์ อรอมรัตน์ (2561, หน้า 194-207) ส่วนใหญ่ของคนมีความคิดเห็นว่า พื้นที่รอบองค์พระปฐมเจดีย์มีความสงบและเป็นส่วนตัวมากที่สุด โดยพบว่าวัดพระธาตุภูเก็ต มีบรรยากาศเงียบสงบ วัดเขาช้างเหมาะสำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม และวัดกลางเหมาะสำหรับ

การสำรวจศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้านชาวประมง ทั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการกระจายตัวของกิจกรรมที่ชัดเจนในพื้นที่ โดยมีพื้นที่ระดับต่างๆ ที่มีการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่สำหรับกิจกรรมออกกำลังกาย ร้านค้า และบริเวณทางเข้าหลักที่เป็นจุดเริ่มต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้งานพื้นที่สูงสุดได้แก่ บรรยากาศร่มรื่นที่มีต้นไม้ใหญ่ การเข้าถึงง่ายจากทางสัญจร มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น ร้านค้าภาคกลางคืน และการรักษาความปลอดภัยจากการสัญจรของรถยนต์ นอกจากนี้ พื้นที่ที่ไม่มีการรบกวนจากคนและเสียง มุมมองทัศนียภาพที่สวยงาม และความเงียบสงบเป็นปัจจัยที่ทำให้พื้นที่นี้มีความเป็นส่วนตัวและเงียบสงบมากขึ้น โดยทั้งหมดนี้ใกล้เคียงตำแหน่งจอตลอดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต ด้านการเก็บรักษาความปลอดภัย โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตรวจสอบอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยเช่น ระบบดับเพลิง ระบบกันขโมย และระบบกล้องวงจรปิด และการติดตั้งป้ายเตือนความปลอดภัย และการอบรมพนักงานให้มีความรู้และ

ทักษะทางด้านการปฏิบัติต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดาพร ทองสวัสดิ์ (2559, หน้า 112-121) นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นเพศชาย อายุ 20-30 ปี มีอาชีพเป็น ข้าราชการ/พนักงานราชการหรือค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ย 3,001-4,000 ริงกิต มีภูมิลำเนา ในรัฐกลันตันหรือเมืองเคดาร์ และมีจุดประสงค์หลักในการมาคือพักผ่อน โดยใช้รถตู้เป็นพาหนะ มีการเข้าชมสงขลา 7-8 ครั้ง ใช้เวลาอยู่ที่นั่น 2 คืน โดยค่าใช้จ่ายประมาณ 2,000-3,000 ริงกิต และมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมและความพึงพอใจขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ อาชีพ และที่อยู่ที่สะดวกใกล้เคียงกัน

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตด้านการรักษาสภาพแวดล้อม โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่ากิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ใช้พลังงานทดแทนเป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมการใช้ยานพาหนะเคลื่อนที่สะอาดเช่นรถไฟฟ้าสายสีเขียวและรถบัสที่ใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและการสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่ดีช่วยลดปัญหาการประกอบการจราจรและมลพิษทางอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชนารถ รัตนสุขศรีชัย (2554, หน้า 31-50) กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ใช้พลังงานทดแทนเป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการใช้ยานพาหนะเคลื่อนที่สะอาด

เช่น รถไฟฟ้าสายสีเขียวและรถบัสที่ใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่ดีเพื่อลดปัญหาการจราจรและมลพิษทางอากาศ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน 10 ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความต้องการเพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ไม่ใช่อุตสาหกรรม แม้ว่าจะมีข้อเสีย เช่นการกระทบที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ทั้งทางสังคมและสิ่งแวดล้อม การวางแผนที่มีประสิทธิภาพการจัดทำดัชนีระดับการพัฒนา และการสร้างความพร้อมในการรับมือกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคนในท้องถิ่นและตลาดท่องเที่ยว

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต ด้านความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่า วัดพระนอนหมูป้านชาวไทย-มอญ และอุทยานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นภูเก็ตซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสวัสดิ์ ฉัตรจิม, สมกมล ภัทรกิจโสภณ และศิริณา ขาวผ่องอำไพ (2557, หน้า 125-132) วัดพระนอนหมูป้านชาวไทย-มอญและอุทยานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นภูเก็ตสร้างแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มน่านนครชัยศรี บริเวณคลองมหาสวัสดิ์มีบริการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามบริบทของพื้นที่ แบ่งเป็น 3 แบบ: 1) การเดินทางด้วยเรือหางยาวในแบบเที่ยว 1 วัน ใช้เวลาประมาณ 3.5 ชั่วโมง ราคา 140 บาท 2) แบบนั่งเรือ 1 วัน ชม 7 จุด ราคา 140 บาท 3) ทัวร์ 1 วันพร้อม

ค้างคืนที่โฮมสเตย์ริมคลองมหาสวัสดิ์ ค่าบริการ 640 บาท สองฝั่งคลองมหาสวัสดิ์ใช้เวลาเข้าชม 1 วัน ราคาเข้าชม 70 บาท/คน

พุทธิกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต ด้านความเครียดในการจัดการกับวัฒนธรรมใหม่ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่า นักท่องเที่ยวไปพบกับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเองการสื่อสารอาจเป็นความท้าทายสำหรับบางคน และความซับซ้อน โดยเฉพาะในช่วงการจัดการการจราจรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัมมานันท์ คุณรัตนกรรณ์ และคณะ (2557, หน้า 100-117) นักท่องเที่ยวที่พบกับวัฒนธรรมแตกต่างต่างชาติเผชิญกับความท้าทายในการสื่อสารและภาพลักษณ์ของสินค้าท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย และมวยไทยมีอิทธิพลทางอ้อมสูงกว่าการทำงานตรงของทุกกลุ่ม ภายในกลุ่มนวดแผนไทย และกลุ่มผสมผสาน ผลลัพธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอิทธิพลทางอ้อมมากกว่าการทำอาหารไทย การนวดแผนไทย และมวยไทย โดยทั่วไป การจัดการส่วนประสมทางการตลาดและภาพลักษณ์ของสินค้าเชิงวัฒนธรรมควรเน้นการสร้างควมภักดีต่อบริการ ในภายหลัง การจัดการความคาดหวัง การรับรู้คุณค่า และความพึงพอใจในบริการจะเสริมความภักดีต่อบริการมากยิ่งขึ้น ขึ้นเรียนทำอาหารไทย นวดแผนไทย และมวยไทยควรได้รับการจัดการเพื่อเพิ่มความคาดหวังและความพึงพอใจในบริการ ในกรณีของกลุ่มนวดแผนไทย การจัดการส่วนประสมทางการตลาดควรเน้นการสร้างควมภักดี

ต่อบริการโดยตรง

จากการศึกษา พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่า วัดพระธาตุภูเก็ต มีบรรยากาศเงียบสงบ กิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ใช้พลังงานทดแทนเป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อภาวะเศรษฐกิจพอเพียง และลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและการสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่ดีช่วยลดปัญหาการประกอบการจราจรและมลพิษทางอากาศนักท่องเที่ยวไปพบกับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเองการสื่อสารอาจเป็นความท้าทายสำหรับบางคน และอุทยานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นภูเก็ต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นฤทัย คงทอง และสุวารี นามวงศ์ (2559, หน้า 1-32) วัดพระธาตุภูเก็ตเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีบรรยากาศเงียบสงบและใช้พลังงานทดแทนเพื่อส่งเสริมภาวะเศรษฐกิจพอเพียง โดยลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวและสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่ดี เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น จิตสำนึกของชุมชนและนักท่องเที่ยว การประสานงานและความร่วมมือ การสนับสนุนจากภาครัฐท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และความ เป็นผู้นำชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จในการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่นี้ค่อยๆ พบว่า ปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดนโยบายส่งเสริมความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น นิทรรศการ ศิลปะ และประเพณีท้องถิ่น โดยให้โรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสถานที่สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ในพื้นที่ใกล้เคียง

1.2 การคำนึงถึงความสงบและความเป็นส่วนตัว ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต สิ่งสำคัญคือต้องเน้นความสงบและความเป็นส่วนตัวของนักท่องเที่ยว และจัดให้มีเงื่อนไขที่สะดวกสบาย ซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างแนวทางวินัยในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ในพื้นที่ท่องเที่ยวจะต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เช่น การควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการใช้แหล่งพลังงานทางเลือกในกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย มาตรการรักษาความปลอดภัยจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยและปรับให้เข้ากับความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยและวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้าพักในจังหวัดภูเก็ตที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น การวิเคราะห์นี้จะช่วยให้คุณเข้าใจความต้องการ

และประสิทธิภาพของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูเก็ต

2.2 ควรศึกษาวิจัยตลาดและกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต โดยคำนึงถึงความต้องการและความพึงพอใจในการท่องเที่ยวครั้งนี้ การรู้ข้อมูลนี้จะช่วยให้คุณสร้างแผนการตลาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

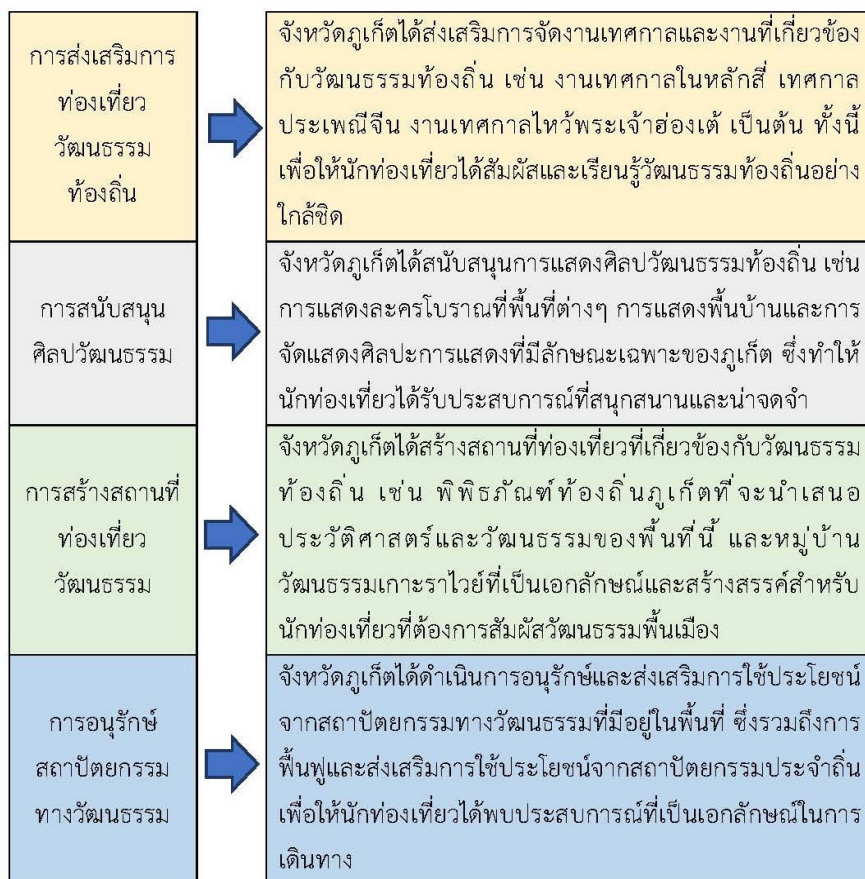
2.3 ควรศึกษาวิจัยความร่วมมือกับภาครัฐและผู้ประกอบการ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการเพื่อสนับสนุนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต สามารถรองรับการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ สนับสนุนโครงการศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นพบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตมีการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสร้างสรรค์ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นี้ อย่างมีเอกลักษณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการรักษาและส่งเสริมความเป็นไปได้ในการต่อสู้กับปัญหาการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีตและความรุนแรงของการ

เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่กำลังเกิดขึ้นในสมัย ปัจจุบันตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรัณยา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เชาวรัตน์ อรอมรัตน์. (2561). พฤติกรรมการใช้พื้นที่รอบองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม. วารสารสารศาสตร์, 2(2561), 194-207.

- ธัมมานันต์ คุณรัตนารณ์ และคณะ. (2557). อิทธิพลของส่วนประสมการตลาด และภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อความภักดีในการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(3), 100-117.
- นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์ วิชาการคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 18(1), 31-50.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปิ่นอุทัย คงทอง และสุวารี นามวงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 12(2), 1-32.
- สมสกุล จีระศิลป์. (2555). *การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและลวดลายประดับสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีสเพื่อสร้างสรรค์การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจังหวัดภูเก็ต*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สวัสดี เนติจิม, สมกมล ภัทรกิจโสภณ และศิริณา ขาวผ่องอำไพ. (2557). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มน้ำนครชัยศรี. *Life Sciences and Environment Journal*, 15(2), 125-132.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สุดาพร ทองสวัสดิ์. (2559). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 8(3), 112-121.

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

The Multi-level Factors Affecting the Public Mind of Students
in Primary Schools under the Offices of Primary Educational
Service Area in the Northeast of Thailand

นวลปรางค์ หล้ามี, พงษ์นิมิตร พงษ์ภิญโญ และสมคิด สร้อยน้ำ
Nualprang Lakmee, Phongnimit Pongpinyo and Somkid Sroinam
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 63300601107@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ศึกษาปัจจัยระดับนักเรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน และ 3) สร้างโมเดลพหุระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 48 คน ครู จำนวน 96 คน และนักเรียน จำนวน 1,440 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์พหุระดับด้วยโปรแกรม HLM 8.2

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ปัจจัยระดับนักเรียน พบว่า การอบรมเลี้ยงดู เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และการสนับสนุน

*ได้รับบทความ: 23 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 4 ธันวาคม 2566

ทางสังคม ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู บรรยากาศการเรียนการสอน คุณภาพการสอนของครู และสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ การสนับสนุนของโรงเรียนส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. โมเดลพหุระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน แสดงได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{PUBLIC} = & 4.606 + 0.156\text{PARE} \cdot \text{CLIM} + 0.117\text{ATTI} \cdot \text{CLIM} \\ & + 0.400\text{ATTI} \cdot \text{BEHA} + 0.385\text{ATTI} \cdot \text{TEACH} + 0.540\text{CAPA} \cdot \text{BEHA} \\ & + 0.531\text{CAPA} \cdot \text{TEACH} + 0.077\text{SUPP} + 0.157\text{BEHA} + 0.076\text{ENVI} \\ & + 0.161\text{TEACH} + 0.78\text{RELA} + 0.261\text{PARE} + 0.245\text{ATTI} \\ & + 0.063\text{CAPA} + 0.070\text{SOCI} \end{aligned}$$

คำสำคัญ: ปัจจัยพหุระดับ; การมีจิตสาธารณะของนักเรียน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The purpose of this research are to 1) study the students' public mind level in Primary Schools under the Offices of Primary Educational Service Area in the Northeast of Thailand, 2) study the student-level, class-level and school-level factors that affect the students' public mind and 3) construct a multi-level model of factors affecting students' public mind. This research is quantitative research. The sample comprises 48 administrators, 96 teachers and 1,440 students selected through multi-stage sampling. The research instruments are questionnaires, and data analysis uses percentage, mean, and standard deviation. The multi-level model is analyzed using HLM8.2.

The research results find that:

1. The public mind of students under the Offices of Primary Educational Service Area in the Northeast of Thailand is at the highest level.
2. Regarding student factors find that the parenting of parents, the attitude toward public mind, and the perceived self-efficacy affecting the students' public mind are statistically significant at the .01 level, while social support is statistically significant at the .05 level. Regarding classroom factors find that teachers' behavior, the learning and teaching environment, the teaching quality by the teachers, and the relationship

between teachers and students affected the students' public mind at the .05 level of statistical significance. With regard to school factors find that school support significantly affected the students' public mind at the .01 level.

3. The multi-level model of factors affecting the students' public mind is illustrated below:

$$\begin{aligned} \text{PUBLIC} = & 4.606 + 0.156\text{PARE}*\text{CLIM} + 0.117\text{ATTI}*\text{CLIM} \\ & + 0.400\text{ATTI}*\text{BEHA} + 0.385\text{ATTI}*\text{TEACH} + 0.540\text{CAPA}*\text{BEHA} \\ & + 0.531\text{CAPA}*\text{TEACH} + 0.077\text{SUPP} + 0.157\text{BEHA} + 0.076\text{ENVI} \\ & + 0.161\text{TEACH} + 0.78\text{RELA} + 0.261\text{PARE} + 0.245\text{ATTI} \\ & + 0.063\text{CAPA} + 0.070\text{SOCI} \end{aligned}$$

Keywords: Multi-level Factors; Students' Public Mind; the Offices of Primary Educational Service Area

1. บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดจุดเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติโดยไม่ปล่อยปละละเลยหรือทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one left behind) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 76) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

2542 ก็ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 ว่า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและ พลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีตัวบ่งชี้ คือ การมีกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม มีทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม มีคุณธรรม รวมถึงการมีจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียนรวมถึงการรู้จักรักชาติ ประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561, หน้า 6)

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเอง

เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ซึ่งการเร่งพัฒนาและสภาพเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขัน ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561, หน้า 1) และคนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ คนไทยยังขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ละทิ้งค่านิยมที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย และลดคุณค่าของความเป็นไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 71) คุณลักษณะจิตสาธารณะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้สึกผิด การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นหรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการร่วมมือ ทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะที่ต้องการทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นภาวะทางจิตใจที่คำนึงถึงความทุกข์และความสุขของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แสดงความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างชัดเจน เนื่องจากเห็นความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์กับตนเองในระดับใกล้ชิดและระดับที่ห่างไกลออกไป (Bierhoff, 2002, p. 10) ดังนั้น จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมสากลที่ช่วยให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ผู้มีจิตอาสาหรือจิต

สาธารณะย่อมมีใจเป็นผู้ให้ หรือทานการให้นั้นมีได้หมายถึงเฉพาะเงินทองสิ่งของเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการให้ความคิด ให้คำปรึกษา และให้เวลาด้วย มีความใส่ใจต่อสังคม รับผิดชอบต่อส่วนรวม ช่วยแก้ไข้ปัญหาของสังคมให้ดีขึ้น (ดิณณพัช พูลพิพัฒน์, 2564, หน้า 34)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ยุทธธร เดชสมอดิ (2559, หน้า 117) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า พฤติกรรมการสอนของครู มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 บัวชมพู่ ภูทองไชย (2558, หน้า 645) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน และจิราภรณ์ กองเงิน (2561, หน้า 55-67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับนักเรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 นอกจากนี้ Fiedler & Chemers (1974, p. 36) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จในภาพรวมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านนักเรียน ดังนั้น ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน จำแนกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียนสนใจที่จะศึกษาปัจจัยพระระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อหาสาเหตุหรือปัจจัยอันจะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญและเป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยระดับนักเรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อ

การมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อสร้างโมเดลพระระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12,000 คน ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 13,700 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200,300 คน ปีการศึกษา 2565 รวมประชากรทั้งสิ้น 226,000 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 48 คน ครู จำนวน 96 คน และนักเรียน จำนวน 1,440 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 1,584 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ มีทั้งหมด 76 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม

กับนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 18 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .940 ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับห้องเรียนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 22 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .944 ชุดที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำนวน 16 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .947 ฉบับที่ 3 แบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .939

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีให้ออกหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์โดยให้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 48 คน ครูผู้สอน จำนวน 96 คน และนักเรียน จำนวน 1,440 คน ตอบแบบสอบถามในกระดาษแล้วให้โรงเรียนส่งข้อมูลกลับมาถึงผู้วิจัย ซึ่งการส่งไปรษณีย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้จำหน่ายซองกลับมาถึงผู้วิจัยโดยติดดวงตราอากรไปรษณีย์เรียบร้อยแล้ว เพื่ออำนวยความสะดวกในการ

ส่งแบบสอบถามกลับคืนมา การส่งแบบสอบถามครั้งนี้ได้ส่งแบบบริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษ (Express Mail Service: EMS) ทั้งหมด จากนั้นได้ติดตามเก็บข้อมูลด้วยตนเอง รอรับทางไปรษณีย์และประสานทางโทรศัพท์ ซึ่งได้รับแบบสอบถามคืนมาร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป HLM for Windows ในการวิเคราะห์ ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การวิเคราะห์โมเดลว่าง (Null Model) 2) การวิเคราะห์โมเดลอย่างง่าย (Simple Model-level 1) 3) การวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน ระดับ 2 (Hypothetical Model-level 2) และ 4) การวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน ระดับ 3 (Hypothetical Model-level 3) ซึ่งแต่ละขั้นตอนใช้สถิติทดสอบค่าอิทธิพลคงที่ (Fixed Effect) ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าอิทธิพลสุ่ม (Random Effect) ด้วยไคสแควร์ (χ^2 -test)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x} = 4.61$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ใน ระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นอันดับแรก คือ การช่วยเหลือผู้อื่น ($\bar{x} = 4.66$)

รองลงมาคือ การเสียสละเพื่อสังคม ($\bar{x} = 4.62$) และอันดับสุดท้ายคือ การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ($\bar{x} = 4.55$) ปรากฏดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การมีจิตสาธารณะของนักเรียน	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
การช่วยเหลือผู้อื่น	4.66	0.33	มากที่สุด
การเสียสละเพื่อสังคม	4.62	0.44	มากที่สุด
การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม	4.55	0.50	มากที่สุด
รวม	4.61	0.37	มากที่สุด

2. ผลการศึกษาปัจจัยพระระดับที่ส่งผล ต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยระดับนักเรียน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู เจตคติ ต่อจิตสาธารณะ และการรับรู้ความสามารถของตน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการสนับสนุนทาง สังคม ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ปัจจัย ระดับนักเรียนสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิต สาธารณะของนักเรียนได้ร้อยละ 84.84 ปัจจัย

ระดับห้องเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู บรรยายกาการเรียนการสอน คุณภาพการสอนของ ครู และสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ส่งผล ต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ปัจจัยระดับห้องเรียน สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของ นักเรียนได้ร้อยละ 87.50 ปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ การสนับสนุนของโรงเรียน ส่งผลต่อการมีจิต สาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทั้งนี้ปัจจัยระดับโรงเรียนสามารถ ร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของนักเรียนได้ ร้อยละ 62.50 ปรากฏดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	Std. Error	t-ratio	d.f.	p-value
1. ค่าเฉลี่ยการมีจิตสาธารณะ PUBLIC ของนักเรียน π_0 , ค่าเฉลี่ยรวม (Y_{000})	4.606**	0.018	258.397	43	0.001
ค่าอิทธิพล LEAD, (Y_{001})	0.027	0.020	1.379	43	0.175
ค่าอิทธิพล PROC, (Y_{002})	0.052	0.047	1.099	43	0.278
ค่าอิทธิพล CLIM, (Y_{003})	-0.021	0.028	-0.744	43	0.461
ค่าอิทธิพล SUPP, (Y_{004})	0.077**	0.029	2.687	43	0.010
ค่าอิทธิพล BEHA, (Y_{010})	0.157*	0.070	2.241	76	0.028
ค่าอิทธิพล ENVI, (Y_{020})	0.076*	0.034	2.214	76	0.030
ค่าอิทธิพล TEACH, (Y_{030})	0.161*	0.073	2.203	76	0.031
ค่าอิทธิพล RELA, (Y_{040})	0.078*	0.034	2.287	76	0.025
2. การทำนายค่าอิทธิพล PARE (Y_{100}), π_1	0.261**	0.030	8.568	43	0.001
ค่าปฏิสัมพันธ์ LEAD, (Y_{101})	0.044	0.027	1.606	43	0.116
ค่าปฏิสัมพันธ์ PROC, (Y_{102})	-0.013	0.063	-0.212	43	0.833
ค่าปฏิสัมพันธ์ CLIM, (Y_{103})	0.156**	0.034	40.603	43	0.001
ค่าปฏิสัมพันธ์ SUPP, (Y_{104})	0.032	0.039	0.827	43	0.413
ค่าปฏิสัมพันธ์ BEHA, (Y_{110})	0.008	0.129	0.060	76	0.952
ค่าปฏิสัมพันธ์ ENVI, (Y_{120})	0.076	0.078	0.972	76	0.334
ค่าปฏิสัมพันธ์ TEACH, (Y_{130})	-0.068	0.142	-0.478	76	0.634
ค่าปฏิสัมพันธ์ RELA, (Y_{140})	0.014	0.092	0.155	76	0.877
3. การทำนายค่าอิทธิพล ATTI (Y_{200}), π_2	0.245**	0.029	8.348	43	0.001
ค่าปฏิสัมพันธ์ LEAD, (Y_{201})	0.011	0.024	0.437	43	0.664
ค่าปฏิสัมพันธ์ PROC, (Y_{202})	-0.051	0.057	-0.906	43	0.370
ค่าปฏิสัมพันธ์ CLIM, (Y_{203})	0.117**	0.032	3.610	43	0.001

อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	Std. Error	t-ratio	d.f.	p-value
ค่าปฏิสัมพันธ์ SUPP, (Y_{204})	-0.030	0.035	-0.847	43	0.402
ค่าปฏิสัมพันธ์ BEHA, (Y_{210})	0.400*	0.184	2.171	76	0.033
ค่าปฏิสัมพันธ์ ENVI, (Y_{220})	-0.150	0.106	-1.419	76	0.160
ค่าปฏิสัมพันธ์ TEACH, (Y_{230})	0.385*	0.197	1.959	76	0.054
ค่าปฏิสัมพันธ์ RELA, (Y_{240})	0.006	0.114	0.051	76	0.959
4. การทำนายค่าอิทธิพล CAPA (Y_{300}), π_3	0.063**	0.026	2.438	47	0.019
ค่าปฏิสัมพันธ์ BEHA, (Y_{310})	0.540**	0.171	3.163	76	0.002
ค่าปฏิสัมพันธ์ ENVI, (Y_{320})	0.073	0.101	0.719	76	0.475
ค่าปฏิสัมพันธ์ TEACH, (Y_{330})	0.531**	0.181	2.926	76	0.005
ค่าปฏิสัมพันธ์ RELA, (Y_{340})	0.027	0.109	0.247	76	0.805
5. การทำนายค่าอิทธิพล SOCI (Y_{300}), π_4	0.070**	0.026	2.670	47	0.010
ค่าปฏิสัมพันธ์ BEHA, (Y_{410})	0.176	0.189	0.927	76	0.357
ค่าปฏิสัมพันธ์ ENVI, (Y_{420})	0.019	0.091	0.211	76	0.834
ค่าปฏิสัมพันธ์ TEACH, (Y_{430})	-0.158	0.199	-0.792	76	0.431
ค่าปฏิสัมพันธ์ RELA, (Y_{440})	-0.009	0.099	-0.088	76	0.930

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	Std. Error	t-ratio	d.f.	p-value
อิทธิพลสุ่ม (Random Effect)	ส่วนประกอบของความแปรปรวน (Variance Component)		χ^2	d.f.	p-value
ส่วนที่เหลือของระดับ 1 (e) (ระดับนักเรียน)	0.032				
ส่วนที่เหลือของระดับ 2 (ระดับห้องเรียน)	0.032				

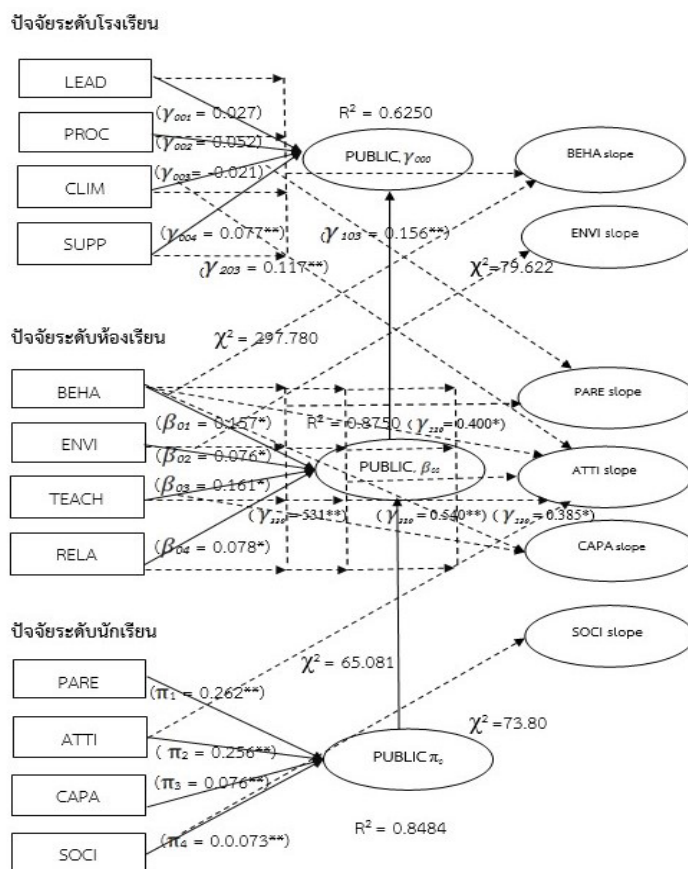
อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	Std. Error	t-ratio	d.f.	p-value
อิทธิพลสุ่ม (Random Effect)	ส่วนประกอบของความแปรปรวน (Variance Component)	χ^2	d.f.	p-value	
ค่า Intercept, (r_0)	0.004**	125.677	41	0.001	
ค่า PARE slope, (r_1)	0.002	21.734	41	0.500	
ค่า ATTI slope, (r_2)	0.013	53.358	41	0.093	
ค่า CAPA slope, (r_3)	0.006	47.875	41	0.214	
ค่า SOCI slope, (r_4)	0.010**	72.172	41	0.002	
ส่วนที่เหลือของระดับ 3 (ระดับโรงเรียน)					
ส่วนที่เหลือของค่าเฉลี่ย, (u_{00})	0.012**	253.405	43	0.001	
ส่วนที่เหลือของ PARE, (u_{10})	0.024**	151.872	43	0.001	
ระดับชั้นของตัวแปร Reliability estimate					
Level 1	0.627				
Intercept1, π_0					
PARE, π_1	0.068				
ATTI, π_2	0.198				
CAPA, π_3	0.104				
SOCI, π_4	0.186				
ระดับชั้นของตัวแปร Reliability estimate					
Level 2	0.811				
Intercept 1/Intercept 2, β_{00}					
PARE/ Intercept 2, β_{10}	0.512				
ATTI/ Intercept 2, β_{20}	0.252				

อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	Std. Error	t-ratio	d.f.	p-value
อิทธิพลสุ่ม (Random Effect)	ส่วนประกอบของความแปรปรวน (Variance Component)		χ^2	d.f.	p-value
CAPA/ Intercept 2, β_{30}	0.179				
SOCI/ Intercept 2, β_{40}	0.232				

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลพหุระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยพระระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับการอภิปรายผลครั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยทำการวิจัยในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นงานวิจัยใหม่และยังไม่ปรากฏในงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษามาอภิปรายผลเปรียบเทียบ ดังนี้

1. ระดับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการควบคู่ไปกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งชุมชนและสังคมให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของนพพล ยอดกลาง (2557, หน้า 165) ที่ศึกษาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาปัจจัยระดับนักเรียนพบว่า การอบรมเลี้ยงดู เจตคติต่อจิตสาธารณะ และการรับรู้ความสามารถของตน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 อภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 การอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครอบครัวเป็นกลุ่มแรกของการเรียนรู้และการเกิดพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากนักเรียนมีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรงซึ่งพ่อแม่คือตัวแบบที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียน พฤติกรรมของพ่อแม่จึงมีอิทธิพลต่อนักเรียน การปลูกฝังจิตสำนึกจิตสาธารณะในตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิดให้ซึมซาบเข้าไปจนติดเป็นนิสัย รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ นั้นหมายถึงว่าถ้าพ่อแม่มีจิตสาธารณะก็จะส่งผลให้นักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีจิตสาธารณะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุรฉัตร เดชสมอดี (2559, หน้า 117) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน

2.2 เจตคติต่อจิตสาธารณะส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เจตคติต่อจิตสาธารณะเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และประโยชน์ของนักเรียนที่จะได้รับจากครูและโรงเรียน เจตคติเป็นความรู้สึก เป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพ และความสำเร็จของนักเรียนในการเรียนรู้ เจตคติจึงมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนตลอดเวลาทั้งอยู่ในห้องเรียนและอยู่ใน

สังคมกลุ่มเพื่อน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัวชมพู ภูทองไชย (2558, หน้า 645) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่ ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ เจตคติต่อ จิตสาธารณะ

2.3 การรับรู้ความสามารถของตนเองมี อิทธิพลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า นักเรียนได้ตระหนักถึงความรู้ความ สามารถของตนเอง รู้ถึงขีดความสามารถของ ตนเอง จึงตัดสินใจความสามารถของตนเองได้ว่าจะ สามารถทำงานได้ ในระดับใด นักเรียนมีความเชื่อ มั่นเกี่ยวกับความสามารถในการกระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการการมีจิตสาธารณะโดย ความเชื่อในความสามารถตนเองหรือความมั่นใจ ในความสามารถของตน นักเรียนจะลงมือทำโดยไม่ ลังเลในความสามารถของตน สอดคล้องกับผลการ วิจัยของภัทรวดี กลีบสุวรรณ (2561, หน้า 119- 121) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิต สาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผล ต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง

2.4 การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพล ต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อ การมีจิตสาธารณะของนักเรียน เนื่องจากการ สนับสนุนทางสังคมคือการที่นักเรียนได้รับความ ช่วยเหลือ เพื่อกิจกรรมจิตสาธารณะ การสนับสนุน

ในด้านข้อมูล สารสนเทศ ความเอาใจใส่ด้าน อารมณ์ ความเคารพนับถือ การยกย่อง ความสุข สบาย การอำนวยความสะดวกทางสังคมในการทำ กิจกรรมสาธารณะ รวมถึงการได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้ทำกิจกรรมจิตสาธารณะ และการ แสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม เกี่ยวกับการยกย่อง ชมเชย ชื่นชม ผู้ที่ทำความดี เพื่อส่วนรวม จึงส่งผลให้นักเรียนมีแรงจูงใจและมี ความสุข ในการทำกิจกรรมสาธารณะ สอดคล้อง กับผลการวิจัยของหทัยรัตน์ อ่วมน้อย และคณะ (2559, หน้า 1-14) ได้ศึกษาปัจจัยด้านจิตลักษณะ และด้านสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การมีจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายในเขตจังหวัดปทุมธานี พบว่า การสนับสนุน ทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการ มีจิตอาสาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

3. ผลการศึกษาปัจจัยระดับห้องเรียน พบว่า พฤติกรรมการสอนของครู บรรยากาศการ เรียนการสอน คุณภาพการสอนของครู และ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ส่งผลต่อการมี จิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 อภิปรายผลได้ ดังนี้

3.1 พฤติกรรมการสอนของครู ส่งผล ต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการยกระดับ เพื่อให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ทำให้ครูต้อง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตนเอง เพื่อให้ สอดคล้องกับมาตรฐานทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นผลดีต่อ

ทั้งผู้รับบริการทางการศึกษาและผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี มีความประพฤติที่เหมาะสม และมีความรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับดีถึงดีเยี่ยม สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุรัตน์ เดชสมอดี (2559, หน้า 117) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู

3.2 บรรยาการการเรียนการสอน ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนทราบบทบาทหน้าที่และตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร มีการศึกษาวิเคราะห์นักเรียนรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ ให้เกิดกับนักเรียน ออกแบบการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีอาชีพ รวมถึงจัดบรรยาการที่เอื้อต่อการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีการจัดเตรียมสื่อเทคโนโลยีที่จะใช้ในการสอน ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และวิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการสอนซ่อมเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ประกอบกับโรงเรียนประถมศึกษา มีนโยบายด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับการจัดบรรยาการการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมให้กระบวนการ

เรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของปารณีย์ ขวัญกิจวงศ์ (2559, หน้า 452-459) ที่ได้ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ บรรยาการการเรียนการสอน

3.3 คุณภาพการสอนของครู ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอบรม และการช่วยเหลือ ให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ จึงมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้และการฝึกฝนของนักเรียนและส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล (2557, หน้า 34-40) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย ได้แก่ การสั่งสอนปลูกฝังจากคณาจารย์

3.4 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนอีกบุคคลหนึ่งคือครู ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนนั้นมีความสำคัญต่อการอบรมบ่มนิสัย และการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน การที่ครูให้ความรักความเอาใจใส่ ดูแลห่วงใย เป็นกันเอง

เสนอแนะในสิ่งที่มีคุณค่า เป็นที่ปรึกษา ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้นักเรียนได้ นักเรียนรู้สึกสบายใจ ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย เคารพเชื่อฟัง ตั้งใจเรียน สนใจในสิ่งที่ครูสอน มีความสนุกสนาน เพลิดเพลินกับการศึกษาเล่าเรียน ไม่เบื่อหน่าย อยากจะเรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิราภรณ์ กองเงิน (2561, หน้า 55-67) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยพระระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาปัจจัยระดับโรงเรียน พบว่า การสนับสนุนของโรงเรียนส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนประถมศึกษาให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ มีการกำหนดโครงการ/กิจกรรมที่หลากหลายรวมถึงจัดสรรงบประมาณสนับสนุน โครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนรับรู้และเห็นคุณค่าของการมีจิตสาธารณะ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชา คำมาดี และประสพชัย พสุนนท์ (2559, หน้า 70-79) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดระยอง พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีจิต

สาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัย ทำให้ทราบคำตอบว่าปัจจัยระดับนักเรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผู้บริหาร ครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยระดับห้องเรียน ซึ่งได้แก่ คุณภาพการสอนของครู มีอิทธิพลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารทุกระดับควรกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตวิทยา ในการส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีจิตสาธารณะ มีเทคนิค วิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน รวมถึงการเสริมแรงนักเรียน และควรส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมพัฒนาและเพิ่มประสบการณ์ทางความรู้ จนเกิดความเชี่ยวชาญในการสอนและการปฏิบัติหน้าที่

1.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา รวมถึงผู้บริหารทุกระดับควรนำข้อค้นพบจากผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาครูและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยทุกระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน กรณี 4 ระดับ โดยเพิ่มระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อจะได้ทราบผลการวิจัยที่กว้างขึ้น ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนได้หลายระดับมากขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาต่อยอดตัวแปรในแต่ละระดับ เช่น ระดับนักเรียน พบว่าการอบรมเลี้ยงดู เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน และการสนับสนุนทางสังคม ดังนั้นจึงควรใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยระดับนักเรียน จำนวน 4 ปัจจัย คือ การอบรมเลี้ยงดู เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน และการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยระดับห้องเรียน จำนวน 4 ปัจจัย คือ พฤติกรรมการสอนของครู บรรยากาศการเรียนการสอน คุณภาพการสอนของครู และสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ปัจจัยระดับโรงเรียน จำนวน 1 ปัจจัย คือ การสนับสนุนของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า บรรยากาศโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดู และเจตคติต่อจิตสาธารณะ พฤติกรรมการสอนของครูและคุณภาพการสอนของครูมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อจิตสาธารณะและการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งสามารถทำการวิจัยและพัฒนาต่อยอดตัวแปรในแต่ละระดับ เช่น ระดับนักเรียน พบว่าการอบรมเลี้ยงดู เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน และการสนับสนุนทางสังคม ดังนั้นจึงควรใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน องค์ความรู้ที่ได้รับ แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ กองเงิน. (2561). ปัจจัยทุกระดับที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 11(1), 55-67.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วีพรีนซ์.
- ดิณณพัชร์ พูลพิพัฒน์. (2564). *สถานการณ์คุณธรรมในช่วงโควิด -19*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- นพพล ยอดกลาง. (2557). *ศึกษาคูณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บัวชมภู ภูกองไชย. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปรีชา คำมาดี และประสพชัย พสุนนท์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดระยอง. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 10(1), 70-79.

- ปารณีย์ ขวัญกิจวงศ์ธร. (2559). ตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 14(3), 452-459.
- ภัทรวิดี กลีบสุวรรณ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมมงคล. (2557). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 11(1), 34-40.
- ยุรฉัตร เดชสมอดี. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- หทัยรัตน์ อ่วมน้อย และคณะ. (2559). ปัจจัยด้านจิตลักษณะและด้านสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีจิตอาสาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(3), 1-14.
- Bierhoff, H. W. (2002). *Just world, social responsibility, and helping behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fiedler, F. E., & Chemers, M. M. (1974). *Leadership and effectiveness management*. Glenview: Scott, Foresman.

การสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น:
กรณีศึกษา วรรณกรรมเรื่องชายฟองและเรื่องพื้นเวียง
ฉบับปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน วัดศรีชมชื่น บ้านคกเลาใต้
ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*

Construction of Cultural Meaning Through Folk Literature:
A Case Study of the Folk Literature of Say Fong and Phuen
Wieng in Transliteration of the Palm-leaf Manuscripts at
Srichomchuen Temple, Khok Lao Tai Village, Bu Hom
Sub-district, Chiang Khan District, Loei Province 1

สุรธัชบุญกุล นุ่นภูบาล
Surathadchanukoon Nunphoobal
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Loei Rajabhat University, Thailand
E-mail: suratadchanukoon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจ จำแนกหมวดหมู่ ของวรรณกรรมในคัมภีร์ใบลาน 2) คัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน มาปริวรรตจากโบราณให้เป็นอักษรไทยในปัจจุบัน และ 3) หาความหมายทางวัฒนธรรมของคนอีสานผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นที่ได้จากการปริวรรต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การนำเสนอข้อมูลวิจัยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีแพร่กระจาย (Diffusionism) เพื่อค้นหาความหมายทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1. สำรวจพบวรรณกรรม ทั้งหมด 110 เรื่อง มีคัมภีร์ใบลานทั้งหมด 477 ผูก ภาษาที่ใช้บันทึก ในคัมภีร์ใบลาน พบว่ามี อักษรธรรมอีสาน อักษรบาลี อักษรไทยน้อย และอักษรไทยปัจจุบัน

*ได้รับบทความ: 28 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2566
Received: March 28, 2023; Revised: December 14, 2023; Accepted: December 17, 2023

2. การคัดเลือกวรรณกรรมนำมาปริวรรต จำนวน 2 เรื่อง คือ ซายฟองและเรื่องพื้นเวียง โดยวรรณกรรมทั้ง 2 ได้มีการบันทึกว่าถูกจารขึ้นเมื่อปี จ.ศ. 1243 เพื่อถวายให้กับวัดศรีชมชื่น อันเป็นหลักฐานแสดงควมมีตัวตนของคนในชุมชนและความเกี่ยวข้องระหว่างวัดกับชุมชนมาตั้งแต่ครั้งโบราณ

3. การค้นหาความหมายทางวัฒนธรรม จากการปริวรรตวรรณกรรมเรื่องซายฟองและเรื่องพื้นเวียง ปรากฏร่องรอยแนวคิดที่สามารถถอดความหมายทางวัฒนธรรมได้ มี 3 ประเด็น คือ 1) ความหมายทางวัฒนธรรม แสดงอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ 2) ความหมายทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ 3) ความหมายทางวัฒนธรรมระหว่าง พุทธและผี ข้อมูลในคัมภีร์ใบลาน เมื่อนำมาอภิปรายผลสามารถบอกเล่าวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ แนวคิดของ สังคมผู้คนในสมัยนั้น นับได้ว่าเป็นเอกสารโบราณที่ทรงคุณค่า ควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: วรรณกรรมท้องถิ่น; การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม; การปริวรรตใบลาน

Abstract

This study aims to explore and classify literature found in palm-leaf manuscripts, select relevant local literature for transliteration into modern Thai language, and identify cultural meanings of the Isan people through the transliterated texts. It is a qualitative research study, presenting data in a descriptive analysis format. The Diffusionism Theory was employed to uncover cultural meanings embedded in the stories.

Findings:

1. A total of 110 literary works were discovered, comprising 477 sets of palm-leaf manuscripts. The manuscripts utilized Thamma-Isaan script, Pali script, Thai Noi script, and current Thai script.

2. Two stories, namely Sai Phong and Phueng Wiang, were transliterated. These literary works were recorded as having been written in the year 1243 as an offering to Wat Si Chom Chuen. This serves as evidence of the community's identity and the longstanding relationship between the temple and the community.

3. Through the transliteration of the stories Sai Phong and Phueng Wiang, three cultural meanings were identified: (1) Cultural meanings expressing identity and ethnicity, (2) Spatial cultural meanings, and (3) Cultural meanings associated with Buddhism and ghosts. The data obtained from this study shed light on the people's way of life, economic

conditions, and societal concepts during that period. These valuable ancient documents deserve further study and preservation.

Keywords: Folk literature; Construction of Cultural Meaning; Transliteration of palm-leaf manuscripts

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์การก่อตั้งอาณาจักร แคว้นแคว้น ทั่วประเทศ ตลอดจนระบอบการเมือง การปกครองของไทย ได้ถูกพัฒนาเปลี่ยนผ่าน เรื่อยมา หากมีความสนใจเรื่องราวในอดีต สภาพ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ผู้คนเป็นมา อย่างไร สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นได้ นอกจากจะศึกษา เชิงประวัติศาสตร์แล้ว ข้อมูลวรรณกรรม วรรณคดี ก็มักนิยมนำมาศึกษา ซึ่งวรรณกรรมท้องถิ่น สามารถสะท้อนวิถีชีวิต แนวคิดของผู้คนในสมัย นั้นๆ ได้ วรรณกรรมท้องถิ่นจัดว่าเป็นต้นทุนทาง วัฒนธรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เมื่อกล่าวถึง ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประเทศไทยจึงมีทุนทาง วัฒนธรรม (Cultural assets) ในทุกๆ พื้นที่ ท้องถิ่นของชุมชน สะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรมที่ จับต้องได้ (Tangible) และวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ (Intangible) ซึ่งตำนานหรือเรื่องเล่าของ ท้องถิ่น บอกเล่า บันทึก ขับร้อง ผ่านกลวิธีการเล่า เรื่องในรูปแบบต่างๆ ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นภาค ต่างๆ ของไทย จึงถูกเรียกว่า วรรณกรรมท้องถิ่น ผู้ประพันธ์มักเป็นคนในท้องถิ่น รูปแบบฉันทลักษณ์ ส่วนใหญ่เป็นไปตามความนิยม ภาษาที่ใช้จึงเป็น ภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ วรรณกรรมท้องถิ่นจัดเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เพราะในเนื้อหา มักสอดแทรกวิถีชีวิตแนวคิด สภาพสังคมและ

วัฒนธรรมของผู้คนในสมัยนั้นๆ เป็นเสมือนชุมทรัพย์ ทางภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี (กตัญญู ชูชื่น, 2543, หน้า 4)

วรรณกรรมท้องถิ่น นอกจากจะมีความ สำคัญ ในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมา ยังถือเป็นทุนทางวัฒนธรรม ในแง่ของความรู้เชิง ประวัติศาสตร์ สามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ในด้านต่างๆ ของชุมชน (ชนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554, หน้า 2) การค้นหาความหมายทางวัฒนธรรม ในวรรณกรรมท้องถิ่น สายันต์ ไพเราะจูจิตร (2550) ได้กล่าวถึงความหมายและขอบเขตของการสื่อ ความหมายทางวัฒนธรรม ว่าหมายถึง ส่วนประกอบ ของระบบวัฒนธรรมทั้งหมด ในสังคมมนุษย์ทั้งที่ เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ ที่จับต้องมองเห็นได้ (Tangible forms) และที่เป็นความหมายแฝงแสดง ถึงความรู้ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผน เพื่อการปฏิบัติ จินตภาพ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะ และการแสดงออก และวัฒนธรรมประเภทที่ไม่ สามารถจับต้องได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี กฎระเบียบทางสังคม เป็นต้น (สายันต์ ไพเราะจูจิตร, 2550, หน้า 14)

จังหวัดเลย มีวรรณกรรมท้องถิ่น มีทั้งเป็น เรื่องเล่า และวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่มักถูกบันทึกไว้ในใบลาน คัมภีร์ใบลาน ถือว่าเป็นเอกสารที่สำคัญในการบันทึกเรื่องราว

ต่างๆ ของคนในสมัยก่อน เมื่อกาลเวลาผ่านไป สภาพสังคมเปลี่ยนไปทำให้บุคคลหรือชุมชนให้ความสำคัญเอกสารใบลานน้อยลง มีผลให้ใบลานซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งทางวิชาการ ถูกปล่อยทิ้งให้เป็นเพียงวัตถุโบราณ หรือของศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีใครกล้าแตะต้อง

จากการสำรวจข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ชุมชนบ้านคกเลาใต้ ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีคัมภีร์ใบลานอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อผู้วิจัยและทีมงานลงสำรวจข้อมูลก็เป็นที่น่าเสียดาย ที่พบว่าในจำนวนใบลานที่มีอยู่ส่วนใหญ่ถูกเก็บรักษาไว้อย่างผิดวิธี ขาดการดูแล บางผูกถูกสัตว์ฟันแทะ แมลงมอดปลวกทำลาย บางผูกเชือกผูกขาด ใบลานกระจัดกระจายไม่สมบูรณ์ จากความเป็นมาดังกล่าว หลังจากทางคณะวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ ตระหนักถึงความสำคัญของคัมภีร์ใบลานว่าเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้สำคัญในแง่ของประวัติศาสตร์ จึงมีความประสงค์จะเข้าไปช่วยเหลือชุมชน ในการจัดระบบเอกสารใบลาน วิธีจัดเก็บคัมภีร์ใบลานให้อยู่ในสภาพที่ดีและเหมาะสมจากนั้นคัดเลือกผูกใบลานที่มีเนื้อหาสมบูรณ์มาปริวรรตให้เป็นอักษรไทยปัจจุบัน เพื่อให้ง่ายต่อการตีความ ค้นหาความหมายทางวัฒนธรรม อันนำไปสู่การถอดรหัสความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่น สะท้อนวิถีชีวิต วิธีคิด สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองในสมัยนั้นๆ ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจ จัดระบบหมวดหมู่ และเก็บรักษาใบลานให้ถูกต้องตามหลักวิชาการวัดศรีชมชื่น ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อคัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นที่สำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องกับบริบทท้องถิ่นเพื่อปริวรรตจากอักษรธรรมและอักษรไทยน้อยเป็นอักษรไทยปัจจุบัน
3. เพื่อหาความหมายทางวัฒนธรรมของคนอีสานผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นที่ได้จากการปริวรรต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งที่เป็นเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สำรวจงานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายทางวัฒนธรรม 2) สำรวจงานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายทางวัฒนธรรม 3) รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายทางวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาจากวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องชายพองและพื้นเวียง ที่ถูกปริวรรตจากอักษรโบราณอีสานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน โดยการถอดความหมาย จากการนำเอาแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมนำมาเป็นแนวทางในการถอดความหมายในตัวบท รวมทั้งขอบเขตด้านระยะเวลาและสถานที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะ

เวลาในการศึกษาวิจัย ในระหว่าง เดือนตุลาคม 2560 - เดือนกันยายน 2561 เป็นระยะเวลารวม 12 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการสำรวจ จัดระบบ ซ่อมแซม บำรุงเพื่ออนุรักษ์โบราณ จากนั้นคัดเลือกเอาวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนมาปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบัน แล้วถอดความหมายทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนคุณค่าวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ค่านิยม ความเชื่อของคนในชุมชนท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สังเคราะห์แนวคิดจากงานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อสำรวจสถานภาพของกระบวนการ การศึกษาการสร้าง ความหมายทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ค่านิยม ความเชื่อ ความเป็นชาติพันธุ์ ตลอดจนถึงวาทกรรมอำนาจ ความเป็นอื่น ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องชายพอง และพื้นเวียง และ 2) วิเคราะห์การสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน อำนาจ วาทกรรม ความเป็นอื่น กลุ่มชนชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องชายพองและพื้นเวียง โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) เป็นหลักการในการถอดรหัสความหมาย และชั้นนำเสนอผลของการวิจัย ประกอบด้วยการสรุป อภิปรายผล และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัย มีกระบวนการขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม เน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยข้อมูลตัวบทมาวิเคราะห์เพื่อถอดความหมายทางวัฒนธรรม วิธีดำเนินการวิจัยเริ่มต้นจากกระบวนการจัดส่งหนังสือเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่ แนะนำคณะวิจัย แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อชุมชน จากนั้นเข้าสู่กระบวนการสำรวจ จำแนกกลุ่มเรื่อง ทำความสะอาดโบราณ เปลี่ยนผ้าห่อโบราณใหม่ ลงบันทึกชื่อเรื่อง หมวดหมู่ ส่งโบราณคืนสู่ชุมชนเก็บรักษาอันเป็นกระบวนการขั้นตอนของการอนุรักษ์ คัดเลือกเรื่องที่จะนำมาปริวรรตโดยการถ่ายภาพดิจิทัล หลังจากปริวรรตเสร็จ นำเนื้อหามาถอดความหมายทางวัฒนธรรม โดยการนำเอาข้อมูลภาคสนามที่ได้อ่านสำรวจพื้นที่เข้ามาประกอบการอธิบายข้อมูล จนสู่กระบวนการคืนความรู้สู่ชุมชน ได้จัดหาผู้จัดเก็บโบราณชนิดแบบตู้เหล็กในการเก็บเอกสาร จัดทำหนังสือเล่มเล็ก เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยความเป็นมาของชุมชน บัญชีรายชื่อวรรณกรรม จำนวนโบราณทั้งหมดที่ผูกเรื่อง ในส่วนเนื้อหาวรรณกรรมท้องถิ่นได้จากการปริวรรตและเก็บข้อมูลภาคสนาม ภาคคืนความรู้สู่ชุมชน มีการแสดงละครของนักศึกษา ร่วมถ่ายทอดวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องชายพอง และเรื่องพื้นเมือง เพื่อให้คนในชุมชนได้มีความภาคภูมิใจถึงอัตลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน ตระหนักรู้คุณค่าของวรรณกรรม โดยได้เชิญเยาวชน นักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยซวกคกเลา-ได้มาร่วมรับชม

เพื่อจะได้นำไปเป็นตัวอย่างในการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือแขกที่มาเยี่ยมชมชุมชน เป็นการแสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ได้บันทึกเป็นภาพเคลื่อนไหวจัดทำเป็นแผ่นดีวีดี (Digital Video Disc) ส่งคืนให้กับทางโรงเรียน วัด และผู้นำชุมชน เป็นการคืนความรู้ให้กับชุมชน ในการเผยแพร่ข้อมูลในช่องทางอินเทอร์เน็ต เช่น โปรแกรมยูทูบ ช่องไทท่อนงบัว เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชน ให้เป็นรู้จักแพร่หลายมากขึ้น

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสำรวจข้อมูลจำแนกหมวดหมู่วรรณกรรม สามารถรวบรวมวรรณกรรม ได้ทั้งหมด 110 เรื่อง จำนวนใบลานมีทั้งหมด 477 ผูก อักษรที่พบว่าได้ถูกนำมาจารลงในใบลาน พบมากที่สุดคืออักษรธรรมอีสาน รองลงมาคืออักษรบาลี และอักษรไทยตามลำดับ ลักษณะใบลานที่บันทึก พบว่า มีทั้งใบลานยาว และใบลานสั้น วรรณกรรมคัมภีร์ที่พบ มากที่สุดคือ เรื่องพระปฐมสมโพธิ บันทึกเป็นตัวอักษรธรรมอีสาน มีจำนวน 35 ผูก อยู่ในสภาพดี

ข้อมูลเอกสารใบลาน วัดศรีชมชื่น บ้านคกเลาใต้ ตำบลบุษมา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย											
ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	หมวด	อักษรที่ใช้บันทึก	ภาษา	ลักษณะเอกสาร	จำนวนผูก	ลักษณะชุด	สภาพเอกสาร	ลักษณะใบลาน	การซ่อมแซม	หมายเหตุ
1	ลำแปดหมื่น	นิยายธรรม	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว	4	ไม่ครบชุด				
2	สังคัมภีร์	ตำนานพุทธศาสนา	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว	19	ต่างชุด	ชำรุดเล็กน้อย			
3	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว						
4	ปณิธานพิธีกรรม	ประเพณีพิธีกรรม	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ใบลานสั้น	15	ต่างชุด	ชำรุดเล็กน้อย		ห่อผ้าใหม่	บูชาด้วยบาย ๖ แต่งแก้วเสกเคราะห์ ๖ ธรรมสาร บูชารับโชค แก้ทรงครุฑผู้หญิง สืบทอดดา บูชาอุบาทว์ แก้แก้วเสกเคราะห์ ตำนาน แก้ชะตาขาด แก้พรหมชาติ ๖
5	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว						
6	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว						
7	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน,บาลี	ใบลานยาว						
8	พระเวสสันดร	ชาดก	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ใบลานยาว	13	ไม่ครบชุด	ชำรุดเล็กน้อย			
9	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ใบลานยาว						
10	เบ็ดเตล็ด	อื่นๆ	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ใบลานยาว		ต่างชุด	ชำรุดเล็กน้อย		ห่อผ้าใหม่	ลำพันเมือง ๖ อรพินทา หนังสือพื้นเมืองแล

ภาพที่ 1 แสดงบัญชีคัมภีร์ใบลานที่ได้ผ่านกระบวนการจำแนก จัดหมวดหมู่และอนุรักษ์

การซ่อมแซมใส่ไม้ประกบและเปลี่ยนผ้าห่อใหม่ รองลงมาคือเรื่องบทสวดมนต์ อักษรที่ใช้

บันทึกเป็นตัวอักษรธรรมอีสาน มีจำนวน 31 ผูก สภาพชำรุดเล็กน้อย การซ่อมแซมมีการห่อผ้าใหม่

ทั้งชุด ลำดับที่สามเป็นเรื่อง ปกิณกะฉลอง โดยรวบรวมเอาไว้เพื่อเทศน์อาณิสสหรือเทศน์ฉลองบ้านทีกเป็นอักษรธรรมอีสาน ลักษณะเอกสารเป็นใบลานยาว มีจำนวน 28 ผูก สภาพดี การซ่อมแซมได้ห่อผ้าจัดเก็บใหม่ทั้งชุด

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วรรณกรรมท้องถิ่นที่สำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องกับบริบทท้องถิ่น พบว่า การคัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นที่สำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อปริวรรตจากอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทยปัจจุบัน ครั้งนี้มี 2 เรื่อง คือ วรรณกรรมเรื่องพื้นเมืองชาย (ทราย) พอง และนิทานเรื่องพื้นเวียง จัดอยู่ในหมวดของนิยายพื้นบ้าน ซึ่งเหตุผลที่น่า วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องมาปริวรรต ประการที่ 1 ข้อยกาดด้านเวลา คณะผู้วิจัยมีเวลาในการทำการวิจัยเพียง 1 ปี จึงทำให้ต้องเลือกวรรณกรรมที่มีความยาวไม่มากนัก เพื่อนำมาปริวรรตเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน ประการที่ 2 เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทั้งสองเรื่อง มีหลักฐานแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ว่าถูกจารขึ้น จ.ศ. 1243 และถวายให้กับวัดศรีชมชื่น อันเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่าวรรณกรรมมีความสัมพันธ์เคียงคู่กับชุมชนท้องถิ่นมาเป็นระยะเวลาอันแสดงถึงการมีตัวตนของคนในชุมชนที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันได้

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความหมายทางวัฒนธรรมของคนอีสานผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น พบว่า มีการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรม สะท้อนจากตัวบท โดยใช้วิธีวิทยาทางคติชน ผสมผสานแนวคิดทางวัฒนธรรม แล้วนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความหมายทางวัฒนธรรมในเชิงอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ พบว่า มีการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านตัวบททั้งสองเรื่อง การจารึกและถวายคัมภีร์ใบลานให้กับวัดศรีชมชื่นแสดงให้เห็นถึงการมีตัวตนของคนในชุมชนว่ามีการก่อสร้างบ้านเรือนและการพัฒนาการของชุมชน (สร้างบ้านแปงเมือง) มาตั้งแต่ครั้งโบราณจากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องพื้นชายพองหนองคำแสน และพื้นเวียง พบว่า มีเค้าโครงคล้ายกับตำนานพระเจ้าเลียบโลก และตำนานอุรังคธาตุ อันสะท้อนให้เห็นถึง อัตลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำโขง สะท้อนจากหลักฐานที่มีการกล่าวถึงพื้นที่ตั้งลักษณะชื่อบ้าน นาม-เมือง ที่คล้ายกับชื่อบ้านนามเมืองที่อยู่ภาคเหนือของประเทศไทยจากตัวบทวรรณกรรมสะท้อนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่อาศัยแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสัญจรการค้าค้นพบเอกสารใบลานที่ถูกจารึกลงใบลาน จึงมีเค้าโครงโยงใยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คน ความเป็นกลุ่มชน ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ระหว่างคนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนให้เห็นถึงหลักฐานการเคลื่อนย้ายของผู้คนโดยยึดโยงกับแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายวัฒนธรรมมาตั้งแต่ครั้งโบราณ

2. ความหมายทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่สามารถแบ่งความหมายตามนิยามของอภิญาเพื่องฟูสกุล (2543, หน้า 65-101) ที่กล่าวว่า การศึกษาพื้นที่ในความหมายเชิงวัฒนธรรม จะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่กายภาพ (แผ่นดิน) และพื้นที่ความหมายทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับจินตนาการของผู้คน ข้อค้นพบเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม พบว่ามี

3 ประเด็นคือ

2.1 พื้นที่เชิงกายภาพ วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องชายฟอง ได้กล่าวถึงพื้นที่ทางกายภาพประกอบด้วยเมืองต่างๆ เช่น ชมพูทวีป เมืองกุชุน เมืองชายฟองหนองคำแสน เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงแสนเชียงของ ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพื้นเวียง มีการกล่าวถึง สถานที่และเมืองต่างๆ คือ ดอยปู่เจ้าเขาหลวง เมืองผางเมืองอัน เมืองหมาน เมืองเวียงจันทน์ เมืองหล้า น้ำ เมืองศรีอยุธยาและเมืองราชคฤห์ เรื่องชายฟอง มีความใกล้เคียงกับตำนานพระเจ้าเลียบโลกของชาวภาคเหนือ สะท้อนจากหลักฐานที่มีการกล่าวถึงพื้นที่ลักษณะชื่อบ้านนามเมือง อิงมาจากชื่อบ้าน นามเมือง ที่ตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศไทยอธิบายตามแนวทางของทฤษฎีแพร่กระจายได้ว่า เมื่อผู้คนอพยพโยกย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน วรรณกรรมก็ติดตามผู้คนเหล่านั้นไปด้วย ส่วนวรรณกรรมเรื่อง พื้นเวียง หากพิจารณาแล้ว ถือว่าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ที่มีการอ้างหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา มาผูกเป็นเนื้อเรื่อง มีการเอ่ยอ้างโดยยกชื่อบ้านนามเมืองที่มีอยู่จริง และมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เพื่อฉายภาพในจินตนาการให้ดูสมจริง ทำให้เกิดความน่าเคารพศรัทธา น่าเชื่อถือ เนื้อหาได้กล่าวว่า ผู้ใดได้อ่านและปฏิบัติตามจะได้เกิดร่วมภพชาติกับผู้มีบุญญาธิการ (เจ้าธรรมิกราช) ได้บังเกิดพบพานพระโพธิสัตว์และจะมาโปรดในยามทุกข์เข็ญ ได้พบดินแดนในอุดมคติ (Utopia) ซึ่งวรรณกรรมพยายามฉายภาพพื้นที่เชิง-กายภาพในยุคเรืองอำนาจที่อยู่ใต้การปกครองของเจ้าฟ้าร่มขาว ที่ไพร่ฟ้าอยู่ใกล้ศูนย์กลางของวัฒนธรรมและอำนาจ คือเวียงจันทน์

เมื่ออำนาจถูกเปลี่ยนผ่านจากเวียงจันทน์ ไปสู่อำนาจจากเมืองหลวงคือกรุงเทพฯ ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นถูกผลักไสให้เป็นคนชายขอบ (marginal people) พื้นที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง ส่วนกลาง สะท้อนให้เห็นว่า การมีศูนย์กลางวัฒนธรรมอยู่ที่เวียงจันทน์ ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายวัฒนธรรม ซึ่งตรงข้ามกับวรรณกรรมทางพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ ที่วัฒนธรรมศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวงคือกรุงเทพฯ มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม ทำให้วรรณกรรมอิงหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่องนี้ มีเนื้อหาแตกต่างจากวรรณกรรมทางพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ

2.2 พื้นที่ทางจิตวิญญาณ เกิดจากจินตนาการของกวี เป็นพื้นที่เชิงจิตวิญญาณที่ถูกจินตนาการ โดยผู้แต่งได้ผสมผสานกับพื้นที่จริงเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน จากการถอดความหมายทางวัฒนธรรม พบว่าพื้นที่ทางจิตวิญญาณถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในท้องถิ่น การประกอบสร้างทางวัฒนธรรม สะท้อนเรื่องของวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง เรื่องของผู้มีบุญมาโปรด นำเสนอภาพของวีรบุรุษทางวัฒนธรรม (Culture Hero) สะท้อนให้เห็นความต้องการ การปลดปล่อยทางอารมณ์ของคนท้องถิ่นสมัยนั้นถึงระบบการกดขี่ข่มเหงของชนชั้นนักปกครอง

2.3 พื้นที่ในอุดมคติ วรรณกรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านการปกครองของชนชั้นปกครอง โดยใช้แนวคิดของพื้นที่ในอุดมคติ โดยทำให้ผู้คนเชื่อว่าหากประพฤติตนตามคำสอนของผู้มีบุญ โดยไร้ข้อกังขา ผู้ที่เชื่อถือจะได้ไปสู่ดิน

แดนแห่งความสุข โดยฉายภาพของวีรบุรุษทางวัฒนธรรม (Culture Hero) นำเสนอภาพแทน (Representation) ผ่านตัวละครเจ้าธรรมิกราช ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นโยยหาอดีตในยุคของอาณาจักรล้านช้างเรืองอำนาจ แสดงให้เห็นว่าสัญลักษณ์เป็นผลผลิตมาจากจิตใจที่เกิดจากจินตนาการของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นตำนาน นิทานวรรณคดี เรื่องเล่า ตำนานปรัมปราจะมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์

3. ความหมายทางวัฒนธรรมระหว่างความเชื่อพุทธและผี พบว่า วรรณกรรมเรื่องพื้นชายฟองและพื้นเวียง ปรากฏร่องรอยของแนวคิดดั้งเดิมคือความเชื่อเกี่ยวภูตผีปีศาจ ที่เป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพแทน (Representation) ความชั่วร้ายให้ผู้คนหวาดกลัวอธิบายตามแนวคิดดังกล่าวว่าการนำเสนอภาพของพุทธศาสนา ทำให้ผู้คนท้องถิ่นในยุคล่าอาณานิคมประสบความสำเร็จเลือกจะปฏิบัติตามโดยปราศจากข้อโต้แย้ง การยกย่องพุทธศาสนาเชื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์มีพลังอำนาจเหนือภูตผีปีศาจยักษ์และโรคร้ายต่างๆ ทำให้ผู้คนมีความหวังและโอกาสจะหลุดพ้นจากสภาวะที่ทุกข์ยากนั้นได้ เมื่อวรรณกรรมถูกถ่ายทอดนานวันเข้าก็กลายเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ ผสมกับสมัยต่อมามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบเจ้าเมืองมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด การสูญเสียอำนาจให้กับผู้ปกครองที่มาจากศูนย์กลางของรัฐประเทศ ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น นำมาซึ่งความขัดแย้ง เป็นการต่อสู้โดยสร้างภาพแทนของพุทธศาสนาผ่านผู้มีบุญ และปีศาจยักษ์ร้ายเป็นภาพ

แทนของชนชั้นผู้ปกครองและประเทศตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในการล่าอาณานิคม ต่างหวังเข้ามาตักตวงเอาผลประโยชน์และทรัพยากรในท้องถิ่นผ่านการเก็บส่วยและภาษี ซึ่งเป็นการช่วงชิงวาทกรรมอำนาจระหว่างความเป็นท้องถิ่นและความเป็นวัฒนธรรมชนชั้นการปกครอง นั่นเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบประเด็นที่มีความน่าสนใจในการนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ประเด็นแรก วรรณกรรมเรื่องชายฟอง (หนองคำแสน) คำโครงแบบเรื่องมีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมเรื่องพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่นิยมเผยแพร่อยู่ในทางภาคเหนือของประเทศไทย หากเรารื้อสร้างความคิดโครงสร้างความเป็นวัฒนธรรมแบบรัฐประเทศ (State) วัฒนธรรมแบบรัฐชาติศูนย์กลางวัฒนธรรมมักมาจากศูนย์กลางอำนาจของประเทศหรือเมืองหลวงของประเทศ สมองเราก็จะสั่งการให้คิดปรากฏเป็นรูปแบบที่ประเทศไทยเกิดขึ้นภายในจิตใจ หากเรามองเรื่องของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน นักมานุษยวิทยาสายวัฒนธรรม มักให้ความสำคัญกับความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี การนับถือผี ข้อมูลจากการศึกษาเรื่องเล่า ผ่านตำนาน นิทานพื้นบ้าน หากมีความคล้ายคลึงหรือสอดคล้องใกล้เคียงกัน อาจเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็ได้ ในการถอดรหัสทางความหมายทางวัฒนธรรม จากที่กล่าวมาถึงความคล้ายคลึงด้านรูปแบบเรื่องของวรรณกรรมเรื่องชายฟอง ที่มีเนื้อหาหรือตัวบท (text) ใกล้เคียงกับ

วรรณกรรมเรื่องพระเจ้าเลียบโลก ที่ถูกเผยแพร่ เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอยู่ทางภาคเหนือของ ประเทศไทย หากเมื่อเรานำมาอภิปรายผล โดยการนำเอาแนวคิดทางสายวัฒนธรรมตามทฤษฎี แพร่กระจายทางวัฒนธรรมของคิราพร ณ ถลาง (2552) ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อผู้คนมีการเคลื่อนย้ายเดินทางจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นทางติดตามไปด้วยคือ วรรณกรรม เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน อันแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีการเดินทางติดตามผู้คนไปด้วย จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเดินทางสัญจร ค้าขาย เผยแพร่ศาสนา หรือแม้แต่โยกย้ายถิ่นฐาน ของผู้คนสมัยก่อน นิยมการเดินทางโดยใช้แม่น้ำเป็นหลัก อธิบายผ่านทำเลที่ตั้งของบ้านคกเลาใต้ ตำบลบุษม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า มีการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็นข้อสรุป สมมติฐานตามแนวทางทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้ว่า การที่ค้นพบวรรณกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวล้านนาที่อยู่ทางทิศเหนือและชาวล้านช้างอยู่ทิศใต้ของแม่น้ำโขง นั้นอาจเป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนชุมชน บ้านคกเลาใต้ อาจเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับอาณาจักรล้านนาที่มีศูนย์กลางวัฒนธรรมอยู่ที่หลวงพระบางและอาณาจักรล้านช้างที่มีศูนย์กลางวัฒนธรรมอยู่ที่เวียงจันทน์ โดยอาศัยแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายวัฒนธรรมในการเดินทางสัญจรไปมาของผู้คน ทำให้พบหลักฐานที่ปรากฏในวรรณกรรม ว่ามีรูปแบบโครงเรื่องคล้ายคลึงกับชาวล้านนาในตำนานเลียบโลก แต่อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของอนุภาค (Motif) ชื่อตัวละครหรือฉาก

อาจแตกต่างกันไปตามความนิยมของคนท้องถิ่นนั้นๆ สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงของสมัย วรรณอุตร (2557) ซึ่งเป็นงานวิจัยในรูปแบบปริวรรตจากอักษรลาวมาเป็นอักษรไทยปัจจุบันพบว่า วรรณกรรมเรื่องพระลักพระลามถือได้ว่าเป็นมหากาพย์แห่งชาติของคนลาวและมีการดัดแปลงมาจากมหากาพย์เรื่องรามายณะของวาลมิกี และเป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มน้ำแม่น้ำโขง โดยผู้แต่งได้มีการสร้างสรรค์โดยการต่อเติมดัดแปลงด้วยกลวิธีตามรสนิยมเฉพาะถิ่นมีการสอดแทรกคติความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติ และมีการใช้ฉากสถานที่ที่มีอยู่จริงในท้องถิ่นผสมผสานกับสถานที่ในจินตนาการอย่างลงตัว

ประเด็นที่สอง จากการปริวรรตเนื้อหา คัมภีร์ไบเบิล วรรณกรรมเรื่องชายฟองและพื้นเี่ยงพบว่า มีตอบโต้ ช่วงชิงอำนาจาชากรรม “ผู้มีบุญและกบฏผีบ้าผีบุญ” ระหว่างชนชั้นปกครองและชนในท้องถิ่น ซึ่งปรากฏเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องพื้นเมืองหรือพื้นเี่ยง หากนำเรื่องของประวัติศาสตร์การเมือง การปกครอง ผนวกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นมาอธิบายร่วมกัน จะทำให้เห็นภาพที่สามารถอธิบายเพิ่มเติมจากตัวบท (Text) ผ่านแนวคิดการสร้างความหมายทางวัฒนธรรม ตามแนวคิดของยศ สันตสมบัติ (2556, หน้า 123) ได้อ้างงานของนิโคลัส เทป วา ครอบมองอัตลักษณ์ในแง่กรณีของชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ในลักษณะ

ที่เป็นจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ในแง่นี้ ความเป็นชาติพันธุ์มิใช่ถูกกำหนดจากเชื้อสายโดยกำเนิดอย่างเดียว แต่หากแต่เป็นผลมาจากการจงใจ-เลือกกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มจึงเลือกสรรประวัติศาสตร์ของตน และเลือกที่จะหยิบยกเอาเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ มาตีความในลักษณะที่มีนัยสำคัญต่อชีวิตทางสังคมของตนเอง เหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นกลายมาเป็นความจริง (Real History) หรือเป็นประวัติศาสตร์ของกลุ่มของชนกลุ่มนั้นในเวลาต่อมา ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนิยามอัตลักษณ์ของตนอย่างไร ในบริบทของสำนึกทางประวัติศาสตร์ชุดหนึ่ง การทำความเข้าใจกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนกลุ่มหนึ่งจึงควรเริ่มต้นจากการศึกษาสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มนั้นๆ

สรุปความเป็นชาติพันธุ์ จึงมิใช่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยสายเลือด ในทางตรงกันข้าม กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม นิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ถูกนิยามด้วยสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองสร้างขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความเป็นชาติพันธุ์ จึงมิใช่อะไรที่สำเร็จรูปประทับตราติดไว้อย่างแน่นอนตายตัว หากแต่เป็นการจงใจเลือกที่จะบ่งชี้ ตนเองกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเวลาใดเวลาหนึ่งเพราะการกระทำ ดังกล่าว ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตน จึงอาจกล่าวได้ว่า สาเหตุการเกิดวาทกรรมการช่วงชิงอำนาจระหว่างความเป็นมาของวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง ส่งผลกระทบต่อความหวาดระแวง ความไม่เข้าใจ ระหว่างชนชั้น

ปกครองกับความเป็นท้องถิ่น ผลักไสให้คนในท้องถิ่นกลายเป็นคนชายขอบ สร้างความเป็นอื่น (the other) เป็นพลเมืองชั้นสอง ในสายตาของผู้มีอำนาจที่ถูกส่งมาจากอำนาจรัฐส่วนกลางของประเทศ จากการศึกษาในมุมมองประวัติศาสตร์การเมืองผ่านตัวบท อาจจะอนุมานได้ว่า วรรณกรรมพื้นเวียง ที่พบดังกล่าว จัดเป็นวรรณกรรมต้องห้าม (ห้ามเผยแพร่) ที่ผู้มีอำนาจจากรัฐส่วนกลางสมัยนั้น มองว่าเป็นวรรณกรรมที่มุ่งยุยงทำให้ผู้คนในปกครองแตกแยก สร้างความไม่สามัคคีเกิดขึ้นในแผ่นดิน จัดเป็นวรรณกรรมที่ผิดกฎหมาย มีการห้ามเผยแพร่ หากพบเห็นต้องเผาทำลาย หากแต่สำหรับผู้คนในท้องถิ่นกลับมองว่าเป็นวรรณกรรมไทยหาอดีตที่บ้านเมืองมีความสุข ปลอดภัย เป็นวรรณกรรมที่อิงคำสอนทางพุทธศาสนาผ่านเรื่องของผู้มีบุญญาธิการ เพราะในช่วงท้ายปรากฏข้อความบรรยายถึงอานิสงส์ของการเผยแพร่วรรณกรรมว่า หากผู้ใดได้เผยแพร่มะพบแต่ความสุข พบดินแดนแห่งความสงบร่มเย็น หากใครไม่เชื่อถือ ไม่เชื่อฟังหลักคำสอนในเนื้อหา ก็จะประสบแต่ทางเสื่อม ทางอบาย คล้ายกับจดหมายลูกโซ่ในปัจจุบัน ซึ่งที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมเรื่องพื้นเวียงนอกจากนำเสนอความเชื่อ บาป-บุญ นรก-สวรรค์ อันเป็นลักษณะของคู่ตรงข้าม (Binary opposition) วรรณกรรมยังทำหน้าที่ให้ความหวังให้กับคนในท้องถิ่นได้รอดพ้นจากยุคของความยากไร้ เป็นวรรณกรรมที่ใช้ตอบโต้วาทกรรมอำนาจ จากการปกครองส่วนกลางของอำนาจรัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการปริวรรตเกี่ยวกับตำรายาสมุนไพร ซึ่งคณะผู้วิจัยพบว่า มีตำรายาสมุนไพรโบราณเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่กำลังสูญหาย ถูกเก็บบันทึกไว้เป็นจำนวนมาก หากมีการปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบันไว้เป็นคลังความรู้ไว้ จักเป็นประโยชน์ให้กับคนในชุมชนและคนรุ่นหลังต่อไป

1.2 หากมีการนำเอาวรรณกรรมทั้งสองเรื่องไปเผยแพร่ มีข้อควรระมัดระวังเรื่องของแนวคิดขั้นต้นและการปกครอง เพราะวรรณกรรมทั้งสองเรื่อง ในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งถือที่สภาพบ้านเมืองไม่สงบสุขถือว่าเป็นวรรณกรรมต้องห้าม (ห้ามเผยแพร่) ควรมีการให้เกร็ดความรู้เพิ่มเติมทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคมไทย สังคมโลก และความเป็นมาของการเมืองการปกครองของไทยประกอบด้วย

1.3 การนำวรรณกรรมท้องถิ่นทั้งสองเรื่องไปใช้ประโยชน์ในเรื่องของการจัดการต้นทุนทางวัฒนธรรม เช่น พัฒนาต่อยอดให้เป็นการแสดงของนักเรียน คนในชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่การพัฒนาเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฯลฯ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในกระบวนการขั้นตอนของการสำรวจ ทำให้ทราบว่า มีจำนวนคัมภีร์ใบลานในชุมชนอยู่ทั้งหมดเท่าไร จากการคัดแยกวรรณกรรม ได้นำข้อมูลไปจัดทำบัญชีรายชื่อวรรณกรรมทั้งหมด และจัดทำเป็นสมุดเล่มเล็กบันทึกรายชื่อข้อมูลใบลานให้กับชุมชน จากการคัดเลือกเรื่องมาปริวรรต ทำให้ทราบว่าวรรณกรรมใบลานผูกใดมีความสมบูรณ์ผูกใดต้องได้รับการซ่อมแซมในเชิงอนุรักษ์ จากนั้นได้จัดหาตู้เก็บเป็นตู้เหล็กแทนตู้ไม้เดิมของทางวัด เพื่ออนาคตชุมชนอาจจะพัฒนาเป็นศูนย์พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ในกระบวนการค้นคว้าได้หาสาระแสดงละครจากวรรณกรรมที่ได้ปริวรรตทั้งสองเรื่อง ซึ่งอธิบายความเป็นมาและความเก่าแก่ของชุมชนผ่านคำจารึกในใบลาน เพื่อให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาและอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับองค์ความรู้จากเนื้อหาวรรณกรรม ได้ถอดความหมายทางวัฒนธรรม พบว่า แนวทางการคิดของผู้คนท้องถิ่นสมัยนั้น ที่มีสำนึกร่วมความเป็นวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง มากกว่าความเป็นวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำในภาคกลาง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นมีความเข้าใจในแนวคิด ชาติ (Nation state) อันเป็นที่มาของคำว่าประเทศไทยในปัจจุบัน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู ชูชื่น. (2543). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมัย วรรณอุดร. (2557). *พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะ.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). *พื้นที่ในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 12(2), 65-101.

การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์
ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู*
An Analyze White Business Operations from the Perspective
of Buddhist Ethics of Enterprises in Mueang District
Nong Bua Lamphu Province

วัลย์ลดา รัตนิศิริวรารักษ์, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จรัส สีภา¹ และพระมหาสากล สุกรมณี²

Wallada Ratthanasiriwarakorn, Phrakhrh Bhavanabodhikun, Jaras Leeka

and Phramaha Sakon Suparamethee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Smileprint_2000@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินธุรกิจสีขาวของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจสีขาว 3) วิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินธุรกิจสีขาวในจังหวัดหนองบัวลำภู ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น การบริหารคนและเงินทุน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมาย จึงควรเพิ่มศักยภาพการดำเนินธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักการบริหาร 4 ด้าน คือ คน เงิน วัตถุดิบ และการบริหารจัดการ ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ
2. พุทธจริยศาสตร์มีหลักการสำคัญ 3 อย่าง คือ การไม่ทำชั่ว การทำความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ นำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่นำมาใช้ในการ

*ได้รับบทความ: 10 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 17 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2566

ดำเนินธุรกิจ คือ พรหมวิหาร สังคหัตถ์ และอิทธิบาท ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นธุรกิจสีขาว

3. การดำเนินธุรกิจสีขาวเกิดขึ้นได้ด้วยการนำหลักพรหมวิหารมาเพื่อการครองตนเพราะผู้นำจะต้องประพฤติธรรมจึงจะได้รับการยกย่อง และเคารพจากผู้อื่น สังคหัตถ์นำมาใช้เพื่อการครองคนด้วยการสร้างความเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงานที่มุ่งถึงความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ และอิทธิบาทนำมาใช้ในการครองงาน เพื่อสร้างบุคลากรให้มีความรักในงานที่มีศรัทธาเป็นฐานจึงเกิดความมุ่งมั่นด้วยจิตที่จดจ่ออยู่ในงานที่ตนรับผิดชอบเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น และมีการตรวจสอบกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการนี้การดำเนินธุรกิจจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การดำเนินการ; ธุรกิจสีขาว; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The research objectives were: 1) to study the white business operation of the enterprises in Muang District, Nong Bua Lamphu Province; 2) to study Buddhist ethics in white business operations; 3) to analyze white business operations from the perspective of Buddhist ethics of enterprises in Mueang District Nong Bua Lamphu Province. This study was carried out by means of the qualitative research methodology through the study of primary information from Tripitaka, secondary data from academic papers, and related research. There were 20 key informants. The obtained data were interpreted by descriptive analysis based on the inductive principle.

The research results were as follows:

1. White Business Operations in Nong Bua Lamphu Province faced problems such as people management and capital, which directly affected business operations that do not meet the goals. Therefore, the potential of business operations should be increased to be able to compete effectively with four management principles: people, money, materials, and management which lead to sustainability in business operations.

2. There are three main principles in Buddhist ethics: not doing evil, doing good, and purifying the mind used to control human behaviors that express physically, verbally, and mentally. The principles of Buddhist ethics used in business operations are Brahmavihāra, Saṅgahavatthu, and Iddhipāda, which lead to white business.

3. White business operations can occur by bringing Brahmavihāra for self-domination because leaders must behave to be respected by others. Saṅgahavatthu can be used to dominate people by creating good friends with colleagues who are

mainly focused on the success of the organization. Iddhipāda can be used to occupy jobs to create personnel to have a love of work with faith as the basis, thus creating a commitment with a mind focused on the work they are responsible for. This is to prevent mistakes that will occur and the work process is monitored regularly. In this way, running a business leads to the success of the goals set.

Keywords: operations; white business; Buddhist ethics

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบันสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติ ในความเปลี่ยนแปลงนี้ยังหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงธุรกิจด้วย เพราะการดำเนินธุรกิจได้มีการแข่งขันเพื่อแย่งครอบครองพื้นที่ทางการตลาดทั้งภายในประเทศ และนอกประเทศที่ส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการตลาด และเศรษฐกิจ ทำให้ความโลภของมนุษย์ที่เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมคือทางกาย วาจา และใจ เป็นผลสะท้อนให้มีความแข็งแกร่งทางจิตใจอันนำมาซึ่งการขาดความรักเมตตา ความสามัคคี ความสงบ และสันติสุขในการดำเนินชีวิตดังเห็นได้ตามข่าวสารต่างๆ ในบริบทของการอยู่ร่วมกันที่ไม่มีความปกติสุขทั้งสุขภาพกายและใจ ดังนั้นการทำธุรกิจที่จะไปสู่ทิศทางที่ดีในการปฏิบัติ ควรคำนึงถึงคุณธรรม และจริยธรรมที่มีอารยะธรรมทุกๆ หมู่เหล่าควรจะต้องมี และต้องเป็นอันจะเป็นพลังผลักดันไปสู่ความเจริญของกาย และใจ ส่วนภาคอุตสาหกรรมทางธุรกิจถือเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดแรงผลักดันแก่อารยธรรมมนุษย์เป็นพลังการขับเคลื่อนสังคมโลกให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะเดียวกันการมุ่งแสวงหา

ผลประโยชน์สูงสุดของนักธุรกิจก็ได้สร้างปัญหาจำนวนมากเช่นเดียวกันเช่น การเอาัดเอาเปรียบ การแข่งขันที่ปราศจากความเมตตาปราณี และการแสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่รู้จักจบจนก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้คน สังคม และสิ่งแวดล้อมทำให้นักวิชาการ นักการศึกษา และนักธุรกิจจำนวนหนึ่ง เห็นพ้องต้องกันว่าจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินธุรกิจกระแสหลักเพื่อให้ธุรกิจอำนวยประโยชน์และเกื้อกูลต่ออารยธรรมมนุษย์ให้มากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดแก่คน สังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกับสร้างความสุขแก่สถานที่ทำงานโดยพยายามเสนอให้นำคุณค่าทางศาสนา และจิตวิญญาณเข้ามาเป็นรากฐานของกระบวนทัศน์ในการดำเนินธุรกิจ (ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, 2550, หน้า 5)

นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินธุรกิจยังมีการจำแนกเป็นประเภทธุรกิจส่วนบุคคลที่มีผู้ประกอบการหรือเจ้าของทุนเพียงคนเดียว และยังมีธุรกิจที่ดำเนินการในรูปแบบของบริษัทที่มีผู้ร่วมลงทุนในการดำเนินธุรกิจหลายคน ซึ่งลักษณะของบริษัทจำกัดแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ บริษัทเอกชน จำกัด (Company Limited) คือ บริษัทประเภทที่

ตั้งขึ้นด้วยการแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ และต้องจัดตั้งตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป จะก่อตั้งเป็นบริษัทจำกัดได้ก็ด้วยการเข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิไปขอจดทะเบียน และบริษัทมหาชนจำกัด (Public Company) คือ การประกอบกิจการของบริษัทที่สามารถมีบุคคลภายนอกเข้ามาลงทุนได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในการขายหุ้นของบริษัทนั้นก็จะมีการขายหุ้นให้กับบุคคลภายนอกเข้ามาลงทุนได้เป็นจำนวนมาก ในการขายหุ้นของบริษัทนั้นก็จะมีการขายหุ้นให้กับบุคคลภายนอกได้และผู้ถือหุ้นจะต้องมีจำนวนมากกว่า 100 คนขึ้นไปการขายหุ้นของบริษัทมหาชนนั้น จะมีการขายหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งทางบริษัทมหาชนจะสามารถระดมทุนเข้ามาใช้ดำเนินการได้โดยการออกหุ้นทุนและหุ้นกู้ (สมคิด บางโม, 2519, หน้า 13-29) และยังพบว่า เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับด้วยการผลิต การบริโภค การกระจายรายได้ การแลกเปลี่ยน เพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตการจำหน่าย และการบริการให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหากำไรจากการดำเนินธุรกิจนั้น (รัตน อัทธภูมิสุวรรณ, 2542, หน้า 1) นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจจะเกิดอย่างต่อเนื่องที่มีมนุษย์ไปเกี่ยวข้องกับการผลิต การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า และบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหาผลกำไรจากการประกอบธุรกิจนั้นๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540, หน้า 61) จากการดำเนินธุรกิจที่มีรูปแบบต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนี้

ทำให้พบว่า ทุกบริษัท และทุกองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น การบริหารคน การแสวงหาแหล่งเงินทุนหรือหุ้นส่วนที่จะมาร่วมลงทุน วัตถุดิบเพื่อการผลิตสินค้า ตลอดจนวิธีการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงต่อการดำเนินธุรกิจที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายทำให้ขาดศักยภาพการดำเนินธุรกิจให้มีความสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ

ในส่วนของสถานประกอบการธุรกิจในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่มีปัญหาในลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมถึงการละเมิดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากเป็นสังคมที่กำลังเร่งพัฒนามีการแข่งขันกันค่อนข้างสูงในด้านธุรกิจการค้า และผู้ประกอบการรุ่นเก่าก็ยังคงดำเนินธุรกิจแบบเดิมๆ ยังเน้นเรื่องการเห็นผลกำไรเป็นหลักไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เอาวัดเอาเปรียบผู้บริโภค แข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่นแบบห้ำหั่นกันหวังให้ฝ่ายตรงกันข้ามล้มหายตายจากไป และยังใช้กิเลสมากระตุ้น ลดแลกแจกแถม ล่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความอยาก ความละโมภ และยังละเลยมิติในด้านอื่นๆ เช่น การดูแลเอาใจใส่พนักงาน การรักษาสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนที่อาศัยในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จากสภาพปัญหาที่กล่าวถึงนี้จะหมดไปจากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจจะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาเสริมเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ดี เพราะการดำเนิน

กิจกรรมทางธุรกิจจะต้องไม่คำนึงแต่การผลิตเพียงอย่างเดียวจะต้องพิจารณาถึงกระทบที่จะเกิดจากการผลิตนั้นด้วยเพราะการผลิตสินค้าบางอย่างเป็นการผลิตที่มีค่าเท่ากับการทำลาย เช่น การทำลายทรัพยากร และทำให้สภาพแวดล้อมเสียและผลิตอาวฤยุโรปกรณ์ มีทั้งผลผลิตที่มีในทางบวกและการผลิตที่มีผลในทางลบ มีผลในทางเสริมคุณภาพชีวิต และในทางทำลายคุณภาพชีวิต (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2531, หน้า 38-39) และการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร การที่จะสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจรก็ต้องเป็นไปด้วยความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ องค์ประกอบทั้งสามในการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นจะต้องประสานเกื้อกูลกัน หมายความว่าองค์ประกอบเหล่านี้ประสานกัน และเกื้อกูลกัน ในการดำรงอยู่ร่วมกัน และก็เดินไปด้วยกัน ฉะนั้น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิตเสริมคุณภาพชีวิตนั้น นี่เป็นการ ไม่เบียดเบียนตน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540, หน้า 61) หลักพุทธจริยศาสตร์ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญ 3 อย่าง คือ การไม่ทำชั่ว การทำความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อควบคุมพฤติกรรม

ของมนุษย์ที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นธุรกิจสีขาว

หลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเพื่อการประกอบการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างผู้ประกอบการ พนักงาน ผู้บริโภค ให้ได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการประกอบการร่วมกันที่จะนำไปสู่ความเป็นธุรกิจสีขาวด้วยการนำหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2545, หน้า 124) มาเพื่อการครองตนเพราะภาวะความเป็นผู้นำหรือผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องประพฤติตนอยู่ในพรหมวิหารธรรมเมื่อประพฤติตนในคุณธรรมนี้แล้วจะได้รับการยกย่อง และความเคารพจากผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง นำหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550, หน้า 25) มาใช้เพื่อการครองคนด้วยการสร้างความเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงานที่มุ่งถึงความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ เพราะหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคี และการนำหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (อภ.วิ. (ไทย) 35/505/244) มาใช้ในการครองงาน เพราะอิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบกิจการต่างๆ ด้วยนำเป็นเครื่องมือสร้างบุคลากรให้มีความรักในงานที่มีศรัทธาเป็นฐานจึงเกิดความมุ่งมั่นด้วยจิตที่จดจ่ออยู่ในงานที่ตนรับผิดชอบเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น และมีการตรวจสอบกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการนี้การดำเนินธุรกิจจะนำไปสู่ความสำเร็จตาม

เป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ไม่เน้นผลกำไรจนเกินพอดี แต่มีการคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของคนในสังคม และการคืนกำไรให้แก่สังคมด้วยการให้การสนับสนุนในการดูแลสภาพแวดล้อมจนกลายเป็นธุรกิจสีขาวที่นำไปสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจที่สามารถแข่งขันในเชิงธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจที่ไม่ประสบความสำเร็จว่ามีสาเหตุมาจากอะไร และควรเสริมศักยภาพในการประกอบธุรกิจด้วยวิธีการอะไร นอกจากนี้จะนำหลักพุทธจริยศาสตร์อะไรมาเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจสีขาวของสถานประกอบการ และเมื่อนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจของสถานประกอบการแล้วจะมีผลอย่างไร งานวิจัยนี้จะให้คำตอบกับคำถามที่เป็นข้อสงสัยข้างต้นนั้นได้เป็นอย่างดี และงานวิจัยนี้เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจทั่วไปที่จะนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินธุรกิจสีขาวของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์การดำเนินธุรกิจสีขาว
3. เพื่อวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางที่เหมาะสมในการวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวของสถานประกอบการ
2. ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลของสถานประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 10 หน่วยงาน
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาร่วมวิเคราะห์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหา และแนวทางการสร้างธุรกิจสีขาว
4. จัดการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหา และแนวทางการสร้างธุรกิจสีขาว แล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการนำเอาผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

6. การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น และได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณจำนวน 5 ท่าน แล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วน และชัดเจน จากบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด 2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ 3) เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี โดยวิธีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ 5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

4. สรุปผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษาเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ การวิจัย ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินธุรกิจสีขาวของสถานประกอบการ สรุปได้ว่า การดำเนินธุรกิจของสถานประกอบการในปัจจุบันเป็นไปเพื่อการแข่งขันเพื่อให้เกิดผลกำไรมากที่สุดด้วยการลดต้นทุนการผลิตสินค้า จนลืมเรื่องคุณภาพของสินค้า และการบริการ เพราะให้ความสำคัญในด้านผลกำไร และการแข่งขัน จึงทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อผู้บริโภค และผู้มารับบริการ นอกจากนี้สถานประกอบการต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ และส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจเช่น ปัญหาเรื่องทุน คน การจัดการ ดังนั้นสถานประกอบการจะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ดังกล่าวมานี้ก่อนเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันอย่างมีระบบต้องเพิ่มประสิทธิภาพให้มีความรวดเร็ว ทันสมัย คล่องตัว กระชับ พร้อมที่จะเข้าสู่การแข่งขันในอนาคตที่ต้องแข่งขันมากขึ้น การวางแผนการตลาดให้ตรงกับกลุ่มลูกค้า การบริหารความเสี่ยงโดยการถ่ายโอนความเสี่ยงไปให้กับบริษัทประกัน การพัฒนาระบบเทคโนโลยี ทำให้เกิดการขายสินค้าทางออนไลน์มากขึ้นเพราะในอนาคตผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องเดินทางมาซื้อสินค้าที่สถานประกอบการโดยตรง ในปัจจุบันมีการซื้อขายทางออนไลน์ที่ได้มีการพัฒนาเรื่องความปลอดภัยมากแต่เมื่อมีการพุทธจริยศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการธุรกิจทำให้การดำเนินธุรกิจมีแนวโน้มที่ดีขึ้นในทุกองค์ประกอบนอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสำนึกดีต่อ

การเอาใจใส่ผู้บริโภคนั้น และการคืนกำไรจากผลประกอบการแก่สังคม และเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสังคม ดังนั้น การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการ ต้องมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1.1 การบริหารงานบุคคล เพราะคนเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การดำเนินธุรกิจดำเนินไปสู่เป้าหมายที่องค์กรหรือหน่วยงานตั้งเอาไว้ ดังนั้น การดำเนินธุรกิจที่บรรลุเป้าหมายสูงสุดจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาคนในองค์กรให้มีศักยภาพในด้านต่างๆ ที่สามารถแข่งกับหน่วยงานภายนอกได้ จึงต้องเป็นนโยบายขององค์กรที่จะเสริมศักยภาพให้กับบุคลากรในหน่วยงานของตน เช่น การเสริมสร้างด้านคุณธรรมให้เป็นผู้มีความรักในองค์กร และมีจิตใจเสียสละ นอกจากนี้จะต้องเสริมทักษะการเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยีที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อการดำเนินธุรกิจในโลกยุคใหม่ และการบริหารงานบุคคลนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องเรียนรู้และเพิ่มเติมทักษะในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น ทักษะในการบริหารคน ทักษะในด้านการบริหารอารมณ์หรือความคิด เพราะผู้บริหารจะเป็นผู้มีอำนาจในองค์กรที่สามารถให้คุณให้โทษแก่พนักงานได้เสมอ การใช้อำนาจในการบริหารต้องไม่ขัดกับหลักจริยธรรมที่ก้าวค่ายุติธรรมของบุคคลอื่น

1.2 การบริหารเงิน เพราะเงินเป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นและมั่นคงของทุกองค์กร ในปัจจุบันจะพบว่า การดำเนินธุรกิจที่เต็มไปด้วยการแข่งขันในเชิงธุรกิจกันสูง มีการลงทุนในด้านต่างๆ เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์

ผ่านช่องทางที่หลากหลายก็เพื่อให้ธุรกิจของตนเป็นธุรกิจชั้นนำ และตลาดบ่นได้ตลอดไป สิ่งที่คุณประกอบการจะต้องคำนึงเสมอคือ ความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินที่ลงทุนไปในด้านต่างๆ และนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงเงินที่จะต้องใช้ในการลงทุนในธุรกิจตัวใหม่เพื่อก่อให้เกิดกำไร และเป็นการต่อยอดธุรกิจที่เป็นความต้องการของผู้บริโภค และของตลาดในอนาคตด้วย ทั้งต้องมีการเรียนรู้ และบริหารจัดการความเสี่ยง

1.3 การบริหารจัดการวัสดุ จะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า และคุ้มค่าที่จะเกิดขึ้น และเป็นไปเพื่อการรักษาสິงแวดล้อม และเกิดคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคเป็นสำคัญ การคำนึงถึงคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ในการนำมาใช้เพื่อการประกอบการจะต้องเป็นไปเพื่อสร้างความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้สอยมากที่สุด และมีการเปรียบเทียบถึงปัจจัยนำเข้ากับการผลิตสินค้าว่าจะเกิดความคุ้มค่าหรือคุ้มค่าหรือไม่อย่างไร และสิ่งสำคัญในการบริหารวัสดุในการดำเนินงานจะต้องเน้นที่ประสิทธิภาพคือผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การบริหารจัดการเป็นขบวนการที่นำมาใช้เพื่อทำให้งานในด้านกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลด้วยคุณภาพของทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรขององค์กร และในการจัดการที่จะประสบความสำเร็จที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่ดี คือ บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือผู้จัดการ ที่มีหน้าที่ในการ

ทำงานร่วมกับพนักงานอื่นๆ ด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตลอดถึงมีการประสานงานด้วยความเป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงานโดยคำนึงความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการจะต้องใส่ใจในการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน และมีจิตใจที่มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานด้วยการไม่แบ่งชนชั้นระหว่างบุคลากรในองค์กร

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ในการประกอบธุรกิจสีขาว สรุปได้ว่า

2.1 หลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่าหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นกล่าวถึงความดี-ความชั่ว สิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ของมนุษย์โดยมีเกณฑ์ตัดสินเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าการกระทำใดก็ตามที่ทำด้วยกาย วาจา ใจ ซึ่งมีอกุศลมูล 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นมูลฐานในจิต การกระทำนั้นถือว่า ผิด แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าการกระทำใดที่มีจิตประกอบด้วยอกุศลมูล 3 อย่าง คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ เป็นมูลฐานในจิต การกระทำนั้นถือว่า ถูก และในพุทธศาสนาได้ให้ทัศนะว่า มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยความเพียรตามศักยภาพของตนโดยมีจุดหมายสูงสุดคือ การบรรลุพระนิพพาน ในการประกอบธุรกิจทุกประเภทเมื่อมีการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ทั้ง 3 ระดับดังกล่าวนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบธุรกิจจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือ ประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น หลักพุทธจริยศาสตร์แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ ศีล ซึ่งเป็นเครื่องพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงออกทาง

กาย และวาจา ศีลจะเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจสอย่างหยาบของมนุษย์ และใช้เป็นเครื่องป้องกัน และควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายกรรม 3 และวจีกรรม 4 ดังนั้น ศีล มี เบญจศีล เป็นต้น จัดเป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นที่ถูกใช้เป็นเครื่องขัดเกลาพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย และวาจา 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ที่เป็นข้อปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ถ้ามนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมาก จัดว่าเป็นวิธีการที่สอนให้ละชั่ว และสร้างคุณดีทางกาย 3 ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักขโมย เว้นจากการประพฤติดินในกาม ทางวาจา 4 ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และทางใจ 3 ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ความไม่พยายาพองร้ายผู้อื่น มีความเห็นถูกต้องตามทำนองครองธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องชำระกาย วาจา และใจให้เป็นปกติ หลักกุศลกรรมบถ 4 ข้อข้างต้นนั้นมีลักษณะตรงกันกับศีลจำนวนสี่ข้อข้างต้นของเบญจศีล คือนิจศีลของมนุษย์ และเป็นวิธีการที่จะนำไปปฏิบัติได้ในระดับพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ใจ อย่างสมบูรณ์ และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมงคล 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญา เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความว่างจากกิเลส และความเห็นแก่ตัว เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองให้บริสุทธิ์แล้วนำความบริสุทธิ์ของตนนี้มาเป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจที่ไม่เห็นแก่ตัวจนเกินพอดี และมีความ

เอื้อเพื่อต่อสังคม เป็นทางมาแห่งสันติสุขเพื่อการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

2.2 หลักพุทธจริยศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นวิธีปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจสีขาว ได้แก่ 1) หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองตน เพราะภาวะความเป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีความสามารถนำความสุขความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเอง หมั่นคนะ และองค์กร จะต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้เพื่อครองใจตน ได้แก่ พรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 2) หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองคนในองค์กรให้มีความรัก และศรัทธาในองค์กร ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา และ 3) หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 หลักธรรมที่เป็นเครื่องทำให้ถึงความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลตามที่มุ่งหมาย มาเป็นแนวทางเพื่อการการดำเนินธุรกิจ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

3. ผลวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู สรุปได้ว่าหลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดเป็นธุรกิจสีขาวมีความเกี่ยวข้องกับหลักพุทธจริยศาสตร์หลายประการ และการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ในการดำเนินธุรกิจให้เป็นธุรกิจสีขาวจะต้องคำนึงว่าหลักพุทธจริยศาสตร์ในแต่หมวดนั้นจะนำไปใช้กับบุคคลกลุ่มใดเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินการ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการดำเนิน

ธุรกิจสีขาวที่มีความเกี่ยวกับบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินธุรกิจ และจะนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการดังนี้

3.1 หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการบริหารตน ได้นำพรหมวิหารธรรม 4 มาเป็นเครื่องมือการบริหารตนเพราะเป็นหลักในการสร้างคุณธรรมให้มีในใจตน ดังนี้ 1) เมตตา เป็นหลักที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างจิตให้มีความรัก ปราศจากทิฏฐิยากให้คนอื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตา และคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ผู้นำที่ดีต้องฝึกปฏิบัติใช้หลักเมตตาเข้าไปปรับใช้ทุกอารมณ์ทุกความรู้สึกของตนเอง โดยมีจิตใจที่เมตตาปราณีแก่ทุกคนรอบตัว มีความปรารถนาดีให้ทุกคนมีความสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนและทำให้คนอื่นไม่สบายใจ โดยใช้ประสบการณ์ชีวิตของตนเองที่สะสมมาถ่ายทอดสิ่งดีๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมงานให้ได้รับความรู้ และสิ่งดีๆ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี 2) กรุณา เป็นความสงสาร มีจิตคิดจะช่วยผู้ร่วมงานหรือบุคลากรในองค์กรให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อน หลักธรรมในข้อนี้ผู้นำองค์กรจะต้องมีเพราะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่เขามีปัญหาทุกข์ลำบากในชีวิต ความกรุณาเป็นการหาหนทางให้เขาพ้นทุกข์ได้บุญกุศลอย่างยิ่งใหญ่ ทั้งบุญที่ได้ทำกับผู้อื่นและตนเองก็ได้ผลบุญนั้น 3) มุทิตา เป็นการแสดงความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อผู้อื่นในยามปกติ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นเขาได้ดีมีสุข ผู้นำองค์กรจะต้องมีหลักธรรมข้อนี้

เพื่อจรรโลงองค์กรให้มีความรักสามัคคีกัน เมื่อใครได้ดีย่อมแสดงความยินดีด้วยความจริงใจ และมีมิตรไมตรีอย่างแท้จริง มีความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีการเลื่อนฐานะตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีขึ้น หรือมีชีวิตที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้มีความรักความผูกพันซึ่งกันและกันในองค์กร และ 4) อุเบกขา เป็นการสร้างดุลยภาพของใจให้เป็นกลาง เมื่อเกิดปัญหาหรือผู้อื่นทำผิด ย่อมวางใจเป็นกลาง ถือความถูกต้อง ดังตามปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งด้วยใจอคติ หลักธรรมในข้อนี้ผู้นำองค์กรจะต้องมีใจเป็นธรรม มองเห็นตามหลักเหตุผล สิ่งใดถูกผิดก็ย่อมว่ากันไป ตามความเป็นจริง เห็นถูกผิดตามข้อเท็จจริง นอกจากนี้ผู้นำต้องมีจิตใจคอยสอดส่องดูแลบุคลากรในองค์กรอย่างเสมอภาคไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เพราะถ้าเป็นเช่นจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในองค์กร และจะเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความล้มเหลวขององค์กรที่ผู้เป็นผู้นำขาดความยุติธรรม

3.2 หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการบริหารงานบุคคล ผู้วิจัยได้นำสังคหวัตถุ 4 มาเป็นแนวทางสำหรับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้การดำเนินการทำธุรกิจเป็นสีขาวผู้วิจัยจึงหลักพุทธจริยศาสตร์คือ สังคหวัตถุ 4 มาเป็นแนวทางสำหรับการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้ และรับ

เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนแล้ว การแบ่งปันเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อน โดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัดแจ้งด้วย 2) ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดีๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญ มากต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการ ความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก 3) อตถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ้ง ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อตถจริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังคน เพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน และ 4) สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริงใจ

ต่อกันความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกันเพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกัน พนักงานก็จะไม่อยากรนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่างๆ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

4. หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองงาน สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 ได้มีความสำคัญต่อการกระทำทุกอย่าง เช่น การดำเนินชีวิต การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพ ที่ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ด้วยความอยากลำบากมากบ้างน้อยบ้างตามลักษณะงานที่ตนทำอยู่ หากผู้ประกอบการหรือผู้กระทำขาดธรรมะประจำใจจะทำให้การทำงานไม่บรรลุความสำเร็จ หรือถ้าประสบความสำเร็จก็จะทำให้ผลที่เกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ ซึ่งเมื่อได้ทำการตรวจสอบแล้วจะพบว่าผู้ประกอบการหรือผู้ทำงานนั้นๆ ขาดคุณธรรมคือ อิทธิบาท 4 และยังพบว่า อิทธิบาท 4 นี้ เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นไม่ให้เกิดอุปสรรคที่จะมีผลต่อความสำเร็จ และเป็นแรงกระตุ้นเพื่อการเสริมแรงให้บุคคลมีกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมหรืองานที่ตนทำอยู่ให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อิทธิบาท 4 เมื่อบำเพ็ญอย่างสมบูรณ์แล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ประโยชน์ ดังนี้ 1) ฉันทะ เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในลักษณะที่ทำหน้าที่เป็นข้าศึกต่อความเบื่อหน่าย ทำให้ผู้กระทำไม่เบื่อในการทำงานมีกำลังใจในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อในงานที่ตนรักอย่าง

สร้างสรรค์ ไม่อ้างเหตุต่างๆ เช่น หนานัก ร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน ผู้มีฉันทะจะทำให้การทำงานหนักเป็นงานเบาจากงานยากเป็นงานง่าย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าขาดฉันทะ จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ เป็นสาเหตุทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จ และล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนดไว้ 2) วิริยะ เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในลักษณะที่ทำหน้าที่ในการกำจัดความเกียจคร้าน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าขาดวิริยะจะทำให้บุคคลนั้นมีความอ่อนแอไม่อยากทำงานที่ยาก และทำทนายบุคคลที่ขาดวิริยะจะเป็นคนหย่อนสมรรถภาพในการทำงาน และนำไปสู่ผลงานที่ขาดคุณภาพไปด้วย 3) จิตตะ เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในลักษณะที่ทำหน้าที่ในการทำให้ทราบความเป็นไปของงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานก็สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์ แต่ถ้าขาดจิตตะ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะไม่สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างทันท่วงที และอาจนำไปสู่ความเสียหายมากขึ้น และ 4) วิมังสา เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในลักษณะที่ทำหน้าที่ในการช่วยให้การทำงานไม่ผิดพลาดเพราะมีการตรวจสอบทบทวนกระบวนการในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการวางแผนในการทำงานต่อไปในอนาคต ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา

5. อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงได้นำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การดำเนินธุรกิจของประกอบการในปัจจุบันเป็นไปเพื่อการแข่งขันเพื่อให้เกิดผลกำไรมากที่สุดด้วยการลดต้นทุนการผลิตสินค้า จนลืมเรื่องคุณภาพของสินค้า และการบริการ เพราะให้ความสำคัญในด้านผลกำไร และการแข่งขัน จึงทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อผู้บริโภค และผู้มารับบริการ นอกจากนี้สถานประกอบการต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ และส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ เช่น ปัญหาเรื่อง ทุน คน และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับคำพอง งามภักดิ์ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา พบว่า จริยธรรมทางธุรกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินการทางธุรกิจให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค ตลอดจนต้องเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดองค์กรธุรกิจควรมีส่วนในการให้บริการในการเสริมสร้างความรู้และสาธารณกุศลเพื่อให้ทุกคนได้รับความสุขในการดำเนินชีวิตกล่าวได้ว่าแนวคิดทั้งสองต่างเน้นที่ความเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน และซึ่งสอดคล้องกับสมบูรณ ศาลยาชีวิน และคณะ (2551) ได้ทำวิจัยเรื่อง จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจของนักธุรกิจในประเทศไทยเปรียบเทียบกับนักธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า นักธุรกิจไทยยึดปรัชญาจริยธรรมแนวสัมพัทธ์นิยมสูงกว่านักธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างมีนัยสำคัญสูงแสดงว่าการพิจารณาตัดสินความถูกต้อง

ทางจริยธรรมของนักธุรกิจในประเทศไทยจะไม่ค่อยยึดมั่นในหลักการความถูกต้องแต่จะพิจารณาโดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้และคำนึงถึงผลลัพธ์ของการกระทำมากกว่าอีกประการหนึ่งองค์กรธุรกิจในประเทศไทยมีค่านิยมทางจริยธรรมในองค์กรต่ำกว่าองค์กรธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา นักธุรกิจในประเทศไทยยังไม่เห็นความสำคัญมากนัก ว่าจริยธรรมจะมีส่วนทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จเมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องการทำกำไรการแข่งขันคุณภาพของผลผลิตซึ่งให้ความสำคัญน้อยกว่าที่นักธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน เป็นต้น

2. พุทธจริยศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นวิธีการดำเนินธุรกิจสีขาวเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและยั่งยืนของการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเพราะหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักการที่จะนำมาพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ดังเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีใน ความเกี่ยวข้องนี้จำเป็นต้องนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ดังนี้ หลักพรหมวิหารธรรม นำมาเพื่อพัฒนาตนเองเพื่อการครองตน หลักสังคหวัตถุ นำมาเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลผู้เกี่ยวข้อง และนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการครองงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ด้วยการครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาวดี นัมคณิสร์ (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง ธุรกิจกับพุทธจริยธรรม พบว่า การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาจริยธรรมในการประกอบธุรกิจก็คือการใช้พุทธจริยธรรมเป็นแนวทาง ซึ่งปรากฏว่าสามารถ

ช่วยแก้ปัญหาได้ กล่าวคือการประกอบธุรกิจตามแนวพุทธจริยธรรม ทำให้นักธุรกิจสามารถรักษาประสิทธิภาพในการผลิตได้โดยไม่ละเมิดจริยธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสมโภช ฐิติญาณ (ศรีพันธ์) (2535) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก พบว่า เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎกมีแนวคิดว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การดำเนินกิจกรรมจึงควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติ นอกจากนี้ความสุขที่เกิดจากการให้เปล่าเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นไปซึ่งไม่มีการประเมินว่าขาดทุนหรือกำไรแต่อย่างใด ส่วนเกินที่บริจาคให้แก่สาธารณชนมีค่ามากกว่าการยึดครองแต่เพียงผู้เดียว วิธีการของพระพุทธศาสนาจึงมีความสอดคล้องกับบุคคล ระบบสังคม และสิ่งแวดล้อม

3. การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย การส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประการธุรกิจทุกประเภทจะต้องให้ความใส่ใจเพราะการสร้างความรักในองค์กรด้วยการทำให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันเป็นเหตุทำให้เกิดความรักสามัคคีมีความเคารพนับถือกัน ทำให้เกิดความอบอุ่นในในองค์กร การดูแล และได้ส่งเสริมพนักงานในหน่วยงานของตนจะนำไปสู่ความสำเร็จการประกอบการธุรกิจทุกอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับพระธานี เขมธมโม (จำปา) (2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา พบว่า สัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนิน

ชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุล โดยหลักการจะครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา ใจ และมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน ได้แก่ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (สำเรียง เพ็ชราม) (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักสัมมาอาชีวะของพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถเป็นอยู่แบบพอมีพอกินให้พึ่งตนเองได้เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อ ยึดทางสายกลาง ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การดำเนินธุรกิจสีขาวเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริหารและพนักงาน

1.2 ควรทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินธุรกิจสีขาวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม

1.3 ควรทำวิจัยเรื่อง แนวทางการนำพุทธจริยศาสตร์มาใช้บริหารธุรกิจแบบมีส่วนร่วม

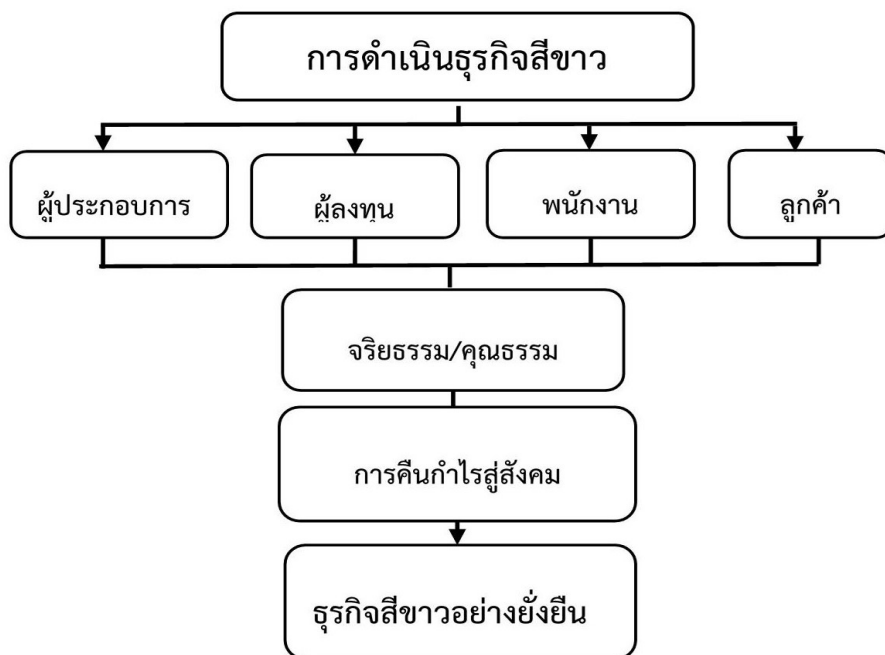

ของชุมชนสู่สินค้าหนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งสินค้าในห้างสรรพสินค้า

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำเนินธุรกิจสีขาวในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ของสถานประกอบการในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ได้ความรู้ว่า การประกอบธุรกิจทุกอย่างจะต้องให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนในแบบองค์รวม ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้ลงทุน พนักงาน และลูกค้า/

ผู้ใช้บริการ จะต้องได้ความเป็นธรรมทุกฝ่าย แม้ว่า การทำธุรกิจจะมีเป้าหมายที่สำคัญคือผลกำไรจากการประกอบการทำให้มีการแข่งขันด้วยวิธีการต่างๆ แต่การแข่งขันจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักจริยธรรมทางธุรกิจ และผลกำไรที่เกิดจากการประกอบการจะต้องนำไปช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม และใช้เป็นต้นทุนในการร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เป็นการคืนกำไรสู่สังคม และจะนำไปสู่การดำเนินธุรกิจสีขาวอย่างยั่งยืน สรุปเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

คำพอง งามภักดิ์. (2543). จริยธรรมธุรกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดประโยชน์นิยมกับแนวคิดพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (สำเริง เพ็ชราม). (2553). *การศึกษาหลักสัมมาอาชีวะของพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักเศรษฐกิจพอเพียง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2531). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลคมทอง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). *ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- พระมหาสมโภช จิตฺตญาณ (ศรีพันธ์). (2535). *ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตนา อัตภูมิสุวรรณ. (2542). *การศึกษาธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- ศักดิ์ชัย อนันต์ศรีชัย. (2550). *จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนิกายเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด บางโม. (2519). *ธุรกิจทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นำอักษร.
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และคณะ. (2551). *จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจของนักธุรกิจในประเทศไทยเปรียบเทียบกับนักธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภาวดี นัมคณิสสรณ์. (2539). *ธุรกิจกับพุทธจริยศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหารทศนิยม ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์*

Students' Conceptual Understanding on Division with Decimals in Mathematics Classroom

วนรพย์ ทองโคตร, นฤมล ช่างศรี และสมนึก วรวิเศษ

Poonsap Thongkhot, Narumon Changsri and Somnuek Worawiset

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: changsri_crme@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหารทศนิยม ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียน และวิธีการแบบเปิดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 15 คน ปีการศึกษา 1/2563 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ชั้นเรียนนี้จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยที่ 6 การหารทศนิยม จำนวน 7 แผน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ 1) โพรโทคอลชั้นเรียน 2) ใบกิจกรรม 3) แบบบันทึกภาคสนาม เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง

ผลการวิจัยพบว่า ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเป็นวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา มีการวางแผนการสอนกับการศึกษาชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้งได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนี้ 1) ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอด นักเรียนแสดงหลักฐานของหลักการหารทศนิยมโดยใช้หน่วยที่เล็กที่สุดจนทำให้จำนวนทศนิยมกลายเป็นจำนวนเต็มและแสดงหลักฐานของนิยามการหารทศนิยมโดยการหารทศนิยมคือการแบ่งออกอย่างเท่าๆ กัน 2) ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนิน นักเรียนแสดงหลักฐานการนำสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ บวก ลบ คูณ หาร มาใช้ในการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถทราบว่าการดำเนินการปัญหาใด ควรใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ในการดำเนิน 3) ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ นักเรียนแสดงหลักการใช้รูปแบบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อแสดงแทนแนวคิดที่หลากหลายโดยนักเรียนได้มีการแปลงจำนวนทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็มโดยผ่านความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์เรื่องการคูณและ

*ได้รับบทความ: 24 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 11 ธันวาคม 2566

การหาร มีการอภิปรายกับเพื่อนๆ ในกลุ่มและร่วมกันอภิปรายทั้งชั้นเรียนเพื่อบอกถึงความสัมพันธ์ของการหารทศนิยม

คำสำคัญ: ความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง; การหารทศนิยม; ชั้นเรียนคณิตศาสตร์; วิธีการแบบเปิด

Abstract

This research aimed to analyzed conceptual understand of students about dividing decimals in mathematics classrooms that were used lesson study and Open Approach. The target group of this research was 15 primary school students in the academic year 1/2020 at Ban Bueng Niam Bueng Krinon Tha Hin School. This class managed the study by using an open approach method. The research tools used for data collections were: 7 lesson plans in unit 6 about decimal divisions. The data analysis in this research were; 1) protocol, 2) students' activity sheets, 3) field notes records. Data were analyzed according to the conceptual framework of Kilpatrick et al.

The study found that: The results showed that the mathematics classroom using lesson study in the method of Open Approach was a teaching method focusing on problem solving processes. There were lesson plans allowing students to learn on their own. They could gain enlightened understanding knowledge effectively. 1. Understanding Concepts: Students demonstrated the principle of decimal division by using the smallest unit to convert decimal numbers to integers and Students showed the evidence that the definition of decimal division was to make equal division. 2. Understanding Operations: Students showed evidence of the mathematical symbols including addition (+), subtraction (-), multiplication (x), division ($\div$) used in solving problems. During the process, students could figure out which problem situations should be used with each mathematical symbol. 3. Understanding Relationships: Students showed the principles of using different patterns related to each other to represent a variety of concepts. Students were able to convert decimal numbers to integers through the mathematical relationship of multiplication and division. They also had discussions with their friends both in the group and in the whole class to present the relationship of decimal division.

Keywords: conceptual understanding; Division with Decimal; Mathematics Classroom; Open Approach

1. บทนำ

ระบบการศึกษาของไทยส่วนใหญ่เน้นที่การสอนแบบท่องจำไม่ได้เน้นที่กระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจของนักเรียน แต่เน้นความรู้ที่เป็นเนื้อหาวิชา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหานั้น (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2557) โดยการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ทั่วไป จะยังคงให้ครูสอนแบบบรรยายหรือเน้นให้นักเรียนท่องจำสูตร กฎ ทฤษฎี หรือกระบวนการต่างๆ โดยปราศจากความเข้าใจอย่างแท้จริง จึงเป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (The National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 2000) และเมื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาในชั้นเรียนแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการคิดเพื่อแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ และคณะ, 2546)

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ และคณะ (2546) ได้นำเสนอนวัตกรรมทางการศึกษา 2 อย่างเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของครูในการจัดการเรียนการสอน และการปรับปรุงการสอนได้อย่างต่อเนื่อง นวัตกรรมอย่างแรกก็คือ การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และเสนอนวัตกรรมอย่างที่สองคือ วิธีการแบบเปิด (Open Approach) เป็นวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแนวทางการสอนแบบใหม่เข้ามาในโรงเรียนไทยนั้นได้ถูกนำเข้ามาประยุกต์ใช้และปรับปรุงแนวทางการสอนให้ดีขึ้น และจะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้งได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการ

เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนเอง เพื่อให้ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการดำเนินการ การแสดง ความสัมพันธ์ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ (Inprasitha, 2011, pp. 47-66)

ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์นั้น ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากที่จะต้องผลักดันให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจนั้น ผู้เรียนต้องเข้าใจความหมาย ผู้เรียนต้องเรียนคณิตศาสตร์ด้วยความเข้าใจ โดยปราศจากการท่องจำสูตร กฎ ทฤษฎีหรือกระบวนการต่างๆ (The National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 2000) สอดคล้องกับ Kilpatrick, Swafford & Findell (2001) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งนั้นเกี่ยวข้องกับการบูรณาการและการทำความเข้าใจในแนวคิดทางคณิตศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอด (concept) ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการ (operation) ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ (relation) การที่มีความเข้าใจอย่างรู้แจ้งจะเรียนรู้สิ่งที่มีมากกว่าข้อเท็จจริงและวิธีการ ผู้เรียนจะเข้าใจว่าทำไมแนวคิดทางคณิตศาสตร์นั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ในบริบทนั้นๆ และความเข้าใจอย่างรู้แจ้งยังช่วยสนับสนุนผู้เรียนง่ายต่อการจดจำและนำมาต่อยอดได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2557) กล่าวว่า ความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง เป็นการเข้าถึงแนวคิดทางคณิตศาสตร์เชิงบูรณาการและเชิงความสัมพันธ์ (Integrated and Functional Grasp of Mathematical Ideas) ซึ่งจะมีความเข้าใจมากกว่าเพียงแค่การรู้ข้อเท็จจริง

และมีความเข้าใจว่าทำไมแนวคิดทางคณิตศาสตร์ใดๆ จึงมีความสำคัญหรือทำไมจึงมีประโยชน์ในบริบทนั้นๆ (Kilpatrick, Swafford & Findell, 2001) ซึ่งความเข้าใจอย่างรู้แจ้งจะช่วยให้เกิดข้อผิดพลาดได้น้อย เพราะผู้เรียนจะสามารถตรวจสอบสิ่งที่พวกเขาจดจำและพยายามคิดคำนวณว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ ซึ่งผู้เรียนมักจะเข้าใจก่อนที่จะทำได้โดยพูดเป็นภาษาที่เข้าใจ นักเรียนสามารถอธิบายให้เหตุผล การแก้ปัญหาโดยการแสดงวิธีคิดของตนเอง และใช้ความรู้เดิมที่ตัวเองมีอยู่มาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (สุกัญญา ธรรมบุญรักษ์, นฤมล ช่างศรี และไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2558, หน้า 185-192)

Sharon Hooper (2015) กล่าวว่า ปัญหาในการเรียนรู้เรื่องการหารทศนิยมของผู้เรียนนั้นเกิดจากหลายปัจจัยโดยเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำมากกว่าการให้ความหมายทำให้ไม่เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง Fischbein et al. (1985, pp. 3-17) กล่าวว่า การเรียนรู้เรื่องการหารทศนิยมนั้นมีความยากที่สุดในการดำเนินการเนื่องจากส่วนใหญ่ นักเรียนเกิดความขัดแย้งกันด้วยความเข้าใจโดยนัยของตนเองที่เชื่อว่าตัวหารต้องเป็นจำนวนเต็มเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Okazaki & Koyama (2005, pp. 217-251) กล่าวไว้ว่า ตัวหารมีค่าน้อยกว่า 1 โดยใช้รูปการหารแบบหาจำนวนกลุ่มซึ่งเป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดการสับสนในการแก้ปัญหา (Bell, Fischbein and Greer, 1984, pp. 129-147) โดยรวมแล้วส่วนใหญ่ปัญหาต่างๆ แสดงให้เห็นว่าความเข้าใจของนักเรียนในการแบ่งส่งผลกระทบต่องานความเข้าใจในการหารกับทศนิยม

และนักเรียนเชื่อว่าเมื่อคูณผลลัพธ์จะมีค่ามากขึ้น และตรงกันข้ามกันเมื่อหารหรือแบ่งผลลัพธ์จะมีค่าที่น้อยลง (Graeber & Tosh, 1990, pp. 565-588)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์นั้นสิ่งที่สำคัญคือการเรียนรู้ที่เกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง ซึ่งเป็นความกระจำในความรู้เกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงความรู้หรือข้อเท็จจริงทางคณิตศาสตร์ (Inprasitha, 2011, pp. 47-66) โดยในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนวิธีการแบบเปิดนั้น ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้งในเนื้อหาสาระต่างๆ ทางคณิตศาสตร์ (The National Council of Teachers of Mathematics (NCTM), 2000) การหารทศนิยมก็มีความสำคัญ เนื่องจากปัญหาการหารทศนิยมเป็นปัญหาที่ใช้ในการแก้ปัญหาในส่วนอื่นๆ ของการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่เด็กจะได้เรียนรู้อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปัญหาการหารทศนิยมมีความยากที่สุดในการดำเนินการแสดงหลักฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับการหารทศนิยมนั้นยังสนับสนุนต่อการเรียนรู้ด้วยความหมายเพราะว่าข้อเท็จจริงและวิธีการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจเพื่อเชื่อมต่อให้นักเรียนง่ายต่อการจดจำและการนำไปใช้ และยังสามารถสร้างความรู้ขึ้นใหม่ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหารทศนิยมในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนเรื่อง การหารทศนิยมในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด

1. กลุ่มเป้าหมายคือ ทีมการศึกษาชั้นเรียน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน ครูผู้สังเกตการสอน จำนวน 2 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 15 คน ประจำปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 7 แผน โดยแต่ละแผนใช้เวลา 50 นาที แบบบันทึกภาคสนาม ภาพถ่ายแนวคิดนักเรียน ใบกิจกรรม เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมการศึกษาชั้นเรียนดำเนินการประชุมวางแผนเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หนังสือเรียนคณิตศาสตร์และการร่วมสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ตามกระบวนการของวิธีการแบบเปิดตามแนวคิดของ Inprasitha (2011, pp. 47-66) 2) ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่สังเกตและจดบันทึกการทำกิจกรรมในชั้นเรียนวิธีการแบบเปิด และมีการบันทึกข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ ดำเนินการเก็บรวบรวมชิ้นงานของนักเรียน และนำไฟล์วิดีโอไฟล์เสียง ไฟล์ภาพ มาจัดทำโปรโตคอล เพื่อใช้ในการ

การวิเคราะห์ข้อมูล และ 3) หลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง (Conceptual Understanding) ตามแนวคิด Kilpatrick, Swafford & Findell (2001)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ที่ได้จากโปรโตคอล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการบันทึกวิดีโอ การบันทึกเสียง และแบบบันทึกภาคสนาม โดยจัดกิจกรรมการสอนตามแนวคิดของไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (Inprasitha, 2011, pp. 47-66) และวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิด Kilpatrick, Swafford & Findell (2001) ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลในรูปวัตถุเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกวิดีโอในระหว่างที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นำมาถอดคำพูดให้อยู่ในรูปข้อความ และ 2) วิเคราะห์แบบบันทึกภาคสนามที่ใช้บันทึกพฤติกรรมการเข้าใจอย่างรู้แจ้งเรื่อง การหารทศนิยมของนักเรียน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียน เรื่อง การหารทศนิยม ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดโดยได้อาศัยกรอบในการวิเคราะห์การแสดง ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียน เรื่อง การหารทศนิยมโดยอาศัยกรอบแนวคิดของ Kilpatrick, Swafford & Findell (2001) และเพื่อแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้มีความเข้าใจอย่างรู้แจ้งได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยได้วางแผนการจัดการเรียนรู้กับ

ทีมการศึกษาชั้นเรียน โดยใช้วิธีการแบบเปิดเป็นวิธีการสอนในแต่ละคาบเรียน และผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยได้ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. ขั้นการนำเสนอปัญหาปลายเปิด ครูผู้สอนนำสู่บทเรียนว่า “ไหนลองทายซิว่า วันนี้ครูจะพามาทำอะไร วันนี้ครูจะพามาแบ่งน้ำส้มเนะคะ

“ถ้าครูมีน้ำส้มอยู่ 5.4 ลิตร แบ่งใส่ขวด 3 ขวด จะได้กี่ลิตร” ถ้าครูเตรียมน้ำส้มมาให้ให้นักเรียนแบ่งใส่ขวดขวดละเท่าๆ กัน จะแบ่งได้ปริมาณเท่าไร” จากนั้นครูติดแถบสถานการณ์ปัญหา และแถบคำสั่งบนกระดาน ในขั้นตอนนี้ นักเรียนมีการแสดงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

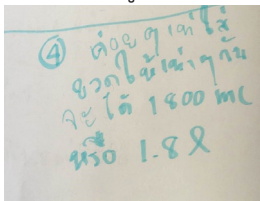
Item	ผู้กระทำ	คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก
1	ครูผู้สอน	แล้ว“ถ้าครูมีน้ำส้มอยู่ 5.4 ลิตร แบ่งใส่ขวด 3 ขวด จะได้กี่ลิตร”
2	นักเรียน	เอามาแบ่งออกเท่าๆ กัน ครบ/ค่ะ
3	ครูผู้สอน	มีใครจะทำวิธีอื่นไหมคะ
4	นักเรียน	กลุ่มของเราก็จะแบ่งครบค่ะ แต่จะเปลี่ยนหน่วยให้เป็นมิลลิลิตร

จากโพโทคอลข้างต้น นักเรียนมีการใช้วิธีการแบ่งออกเท่าๆ กัน แต่พอครูผู้สอนได้นำเสนอสถานการณ์ปัญหาคือ “ถ้าครูมีน้ำส้มอยู่ 5.4 ลิตร แบ่งใส่ขวด 3 ขวด จะได้กี่ลิตร” นักเรียนจะมีการใช้วิธีการแบ่งออกเท่าๆ กัน และใช้วิธีการเปลี่ยนหน่วยที่เล็กกว่าเดิมเพื่อแปลงให้ทศนิยมให้กลายเป็นจำนวนเต็มเป็นการนำความรู้เดิมมาใช้ นักเรียนมีการแสดงนิยามและหลักการหารจึงสรุปได้ว่านักเรียนมีความเข้าใจความคิรวบยอด

2. ขั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแก้ปัญหา ครูผู้สอนได้แจกใบกิจกรรมให้กับนักเรียน และให้แต่ละกลุ่มลงมือทำ จากนั้นครูผู้สอน ได้เดินสังเกตแนวคิดที่นักเรียน นักเรียนได้มีการแสดงความคิดเห็นกันภายในกลุ่มและคิดหาวิธีการที่หลากหลาย ในการแก้ปัญหา โดยช่วยกันตรวจหาคำตอบ และอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มฟัง มีรายละเอียดที่สังเกตเห็นดังต่อไปนี้

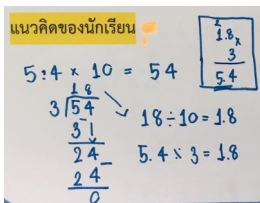
Item	ผู้กระทำ	คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก
5	วันเส้น	เอาวิธีไหนดี
6	อู๋ย	ก็แบ่งเท่าๆ กันไงดูจากโจทย์
7	วันเส้น	ก็จริงแอมละคิดว่าไง
8	แอม	แบ่งอยู่แต่มันเป็นทศนิยมจะแบ่งยังไง
9	วันเส้น	ก็ทำให้ไม่เป็นแปลงมันเป็นมิลลิลิตรเอา

Item	ผู้กระทำ	คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก
10	แอม	เอา 1000 คุณเลยจะได้เป็นมิลลิลิตร

จากโพโทคอลข้างต้น กลุ่มที่ 1 วุ้นเส้น แอม อยู่ นำเสนอแนวคิดออกมาได้ 2 วิธี คือ ใช้วิธีการแบ่งน้ำส้ม เทใส่ขวด ขวดละเท่าๆ กัน และเปลี่ยนหน่วย 5.4 ลิตรเป็น 5400 มิลลิลิตร โดยการนำ 5.4 คูณด้วย 1000 นักเรียนมีการนำเสนอสัญลักษณ์การหารและการคูณมาใช้มาแสดงการดำเนินการของตนเองใช้จึงสรุปได้ว่า นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการ

3. ขั้นการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน
 ในขั้นการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน เมื่อครูผู้สอนได้รับใบงานของเด็กนักเรียนและนำมาเสนอแนวคิดให้เพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้เข้าใจร่วมกันจากนั้นเพื่อนในชั้นร่วมกันตั้งข้อสังเกต และอภิปรายร่วมกันในประเด็นที่สงสัย ซึ่งมีรายละเอียดดังโพโทคอลต่อไปนี้

Item	ผู้กระทำ	คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก
11	ตอง	เอา 5.4 หารด้วย 3 แบ่ง 5.4 ได้ 54 กลุ่มแล้วเอามาหารด้วย 3
12	ครู	ทำไมจาก 5.4 กลายเป็น 54 ค่ะ
13	แนน	หนูเอา 10 ไปคูณ
14	ครู	พูดต่อเลย
15	แนน	เอามาหารด้วย 3 ได้ 18 แล้วก็เอามาหาร 10

จาก Item 42-Item 46 นักเรียนมีการหาความสัมพันธ์การคูณและการหารโดยนำน้ำส้ม 5.4 ลิตรเอามาคูณด้วย 10 จะได้ 54 นั่นเองจากนั้นค่อยจำมาหารด้วย 3 จากนั้นนำมาหารด้วย 10

จะได้ 1.8 ลิตรนั่นเองจึงสรุปได้ว่า นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์

4. ขั้นสรุปการเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ครูต้องการนำผลของการ

ทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นเรียนไปใช้ในคาบต่อไป นักเรียนมีการสรุปร่วมกันทั้งชั้นเรียน ดังต่อไปนี้

Item	ผู้กระทำ	คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก
16	ครูผู้สอน	สรุปวันนี้เราได้เรียนรู้อะไรบ้างคะ
17	อาร์ท	การแบ่งน้ำส้ม คือ นำน้ำส้มมาเทลงในขวด 3 ขวด ขวดละเท่าๆ กัน
18	วันเส้น	นำปริมาณน้ำส้มหารด้วยจำนวนภาชนะ หรือจำนวนขวด
19	ครูผู้สอน	หมดแล้วใช่ไหมคะ หัวหน้าห้องบอกค่ะ
20	นักเรียน	ขอบคุณครับคุณครู ครับ/ค่ะ

จากโปรโตคอลข้างต้น ครูผู้สอนได้ถามนักเรียนเพื่อนักเรียนได้ร่วมตั้งข้อสังเกตและสรุปร่วมกัน โดยนักเรียนได้ร่วมกันสรุป ครูผู้สอนได้ถามว่า “สรุปวันนี้เราได้เรียนรู้อะไรบ้างคะ” นักเรียนตอบว่า “การแบ่งน้ำส้ม คือ นำน้ำส้มมาเทลงในขวด 3 ขวด ขวดละเท่าๆ กัน” นักเรียนตอบอีกว่า “นำปริมาณน้ำส้มหารด้วยจำนวนภาชนะหรือจำนวนขวด” เป็นการเช็ครอบสุดท้ายว่าในการทำกิจกรรมนี้ นักเรียนมีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด จึงสรุปได้ว่านักเรียนมี “ความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง”

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียน เรื่อง การหารทศนิยมในชั้นเรียน

คณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด ตามกรอบแนวคิดของ Kilpatrick, Swafford & Findell (2001) พบว่า

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอด โดยนักเรียนได้มีการนำความรู้เดิมเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเปลี่ยนหน่วยที่เล็กที่สุดจนทำให้จำนวนทศนิยมกลายเป็นจำนวนเต็มได้รวมถึงการนำความรู้เดิมเรื่องการหารในแนวตั้งเข้ามาช่วยในการแก้ปัญห่อีกด้วย และยังใช้นิยามการหารคือการแบ่งออกเท่าๆ กัน ที่เชื่อมความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกันเครื่องมือเหล่านี้ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างมีความหมาย

ตัวอย่างการทำกิจกรรมการแก้ปัญหาของนักเรียน

ภาพที่ 1 นักเรียนแสดงการเทน้ำโดยการแบ่งเท่าๆ กัน โดยการแสดงแนวคิดการแก้ปัญหาให้เพื่อนๆ ในชั้นเรียนฟัง

2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการโดยได้มีใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงแนวคิดของตนเอง ซึ่งสัญลักษณ์ต่างๆ มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาในชั้นเรียน นักเรียนสามารถรู้ว่าจะใช้

สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ เพราะทำให้ผู้เรียนเองนำไปใช้ในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างการทํากิจกรรมการแก้ปัญหของนักเรียน

$$5400 \div 3000 = \boxed{1.8}$$

ภาพที่ 2 นักเรียนแสดงในใบกิจกรรม โดยนำสัญลักษณ์การหารมาใช้ในการแก้ปัญหา

3. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ โดยได้วาดภาพหรือสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อมีการแสดงแนวคิดที่หลากหลาย และได้โยงเส้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์กัน และสามารถเปรียบเทียบแนวคิดกันได้ พร้อมมีการแปลงจำนวนทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็มโดยผ่านความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์เรื่องการคูณและการหาร นักเรียนนำ 10 หรือ 100 มาคูณตัวตั้งหารหรือตัวหารจากนั้นดำเนินการทางคณิตศาสตร์ก็นำผลลัพธ์มาหารด้วย 10 หรือ 100 ก็จะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ นักเรียนได้อธิบายหลักการและเหตุผลแนวคิดของตนเอง

และมีการอภิปรายกับเพื่อนๆ ในกลุ่มและร่วมกันทั้งชั้นเรียนเพื่อบอกถึงความสัมพันธ์ของการหารทศนิยม จากที่กล่าวมาก็อาจจะมีความสับสนเกิดจากการสับสนในการหารเพราะตัวหารมีค่าน้อยกว่าหนึ่ง ทำให้นักเรียนเกิดปัญหาในการหารทศนิยมสอดคล้องกับ Okazaki & Koyama (2005, pp. 217-251) กล่าวว่านักเรียนมีความรู้สึกลังเลต่อความเป็นจริง นักเรียนเองไม่รู้จะแบ่งออกให้เท่าๆกันอย่างไรในเมื่อตัวหารมีค่าน้อยกว่า 1

ตัวอย่างการทํากิจกรรมการแก้ปัญหของนักเรียน

แนวคิดของนักเรียน

$$5.4 \times 10 = 54$$

$$\begin{array}{r} 1.8 \\ \times 3 \\ \hline 5.4 \end{array}$$

$$3 \overline{) 54} \begin{array}{r} 18 \\ \underline{31} \\ 24 \\ \underline{24} \\ 0 \end{array}$$

$$18 \div 10 = 1.8$$

$$5.4 \div 3 = 1.8$$

ภาพที่ 3 นักเรียนแสดงถึงความสัมพันธ์โดยการวาดภาพโยงเส้น การแปลงหน่วยทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม

ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากที่จะต้องผลักดันให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้งผลักดันให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Hiebert & Carpenter (1992) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจนั้นผู้เรียนต้องเข้าใจความหมาย และการแสดงกระบวนการหรือขั้นตอนในความรู้ทางคณิตศาสตร์ และมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนเอง เป็นความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างความคิด ข้อเท็จจริงหรือกระบวนการที่มีอยู่เดิม ซึ่งเป็นกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ที่ผู้เรียนจะต้องสามารถมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการต่างๆ และสามารถเชื่อมโยงกระบวนการเหล่านั้นได้ Kilpatrick, Swafford & Findell (2001) ซึ่งความเข้าใจอย่างรู้แจ้งจะช่วยให้เกิดข้อผิดพลาดได้น้อย เพราะผู้เรียนจะสามารถตรวจสอบสิ่งที่พวกเขาจดจำและพยายามคิดคำนวณว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ ซึ่งผู้เรียนมักจะเข้าใจก่อนที่จะทำได้โดยพูดเป็นภาษาที่เข้าใจจะง่ายต่อการจดจำและการนำไปใช้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำการสอนที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดไปใช้ในหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของ

นักเรียน

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

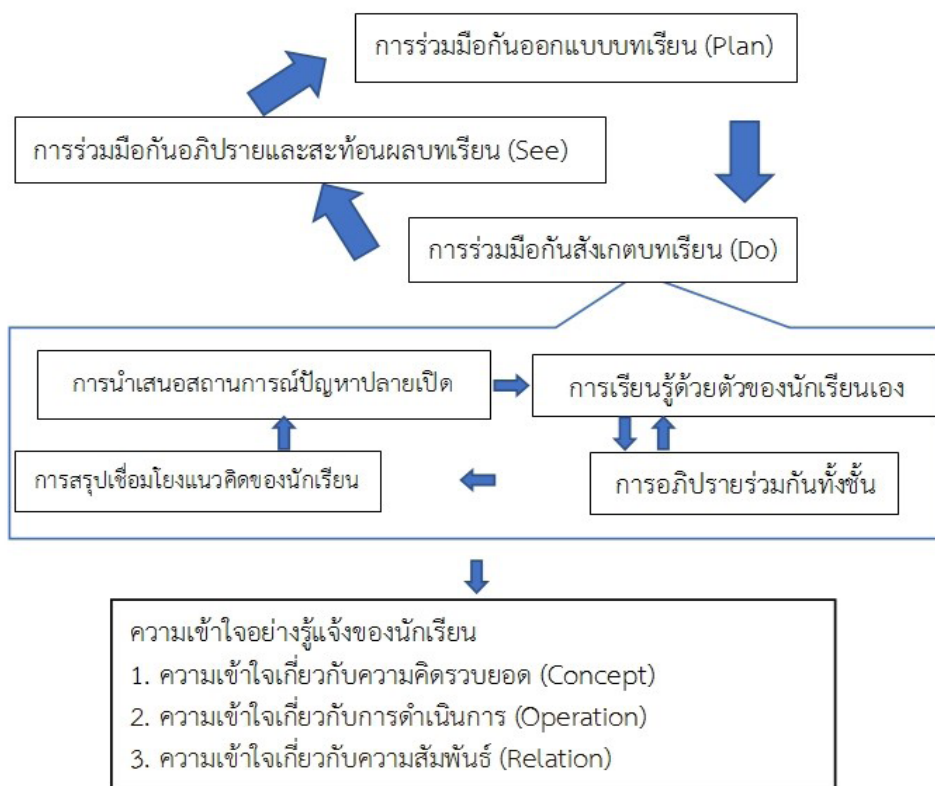
สามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้พัฒนาหรือการจัดการเรียนการสอนเรื่อง การหารทศนิยมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อการวางแผนการจัดการเรียนรู้ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีผู้เชี่ยวชาญคอยชี้แนะแนวทางต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจกับเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบรวมถึงบทบาทของผู้วิจัยและทีมการศึกษาชั้นเรียน ต้องมีการวางแผนการจัดการเรียน ทำความเข้าใจร่วมกันถึงข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และต้องมีการออกแบบสื่อให้ควบคุมแนวคิดต่างๆ ที่คาดหวัง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียน โดยผ่านการบูรณาการการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง ซึ่งประกอบด้วย ความเข้าใจความคิดรวบยอด ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการ และความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ซึ่งจะเกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนและได้ช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างรู้แจ้งของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์อีกด้วย

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ และคณะ. (2546). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนโดยเน้นกระบวนการทางคณิตศาสตร์. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2557). กระบวนการแก้ปัญหาในคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียน. ขอนแก่น: เพ็ญพรินตัง.
- สุกัญญา ธรรมบุญรักษ์, นฤมล ช่างศรี และไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2558). ความเข้าใจอย่างรู้แจ้งเรื่อง การหาร ของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(3), 185-192.
- Bell, A., Fischbein, E. and Greer, B. (1984). Choice of operation in verbal arithmetic problems: The effects of number size, problem structure and context'. *Educational Studies in Mathematics*, 15, 129-147.

- Fischbein, E., et al. (1985). The role of implicit models in solving verbal problems in multiplication and division. *Journal for Research in Mathematics Education*, 16, 3-17.
- Graeber, A., & Tirosh, D. (1990). Insights fourth and fifth graders bring to multiplication and division with decimals. *Educational Studies in Mathematics*, 21, 565-588.
- Hiebert, J., & Carpenter, T. P. (1992). *Learning and teaching with understanding*. In: D. A. Grouns (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning* (pp. 65-92). New York: Macmillan.
- Hooper, S. B. (2015). *Move the Decimal Point and Divide: An Exploration of Students' Introduction to Division With Decimals*. (Dissertation). Atlanta, GA: Georgia State University.
- Inprasitha, M. (2011). One Feature of Adaptive Lesson Study in Thailand: Designing Learning Unite. *Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia*, 34(1), 47-66.
- Kilpatrick, J., Swafford, J. & Findell, B. (2001). *Adding it up: Helping children learn mathematics*. Washington, DC: National Academy Press.
- Okazaki, M., & Koyama, M. (2005). Characteristics of 5th graders' logical development through learning division with decimals. *Educational Studies in Mathematics*, 60, 217-251.
- The National Council of Teachers of Mathematics (NCTM). (2000). *Principles and Standards for School Mathematics*. Reston: NCTM.

การพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจร การบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติ*

Personnel Development Maintains Security by Implementing the Quality Management Cycle in Organization (PDCA) Practice

บุญเรือน ทองทิพย์
Boonruen Thongthip
มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
Rattana Bundit University, Thailand
E-mail: boonruen.th@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและทำความเข้าใจปัญหาการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย โดยศึกษาวงจรการบริหารงานคุณภาพในองค์กร 2) ศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย โดยใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพในองค์กร (PDCA) เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการจัดการคุณภาพ (PDCA) เข้ามาใช้ในองค์กร โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้จัดการฝ่ายรักษาความปลอดภัย (จำนวน 5 คน) 2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย (จำนวน 10 คน) 3) ลูกค้าที่ใช้บริการรักษาความปลอดภัย (จำนวน 3 คน) รวมกลุ่มละ 10 คน รวมทั้งหมดเป็น 40 คน การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงพรรณนาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาในการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัยเกิดจากขาดความเข้าใจหลักการของ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการบริหารงานในองค์กร ทำให้ขั้นตอนการทำงานไม่เป็นไปตามหลักการเพื่อความปลอดภัยและประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

*ได้รับบทความ: 2 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2566
Received: June 2, 2023; Revised: November 29, 2023; Accepted: December 12, 2023

2. การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรด้านรักษาความปลอดภัยโดยใช้กระบวนการ PDCA ซึ่งประกอบด้วยแผน (Plan) กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรความปลอดภัย เช่น เพิ่มความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัย วางแผนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ (Do) ดำเนินกิจกรรมตามแผน เช่น จัดฝึกอบรม สร้างสื่อการเรียนรู้ สร้างโอกาสให้บุคลากรปฏิบัติงานที่ปลอดภัย ตรวจสอบ (Check) ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อวัดผลว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ปรับปรุงแผนการพัฒนาต่อไป และแก้ไข (Act) ปรับปรุงแผนการฝึกอบรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านรักษาความปลอดภัย โดยใช้ PDCA เพื่อปฏิบัติ การฝึกอบรม ใช้อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การฝึกทักษะในการแก้ไขเหตุฉุกเฉิน และจัดกิจกรรมทีมเสริมสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย

คำสำคัญ: การนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA); การพัฒนาบุคลากร; งานรักษาความปลอดภัย

Abstract

The purpose of this research is as follows: 1) to study and understand the issues of personnel development and safety management by examining and comprehending the quality management cycle within the organization, 2) to investigate and analyze the potential for personnel development and safety management using the Quality Management Cycle (PDCA) as a practical tool, 3) to propose guidelines for personnel development and safety management by incorporating the Quality Management Cycle (PDCA) into organizational practices. This involves using data from in-depth interviews and group discussions. The main data sources are divided into three groups. 1) Safety management department managers (5 participants). 2) Personnel related to personnel development and safety management (10 participants). 3) Customers utilizing safety management services (3 participants). With each group containing 10 participants, the total number of participants is 40. This research employs qualitative research techniques, including in-depth interviews and group discussions, to gather and analyze data for a qualitative comparative study.

The research findings include:

1. The problem in personnel development for safety management arises from a lack of understanding of the PDCA (Plan-Do-Check-Act) principles in organizational management, leading to inadequate adherence to safety and efficiency protocols.

2. The analysis of potential in personnel development for safety management utilizes the PDCA cycle: Planning involves setting goals for enhancing safety-oriented knowledge and skills, while Action involves implementing activities according to the plan, such as training programs and creating learning resources. Checking evaluates the outcomes to determine goal achievement and Act involves improvements to future plans or training programs.

3. Strategies for personnel development in safety management involve utilizing PDCA. Training employs safety-related equipment, skill development for emergency response, and team-building activities to enhance safe work practices.

Keywords: Implementing the Quality Management Cycle in Organization (PDCA); Personnel Development; Security Work

1. บทนำ

การพัฒนาพนักงานรักษาความปลอดภัย มีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตและการพัฒนาของสาขานี้ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีทักษะ สิ่งสำคัญคือต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะทางเทคนิคในการทำงานอย่างปลอดภัย ต้องอาศัยความเข้าใจและความชำนาญในการบริหารความเสี่ยงและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น การขาดแรงงานที่มีทักษะอาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงเพิ่มขึ้นหรือไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ใกล้เข้ามาได้ การฝึกอบรมและการพัฒนาไม่เพียงพอ การฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพสนับสนุนเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเทคโนโลยีใหม่ ขาดการวางแผนพัฒนาบุคลากรในอนาคต การจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ งานรักษาความปลอดภัย โดยการพัฒนาโปรแกรม สามารถพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้คน รวมถึงการสร้างโครงสร้างการเรียนรู้และเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในสายงานสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัย หากไม่มีวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนา หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่ส่งเสริมการเติบโตส่วนบุคคล ผู้คนอาจไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง (ปนัดดา ศรีแจ่ม, สุกัญญา หรุลักษณานนท์ และณัฏดา ทิพย์จันทา, 2563)

ปัจจุบันปัญหาการพัฒนาคนในงานรักษาความปลอดภัยมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร มีปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ขาดความรู้และทักษะ พนักงานรักษาความปลอดภัยอาจไม่มีความรู้และทักษะเพียงพอในการ

ปฏิบัติหน้าที่อย่างมืออาชีพ อาจจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะด้านความปลอดภัย เช่น การจัดการเหตุการณ์ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้พลังงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว การขาดการวางแผนและการจัดการทรัพยากร องค์กรอาจไม่มีแผนในการพัฒนาเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของตน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ องค์กรไม่สามารถวิเคราะห์บุคลากรและความต้องการงานในอนาคตได้ นำไปสู่การไม่เตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาในอนาคต (ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, 2561) สภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เหมาะสม สภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เหมาะสมสามารถเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรที่ปลอดภัย อาจมีปัญหาลักษณะแสงสว่างไม่เพียงพอในพื้นที่ทำงาน สภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย การทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการทำงานในสภาวะที่เป็นอันตราย อาจทำให้ผู้คนเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บในที่ทำงาน การสื่อสารองค์กร การสื่อสารที่ไม่เพียงพอหรือการสนับสนุนที่ไม่เหมาะสมจากองค์กรที่สนับสนุนอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัย บุคลากรอาจไม่ได้รับข้อมูลหรือคำแนะนำที่เพียงพอเกี่ยวกับมาตรฐานและขั้นตอนด้านความปลอดภัย ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความสับสนหรือไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ การขาดความเข้าใจหรือความรู้เกี่ยวกับนโยบายและขั้นตอนด้านความปลอดภัยอาจทำให้

บุคลากรเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (Kingston and Dzamesi, 2012)

การนำแนวทาง PDCA (Plan-Do-Check-Act) มาใช้ในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย จึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และปรับปรุงแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัย (Joseph, 1993) องค์กรต้องดำเนินการอย่างจริงจังเนื่องจากการรักษาความปลอดภัยที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงต่อองค์กรและสมาชิก อีกทั้งยังช่วยให้องค์กรดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะต้องทำงานรักษาความปลอดภัยให้ดี ควรพิจารณาปรับปรุง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาประเด็นการพัฒนาบุคลากรและการทำงานที่ปลอดภัยโดยศึกษาทำความเข้าใจวงจรการจัดการคุณภาพในองค์กร มีการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพพนักงานรักษาความปลอดภัยโดยนำวงจรการจัดการคุณภาพ (PDCA) ในองค์กรมาปฏิบัติและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในงานต่างๆ โดยใช้แนวปฏิบัติ (PDCA) สิ่งสำคัญคือต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันอันตรายและบรรลุนiveauความปลอดภัยสูงสุด ต่อไปนี้เป็นเคล็ดลับบางประการที่สามารถใช้เพื่อรักษาความปลอดภัยให้กับงานของคุณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย โดยการศึกษา และ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติ

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อค้นหาความรู้ใหม่จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน (เมษายน 2565-กันยายน 2565) และใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสนทนากลุ่มโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสามารถ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 ผู้จัดการหน่วยงานงานรักษาความปลอดภัย จำนวน 5 คนกลุ่มที่ 2 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย จำนวน 10 คนและกลุ่มที่ 3 ลูกค้ายูสเซอร์บริการงานรักษาความปลอดภัย จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน รวมทั้งหมด 30 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาคน งานรักษาความปลอดภัยโดยการนำวงจรการจัดการคุณภาพมาใช้ในองค์กร การวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ งานรักษาความปลอดภัยโดยการนำวงจรการจัดการคุณภาพ (PDCA) ในองค์กรไปสู่การปฏิบัติและประเด็นการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัยโดยการนำวงจรการจัดการคุณภาพมาใช้ในองค์กร รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับผู้ดูแลเป็นหัวข้อสนทนา เพื่อเสนอแนวคิดและความคิดเห็นในประเด็นหรือแนวทางสู่การอภิปรายในวงกว้าง

การเก็บข้อมูลมีสองประเภทคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสังเกต ผู้วิจัยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ง่ายต่อการวิเคราะห์โดยการสร้างฐานข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบแล้ว การสนทนากลุ่ม เป็นต้น เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับและนำไปใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการ 3 ประการ คือ การลดข้อมูลและการปรับแต่งข้อมูล แสดงและตีความข้อมูล สรุปผล และตรวจสอบผลการศึกษา เป็นกระบวนการสรุปและตีความผลการ

วิจัย ผลลัพธ์หรือข้อค้นพบ (สุรางค์ จันทวานิช, 2559)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาบุคลากรและงานรักษาความปลอดภัย โดยการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กรพบว่า งานด้านการพัฒนาบุคลากรและความปลอดภัยเป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรต้องให้ความสำคัญ เพราะส่งผลต่อประสิทธิภาพและความปลอดภัยของทุกองค์กร ด้านของการทำงานร่วมกัน ดังนั้นการวิจัยและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรการจัดการคุณภาพในองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านบุคลากรและความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม (สมาคมผู้ประกอบการรักษาความปลอดภัยแห่งประเทศไทย, 2558)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า “วงจรการจัดการคุณภาพ วงจรการจัดการคุณภาพ เช่น PDCA (Plan-Do-Check-Act) หรือ DMAIC (Define-Measure-Analyze-Improve-Control) เป็นกระบวนการสำหรับการวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ และปรับปรุงคุณภาพ การทำงานในองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่งในขั้นตอนการวางแผนและการวิเคราะห์ในแง่ของการพัฒนาบุคลากรและการทำงานที่ปลอดภัย ระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุและพัฒนามาตรการปรับปรุงเพื่อยกระดับคุณภาพบุคลากรในองค์กร และการจัดการความปลอดภัย การศึกษาและการฝึกอบรมช่วยปรับปรุงความสามารถของบุคลากร

ในการจัดการและดำเนินการรักษาความปลอดภัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทและความรับผิดชอบองค์กรควรมีบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนสำหรับพนักงานรักษาความปลอดภัย ทำให้ทุกคนเข้าใจและรับผิดชอบงานของตนเองอย่างเหมาะสม การประเมินและทบทวน องค์กรควรประเมินและทบทวนการดำเนินงานของตนเพื่อพิจารณาประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคลากรและความพยายามด้านความปลอดภัย การประเมินผลควรเป็นระบบเพื่อวัดความสำเร็จของการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ” (กลุ่มที่ 1, การสัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2565)

ดังนั้น การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและความพยายามในการรับประกัน องค์กรควรสร้างการสื่อสารที่เปิดเผยและตรงไปตรงมา การสื่อสารที่ดีทั้งภายในและภายนอกทำให้เกิดความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจในการร่วมมือ การพัฒนาบุคลากรและความพยายามในการรักษาความปลอดภัยเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม องค์กรควรส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นที่บุคลากรและงานที่ปลอดภัย เพื่อจัดการกับงานและอุปสรรคในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติพบว่า วงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา

กระบวนการทางธุรกิจ โดยเฉพาะในงานรักษาความปลอดภัย การนำเอา PDCA มาปฏิบัติในการพัฒนาบุคลากรจะช่วยให้องค์กรสามารถตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ (Petersen & Plowman, 2012)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) ในขั้นนี้ กิจการควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ยังควรประเมินและกำหนดความต้องการทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เงิน บุคลากร และเครื่องมือที่จำเป็นในการดำเนินกระบวนการพัฒนาบุคลากร ควรมีวิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพสามารถใช้วัดความสำเร็จในการพัฒนาบุคลากร เช่น อัตราการประเมินการฝึกอบรม ความพึงพอใจของพนักงานหรือผู้อื่น 2) การลงมือทำ (Do) ในขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดการดำเนินการตามแผน สามารถตั้งค่าหลักสูตรการฝึกอบรม การฝึกอบรม หรือการสนับสนุนการพัฒนาทักษะได้ อย่างไรก็ตามควรระมัดระวังและตระหนักถึงข้อจำกัดและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในช่วงนี้เพื่อจะได้ปรับปรุงและแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง ผลลัพธ์และข้อมูลที่ได้รับควรได้รับการทบทวน โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายและเป้าหมายที่ตั้งไว้ สิ่งนี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความสำเร็จและข้อผิดพลาดที่เป็นไปได้ และ 4) การปรับปรุง (การกระทำ) ขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการ PDCA คือการปรับปรุงและแก้ไข

กระบวนการตามผลการตรวจสอบ ใช้ข้อมูลที่ได้รับจากขั้นตอนที่แล้วเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากรและอาจปรับปรุงการฝึกอบรมปรับปรุงกระบวนการเพื่อสนับสนุนและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร” (กลุ่มที่ 2, การสัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2565)

ดังนั้น การนำเอาวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติในการพัฒนาบุคลากรจะช่วยให้องค์กรมีกระบวนการที่มีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากร และสามารถปรับปรุงและปรับแก้ไขได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรเป็นไปในทิศทางที่เพื่อนร่วมงานและองค์กรต้องการ

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติพบว่างานรักษาความปลอดภัยมีทิศทางหลายอย่างที่ต้องการในการดำเนินการ เพื่อให้สภาพแวดล้อมและบุคคลที่เกี่ยวข้องปลอดภัย นี่คือนโยบายที่งานรักษาความปลอดภัยต้องการ วางแผนและการประเมินความเสี่ยง งานรักษาความปลอดภัยต้องมีการวางแผนและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การระบุปัจจัยเสี่ยงและการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น (Mycoted, 2004)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า “พัฒนานโยบายและขั้นตอน สิ่งสำคัญคือต้องมีนโยบายและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย

การกำหนดมาตรการและขั้นตอนที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง การฝึกอบรมและคำแนะนำเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ควรสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทราบวิธีจัดการกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น การติดตามและการตรวจสอบ ความพยายามในการรักษาความปลอดภัยจะต้องได้รับการติดตามและตรวจสอบเพื่อประเมินประสิทธิภาพของมาตรการรักษาความปลอดภัยที่นำมาใช้ ต้องรายงานเกณฑ์การปฏิบัติงานและผลการปฏิบัติงานด้วย การตรวจสอบและปรับปรุงความปลอดภัยต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแผนและมาตรการตามผลการประเมินและการติดตาม การทำงานร่วมกันและการสื่อสาร ความพยายามในการรักษาความปลอดภัยจำเป็นต้องมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพภายในองค์กร ซึ่งรวมถึงการสื่อสารกับบุคคลที่สาม เช่น การแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การใช้เทคโนโลยี เทคโนโลยีสามารถช่วยให้งานด้านความปลอดภัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้ระบบตรวจจบบัณฑิตการเกิดอุบัติเหตุขั้นวิกฤติ หรือความปลอดภัยของระบบคอมพิวเตอร์ ความปลอดภัยมีหลายด้านที่ต้องพิจารณา องค์กรและบริษัทต่างๆ พิจารณาใช้แนวทางเหล่านี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับพนักงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง” (กลุ่มที่ 2, 3, การสัมภาษณ์, 22 กันยายน 2565)

ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรมี

ความรู้ ทักษะ และความเข้าใจที่เพียงพอในการปฏิบัติงานในด้านความปลอดภัย นี่คือนโยบายที่สามารถใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัย การฝึกอบรมและการศึกษา จัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมและการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการรักษาความปลอดภัยที่ได้รับการยอมรับ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงระดับขั้นสูง เช่น การสอนเรื่องทฤษฎีและหลักการทางความปลอดภัย การฝึกปฏิบัติการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานรักษาความปลอดภัยและการสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมให้บุคลากรรู้สึกถึงความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ยังสร้างการเชื่อมโยงและการร่วมมือระหว่างบุคลากรในการปฏิบัติงาน เช่น การสร้างการทำงานเป็นทีม การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างบุคลากรต่อไปนั่นเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัญหาการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กรพบว่า เมื่อนำวงจรการบริหารคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัย อาจพบเจอหลายปัญหาที่อาจเกิดขึ้น นี่คือนโยบายที่อาจเกิดขึ้นความยากลำบากในการนำวงจรการบริหารคุณภาพมาใช้ในการรักษาความปลอดภัย การนำวงจรการบริหารคุณภาพมาใช้ในการรักษาความปลอดภัยอาจเป็นงานที่ซับซ้อนและท้าทาย มีการดูแลและควบคุมปัญหาความ

ปลอดภัยที่ต้องการความรอบรู้และทักษะทางเทคนิคที่สูง ดังนั้นการนำวงจรการบริหารคุณภาพมาใช้ในการนี้อาจเสี่ยงต่อความยากลำบากในการปรับใช้และการสื่อสารกับบุคลากรในองค์กรความขัดแย้งระหว่างวัตถุประสงค์ของการบริหารคุณภาพและการรักษาความปลอดภัย บางครั้งการบริหารคุณภาพอาจมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกับการรักษาความปลอดภัย การบริหารคุณภาพอาจเน้นการปรับปรุงกระบวนการหรือลดความผิดพลาดในขณะที่การรักษาความปลอดภัยอาจเน้นความเข้มงวดและการป้องกันอุบัติเหตุ องค์กรอาจพบความยากลำบากในการรวมทั้งสองวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรการสื่อสารและการฝึกอบรม การนำวงจรการบริหารคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยอาจเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร

ซึ่งเทียบเคียงงานวิจัยของณัฐวรรณ์ศิริเดชภัทร์, กานต์สิริ อู่อรุณ และณิดาวัลย์ เตชะรัชต์พล (2561, หน้า 46-50) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมบริหารงานบุคคลและบริหารอัตรากำลังเพื่อทดแทนพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ขาดหายไป พบว่า 1) โปรแกรมการบริหารงานบุคคลและอัตรากำลังเพื่อทดแทน รปภ. ที่จัดหาได้ และ 2) ความพึงพอใจในการใช้โปรแกรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยการพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยอาจมีความเสี่ยงเมื่อดำเนินการฝึกอบรมหรือปรับปรุงกระบวนการ บุคลากรอาจต้องทำงานในสภาวะที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ร้ายแรง นอกจากนี้การพัฒนาเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยยังส่งผล

ให้บุคลากรหรือระบบรักษาความปลอดภัยต้องสูญเสียเวลาและทรัพยากรในขณะที่มีการพัฒนาอีกด้วย และอาจมีหลายวิธีในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้

ดังนั้น การพิจารณาการปรับปรุงกระบวนการบริหารคุณภาพเพื่อเข้ากันได้กับงานรักษาความปลอดภัย การสื่อสารที่ชัดเจนและการฝึกอบรมที่เหมาะสมก็เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการปฏิบัติงานรักษาความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การจัดการและการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ อาจเหมาะสมที่สุดเมื่อมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารคุณภาพและรักษาความปลอดภัยในองค์กรเพื่อรับคำแนะนำและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องและการฝึกอบรมที่สอดคล้องกัน การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนหรือขาดความรอบรู้ในการบริหารคุณภาพอาจทำให้มีความสับสนและขัดแย้งกันระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การฝึกอบรมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพออาจทำให้บุคลากรไม่มีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการปฏิบัติงานรักษาความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติพบว่า การนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) เข้ามาปฏิบัติในการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัย เป็นการใช้กระบวนการซึ่งมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้ Plan (วางแผน) Do (ดำเนินการ) Check

(ตรวจสอบ) และ Act (ปรับปรุง) ในขั้นตอนแรก ควรทำการวางแผนการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัยอย่างรอบด้าน โดยใช้ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบด้านการบริหารคุณภาพ ต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมกับองค์กรและงานรักษาความปลอดภัย รวมถึงการกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นควรดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ รวมถึงการทำการฝึกอบรมให้กับบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัย เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ให้เหมาะสมกับหน้าที่และความต้องการของงาน การดำเนินการควรเป็นไปในรูปแบบที่มีความรอบคอบและตรวจสอบการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ หลังจากดำเนินการควรตรวจสอบผลลัพธ์ของการพัฒนาบุคลากร โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ทดสอบความเข้ากันได้ของการพัฒนาบุคลากรกับงานรักษาความปลอดภัย และการตรวจสอบความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในขั้นตอนแรก และหากพบปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการพัฒนาบุคลากร ควรทำการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เช่น การเพิ่มหรือปรับปรุงการฝึกอบรม เปลี่ยนแปลงแผนการพัฒนาบุคลากร หรือปรับปรุงกระบวนการที่ทำให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งเทียบเคียงงานวิจัยของรุจน์ เกลยไตร และคณะ (2565, หน้า 157-171) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะวิชาชีพ พนักงานรักษาความปลอดภัยท่าเรือที่มีลักษณะพิเศษ พบว่า (1) การวิจัยปัญหาและความต้องการของพนักงานรักษาความปลอดภัยในปัจจุบัน (2)

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมระดับ 7 ของ Taba (1962) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ผลการทดลองหลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า (1) ความรู้ความสามารถรอบด้านอยู่ในระดับ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ยตามหลัง การฝึกอบรมสูงกว่าครั้งก่อน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดสำหรับ (2) คุณลักษณะ และ (3) ทศนคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผลการประเมินรูปแบบ Zipp ในหลักสูตรการฝึกความสามารถทางวิชาชีพ พบว่า หลักสูตรการฝึกความสามารถทางวิชาชีพที่ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาขึ้น ด้วยวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) การพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัยจะเป็นไปได้อย่างระบบต่อเนื่อง และช่วยให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความปลอดภัยในองค์กร ซึ่งการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัยเป็นกระบวนการที่ต้องเป็นไปอย่างระบบต่อเนื่อง เนื่องจากความปลอดภัยเป็นเรื่องที่สำคัญและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ทางเทคโนโลยีและสภาวะการปัจจุบันของโลก ดังนั้น องค์กรที่มีการพัฒนาบุคลากรงานรักษาความปลอดภัยที่ดีจะต้องมีการดำเนินการต่อเนื่อง

ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาบุคลากร งานรักษาความปลอดภัย โดยการนำวงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) มาปฏิบัติพบว่า การพัฒนาบุคลากรที่ทำงานในด้านรักษาความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความสามารถและความเชี่ยวชาญของบุคลากรจะมีผลต่อความปลอดภัยขององค์กรหรือสถานที่ที่พวกเขาทำงานอยู่ ดังนั้น

นี่คือแนวทางที่สามารถใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยการฝึกอบรม การให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับรักษาความปลอดภัยจะช่วยเหลือเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องราวและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานและการจัดการสถานการณ์เฉพาะ การให้ความรู้และทักษะที่เหมาะสมจะช่วยเหลือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงและการสร้างและบำรุงวัฒนธรรมความปลอดภัย การสร้างและสนับสนุนวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นความปลอดภัยจะสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยและกระตือรือร้นในการรายงานเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักในความปลอดภัยของความปลอดภัยและพฤติกรรมที่ปลอดภัยในทุกๆ ระดับขององค์กรซึ่งการติดตามและการประเมินผล การติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานในด้านความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้บุคลากรรับรู้ถึงความคืบหน้าในการพัฒนาทักษะและประสิทธิภาพของพวกเขา การติดตามจะช่วยเหลือในการระบุข้อบกพร่องและพัฒนาวิธีการปฏิบัติที่ดีขึ้นในอนาคต

ซึ่งเทียบเคียงงานวิจัยของกอกแก้ว จันทร์กิงทอง (2557, หน้า 31-41) ศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของพฤติกรรมบุคคล กลุ่ม และองค์กรที่มีต่อการปฏิบัติงานของสถานตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน พบว่า ประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและประสิทธิภาพสถานการณ์ส่งผล

โดยตรงต่อลำดับความสำคัญของความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน และประสิทธิภาพการแสดงบทบาทสมมติและความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อระดับความปลอดภัยองค์กรถูกจำกัดไว้เฉพาะภาคเอกชน แต่ความเป็นผู้นำดังกล่าวจำเป็นสำหรับการบริหารราชการแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของผู้นำที่สนใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานตามเป้าหมายขององค์กรนั้นเป็นสากล สามารถใช้ได้ทั้งในการตั้งค่าสาธารณะและส่วนตัว

ดังนั้น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในงานรักษาความปลอดภัย บุคลากรควรได้รับการฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อสื่อสารอย่างชัดเจนและถูกต้องกับเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความไว้วางใจในการดำเนินงานร่วมกันและการให้คำแนะนำและการนำเสนอ บุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในงานรักษาความปลอดภัยสามารถใช้ความรู้และประสบการณ์ของพวกเขาในการให้คำแนะนำและเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความปลอดภัย ซึ่งการพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยเป็นกระบวนการที่ต้องมีการสนับสนุนและการลงทุนอย่างต่อเนื่องจากองค์กร การฝึกอบรมทักษะการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การให้คำแนะนำและการติดตามผลเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรวางแผนการพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยโดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพิ่มความรู้และทักษะทางเทคนิคให้กับพนักงานเพื่อป้องกันอันตราย ประเมินความต้องการของบุคลากรและกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ฝึกอบรมและพัฒนาทักษะในงานรักษาความปลอดภัยด้วยวิธีการเหมาะสม เช่น การฝึกซ้อมและจำลองสถานการณ์ เสริมแหล่งเรียนรู้และแบ่งปันความรู้ ประเมินผลด้วยตัวชี้วัดที่เหมาะสม เช่น อัตราการเกิดเหตุอันตราย ประเมินภาวะความปลอดภัย และใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงแผนพัฒนาต่อไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในงานรักษาความปลอดภัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรเน้นการพิจารณาปัญหาหรือความต้องการที่จำเป็นต้องแก้ไขในงานรักษาความปลอดภัย โดยการระบุผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย การเน้นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นหลักการตั้งแต่แรกเป็นสิ่งสำคัญ โดยใช้วิธีการเช่นการสำรวจและการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างข้อมูลพื้นฐานที่เพียงพอในการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลผ่าน

กราฟและตัวเลขเพื่อสื่อสารข้อมูลให้ชัดเจน การศึกษาการพัฒนาบุคลากรและการติดตามผลเป็นส่วนสำคัญ โดยการอบรมและพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ และการสร้างแผนการอบรมที่เหมาะสม เช่น อบรมเชิงปฏิบัติการหรือทฤษฎี นอกจากนี้ การติดตามผลการศึกษาวิจัยและการพัฒนาบุคลากรเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการตามความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญด้วยความสำคัญต่อความปลอดภัยในองค์กร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาบุคลากรในงานรักษาความปลอดภัยโดยใช้วงจรการบริหารคุณภาพในองค์กร (PDCA) สามารถสร้างเป็นโมเดลประกอบไปด้วย การวางแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการในงานรักษาความปลอดภัย การดำเนินการให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมและการพัฒนาตามแผนที่วางไว้ การตรวจสอบผลลัพธ์และประเมินความพร้อมของบุคลากร และการปรับปรุงแผนการพัฒนาต่อไป ด้วยวิธีนี้ การพัฒนาบุคลากรจะเป็นกระบวนการที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการดำเนินงานรักษาความปลอดภัยในองค์กร ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กอแก้ว จันทร์กิงทอง. (2557). อิทธิพลของพฤติกรรมระดับบุคคล กลุ่ม และองค์การที่มีต่อผลการดำเนินงานของสถานีดำรงเพื่อประชาชนในงานด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 34(2), 31-41.
- ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. (2561). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารงานวิชาการและนวัตกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- ณัฐวรรณ ศิริเตชภัทร์, กานต์สิริ อุ่อรุณ และณิดาวัลย์ เตชรัชต์พสุ. (2561). การพัฒนาโปรแกรมบริหารจัดการงานบุคลากรและจัดการกำลังคนทดแทนการขาดงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย. *วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง*, 2(2), 46-50.

- ปนัดดา ศรีแจ่ม, สุภัญญา หรุลักษณานนท์ และณัฏดา ทิพย์จันทา. (2563). ความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมหัวหน้าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินด้านความปลอดภัย กรณีศึกษา: บริษัท การบิน กรุงเทพฯ จำกัด (มหาชน). *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5, 29 พฤษภาคม 2563*, (หน้า 651-657). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบุคลากรทางการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า.
- รุจน์ เกลยไทร และคณะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานรักษาความปลอดภัยประจำท่าเรือที่มีลักษณะพิเศษ. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 7(2), 157-171.
- สมาคมผู้ประกอบการรักษาความปลอดภัยแห่งประเทศไทย. (2558). *ร่างพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.securitythaicenter.com/Lastest?102>
- สุภากร จันทวนิช. (2559). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Joseph, C. F. (1993). *Total Quality for Schools: A Suggestion for American Education*. Wisconsin: American Society for Quality.
- Kingston, C. and Dzamesi, Y. (2012). *The Effects of Training of Training and Development on Employees' Performance in the Hunger Project Ghana*. Retrieved from <http://hdl.handle.net/123456789/4939>
- Mycoted. (2004). *Plan Do Check Act (PDCA)*. Retrieved from <http://www.mycoted.com/creativity/techniques/pdca.php>
- Petersen, E. & Plowman, G. E. (2012). *Business Organization and Management*. New York: Literary License.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.

**รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***

**Learning Leadership Development Model of School Administrators
Expanding Educational Opportunities, under the Office of the
Basic Education Commission in the Northeast**

รมิดา เศรษฐบุดี, ศรัณย์ศิริณ จันทรักษ์ และพรเทพ เสถียรสุนทัก้า
Ramida Setthabodee, Suphirun Jantarak and Pornthep Steannoppakao
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tapin1020@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ 3) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (2) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 500 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็นด้วยเทคนิค PNI

modified

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบ คือ การเรียนรู้เป็นทีม การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และการบูรณาการ

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้โดยภาพรวมเท่ากับ 0.85 ($PNI_{modified} = 0.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับความสำคัญ 3 ลำดับ ดังนี้ การเรียนรู้เป็นทีม ($PNI_{modified} = 0.88$) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ($PNI_{modified} = 0.87$) และความคิดสร้างสรรค์ ($PNI_{modified} = 0.86$) ตามลำดับ

3. การสร้างและตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ สารเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

4. การทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ร้อยละ 16.53 และมีความคงสภาพของภาวะผู้นำการเรียนรู้ ร้อยละ 22.22

คำสำคัญ: รูปแบบ; การพัฒนา; ภาวะผู้นำการเรียนรู้; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the components of learning leadership 2) study the needs to develop learning leadership, 3) create a learning leadership development model, and 4) study the results of using the learning leadership development model of the administrator's educational opportunity extension schools, under the office of the Basic Education Commission in the Northeast. This research is using an integrated method. The research instruments used for this study were 1) the document analysis and semi-structured interviews were interviews with 7 experts, which were analyzed by content analysis. 2) a 5-level rating scale questionnaire, the sample group was 500 administrators of the educational opportunity extension schools for the academic year 2021, using multi-stage sampling. The questionnaire had an index of item objective congruence (IOC) between 0.80-1.00. There was an index of discrimination between 0.80-100, and a reliability of 0.98. The frequency, percentage, mean, and standard deviation were used to analyze the data. The $PNI_{modified}$ technique was used to analyze the order of needs.

The research findings were as follows:

1. There are six components of learning leadership: team learning, the introduction of advanced technology into the operation, creativity, an environment conducive to learning, self-directed learning, and integration.
2. The overall need for learning leadership development was 0.85 ($PNI_{\text{modified}} = 0.85$). Considering each aspect in order of importance, the three rankings are as follows: Team learning ($PNI_{\text{modified}} = 0.88$), followed by the use of advanced technology in operations ($PNI_{\text{modified}} = 0.87$), and creativity ($PNI_{\text{modified}} = 0.86$).
3. The formation and verification of the model consist of 6 elements, Principles, objectives, contents, development methods/processes, evaluations, and success conditions.
4. The pattern trial found that: 16.53 percent of administrators of the educational opportunity extension schools have progressed in learning leadership development and 22.22 percent maintain the status of learning leadership.

Keywords: Model; Development; Learning leadership; Educational opportunity expansion school

1. บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องอาศัยผู้นำทางด้านการศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งภาวะผู้นำเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านความคิดเชิงวิเคราะห์ การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในอนาคตที่ชัดเจน มีการสร้างพันธกิจเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ปลูกฝังวัฒนธรรมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน กระตุ้นและส่งเสริมการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัว พัฒนาขีดความสามารถภายใต้

สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีการแข่งขันที่สูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน (นฤมล จิตรเอื้อ, 2560, หน้า 1738-1754) ซึ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำการเรียนรู้ เพราะภาวะผู้นำการเรียนรู้มีความสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน และจำเป็นต้องพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ก่อนจะไปสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (Marquardt, 2000, pp. 233-241; Brown & Posner, 2001, pp. 274-280) ภาวะผู้นำการเรียนรู้จะเน้นการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการวางแผนกลยุทธ์ การใช้ความคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนที่มีประสิทธิผลหรือ

คุณภาพ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำจากการกำกับ ควบคุมประสิทธิภาพผลของโรงเรียนไปสู่การให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก เน้นการสอนงาน และนิเทศงานแก่บุคลากร เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่มาพัฒนางานอยู่เสมอ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำให้เข้มแข็ง พัฒนาการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ โดยภาวะผู้นำการเรียนรู้เป็นการสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ประสบการณ์และความสามารถ (Neuman and Simmons, 2000, pp. 9-12) ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำในลักษณะของภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยมีคุณลักษณะและพฤติกรรม ทั้งด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมบุคคลแห่งการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การสอนงาน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการใช้แรงจูงใจที่เหมาะสมกับธรรมชาติขององค์การและบริบทแวดล้อม (สมชาย เทพแสง, 2556, หน้า 30-41) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ Salavert (2013 อ้างถึงใน จิรวัดน์ วงษ์คง และ กนกอร สมปราชญ์, 2560, หน้า 48-58) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) การฝึกฝนและพัฒนาความเป็นผู้นำแบบกระจาย 3) อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เป็นทีมของครู และ 4) การรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

กนกอร สมปราชญ์ (2560, หน้า 63) ที่สรุปว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาก่อให้เกิดประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการและวิชาชีพเช่นเดียวกับงานวิจัยของเมตตา สอนเสนา และวัลลภา อารีรัตน์ (2558, หน้า 115-123) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

จากเหตุผลดังกล่าว ภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงกลายเป็นภาวะผู้นำที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้จะมองหาความเป็นไปได้ของผลลัพธ์คุณภาพ และความเป็นเลิศ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีโอกาสได้รับการเสริมสร้าง และพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ และองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยได้ดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย และคัดเลือกเอกสารระดับวิทยุภูมิ (Wellington,

2000 อ้างถึงใน ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และประสพชัย พสุพนธ์, 2561, หน้า 2162-2192) เกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย (Scott, 1990, pp. 221-230) ประกอบด้วย ความจริง ความถูกต้องน่าเชื่อถือมีความเป็นตัวแทน และมีความหมายชัดเจน 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และ3) สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 47) การสร้างแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมทดลองด้วยความสมัครใจจำนวน

40 โรงเรียน แล้วไปคำนวณค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมในแต่ละด้านตามวิธีการของ Pearson (1920, pp. 25-45) พบว่ามีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (1990, pp. 77-290) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็น Modified Priority Need Index (PNI_{modified}) วิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นจากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังหาค่าเฉลี่ย PNI_{modified} ประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นที่ 1 การระบุความต้องการจำเป็น ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ขั้นที่ 3 กำหนดแนวทางการแก้ปัญหา (สุวิมล ว่องวานิช, 2558; Witkin & Altschuld, 1995 อ้างถึงใน สุนทรา โตบัว, พนิต เข้มทอง และวรัทยา ธรรมกิตติภพ, 2561, หน้า 69-87)

ระยะที่ 3 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) การยกร่างรูปแบบ ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบ ร่างชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ร่างเอกสารประกอบการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และร่างแบบประเมินความเหมาะสมของชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่

ปรึกษาร่วมเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม และการใช้ภาษา หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ 2) การตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 4 ฉบับ ได้แก่ ร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ เอกสารประกอบการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และแบบประเมินความเหมาะสมของชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบของไลเคอร์ท การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับการแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 22-23) โดยค่าที่ยอมรับได้ประเด็นการประเมินรายข้อมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 หรือชุดพัฒนา มีความเหมาะสมในระดับมากขึ้นไป

ระยะที่ 4 การทดลองใช้รูปแบบผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 6 คน เป็นการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนอบรมและหลังอบรม มีการเก็บข้อมูล 3 ครั้งก่อนทดลอง (ระยะก่อนปฏิบัติการ 1 ครั้ง) หลังการทดลอง (หลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการ 1 ครั้ง) และหลังระยะติดตาม

ผล 1 ครั้ง กลุ่มเป้าหมายที่ทดลองใช้เข้าร่วมทดลองด้วยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ที่ได้จากระยะที่ 3 จะมีขั้นตอนการดำเนินการตามรูปแบบมาทดลองใช้และปฏิบัติจริง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาผลต่างค่าคะแนนเฉลี่ย และการหาร้อยละความก้าวหน้า 2) สรุปผลการทดลองใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ในขั้นตอนที่ 7 มาสรุปและเขียนรายงานการวิจัย รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉบับสมบูรณ์ พร้อมนำเสนอผลงานและเผยแพร่ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีมด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ด้านการบูรณาการ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการนำเทคโนโลยีเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 วิธี คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยตนเองการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างประสบการณ์ และการติดตามและประเมินผลการพัฒนา 3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือการวิเคราะห์ความจำเป็นและการประเมินภาวะผู้นำการเรียนรู้ก่อนการพัฒนา การวางแผนและออกแบบหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ การดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ การประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ และการปรับปรุงการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ สารเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่าดัชนี PNI^{modified} ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมเท่ากับ 0.85 ($PNI_{modified} = 0.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการนำเทคโนโลยีเทคโนโลยี

ขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และด้านการบูรณาการ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ ของผู้บริหาร	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง				ค่า $PNI_{modified}$	ความ ต้องการ จำเป็น
	$\bar{x}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่	$\bar{x}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่		
1. ด้านการเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning)	2.52	0.45	ปานกลาง	4	4.72	0.41	มากที่สุด	2	0.87	1
2. ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning)	2.55	0.38	ปานกลาง	2	4.67	0.31	มากที่สุด	3	0.83	5
3. ด้านการบูรณาการ (Integration)	2.55	0.37	ปานกลาง	3	4.59	0.34	มากที่สุด	6	0.80	6
4. ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Environmental management guidelines to Enhance Learning)	2.59	0.35	ปานกลาง	1	4.80	0.21	มากที่สุด	1	0.85	4
5. ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)	2.49	0.26	น้อย	5	4.63	0.31	มากที่สุด	4	0.86	3

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ ของผู้บริหาร	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง				ค่า PNI modified	ความ ต้องการ จำเป็น
	$\bar{x}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่	$\bar{x}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่		
6. ด้านการนำ เทคโนโลยีเทคโนโลยี ขั้นสูงมาใช้ในการ ปฏิบัติงาน (Adopting the Advanced Technology to the Workplace)	2.46	0.27	น้อย	6	4.60	0.33	มาก ที่สุด	5	0.87	2
รวมเฉลี่ย	2.53	0.13	ปาน กลาง		4.67	0.13	มาก ที่สุด		0.85	-

3. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ในภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน มีผลการประเมินส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แบบประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ที่มาและ

ความสำคัญของชุดพัฒนา การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และภาษาที่ใช้ในชุดพัฒนาชัดเจนตามลำดับ

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) ระยะก่อนปฏิบัติการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเรียนรู้เป็นทีม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การนำเทคโนโลยีเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน 2) ระยะปฏิบัติการ (ทดลอง) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเรียนรู้เป็นทีมและการบูรณาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การนำเทคโนโลยีเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการ

ปฏิบัติงาน 3) ระยะติดตามผลพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.74$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเรียนรู้เป็นทีม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความคิดสร้างสรรค์ และ 4) ในระยะติดตามผลกับระยะปฏิบัติการ (ทดลอง) โดยรวมมีความคงสภาพของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เมื่อคิดเป็นค่าความก้าวหน้ามีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 22.22

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ วิธีการพัฒนากระบวนการพัฒนา และองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ด้านการบูรณาการ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการนำเทคโนโลยีเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

ทางการศึกษา นอกจากจะต้องมีภาวะผู้นำตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมแล้ว จำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำการเรียนรู้ด้วยจึงจะสามารถบริหารจัดการงานทั้ง 4 ฝ่ายของโรงเรียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Tubin (2013, pp. 170-176) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่แตกต่างกันของประเทศอิสราเอล พบว่าในประเทศอิสราเอลประสบความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถใช้อำนาจในการกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานร่วมกันปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งภาวะผู้นำการเรียนรู้ประกอบด้วย การเรียนรู้เป็นทีม การมีนวัตกรรมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ การประเมินผล การร่วมพลัง การวิจัย ความคิดสร้างสรรค์ และวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธรรมธรรมทัศนานนท์ (2561, หน้า 169-182) ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การบูรณาการ การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ด้วยการนำ และการเรียนรู้เป็นทีม 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 วิธี ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างประสบการณ์ และการติดตามและ

ประเมินผลการพัฒนา

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิธีการพัฒนาไม่สามารถใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ได้ ซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวของผู้บริหารปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเรียนรู้ การบูรณาการของศาสตร์ต่างๆ และยุทธวิธีเพื่อให้ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามแนวคิด Jennings, & Warnier (2015, pp. 15-16) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้แบบ 70-20-10 ประกอบไปด้วย การจัดการเรียนรู้ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 70 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงานจริง เช่น การบริหารโครงการ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การประยุกต์การเรียนรู้ใหม่ๆ กับสถานการณ์จริง 20 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และพัฒนาผ่านผู้อื่น เช่น การสอนโดยหัวหน้างาน การได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่น การเป็นพี่เลี้ยง และ 10 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และพัฒนา ผ่านหลักสูตรอย่างเป็นทางการ เช่น การเข้าฝึกอบรม การเรียนรู้ผ่าน E-Learning หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ความจำเป็นและการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการก่อนการพัฒนา การวางแผนและออกแบบหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ การดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ การประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ และการปรับปรุงการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล (2559, หน้า 38-54) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า กระบวนการพัฒนา มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดความต้องการพัฒนา การวางแผนการพัฒนา การเลือกเทคนิควิธีการ การดำเนินการพัฒนาและการกำกับติดตามและประเมินผล 4) องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ สารเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ลักษณะของรูปแบบควรมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ และมีลักษณะเป็นส่วนๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะที่ชัดเจน เป็นขั้นตอนที่แสดงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สอดคล้องกับ Gibber, Carter and Goldsmith (2000, อ้างถึงใน รุ่งอรุณ บวรชัยเดช, 2560, หน้า 87) ได้เสนอรูปแบบพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ การประเมินความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำที่ต้องพัฒนาของผู้บริหาร กำหนดเป้าหมายและการวางแผนพัฒนา

กำหนดกิจกรรมการพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและแผนพัฒนาภาวะผู้นำ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ดำเนินการตามหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการประเมินผลจากการพัฒนาโดยประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญามิตร สีนาลาด และคณะ (2562, หน้า 11-20) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระของรูปแบบ กระบวนการพัฒนา และผลที่ต้องการ

2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และด้านการบูรณาการ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักและให้ความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ใน

ปัจจุบันเพื่อคงความมีทักษะความรู้ที่จำเป็นในยุคศตวรรษที่ 21 อยู่เสมอโดยมีการจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดเน้น โดยสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมมีความรับผิดชอบในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของอภิศุญารัตน์ ประราศรี (2561, หน้า 202) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในภาพรวมจากองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่าด้านการเรียนรู้เป็นทีมมีความต้องการจำเป็นอันดับ 1 อันดับ 2 คือ ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อันดับ 3 คือ ด้านการบูรณาการความรู้ อันดับ 4 คือ ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบท อันดับ 5 คือ การสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และอันดับ 6 คือ ด้านกล้าคิดสร้างสรรค์

3. การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยภาพรวม ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า มีความถูกต้องและเหมาะสม

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ การเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่พัฒนาขึ้นนี้ มีวิธีการและลำดับ ขั้นตอนที่ชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความถูกต้องตามหลักการในเชิงทฤษฎีมี ประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการนำไปใช้พัฒนา คุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yukl (2010, pp. 425-427) ได้เสนอรูปแบบการ พัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรม มีขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดองค์ประกอบ รูปแบบการฝึกอบรมที่ชัดเจน ดังนี้ 1) กำหนด เนื้อหาวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน 2) กำหนดเนื้อหาที่ชัดเจน 3) การจัดลำดับของ เนื้อหาที่เหมาะสม 4) การผสมผสานวิธีการฝึกอย่าง เหมาะสม 5) โอกาสสำหรับการฝึกอบรมที่มี ประสิทธิภาพ 6) การประเมินผลการฝึกอบรมที่ถูก เวลา 7) การเพิ่มความมั่นใจในตัวเองให้กับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม และ 8) การให้มีกิจกรรมในการ ติดตามผลอย่างเหมาะสม

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา มีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะ ผู้นำการเรียนรู้และมีความคงสภาพของภาวะผู้นำ การเรียนรู้ แสดงว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ การเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

ทางการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มี ความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษาอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Posner and Kouzes (1997, pp. 3-10) ได้พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำที่ ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ผู้นำสามารถนำไปพัฒนา ตนเองได้วันต่อวัน ปีต่อปีทั้งภายในองค์กรและ ภายนอกองค์กร รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำต้อง ฝึกฝนให้เกิดคุณสมบัติ 5 ประการกับตนเอง คือ 1) การท้าทายกระบวนการ ค้นหาโอกาสใหม่ๆ ที่ ท้าทายสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาและคิดค้น นวัตกรรมใหม่มีการทดลองบริหารความเสี่ยง และ เรียนรู้จากความผิดพลาด 2) การดลบันดาลให้เกิด วิสัยทัศน์ร่วม ตระหนักถึงความเจริญก้าวหน้าของ องค์กรในอนาคตสร้างวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับ ค่านิยมความคาดหวัง ความสนใจ และความใฝ่ฝัน ของผู้ตาม 3) การสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติ ส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้ตามโดยร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร สร้างความรู้สึกร่วมกันของผู้ตาม ส่งเสริมความร่วมมือมุ่งสู่เป้าหมาย และสร้างความ ไว้วางใจ 4) การสร้างวิถีทางต้นแบบ ทำให้เกิดผล สัมฤทธิ์ในงานที่ง่าย เพื่อสร้างให้เกิดความมุ่งมั่น ผูกพันสร้างตัวอย่างสำหรับผู้ตามเพื่อให้เป็น แนวทางมุ่งสู่ความสำเร็จ และ 5) การส่งเสริมกำลังใจ ระลึกไว้เสมอว่าผู้ตามแต่ละคนนั้นมีความเสียสละ เพื่อความสำเร็จของทุกโครงการควรมีการแสดงความ ยินดีและชื่นชมเมื่องานประสบความสำเร็จ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันซึ่งสามารถนำไปเป็นตัวแบบตั้งต้นเพื่อขยายขอบเขตการศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางมากขึ้น

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียงลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน ความคิดสร้างสรรค์ ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และด้านการบูรณาการ ตามลำดับ ดังนั้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นแนวทางและนโยบายระดับโรงเรียนในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรตระหนักถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถนำผลวิจัยไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อการขับเคลื่อนจากหน่วยงานต้นสังกัดไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของการเกิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเสริมสร้างผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

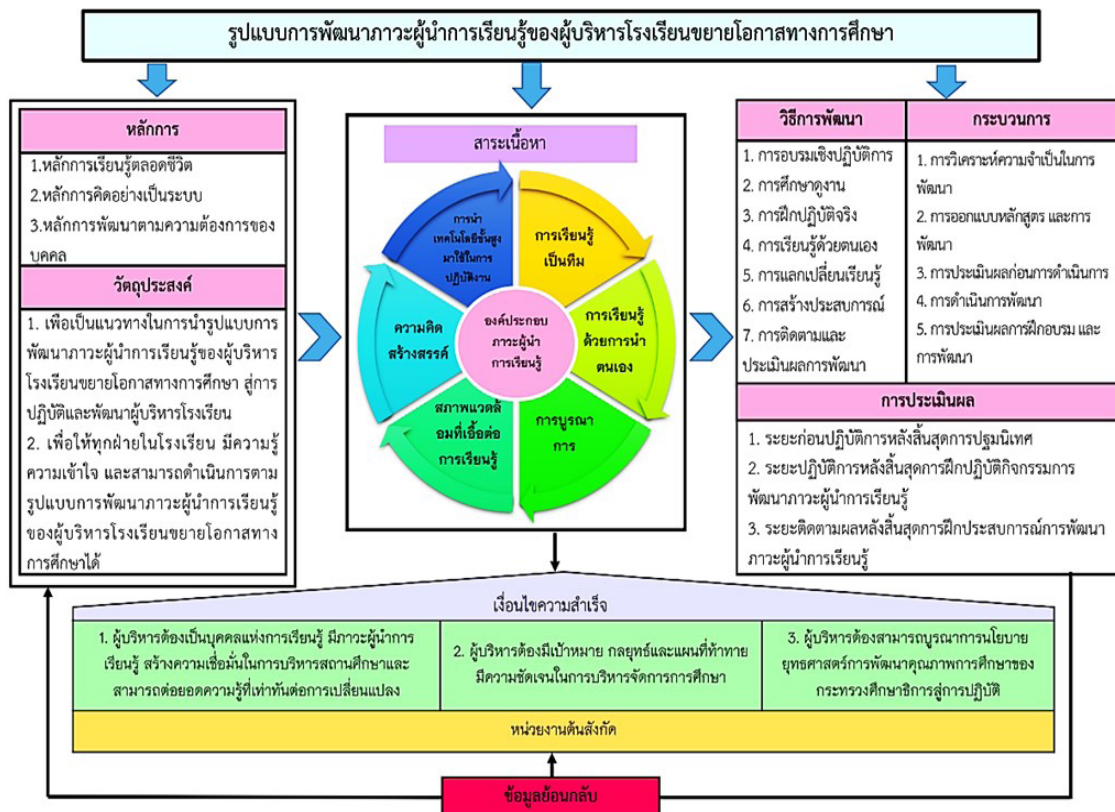
2.3 ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยแยกศึกษาตามขนาดโรงเรียนทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เหมาะสมยิ่งขึ้นในแต่ละขนาดโรงเรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า 1) องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สารเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดพัฒนาภาวะผู้นำ

การเรียนรู้ ในภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน มีผลการประเมินส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แบบประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ที่มาและความสำคัญของชุดพัฒนา การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และภาษาที่ใช้ในชุดพัฒนาชัดเจน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราษฎ์. (2560). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- จิรวัฒน์ วงษ์คง และกนกอร สมปราษฎ์. (2560). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(2), 48-58.
- จิตติวัจน์ ทองแก้ว และประสพชัย พสุนนท์. (2561). การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแนวคิดการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ: บริบทของสถานการณ์ กระบวนทัศน์ และแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะของมนุษย์ทุกคน. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(3), 2162-2192.
- นฤมล จิตรเอื้อ. (2560). บทบาทภาวะผู้นำในการพัฒนาองค์การสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(2), 1738-1754.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปริญญามิตร ลีนาลาด และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(1), 11-20.
- พรทิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล. (2559). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 23(1), 38-54.
- เมตตา สอนเสนา และวัลลภา อารีรัตน์. (2558). ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(2), 115-123.
- รุ่งอรุณ บวรชัยเดช. (2560). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชาย เทพแสง. (2556). ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้: รูปแบบของภาวะผู้นำสมัยใหม่. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*, 10(19), 30-41.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(2), 169-182.

- สุนทรา โตบัว, พนิต เข้มทอง และวรัทยา ธรรมกิตติภพ. (2561). การใช้การประเมินความต้องการจำเป็นในการออกแบบการพัฒนาบุคลากรด้านการประเมินโครงการในสถานศึกษาอาชีวศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 8(2), 69-87.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิศญารัตน์ ประราศี. (2561). โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Brown, I. M. & Posner, B. Z. (2001). Exploring the Relationships Between Learning and Leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 22(6), 274-280.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychology Testing*. New York: Harper.
- Jennings, C., & Wargnier, J. (2015). *Effective learning with 70:20:10*. The new frontier for the extended enterprise. Retrieved from https://alberonpartners.com/wp-content/uploads/2019/09/Alberon_Wargnier_2011-70-20-10_vEN.pdf
- Marquardt, M. J. (2000). Action learning and leadership. *The Learning Organization*, 7(5), 233-241.
- Neuman, M., & Simmons, W. (2000). Leadership for Student Learning. *Phi Delta Kappan*, 82(1), 9-12.
- Pearson, K. (1920). *Notes on the history of correlation*. New York: Oxford University Press.
- Posner, B. Z., & Kouzes, J. M. (1997). Ten lessons for leaders and leadership developers. *Journal of Leadership Studies*, 3(3), 3-10.
- Scott, J. (1990). *A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Policy Press.
- Tubin, D. (2013). *Learning leadership for innovation at the system level: Israel*. In *Leadership for 21st Century Learning*. Paris: OECD.
- Yukl, G. A. (2010). *Leadership in Organizations*. (7th ed.). New Jersey: Pearson.

การบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชน*

Integrating Buddhist Arts into the Community

พสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, บุญช่วย ดูใจ และศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี

Phisit Kotsupho, Boonchuay Doojai and Sirisak Apisakmontree

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันโพธิยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Bodhiyalai Institute, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sak_api@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชน ประกอบด้วย 6 โครงการย่อย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) กลุ่มประชากรกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง 2) ชุมชนดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 3) ชุมชนบ้านไร่เปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 4) ชุมชนวัดธาราธิปไตยชัยประดิษฐ์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 5) ชุมชนป่าต๋มดอน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 6) ชุมชนแม่ห่าง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกทางกายภาพ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร และภาคสนาม โดยนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมาประมวล และวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชนทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนหลายด้าน เช่น ความสามัคคี ความภาคภูมิใจ ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความเจริญทางเศรษฐกิจ ความศรัทธา และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา เป็นต้น ทั้งการบูรณาการกับชุมชนต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อให้ชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของงานพุทธศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยการออกแบบงานพุทธศิลปกรรมในชุมชนนั้น ควรต้องใช้งานพุทธศิลปกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมในชุมชน อาจเป็นงานที่คนในชุมชนคุ้นเคย เป็นงานที่เคยมีอยู่แต่ขาดการสืบทอด และเป็นงานที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธา

คำสำคัญ: การบูรณาการ; พุทธศิลปกรรม; ชุมชน

*ได้รับบทความ: 17 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 7 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 14 ธันวาคม 2566

Received: September 17, 2023; Revised: December 7, 2023; Accepted: December 14, 2023

Abstract

This research article the objective is to integrate Buddhist arts into the community. This project is Mixed Method. Population groups distributed in the upper northern region include 1) Ban Sam Kha community, Mae Tha district, Lampang province. 2) Doi Suthep community, Mueang district, Chiang Mai province. 3) Ban Ram Poeng community, Mueang district, Chiang Mai province. 4) Community Thara Thip Chai Pradit Temple, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. 5) Pa Tum Don Community, Phrao District, Chiang Mai Province. 6) Mae Hang Community, Wiang Ka Long Subdistrict, Wiang Pa Pao District, Chiang Rai Province. Analyze data from document and field data collection by processing all received information and analyze the content according to the descriptive research objectives.

The research found that: Integrating Buddhist arts into the community brings benefits to the community in many ways, such as unity and pride academic progress Economic prosperity, faith, and sustainability of Buddhism, etc. Both integration with the community requires the community to participate in every step of the operation. To allow the community to feel ownership of the Buddhist art that is created. Designing Buddhist art works in that community it should be a traditional work in the community. It is work that people in the community have the expertise to create. It is work that used to exist but has not been passed down. It is an event where people in the community respect and believe in Buddhist art. Research tools include physical records and structured interviews.

Keywords: integration; Buddhist arts; community

1. บทนำ

งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา แบ่งได้เป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม พุทธศาสนิกชนสร้างสรรค์งานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ขึ้นด้วยแรงศรัทธาปสาทะ เพื่อเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการเผยแพร่พุทธประวัติและหลักธรรมอันเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ดีงาม

การสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมในพุทธกาล พบในงานสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม

ได้แก่ วิหารและภาพจิตรกรรมในวิหาร โดยเน้นไปที่การใช้งานมากกว่าความสวยงาม เพราะมีวัตถุประสงค์ให้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ป้องกันแดดฝน ความร้อน ความหนาว และอันตรายจากสัตว์ร้าย เป็นไปเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรมของเหล่าพระสงฆ์ (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, 2563, หน้า 22) อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้านิพพาน จึงมีการสร้างเจดีย์บรรจุพระธาตุพระพุทธรูป และหลังจากพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว 700 ปี

โดยประมาณ จึงมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นในสมัยของพระเจ้ากนิษกะ แห่งราชวงศ์กุษาณะ ที่แคว้นคันธารราฐ ราว พ.ศ. 663-705 มีลักษณะทางประติมาณวิทยาคล้ายกับรูปเคารพของชาวกรีก (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556, หน้า 3-4) โดยก่อนหน้านี้เป็นการสร้างรูปสัญลักษณ์ต่างๆ แทนพระพุทธรูปเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูป อาทิ สร้างรูปม้ามีฉัตรกางกั้นเป็นสัญลักษณ์แทนการเสด็จออกบวช สร้างรูปปลาลังก์และต้นโพธิ์เป็นสัญลักษณ์แทนการตรัสรู้ สร้างรูปธรรมจักรและกวางหมอบเป็นสัญลักษณ์แทนการแสดงปฐมเทศนา สร้างรูปพระสฤปเป็นสัญลักษณ์แทนการปรินิพพาน โดยที่ยังไม่ปรากฏรูปเคารพอย่างรูปคนหรือพระพุทธรูป และเมื่อสังคยานาพระไตรปิฎกแล้ว จึงส่งผลให้มีการเผยแพร่พุทธศาสนาออกนอกอินเดียไปสู่ภูมิภาคต่างๆ การเผยแพร่พุทธประวัติและพระธรรมคำสอนนอกจากมีลักษณะเป็นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังเผยแพร่ผ่านงานพุทธศิลป์ประเภทต่างๆ เช่น พระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนัง หรือเจดีย์ เป็นต้น สำหรับดินแดนสุวรรณภูมิ ความเจริญของพระพุทธศาสนาได้ส่งอิทธิพลต่อผู้คนในอาณาจักรต่างๆ เช่น ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี สุโขทัย และล้านนา เป็นต้นด้วยความศรัทธาในพระรัตนตรัยและความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธรูป เป็นเหตุให้มีการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ประเภทขึ้น ซึ่งนอกจากจะได้เผยแพร่แนวคิดที่มีต่อพระพุทธศาสนาด้วยผลงานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว และยังเป็นการน้อมนำให้ผู้สร้างสรรค์ศิลปกรรมและผู้ที่ได้รับชมได้ใกล้ชิดแนบแน่นกับวิถีแห่งพุทธศาสนายิ่งขึ้น

ชุมชนในล้านนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่มีความเชื่อในพระพุทธศาสนา ได้อาศัยพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางชีวิต มีความเชื่ออย่างแรงกล้าในเรื่องบุญและบาปตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ การทำบุญด้วยการให้ทาน การปฏิบัติศีล และการเจริญภาวนา ผลของการทำบุญนอกจากจะทำให้ผู้ที่ทำ ผู้ร่วมทำ เกิดความสุขแล้ว ยังเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองที่สำคัญอีกด้วย การได้สร้างบุญด้วยการร่วมกันสร้างงานพุทธศิลป์ประเภทให้กับวัดในชุมชนของตนเอง นอกจากจะเป็นการสั่งสมบุญ (ความสุข) ของแต่ละคนแล้ว ยังสามารถช่วยจรรโลงจิตใจของผู้คนให้มีสุข สงบ และเกิดปัญญาได้ (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, 2566, หน้า 18)

สำหรับในสถานการณ์สังคมในปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทำให้สภาพสังคมปรับเปลี่ยนไปจากเดิม ทำให้เศรษฐกิจของโลกชะลอตัว การค้าขายหยุดชะงัก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้คนทรุดโทรม มีผู้คนตกงานจำนวนมากสูญเสียรายได้ โดยเฉพาะคนยากจนที่มีอาชีพไม่มั่นคงทั้งยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขได้เกิดการขาดแคลนของสินค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ ทำให้สินค้าหลายอย่างมีราคาแพงขึ้นเกิดปัญหาการเก็งกำไร ส่งผลกระทบให้ผู้คนส่วนหนึ่งตัดสินใจอพยพโยกย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม (ชูลีกร ลิ่งไธสง และคณะ, 2563, หน้า 1)

การกลับภูมิลำเนาได้ส่งผลให้มีการรวมผู้คนในชุมชนดั้งเดิมอีกครั้ง ประกอบกับเมื่อ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาลดลง เพราะมีการควบคุมการแพร่ระบาดได้ระดับหนึ่งแล้ว ทีมวิจัยจึงได้เล็งเห็นโอกาสของการกลับมารวมกัน ของผู้คนในชุมชนนั้นว่าเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ที่สามารถใช้เป็นปัจจัยสำคัญในสร้างความสุขให้ คนในชุมชนผ่านการร่วมสร้างสรรค์งานพุทธ ศิลปกรรมด้วยกัน อย่างที่กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วว่า เนื่องจากชุมชนในล้านนาส่วนใหญ่เป็นชุมชนพุทธ ที่มีความเคารพนับถือในพระรัตนตรัย และเชื่อใน คำสอนพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบาป โดยบุญเป็น ความรู้สึกสุขในการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การที่ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมสร้างงานพุทธ ศิลปกรรมกับพระสงฆ์ที่ตนนับถือในชุมชน จึงนับ เป็นการสั่งสมบุญ หรือการสร้างความสุขได้อย่าง หนึ่ง เป็นการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับตนเองและ ชุมชนด้วยการร่วมสร้างงานพุทธศิลปกรรมในวัด ของชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิง เอกสาร (Documentary Research) โดยทำการ ศึกษาจาก คัมภีร์ไบเบิล ปิ๊บสา ตำนาน จารึก บันทึกร จดหมายเหตุ หนังสือ ตำรา เอกสารทาง วิชาการ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลขั้นพื้นฐานในส่วน ของ ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะล้านนา อันเป็น

ประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลภาคสนามและการ วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป 2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการสำรวจเพื่อบันทึกรายละเอียด ทางกายภาพของงานศิลปกรรมล้านนาจากพื้นที่ ศึกษา ใช้วิธีการสังเกต (Observation) โดยการ ศึกษาศาสนวัตถุสำคัญภายในชุมชน วัด โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ชุมชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาประวัติ ความเป็นมา คติความเชื่อ แนวคิด และวัฒนธรรม สำคัญของชุมชนต่างๆ จากนั้นจึงวิเคราะห์รูปแบบ ทางศิลปกรรมของศาสนวัตถุที่จะนำมาเป็นต้นแบบ ในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ และความรู้ที่ได้สู่การสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่ มีพื้นที่การวิจัยอยู่ใน จังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดลำปาง

กลุ่มประชากรและตัวอย่าง ประกอบด้วย ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้าน ดอยสุเทพ อำเภอเมือง ชุมชนวัดไร่เปิง อำเภอเมือง ชุมชนบ้านห้วยชมพู อำเภอแม่แตง ชุมชนบ้านป่า ตุ่มดอน อำเภอพร้าว ชุมชนในจังหวัดเชียงราย 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่ห่าง อำเภอเวียงป่าเป้า และชุมชนในจังหวัดลำปาง 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้าน สามขา โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนแต่ละ แหล่งดังนี้ เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการ ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่สำคัญเป็นชุมชน ที่มีพื้นฐานในการทำงานพุทธศิลปกรรม หรือเก็บ รักษางานพุทธศิลปกรรมอันสามารถนำมาใช้ เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์งานได้ ผู้คนในชุมชน คำนึงและมีความภูมิใจในการสร้างสรรค์งานพุทธ

ศิลปกรรม มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วม
สร้างความสุขผ่านการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม

เครื่องมือวิจัยใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ ได้แก่

1) แบบบันทึกทางกายภาพ อันเป็นแบบบันทึก
ข้อมูลด้านรูปแบบประติมากรรม วัสดุ ศิลปกรรม
ของพุทธศิลปกรรมภายในชุมชนต่างๆ 2) แบบ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล
ทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ วัฒนธรรม
ในชุมชน เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วย
การถามคำถามอย่างเป็นระบบเพื่อรวบรวมข้อมูลให้
สอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์แบบ
มีโครงสร้างประกอบด้วยคำถามคำถามตามลำดับ
ข้อที่กำหนดไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ
คำตอบของหลายๆ คนที่ตอบคำถามในชุดเดียวกัน
การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การเตรียมการก่อน
การเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ การทบทวนเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครื่องมือในการ
เก็บข้อมูลภาคสนาม การติดต่อประสานงานกับ
บุคคล หน่วยงานและสถานที่ต่างๆ ที่จะทำให้เก็บ
ข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนการทำหนังสือขอความ
อนุเคราะห์ เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม 2) การเก็บ
ข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research)
โดยทำการศึกษาจาก คัมภีร์ไบเบิล ปีสบา ตำนาน
จารึก บันทึก จดหมายเหตุ หนังสือ ตำรา เอกสาร
ทางวิชาการ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลขั้นพื้นฐานในส่วน
ของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะในชุมชนอัน
เป็นประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลภาคสนามและการ
วิเคราะห์ข้อมูล 3) การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field
Survey) เป็นการสำรวจเพื่อบันทึกรายละเอียดทาง

กายภาพของงานพุทธศิลปกรรมจากพื้นที่ศึกษา
ใช้วิธีการสังเกต (Observation) โดยการศึกษา
รูปแบบงานพุทธศิลปกรรมที่เก็บรักษาไว้ในวัด
โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์สถานในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บรวบรวม
ข้อมูลภาคเอกสาร และภาคสนามจากการบันทึก
การสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้รับ
ทั้งหมดมาประมวล และวิเคราะห์เนื้อหา (Content
analysis) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดย แบ่งออก
เป็น 2 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์รูปแบบพุทธศิลปกรรมใน
ชุมชนโดยการศึกษาข้อมูลภาคเอกสารและข้อมูล
ภาคสนาม นำมาวิเคราะห์ตีความ โดยใช้แนวคิด
จากหลักพุทธธรรม ทฤษฎีด้านประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำการวิเคราะห์โดยจำแนก
ออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ 1) วิเคราะห์ประวัติ
ความเป็นมา คติความเชื่อ แนวคิดการสร้างพุทธ
ศิลปกรรมในชุมชน 2) วิเคราะห์รูปแบบทาง
ศิลปกรรมของพุทธศิลปกรรมในชุมชน

เมื่อได้ข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม
แล้ว จึงเป็นกระบวนการคิดร่วมกันระหว่างนักวิจัย
กับชุมชนในการนำงานพุทธศิลปกรรมที่ปรากฏใน
ชุมชนมาสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ เพื่อยังประโยชน์ให้กับ
คนในชุมชนต่างๆ ได้แก่ การสร้างสรรค์ลวดลาย
เพื่อประดับฐานพระพุทธรูปของชุมชนบ้านสามขา
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง การสร้างเครื่องสักการะ
พระธาตุดอยสุเทพของคนในชุมชนดอยสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การสร้างสรรค์ลาย
คำและการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวในชุมชนลำปาง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การร่วมสร้างภาพ

พระบฏและสืบสานประเพณีตั้งธรรมหลวง วัดธาราพิทยชัยประดิษฐ์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนป่าตุ่มดอน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนาตลาดเครื่องเคลือบเวียงกาหลงเพื่อนำไปประดับเจดีย์ในชุมชนแม่हांตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

4. สรุปผลการวิจัย

โครงการย่อยที่ 1 การสร้างสรรค์ลวดลายประดับฐานพระพุทธรูปโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง การออกแบบในโครงการ ได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ของชุมชนบ้านสามขา ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านสังคม ประเพณี ปัจจัยด้านชาติพันธุ์วรรณนา และปัจจัยด้านเทคโนโลยี โดยได้ออกแบบลวดลายประดับฐานพระพุทธรูปเป็นรูปดอกบัว ในลักษณะงานโลหะวิทยา นับเป็นการบูรณาการวัสดุสมัยใหม่ให้เข้ากับงานพุทธศิลป์ดั้งเดิม ลายบัวประดับฐานพระพุทธรูปนี้สะท้อนการอุมุขหรือรองรับพระพุทธศาสนาของสังคมชุมชน และการเลือกใช้โลหะสแตนเลสเพื่อความแข็งแรงทนทานสวยงาม สะท้อนถึงสภาพปัญหาที่เคยปรากฏในศาสนวัตถุของวัดในอดีต และยังเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางพุทธศิลป์ที่มีความทนทานและไม่ต้องดูแลรักษา ทำให้สังคมชุมชนรู้สึกได้ถึงได้สร้างสรรค์สิ่งที่เหมาะสมดีงามไว้กับพระพุทธศาสนา

โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความสุขให้กับคนในชุมชนดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยการร่วมกันสร้างเครื่องสักการะล้านนา โครงการนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้งานพุทธศิลป์กรรม คือ เครื่องสักการะที่คนในชุมชนคุ้นเคย แต่ขาดการสืบสาน มาสร้างสรรค์ใหม่เพื่อใช้ในการบูชาพระธาตุดอยสุเทพร่วมกัน ทั้งบริบทของชุมชนยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเชียงใหม่ การสร้างสรรค์เครื่องสักการะในครั้งนี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นสินค้าจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่ศรัทธาในพระธาตุดอยสุเทพได้ เครื่องสักการะล้านนาประกอบด้วย สุ่มดอก หมากสุ่ม หมากเบ็ง ต้นผึ้ง และต้นเทียน มีวัตถุประสงค์เพื่อการบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ หรืออาจใช้คารวะบุคคลผู้มียศศักดิ์ ครูบา อาจารย์ และผู้ที่ตนนับถือก็ได้ สำหรับการสร้างสรรค์ในครั้งนี้ได้เลือกสร้างสุ่มดอกที่มีโครงสร้างประกอบด้วยโครงไม้แบบโปร่ง ลักษณะเป็นซุ้มโค้งรูปดอกบัวตั้งบนฐานบัว ภายในที่โล่งเพื่อการตกแต่งด้วยดอกไม้ การทำงานเริ่มตั้งแต่การเตรียมวัสดุที่ประณีต การออกแบบร่วมกัน การวางลวดลายบนเครื่องสักการะ นำไปสู่การขึ้นรูปและการตกแต่งเครื่องสักการะจากดอกไม้ที่ทำได้ง่ายในจากท้องถิ่น ออกดอกตามฤดูกาล

โครงการย่อยที่ 3 การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านไร่เปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้จัดให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านไร่เปิงในงานพุทธศิลป์ประยุกต์ สำหรับผู้นำชุมชน เช่น การปั้นลายคำล้านนา การทำภาชนะใส่ของเพื่อบูชาในพระพุทธศาสนาด้วยใบตอง ใบไม้ต่างๆ และการทำเครื่อง

สักการะในลานนา เป็นต้น ในขั้นตอนนี้เป็นการ
 สรุปองค์ความรู้ของกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 ในชุมชน ชุมชนจะได้เรียนรู้การจัดกิจกรรมร่วมกัน
 โดยกิจกรรมข้างต้น ได้นำไปสู่การพัฒนาการตลาด
 เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่ำเปิงมีส่วนร่วม
 ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนสามารถปรับกระบวนการ
 ทำงานของชุมชนให้มีแนวคิดทางการตลาดที่เหมา
 สม สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว และ
 การทำงานร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็น
 พันธมิตรทางการตลาดมากขึ้น เป็นการยกระดับ
 ภูมิปัญญาพื้นถิ่น (Innovation from Local
 Wisdom) นอกจากนี้ทางคณะวิจัยได้ทำการเผย
 แพร่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานที่ได้จากงาน
 วิจัยสู่สาธารณชนในด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ผล
 งานด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงบูรธรรมใช้สอยได้ และ
 เพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้ ตามสื่อต่างๆ ดังนี้ 1)
 เพจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตเชียงใหม่ 2) เพจข่าวสารเมืองเชียงใหม่
 ไทเกอร์นิวส์ออนไลน์ 3) เพจข่าวเชียงใหม่นิวส์
 ออนไลน์ โครงการนี้ จึงเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญา
 ดั้งเดิมสู่นวัตกรรมจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ
 ด้านวิถีชีวิต หรือด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้
 มาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ด้านเทคโนโลยี
 เพื่อต่อยอดให้เกิดสิ่งใหม่ในสังคมควบคู่กับรักษา
 เอกลักษณ์อย่างยั่งยืน

โครงการย่อยที่ 4 การส่งเสริมกิจกรรม
พุทธศิลป์กรมบำบัด ด้วยการแสดงภาพพระบฏ
และสืบสานประเพณีตั้งธรรมหลวง วัดธาราทิพย์
ชัยประดิษฐ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ได้เลือกใช้งานพุทธศิลป์กรมบำบัดหลายคำใน

การสร้างสรรคภาพพระบฏ โดยมีการปรับเปลี่ยนวัสดุในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับผู้คนในยุคปัจจุบัน ในการฝึกปฏิบัติการส่งเสริมกิจกรรมกิจกรรมพุทธศิลปกรรมบำบัด: จิตรกรรมภาพพระบฏจากเวสสันดรชาดก ให้แก่พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มตัวแทนชาวบ้านในชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ/ท้องถิ่น และกลุ่มศิลปิน เยาวชน นิสิต นักศึกษา และสถาบันการศึกษาทางศิลปะ ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ วัดธาราธิพียชัยประดิษฐ์ และมหาวิทยาลัยเครือข่าย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ร่วมกันจัดกิจกรรมโครงการประกวดวาดภาพในหัวข้อเรื่อง “จิตรศิลป์ เทิดไท้องค์ภูมิทร์ปิ่นสยาม ครั้งที่ 1” ณ วัดธาราธิพียชัยประดิษฐ์ หมู่บ้านห้วยชมพู ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2565 และมีการการสรุปองค์ความรู้ในวันที่ 26 มีนาคม 2566 ก่อนนำไปสร้างสรรคจริงโดยพระนิสิตในหลักสูตรพุทธศิลปกรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นลวดลายประดับบานประตูไม้ 2 บาน และบานหน้าต่างไม้ 12 บาน ที่พระอุโบสถ วัดบ้านปิง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้จัดกิจกรรมสืบสานประเพณีตั้งธรรมหลวง โดยจัดให้มีเวทีวิชาการเรื่อง “การวิจัยพุทธศิลปกรรม: การจัดการ

ความรู้สู่ชุมชน เทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และครบรอบ 39 ปี มจร วิทยาเขตเชียงใหม่” โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในวันเสาร์ ที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2566 เวลา 08.30-16.00 น. ณ วัดธาราธิพยชัยประดิษฐ์ ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีข้าราชการ ผู้แทนหน่วยงานองค์กร คณะกรรมการ วิทยากร นิสิต นักศึกษาและประชาชน ทำพิธีวางพานพุ่มและถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยมี นายชัยณรงค์ นันตาสาย นายอำเภอแม่แตง เป็นประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และถวายธูปเทียนแพ (เปิดกรวยกระทงดอกไม้) หน้าพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในกิจกรรมมีการแสดงธรรมเทศนามหาชาติเวสสันดรชาดกกัณฑ์มัทรี โดย พระไกรสร กิตติเวที วัดท่าไคร้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

โครงการที่ 5 การสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนป่าตุ่มดอน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การมีส่วนร่วมในงานวิจัยของคนในชุมชน คือ จุดเด่นของงานวิจัยนี้ เริ่มจากที่ประชาชนในชุมชนได้คัดเลือกตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้ที่วัดป่าตุ่มดอน ตัวแทนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวัดป่าตุ่มดอนและส่งเสริมพระพุทธศาสนาในชุมชนได้ เป็นการมีส่วนร่วมทางสังคมทั้งด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งจะทำให้

เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม ทุกคนในชุมชนมีอิสระในการเลือกที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม และตัวแทนที่เข้าร่วมนี้ได้เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ทั้งมีสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการคิด การแสดงออก และการสร้างสรรค์ และพระพุทธรูปที่จะร่วมกันสร้างสรรค์ก็ได้มีขั้นตอนที่ยั่งยืน ชัดเจน ทำให้ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ โดยแบ่งเป็น 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) การบอกเล่าโครงการเพื่อทำความเข้าใจกับคนในชุมชนเกี่ยวกับการร่วมกันสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้ และเพื่อมอบหมายงานให้กับผู้เข้าร่วมในการคัดเลือกตัวแทนของชุมชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม 2) การคัดเลือกและออกแบบงานพุทธศิลป์กรรม เพื่อคัดเลือกพระพุทธรูปดอกไม้สำหรับการออกแบบและออกแบบพระพุทธรูปดอกไม้ จากพระพุทธรูปดอกไม้ที่วัดป่าตุ่มดอน จำนวน 33 องค์ และพระพุทธรูปดอกไม้ที่วัดสันขาง จำนวน 17 องค์ 3) การสร้างสรรค์ต้นแบบ ด้วยการปั้นต้นแบบตามแบบร่าง การทำแม่พิมพ์ยางซิลิโคน และการทดลองหล่อต้นแบบ 4) ร่วมกันเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้ เพื่อให้แกนนำชุมชนจำนวน 20 คน ได้ทดลองร่วมสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้ ใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ โดยในขั้นตอนสุดท้าย คนที่เข้าร่วมโครงการทุกคนจะได้รับพระพุทธรูปดอกไม้คนละ 1 องค์ และแม่พิมพ์ยางซิลิโคนที่ใช้หล่อในครั้งนี้ก็จะมอบไว้ให้กับวัดป่าตุ่มดอน ภายหลังจากที่แกนนำในชุมชนได้ช่วยกันสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้แล้ว จึงมีการเสนอให้ทำพระพุทธรูปดอกไม้จากแม่พิมพ์ในครั้งนี้เพิ่มเติมอีก 108 องค์ เพื่อประดับที่คานและเสาของวิหาร โดยความร่วมมือ

มีระหว่างวัดกับชาวบ้านช่วยกันสร้างสรรค์พระพุทธรูป จากนั้นจึงให้คนในหมู่บ้านรวมถึงหมู่บ้านใกล้เคียงเช่าบูชา เพื่อนำเงินที่ได้ไปพัฒนาวัดต่อไป 5) การร่วมกันถวายพระพุทธรูปดอกไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันถวายพระพุทธรูปดอกไม้ไว้กับวัดป่าตุ่มดอน วัดสันขวาง วัดหนองปลามัน และวัดป่าอาจารย์มัน ภูริทัตโต ทั้งนี้จากการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับโครงการสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้นี้ พบว่า ข้อดีของโครงการ 1) ช่วยให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี 2) เพิ่มแนวทางในการตกแต่งเสาและคานวิหารด้วยพระพุทธรูปดอกไม้ 3) ได้พระพุทธรูปดอกไม้ที่ตนสร้าง 4) ได้บุญกุศล 5) ได้เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัดต่างๆ สำหรับข้อดีของโครงการนี้ คือ 1) คนในชุมชนมีระยะเวลาในการสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้น้อยเกินไป 2) บุญจากการได้สร้างและถวายพระพุทธรูปเป็นบุญใหญ่ ควรบอกกล่าวคนในชุมชนให้มากกว่านี้ 3) ควรให้เด็ก เยาวชน เข้าร่วมเป็นแกนนำด้วย 4) การจัดพิธีแห่พระพุทธรูปไปถวายตามวัดต่างๆ ควรให้ยิ่งใหญ่กว่านี้

โครงการที่ 6 การพัฒนาลวดลายเวียงกาหลงไปใช้ในการสร้างเจดีย์ในชุมชนแม่ห่าง ต.เวียงกาหลง อําเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างพระธาตุนั้น เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้ความเชื่อ และความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และความรู้สึกเป็น คนในชุมชนเดียวกัน หากจะอธิบายให้เห็นภาพมากขึ้น ก็จะทำให้เห็นว่าในกระบวนการสร้างพระเจดีย์ของวัดบ้านแม่ห่างนั้น ทำให้คนแต่ละกลุ่มมี

ปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นภายใต้กิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้คนชุมชนมีพื้นที่ในการเรียนรู้หลักธรรมภายในวัด เช่น การได้ฟังเทศนาของพระสงฆ์ก่อนการประชุมทุกครั้ง และการสนทนากันเองระหว่างคนในชุมชน จนก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ที่ดีตั้งรูปภาพสามเหลี่ยมตามที่กล่าวมาข้างต้นและรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดีนั้นจะทำให้คนในชุมชนมีความสุข มีความมั่นคง และรู้สึกปลอดภัย ดังจะเห็นว่า แม้มีพื้นที่ใหญ่ที่เป็นคนนอกชุมชน เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันก็จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคนอื่น แต่ถือว่าเป็นชุมชนเดียวกันจนมีการก่อตั้งหมวดหนึ่งขึ้นมา กล่าวได้ว่าชาวบ้านแม่ห่างให้การยอมรับในความแตกต่าง และอยู่ด้วยกันอย่างไม่วางสงสัย เพราะมองว่าทุกฝ่ายต่างก็เป็นพุทธศาสนิกชนด้วยกัน สิ่งนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้หลักธรรมจากการได้เข้ามาก่อสร้างพระธาตุร่วมกัน

สำหรับการใช้ลวดลายเวียงกาหลงในการประดับเจดีย์ ทำให้เกิดมูลค่าต่อจิตใจของชาวบ้านในชุมชน และเกิดการอนุรักษ์สืบสานต่อไปในอนาคต โดยลวดลายเวียงกาหลงเป็นลวดลายที่ชาวบ้านในชุมชนเคารพนับถือ การจะนำลวดลายไปใช้นั้นก็ต้องมีความเหมาะสม ไม่นำลวดลายไปใส่ในที่ไม้อันควร อย่างไรก็ตามลวดลายเหล่านี้กลับมีเพียงกลุ่มผู้สูงอายุ และคนที่ประกอบอาชีพในการเขียนลวดลายเท่านั้นที่เห็นความสำคัญ แต่ในเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่กลับไม่รู้สึกรู้สึกภาคภูมิใจ และหวงแหนต่อลวดลายเวียงกาหลงที่อยู่ในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า รูปแบบในการนำไปสืบทอดอย่างหนึ่งที่ชุมชนพยายามทำก็คือ การเชื่อมโยงลวดลายเวียง

กาหลงกับพระพุทธศาสนา และให้เป็นเรื่องราวเดียวกัน เพื่ออธิบายให้เห็นว่าลวดลายดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา เช่น การอธิบายว่ารูปสัตว์ต่างๆที่อยู่ในลวดลายเวียงกาหลง เป็นสัตว์ที่อยู่ในยุคขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นการที่คนเราได้มากราบไหว้ และบูชา จึงเชื่อว่า ส่งผลให้คนมีอายุยืนมากขึ้น

การสืบทอดลวดลายเวียงกาหลงที่ชุมชนได้ออกแบบไว้ก็คือ การนำลวดลายเวียงกาหลงไปติดตั้งรอบๆ พระเจดีย์ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ต้องการให้คนรุ่นลูกรุ่นหลานเมื่อได้เข้ามากราบไหว้ในตัวพระเจดีย์จะได้เห็นลวดลาย และซึมซับในลวดลายเวียงกาหลงดังกล่าว นอกจากนี้ในอนาคตทางวัดและชุมชนยังมีแผนในการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบๆ พระเจดีย์เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่จะเข้ามาศึกษาดูงาน หรือกระทั่งคนนอกชุมชนเข้ามาศึกษาดูงานบ่อยครั้ง ก็จะใช้สถานที่แห่งนี้ในการอธิบายสืบทอดเรื่องราวของลวดลายเวียงกาหลงให้ทุกคนได้เข้าใจ และอนุรักษ์หวงแหนในเอกลักษณ์ชุมชนแห่งนี้

5. อภิปรายผลการวิจัย

การใช้งานโลหะวิทยาเข้ามาเป็นวัสดุหลักในการสร้างสรรค์งาน เป็นจุดเด่นของโครงการย่อยที่ 1 การสร้างสรรค์ลวดลายประดับฐานพระพุทธรูปโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

การเลือกใช้วัสดุร่วมสมัยนี้ เป็นไปตามทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural

Progress Theory) ที่เชื่อว่าการนำเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น แสดงออกมาในลักษณะทางภาษาพูด หรือการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบอื่นๆ เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุดและถูกนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมแบบแผนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของส่วนรวมหรือส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามในการประสบความสำเร็จของการสร้างงานพุทธศิลปกรรมของล้านนายุคทองนั้น นอกจากจะเกิดจากองค์ประกอบด้านอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนการสร้างแล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ช่างผู้สร้างงานนั้น ต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการสร้าง เป็นทั้งนักวิชาการ เป็นปราชญ์ ผู้รู้ รวมทั้งเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด และเป็นผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตลอดจนปฏิบัติตามพิธีกรรมการสร้างอย่างถูกต้อง จะส่งผลให้งานพุทธศิลปกรรมนั้นๆ จะบังเกิดพุทธานุภาพ อันบริบูรณ์ และเกิดเป็นศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา ที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้องและก่อให้เกิดความสำเร็จทุกประการทั้งด้านความงดงาม และความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญอย่างยิ่งของการสร้างพุทธศิลปกรรม โดยการสร้างงานพุทธศิลป์ใดๆ ก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดต้นแบบในการนำไปสร้างสรรค์ ซึ่งความสำคัญคือการนำต้นแบบที่ถูกต้องและมีลักษณะของความสมบูรณ์แบบที่สุดนำไปเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน ซึ่งพุทธศิลป์ของล้านนาคือแบบอย่างหนึ่งของความสมบูรณ์ดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปใช้อย่างเป็น

รูปธรรมการเลือกนํางานพุทธศิลปกรรมที่เคยมีในท้องถิ่นกลับมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เป็นจุดเด่นของโครงการย่อยที่ 2 การสร้างความสุขให้กับคนในชุมชนดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการร่วมกันสร้างเครื่องสักการะล้านนา

เครื่องสักการะและเครื่องประกอบพิธีในพุทธศาสนา ถือเป็นของสูงและของศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นสิ่งเคารพบูชาสูงสุดทำให้เกิดการสร้างสรรครูปแบบของเครื่องสักการะและเครื่องประกอบพิธี ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ การถวายเครื่องสักการะเช่นนี้ถือเป็นการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของเรียกว่าอามิสบูชา ทั้งนี้พบว่ารูปแบบการจัดวางทางพุทธศิลปกรรมเครื่องบูชาและลายที่ประดิษฐ์ขึ้นของคนในชุมชน เกิดจากการใช้ธรรมชาติมาเป็นแรงบันดาลใจ โดยดัดแปลงธรรมชาติให้เป็นลวดลายใหม่อย่างสวยงาม การที่ชุมชนได้นำเครื่องสักการะที่ตนสร้างขึ้นไปถวายองค์พระธาตุดอยสุเทพ เป็นการสร้างความสุขให้กับคนในชุมชนดอยสุเทพ ความสุขที่เกิดจากความศรัทธาในองค์พระบรมธาตุดอยสุเทพอันเป็นหลักบ้านขวัญเมืองมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน เพราะชุมชนได้เรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิจะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม

ก่อก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับการปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมากขึ้น

เนื่องจากชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นชุมชนพุทธ มีความเคารพนับถือในพระรัตนตรัย และเชื่อในคำสอนพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบาป โดยบุญเป็นความรู้สึกสุขในการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การที่ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมสร้างงานพุทธศิลปกรรมกับพระสงฆ์ในวัด จึงนับเป็นการสั่งสมบุญอย่างหนึ่ง คือ เป็น การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชนด้วยการร่วมสร้างงานพุทธศิลปกรรมในวัดของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายรวมถึงการนำพุทธศิลปกรรมเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจผ่านตลาดได้นี้ เป็นความโดดเด่นของโครงการย่อยที่ 3 การสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมเชิงอนุรักษ์ และเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านไร่เปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในการอนุรักษ์เพื่อนํามาสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน ได้สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อบูชาในประเพณีล้านนา ประกอบกับคนในชุมชนมีทักษะในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนสามารถให้ข้อมูลในการวิจัยได้อย่างถูกต้องและแจ่มแจ้ง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และสามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้ โดยมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนบ้านไร่เปิงในงานพุทธศิลป์ประยุกต์ สำหรับผู้นำชุมชน และการ

พัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรำเปิงแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในด้านการตลาดนั้น ต้องอาศัยการทำความเข้าใจตลาดตั้งแต่เริ่มต้น ในกระบวนการค้นหา ความต้องการในการฝึกอบรมการตลาด เพื่อสร้างหลักสูตรให้มีความน่าสนใจและเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ จากกระบวนการวิจัยจนได้หัวข้อที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ตลาด ความรู้และทักษะที่มีความจำเป็น การนำแนวคิดการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบเชิงพาณิชย์ ที่ชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจในการบริหารจัดการร่วมกัน จะทำให้การเข้าถึงตลาดท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างความมั่นใจในการใช้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการวางรูปแบบการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์โดยชุมชนรำเปิงเป็นจุดศูนย์กลาง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่พร้อมดำเนินการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว ควรมีส่วนประกอบหลัก ดังนี้ มีจุดสนใจ มีจุดหมาย สามารถเข้าถึงได้ สิ่งปลูกสร้างพื้นฐาน ความสะอาดสวยงาม

กิจกรรมที่มีการทดลองสร้างสรรค์จากองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้งานได้จริง คือ จุดเด่นของโครงการวิจัยย่อยที่ 4 การส่งเสริมกิจกรรมพุทธศิลป์กรรมบำบัด ด้วยการแสดงภาพพระพุทธรูปและสืบสานประเพณีตั้งธรรมหลวง วัดธาราพิทยชัยประดิษฐ์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การนำองค์ความรู้จากการทดลองไปใช้งานจริง เป็นการสร้างความเชื่อมั่นอย่างหนึ่งให้กับผู้สร้างสรรค์ผลงาน ทั้งยังมีผลดีต่อวัดบ้านปิงอันเป็นสถานที่สร้างสรรค์งาน ที่ได้งานลายคำ

ประดับอุโบสถ ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของชาวบ้านในชุมชนนั้นได้ ทั้งการจัดให้มีการเทศน์มหาชาติ ก็เป็นการรวมใจของคณะศรัทธาที่มีหลากหลายกลุ่ม ทั้งคนในชุมชน กลุ่มผู้ปกครอง ข้าราชการ นิสิตนักศึกษา ศิลปะ สถาบันการศึกษา รวมถึงพระสงฆ์ ทั้งโครงการนี้ยังเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนเป็นจุดเด่นของโครงการย่อยที่ 5 การสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนป่าตุ่มดอน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

พระพุทธรูปดอกไม้ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากงานวิจัยครั้งนี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ตั้งแต่เริ่มต้นคัดเลือกแบบจนกระทั่งรวมกันไปถวายพระพุทธรูปที่สร้างสรรค์แล้วให้กับวัดในชุมชนของตนและใกล้เคียง จึงเป็นการวิจัยที่เน้นให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการทำงานนั้น และเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม คือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

หากวิเคราะห์ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดของโคเฮน และอัทฮอฟพบว่า ในกระบวนการที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (1) ในส่วนของการค้นหาความต้องการที่แท้จริง การที่ผู้วิจัยได้เลือกไปก่อนว่าจะสร้างสรรค์พระพุทธรูปดอกไม้ เพราะเห็นว่าในชุมชนมีพระพุทธรูปดอกไม้เก็บรักษาไว้อย่างหนึ่ง

ทำให้ขั้นตอนนี้ไม่ปรากฏ (2) การมีส่วนร่วมในชั้นเตรียมการ ได้แก่ การที่ชุมชนร่วมกันบอกต่อโครงการ และหาโอกาสในการเข้าร่วมโครงการด้วยการเก็บดอกไม้ ตากแห้ง และนำมาเข้าร่วมโครงการ (3) การมีส่วนร่วมในชั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ ได้แก่ การที่ให้ชุมชนสมัครใจเป็นแกนนำในการสร้างสรรค์พระพุทธรูป (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (1) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ทุกคนช่วยกันเก็บดอกไม้ นำมาตากแดดให้แห้งด้วยความเต็มใจก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันของคนในชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน ได้แก่ การที่คนในชุมชนร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการสร้างสรรค์ ภายหลังจากที่ได้เรียนรู้การทำงานแล้วทั้งการกำหนดวัด เตรียมการ การประสานงานกับวัดที่จะไปถวายพระพุทธรูป (3) การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการอย่างเต็มที่ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิ์ในการเข้าร่วมโครงการอย่างเป็นอิสระ ไม่มีการบังคับให้เข้าร่วมหรือทำกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ (3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (1) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ ได้แก่ การที่แกนนำที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับพระพุทธรูปดอกไม้ และวัดป่าต๋มตอนได้รับพิมพ์ยางซิลิโคน (2) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม ได้แก่ การเกิดความสามัคคี การได้ร่วมสร้างบุญกุศลจากการร่วมถวายพระพุทธรูปด้วยกัน การได้เชื่อมสัมพันธ์ภาพระหว่างวัดต่างๆ ในชุมชน (3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล ได้แก่ แกนนำที่เข้าร่วมโครงการเกิดความปิติ ภายหลังจากที่ได้ร่วมกันถวายพระพุท

รูป เป็นการก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ความมั่นใจว่าตนจะได้รับอานิสงส์จากการถวายพระพุทธรูปดอกไม้ โดยไม่ตกไปสู่อบายภูมิอย่างแน่นอน (4) การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล ได้แก่ การได้สนทนาลงข้อดีข้อเสียของโครงการในช่วงพักรับประทานอาหารที่สำนักสงฆ์หลวงปู่มน เป็นการมีส่วนร่วมในการประเมิณผล เพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม คือจุดเด่นของโครงการย่อยที่ 6 การพัฒนาลวดลายเวียงกาหลงไปใช้ในการสร้างเจดีย์ในชุมชนแม่ท่างตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนมีความเปราะบางมากขึ้น คนเข้าวัดน้อยลง การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดและชุมชนก็น้อยลง ทำให้วัดและชุมชนไม่มีอิทธิพลต่อกัน ตรงกันข้ามในแง่ของการพึ่งพาเศรษฐกิจวัดก็มีการแสวงหาทรัพยากรจากคนนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ คนในชุมชนเป็นเพียงผู้ที่เข้ามาทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมเท่านั้น การพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในชุมชนเพื่อพัฒนาวัดน้อยลงจะเห็นได้ว่าหลายวัดมีการแสวงหาทรัพยากรจากคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจนอกชุมชนส่วนใหญ่ในการนำมาสร้างถาวรวัตถุ และบูรณะสิ่งต่างๆ ภายในวัด ด้วยปัจจัยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกความเป็นเจ้าในการรักษา เกิดความภาคภูมิใจในวัดชุมชนของตนเอง ดังจะเห็นว่าหลายวัดถูกผูกขาดไว้ที่เจ้าอาวาสเพียงอย่างเดียว จนกระทั่งหลายชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนวัดแต่

อย่าง วัดที่มีความเจริญและมีคนต่างถิ่นเข้ามาสนับสนุนจำนวนมาก เป็นวัดที่มีชื่อเสียงหรือเป็นวัดท่องเที่ยวก็ดี วัดกลายเป็นองค์กรที่มีอำนาจเหนือชุมชน ไม่สามารถเข้ากำกับ ควบคุม สนับสนุนกิจกรรมของวัด หรือแม้กระทั่งการสอดส่องพฤติกรรมของพระสงฆ์ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ชาวบ้านก็จะไม่กล้าเสนอแนะ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ วัดที่มีลักษณะเช่นนี้จึงกลายเป็นวัดเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงอำนาจจากศูนย์กลาง เช่น วัดที่มีผู้บริหารระดับประเทศ มีตำแหน่งในองค์กรต่างๆ เข้ามาทำบุญ และอุปถัมภ์จะทำให้วัดนั้นกลายเป็นวัดที่ทุกคนรู้จักกว้างขวาง จนบทบาทของชาวบ้านและชุมชนหายไป ดังจะเห็นชุมชนบ้านแม่ห่างมีประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีความศรัทธาเข้ามาทำบุญที่วัดอย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าพิธีกรรม ความเชื่อบางอย่างแตกต่างจากคนในชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสก็ปรับไปตามรูปแบบที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชากรที่ย้ายมาอยู่ใหม่กับชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนดั้งเดิม ด้วยการให้กลุ่มชาติพันธุ์และชาวบ้านได้เข้ามาทำบุญกันคนละช่วง ในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานเช่นนี้ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันแต่อย่างไรก็ตามหากเจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการ และเข้าใจความซับซ้อนของชุมชนก็จะสามารถจัดการปัญหาได้ การเคลื่อนย้ายประชากรส่วนหนึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของวัด การที่ชุมชนมีกระบวนการร่วมสร้างเจดีย์ที่บ้านแม่ห่างและเลือกใช้ลวดลายเครื่องเคลือบในการประดับเจดีย์ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสร้างความสุขให้คนในชุมชนได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
รูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับแนวคิดศิลปะอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายมากขึ้น

1.2 พัฒนาหลักสูตรและฝึกอบรม
การสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพได้

1.3 ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
นำองค์ความรู้ของการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็อยู่ที่ดีของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 การนำผลการวิจัยไปใช้ในการ
พัฒนาหลักสูตรพุทธศิลปกรรมสร้างสรรค์ โดยนำงานพุทธศิลปกรรมมาเป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้มีการสำรวจและเข้าใจตนเองมากขึ้น

2.2 การนำผลการวิจัยไปใช้ในการ
พัฒนางานพุทธศิลปกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้งานพุทธศิลปกรรมเป็นสื่อ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนารูปแบบอารมณ์ สังคม และสติปัญญาตามแนวพุทธศาสนา

2.3 การนำผลการวิจัยไปใช้ในการ
พัฒนางานพุทธศิลปกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้งานพุทธศิลปกรรมเป็นสื่อ เพื่อช่วยให้มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และค้นพบศักยภาพของตนเอง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมผู้เข้าร่วมวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น เช่น เด็ก เยาวชน รวมถึงผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า ผู้มีความเครียดสูง ผู้มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นต้น

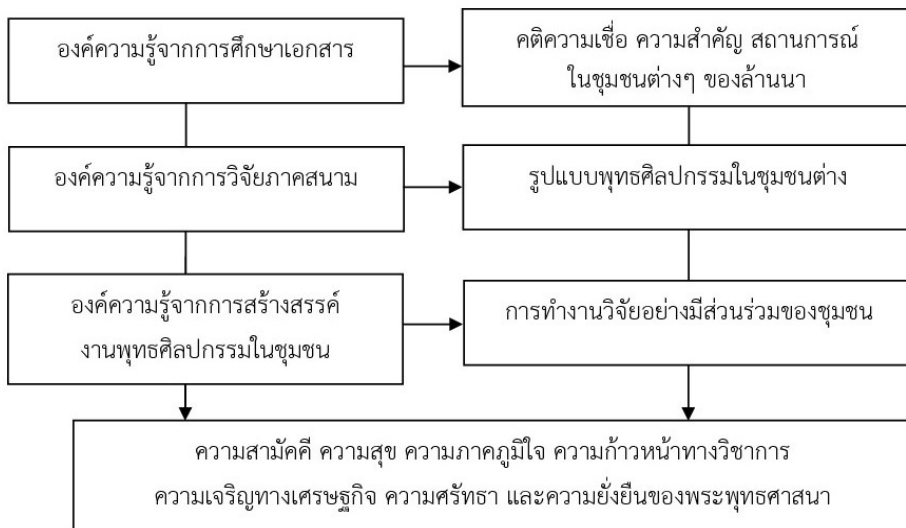
3.2 ควรศึกษาถึงผลกระทบของการใช้งานพุทธศิลปกรรมกับการรักษาสุขภาพจิต และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมวิจัย

3.3 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการใช้งานพุทธศิลปกรรมกับการรักษาสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมวิจัย เช่น เทคนิคทางศิลปะที่ใช้ รูปแบบของจิตรกรรมภาพพระพุทธรูป สภาพแวดล้อมในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นองค์ความรู้

รู้จากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ คติ ความเชื่อ ความสำคัญ สถานการณ์ในชุมชน องค์ความรู้จากการวิจัยภาคสนาม เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบพุทธศิลปกรรมต่างๆ ในล้านนา และการบูรณาการงานพุทธศิลปกรรมสู่ชุมชนทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนหลายด้าน เช่น ความสามัคคี ความสุข ความภาคภูมิใจ ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความเจริญทางเศรษฐกิจ ความศรัทธา และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา เป็นต้น ทั้งการบูรณาการกับชุมชนต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อให้ชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของงานพุทธศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยการออกแบบงานพุทธศิลปกรรมในชุมชนนั้น ควรต้องใช้งานพุทธศิลปกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมในชุมชน อาจเป็นงานที่คนในชุมชนคุ้นเคย เป็นงานที่เคยมีอยู่แต่ขาดการสืบทอด และเป็นงานที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชูลีกร ลิงไธสง และคณะ. (2563). *การศึกษาผลกระทบภายหลังการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของบุคลากรสถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กลุ่มงานพัฒนาวิจัย นวัตกรรมและความรอบรู้ด้านสุขภาพสถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). *พระพุทธรูปในประเทศไทย รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี. (2563). *วิหารกลุ่มชาติพันธุ์ไตในล้านนา: การสร้างสรรค์เส้นทางและรูปแบบการ ท่องเที่ยวใหม่*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2566). *พุทธศิลป์ล้านนา: รูปแบบ แนวคิด และการวิเคราะห์*. เชียงใหม่: สแกนเนอร์.

การพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอลื้อชะง่า ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง
ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*

Identity Development of Lue Khaja Woven Fabric Patterns
at Ban Mae Loi Luang Community, Sri Don Chai Sub-district,
Thoeng District, Chiang Rai Province

นรงค์ เจนใจ

Narong Jenjai

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: narongjenjai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอลื้อชะง่า ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มทอผ้า ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวการสนทนากลุ่ม แบบสังเกต และแบบประเมินลวดลายเอกลักษณ์และผ้าทอต้นแบบ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการหาค่าความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสรุปประเด็นสำคัญการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนแม่ลอยหลวง หรือชุมชนลื้อชะง่า ที่เป็นคำเรียกขานตนเองของคนในชุมชนที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ไทยวนและชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับผ้าฝ้ายทั้งด้านเครื่องนุ่งห่ม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม คนในชุมชนมีทักษะและภูมิปัญญาในการทอผ้าฝ้ายที่มีลวดลายเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนนี้มาอย่างยาวนาน การพัฒนาลวดลายที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของผ้าทอในชุมชนนี้โดยได้นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการเก็บข้อมูลร่วมกับชุมชนทำให้ได้ตกลงร่วมกันในการนำดอกฝ้ายมาพัฒนาเป็นลวดลายเอกลักษณ์ตามแนวคิดวิถีวัฒนธรรมฝ้าย นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาสำคัญในการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มได้แก่ปัญหาด้านสายตาเพราะสมาชิกทั้งหมดอยู่ในวัย

*ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 ธันวาคม 2566

ผู้สูงอายุ จึงมีการพัฒนาเทคนิคการทอแบบยกเขาแทนการใช้เทคนิคการจก เพื่ออำนวยความสะดวกของสมาชิกกลุ่มทอผ้าที่เป็นผู้สูงอายุ สำหรับการประเมินลวดลายเอกลักษณ์ที่พัฒนาขึ้นและคุณภาพผ้าทอต้นแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ลวดลายผ้าทอ; เอกลักษณ์; วิถีชีวิต

Abstract

This participatory action research was for developing a community identity for Lue Khaja woven fabric patterns at Ban Mae Loi Luang Community, Sri Don Chai Sub-district, Thoeng District, Chiang Rai Province. Data were collected from 30 key informants including the weaving group members, community leaders, weaving experts, and representatives from government and private sectors. The research instruments were in-depth interviews, group discussions, observations, and evaluation form for the different fabric patterns and model. The quantitative data were analyzed for standard deviation and mean. For the qualitative data, content analysis techniques and data classification were used.

The results showed that: Ban Mae Loi Luang Community or the Lue Khaja community are names used to call the people in the community whose culture is mixed between Tai Yuan and Tai Lue ethnic groups. Their lifestyles are guided by their use of cotton clothing, local beliefs, traditions, and rituals. Their community has developed their own unique skills and local wisdom for cotton weaving for a long time. As a result of this participatory action research, the community agreed to use the cotton flowers as the model design for representing their unique identity when producing fabrics using their traditional methods. In addition, it was found that the working group of elderly folks had a difficult time weaving because of visual difficulties and therefore the “Yok Khao technique” was substituted to replace “Jok technique” to make the working process easier for them. In terms of evaluating the satisfaction of the selected model design, the results showed a highest satisfaction level. This result helped to confirm the suitability of design and therefore a useful indicator for future development of cultural woven fabrics in this community.

Keywords: fabric patterns; identity; lifestyle

1. บทนำ

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน พบว่าดินแดนซึ่งเป็นราชอาณาจักรไทยอยู่นี้ มีการทอผ้าขึ้นใช้มาแล้วไม่ต่ำกว่า 2,500 ปี โดยชุมชนที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในเขตแหลมทองนี้ แม้แต่ใหม่ก็พบว่ามีภาคนำมาทอเป็นผืนผ้าตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงที่พบว่าการทอผ้าไหมมาก่อนที่จีนจะนำไปทอเป็นผ้าไหมจนแพร่หลายไปทั่วโลก (สุภัทรา โอฬาริกเดช, 2536 อ้างถึงใน ธีรารัตน์ ชื่นศิริกุล, 2555) การทอผ้าได้ผ่านขั้นตอนการพัฒนาเป็นเวลาหลายพันปี จนเกิดเป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์แต่ละกลุ่มชน ก่อนจะพัฒนามาเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสูง ดังนั้นจะพบว่าผ้าเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่บ่งบอกถึงความรู้เรื่องของวัฒนธรรมประจำชาติและความคิดสร้างสรรค์ของคนในชาติในการรู้จักทำเครื่องนุ่งห่มและผลิตภัณฑ์ใช้สอยในชีวิตประจำวันของคนไทยที่รู้จักการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ผ้าไทยมีหลายรูปแบบและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีวิวัฒนาการความเป็นมาหลายยุคหลายสมัย นอกจากนั้น ผ้าทอยังแสดงถึงความรู้เรื่องเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังเป็นตัวกลางในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า แทนเงินตราหรือทอง เป็นเครื่องแสดงอำนาจ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันการทอผ้าพื้นบ้านของไทยมีกระจายไปทั่วเกือบทุกภาคโดยเฉพาะกลุ่มชนพื้นเมืองล้านนาทางภาคเหนือนิยมทอผ้าฝ้ายที่มีลวดลายด้วยวิธีการยกและจกเป็นส่วนใหญ่ (วิบูลย์

ลีสุวรรณ, 2530) ในเขตภาคเหนือของไทยมีภูมิปัญญาการทอผ้าที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวการทอผ้าของชาวไทลื้อเริ่มจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ทอผ้าไว้เพื่อสวมใส่กันเอง แพบทุกครัวเรือนจะมีสถานที่ในการทอผ้าที่มีลักษณะพิเศษคือ ยกใต้ถุนบ้านสูง เพื่อให้สามารถวางกี่ทอผ้าไว้ได้ลวดลายและรูปแบบการทอจะสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนแต่ละแห่งที่แตกต่างกัน เช่น วิธีการทอผ้าลักษณะลวดลาย และเทคนิคการทอผ้าในรูปแบบต่างๆ การจัดลวดลายที่เฉพาะของแต่ละแห่งลวดลายของผ้าทอไทลื้อจะมีลักษณะคล้ายกันศิลปะและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของผ้าทอไทลื้อในปัจจุบันคือการใช้ผ้าฝ้ายพื้นสีขาว นิยมใช้ลายไทลื้อ หรือที่เรียกว่า “ลายผักแว่น หรือลายน้ำไหล” ขึ้นลายเส้นสีต่างๆ ตามความคิดของผู้ทอสลักกับผ้าพื้นสีขาวลายจะอยู่ช่วงตรงกลาง ส่วนบนจะสลักลายเหมือนลายข้างล่าง โดยในแต่ละแห่งจะมีการสลักลายที่แตกต่างกันออกไป (กมลรัตน์ วันไซ และคณะ, 2564, หน้า 46-54)

ลื้อชะจำ เป็นชื่อเรียกของคนในชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงรายที่มีประชากรทั้งคนเมือง (ไทยวน) และคนไทลื้ออาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งคนเชื้อสายไทลื้อได้มีการย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดน่านเป็นระยะเวลากว่า 200 ปี โดยปัจจุบันคนชุมชนได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมไทลื้อและวัฒนธรรมคนเมือง จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนซึ่งชุมชนแห่งนี้เรียกลักษณะของตนเองว่า “ลื้อชะจำ” ที่มีการนำวัฒนธรรมไท

ลือจากเมืองน่านที่มีวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้ามาด้วย ส่งผลให้กลุ่มคนที่ย้ายมาเป็นกลุ่มแรกๆ ได้นำเอา ภูมิปัญญาวัฒนธรรมการทอผ้าฝ้ายที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ติดตัวมา และได้มีผสมผสานการทอร่วมกับวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มคนเมืองในพื้นที่ซึ่งได้มีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าให้กับลูกหลานสืบต่อกัน มาตั้งแต่การปลูกฝ้าย การปั่นฝ้าย และการทอผ้า ฝ้ายใช้เองในครัวเรือน ส่งผลให้ชุมชนแม่ลอยหลวง เป็นชุมชนที่เอกลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายที่โดดเด่น และยังมีทุนทางสังคมอยู่อย่างครบถ้วน มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีระบบความคิด ประเพณี ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะผ้าฝ้ายทอมือที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่ยังมีการทอกันอยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุ ที่มีรูปแบบ และลวดลายที่เรียบง่ายมีความเป็นเอกลักษณ์ ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ยังคงมีการผลิตผ้าทอมือไว้ใช้เองโดยการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชน การผลิต ผ้าทอยังเป็นการทอด้วยเครื่องมือแบบดั้งเดิมตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ผ้าฝ้าย ทอมือที่ผลิตจากกลุ่มทอผ้าชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ที่เป็นการผสมผสานภูมิปัญญาระหว่างวัฒนธรรม ไทลื้อและวัฒนธรรมคนเมืองพื้นถิ่นชาตความสนใจ จากผู้บริโภคโดยทั่วไปและนักท่องเที่ยว เพราะผลิต ผ้าทอใช้เวลานานและยังไม่ได้มาตรฐานทั้งการทอ ลวดลายบนผ้าทอและสีของผลิตภัณฑ์ก็ทั้งยัง เป็นการทอเป็นผืนใช้เฉพาะการนุ่งเป็นผ้าซิ่น เท่านั้น และเป็นการผลิตลวดลายที่เรียบง่ายแบบ พื้นถิ่นที่สืบต่อกันมา

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาการผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่อาศัยองค์ความรู้ จากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนที่มีการผสม ผสานระหว่างคนเมือง (ไทยวน) และคนไทลื้อ โดย อาศัยกระบวนการทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ ใหม่เข้ามาหนุนเสริมในการออกแบบลวดลาย การสร้างลวดลายของชุมชนภายใต้ เอกลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ลื้อชะง่า การย้อมสีธรรมชาติ และทักษะ กระบวนการทอผ้า งานวิจัยนี้จึงเป็นการพัฒนางาน ด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวคิดจาก ท้องถิ่นหรือสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีการออกแบบ สร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบันและ สร้างเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างให้กับผ้าทอที่มี ความหลากหลายและประยุกต์ลวดลายเข้ากับยุค สมัยปัจจุบันที่มีลักษณะเด่นสะดุดตาเป็นไปตาม ความต้องการของผู้บริโภคเพื่อพัฒนาไปสู่การ พัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมจากลวดลายผ้าทอ เอกลักษณ์ดังกล่าวเพื่อการขยายผลไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาชีพของชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอลื้อ ชะง่า ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในประเด็นของการพัฒนา ลวดลายอัตลักษณ์ชุมชนลื้อชะง่า เพื่อพัฒนาผ้าทอ

ไปสู่การเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยยึดการมีส่วนร่วมของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ผลิตผ้าทอและผู้รู้ในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัยการวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกกลุ่มทอผ้าลื้อชะจำบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอยไชย อำเภอกะปง จังหวัดยะลา จำนวน 30 คน

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอยไชย อำเภอกะปง จังหวัดยะลา

1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาในประเด็นประวัติความเป็นมาของพัฒนาการผ้าทอในชุมชน ศักยภาพ ทักษะและภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชน และการพัฒนาตลาดผ้าทอเอกลักษณ์สู่การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

2. เครื่องมือในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกกลุ่มทอผ้า นำเสนอข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อนำข้อมูลมาอธิบายผลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ผลิตผ้าทอ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ คือ ประวัติและความเป็นมา ลักษณะเด่นรูปแบบและลวดลายของผ้าทอขั้นตอนในการทอ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการทอผ้าและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2 แนวการสนทนากลุ่ม เป็นการนำเสนอข้อมูลจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการผลิตผ้าทอนำมาจัดกลุ่มสนทนาเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนะ เพื่อร่วมกันในการกำหนดลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มาจากความร่วมมือและร่วมทำของชุมชนที่อาศัยศักยภาพที่แท้จริงของชุมชนเป็นหลัก

2.3 แบบสังเกต ผู้วิจัยได้ร่วมเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้าในสภาพแวดล้อมของชุมชน การทอผ้า ออกแบบลวดลายผ้า เรียนรู้การผลิตผ้าทอที่ไม่ได้มาตรฐาน รวมถึงการฝึกปฏิบัติการผลิตลวดลาย และบันทึกพฤติกรรมของสมาชิกในการเรียนรู้แต่ละคน

2.4 แบบประเมินเอกลักษณ์ลวดลายและคุณภาพผ้าทอด้านแบบ จากผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ และผู้จำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าเพื่อประเมินถึงคุณภาพและความสามารถในการต่อยอดทางการตลาดของสินค้าทางวัฒนธรรมที่ได้ประยุกต์จากเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตามประกาศของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ฉบับที่ มผช. 417/2558 มาปรับใช้ให้เข้ากับการประเมินคุณภาพผ้าทอ (สำนักงาน

มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2558)

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.1 การกำหนดพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีประชากรที่มีภูมิปัญญาในการทอผ้ามาแต่อดีต และปัจจุบันยังคงมีการทอผ้าใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ ผ้าทอมือในชุมชนเป็นงานหัตถกรรมที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ทั้งด้านรูปแบบ วิธีการผลิต และผลิตภัณฑ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ที่มีการผลิตผ้าทอเป็นเป้าหมายหลัก

3.2 การศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผ้าทอ การพัฒนาเอกลักษณ์ผ้าทอชุมชน และการเพิ่มมูลค่าสินค้า จากแหล่งข้อมูลทางวิทยบริการในช่องทางต่างๆ

3.3 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน สังคม วัฒนธรรม พัฒนาการ และสภาพทั่วไปของชุมชน กระบวนการทอผ้าและวิธีการผลิตผ้าทอมือของชุมชนแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไทลื้อและชุมชนคนเมืองล้านนาที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำวิจัย

3.4 การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน กลุ่มทอผ้าในชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงเพื่อให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมา รูปแบบ และวิธีการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจน

การศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาต่อยอดการทอผ้าที่ให้เกิดเอกลักษณ์ของการผสมผสานลวดลายระหว่างวัฒนธรรมการทอแบบคนเมืองและวัฒนธรรมการทอแบบคนไทลื้อจนทำให้เกิดลวดลายใหม่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิด “ลื้อชะจำ”

3.5 จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการผลิตผ้าทอนำมาจัดสนทนากลุ่มเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนะเพื่อร่วมกันกำหนดลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอชุมชน

4. การออกแบบและเขียนลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอและการทำผ้าทอด้านแบบ โดยผู้วิจัยร่วมกับนักออกแบบผ้าทอท้องถิ่นในการพัฒนาลวดลายและการทอผ้าทอด้านแบบร่วมกับผู้รู้สมาชิกกลุ่มทอผ้าในชุมชน จากแนวคิดและข้อสรุปที่ได้จากเวทีการสนทนากลุ่ม นำมาเขียนลายและจัดทำผ้าทอด้านแบบที่จะนำไปสู่การประเมินคุณภาพและการพัฒนาต่อยอดในอนาคต

5. การประเมินเอกลักษณ์ลวดลายและคุณภาพผ้าทอด้านแบบที่ผู้วิจัยได้ทำผ้าทอด้านแบบไว้จากผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าของธุรกิจผ้าทอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

6. การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากนักวิจัย ตัวแทนชุมชน และนักวิชาการด้านผ้าทอ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่เก็บมานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการสอบถามแหล่งข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งว่าข้อมูลที่ได้อาจมีเพียงพหรือยัง ข้อมูลนั้น

ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ นอกจากนี้แล้วยังได้ตรวจสอบข้อมูลภาคสนามจากการร่วมกิจกรรมของชุมชน

7. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีมาช่วยในการอธิบายและวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์แล้วนำผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำข้อมูลมาเขียนรายงานการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับการวิเคราะห์จากแบบประเมินเอกลักษณ์ลวดลายและคุณภาพผ้าทอต้นแบบ โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณภาพและความเหมาะสม ของสินค้าทางวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงโดยใช้เกณฑ์การพิจารณาจากค่าเฉลี่ย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอลือชะง่า ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. บริบทชุมชนลือชะง่า หรือ ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับผ้าเป็นเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นต้นฝ้ายที่ชุมชนมีการอนุรักษ์และปลูกไว้ใช้งานทั้งในบ้านและในพื้นที่สาธารณะของชุมชน รวมถึงการผลิตผ้าฝ้ายไว้ใช้เองทั้งในด้านเครื่องนุ่งห่ม และใช้ในด้านความเชื่อ ได้แก่ การทำเส้นฝ้ายไว้ประกอบพิธีกรรมทาง

ศาสนาและความเชื่อของชุมชน ปัจจุบันในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพไปมาก พื้นที่ว่างถูกทดแทนด้วยสิ่งปลูกสร้าง อาคารสถานที่ รวมถึงถนนเส้นทางคมนาคมที่มีการขยายออกเพื่อรองรับการสัญจร จึงทำให้พื้นที่ปลูกฝ้ายลดลง ในข้อนี้ชุมชนเองก็ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีมติในการที่จะปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองของชุมชนไว้ในบริเวณวัดศรีดอนไชย เพื่อการใช้ประโยชน์ในการใช้สอย และที่สำคัญปลูกไว้สำหรับการประกอบพิธีกรรมทอผ้ากฐินเพื่อถวายพระสงฆ์ ซึ่งชุมชนมีการจัดประเพณีจุลกฐินเป็นประจำทุกปี

2. ศักยภาพและภูมิปัญญาในการผลิตเส้นฝ้ายและการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวชุมชนได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันยังคงมีการนำดอกฝ้าย มาผลิตเป็นเส้นฝ้ายใช้สำหรับการทอเครื่องนุ่งห่ม และการใช้ในพิธีกรรมกับในหลายครัวเรือน ภูมิปัญญาเกี่ยวกับฝ้ายของชุมชนปัจจุบันในชุมชนมีการรวมกลุ่มทอผ้าของผู้สูงอายุจำนวน 24 คน มีการทอผ้าชิ้นลายตา ซึ่งเป็นลายดั้งเดิมที่มีวิธีการทอแบบง่ายไม่มีลวดลายมากนัก ซึ่งเป็นลวดลายที่เหมาะสมสำหรับการทอของผู้สูงอายุ โดยมีการจัดจำหน่ายให้กับสตรีในชุมชนเพื่อใช้นุ่งห่มเป็นผ้าถุง แต่เนื่องจากการทอผ้าลวดลายดังกล่าวไม่มีลวดลายมากนักจึงมีข้อจำกัดในการจำหน่ายที่จะมีผู้สนใจเฉพาะในเขตชุมชนและในบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น ปัจจุบันชุมชนก็ยังมีการทอผ้าอย่างต่อเนื่องแต่อาจจะทอได้จำนวนน้อยเนื่องจากผู้ทอล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้ยังคงมีทักษะและภูมิปัญญาการทอผ้า

อยู่ในปัจจุบันซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 การผลิตเส้นฝ้าย การนำดอกฝ้ายมาทำเป็นเส้นนั้นมีความยุ่งยากและต้องอาศัยทักษะเฉพาะตัวของผู้ทำ ซึ่งจะมีกระบวนการและขั้นตอนที่สลับซับซ้อน โดยเริ่มตั้งแต่การอัดฝ้ายเป็นการแยกเมล็ดออกจากเส้นใยฝ้าย การตีฝ้ายเป็นการทำให้ฝ้ายกระจายตัว และการสาวฝ้ายหรือปั่นฝ้ายคือการนำเส้นใยฝ้ายมาทำเป็นเส้นที่มีขนาดพอดีเพื่อจะได้นำไปทอเป็นผืนต่อไป ดังนั้นการที่จะได้ได้ตามลำดับขั้นตอนดังกล่าวมานี้ จำเป็นต้องให้ผู้ที่มีทักษะที่ดีในการผลิต ซึ่งชุมชนแห่งนี้มีผู้สูงอายุหลายท่านที่สามารถทำได้และยังคงมีการปลูกฝ้ายและผลิตเส้นฝ้ายใช้ในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

2.2 ปัจจุบันในชุมชนยังมีการทอผ้าไว้ใช้สำหรับในครัวเรือนและจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนั้นยังพบว่าในอดีตชุมชนแห่งนี้มีทักษะการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในการทอผ้าที่เรียกว่า การยกเขาหรือการเก็บมุก ที่เป็นเอกลักษณ์การทอผ้าของเมื่อนานที่มีความเอื่อยอ่อนสวยงาม แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันทักษะภูมิปัญญาด้านนี้ได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว จากข้อมูลการสืบค้นนำไปสู่การค้นพบผ้าทอโบราณที่เป็นการทอแบบยกเขาหรือการเก็บมุก ที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชนเพียงผืนเดียว ซึ่งมีการทอขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยแม่อุ้ยไซ เป้งฟอง และทักษะการทอผ้างดังกล่าวได้สูญหายไปจากการเสียชีวิตของแม่อุ้ยไซ เป้งฟอง เมื่อปี พ.ศ. 2528 ถึงอย่างนั้นก็ตามชุมชนเองก็ยังคงมีการรวมกลุ่มทอผ้าในชุมชน แต่เป็นการทอแบบ 2 ตะกอ เป็นการทอผ้าแบบง่าย ใช้ผ้าใยสังเคราะห์เป็นหลักเพื่อใช้

และจำหน่ายจนถึงปัจจุบัน

3. วัฒนธรรมฝ้ายสู่ประเพณีและพิธีกรรม จากข้อมูลการวิจัยพบว่าชุมชนแห่งนี้มีการใช้ฝ้ายในประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ชุมชนแห่งนี้จะมีประเพณีจุลกฐินเป็นประจำทุกปี โดยมีฝ้ายเป็นเส้นใยยึดโยงทางความเชื่อและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนแม่ลอยหลวงมีการดำเนินการเกี่ยวกับประเพณีจุลกฐินทุกกระบวนการด้วยชุมชนเอง เริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้ายเองในบริเวณวัดคอยไชย การเก็บฝ้าย ปั่นฝ้าย สาวฝ้าย และการทอผ้าพระกฐินเอง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก ประเพณีถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่ายสวยงาม เป็นไปตามข้อปฏิบัติตามประเพณีล้านนาอย่างครบถ้วน และที่สำคัญเป็นการสร้างคุณค่าของฝ้ายท้องถิ่นผ่านความเชื่อชุมชน ที่ยังมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในชุมชนดังจะเห็นได้จากการนำผ้าฝ้ายมาใช้เป็นเครื่องประกอบในงานพิธีกรรมต่างๆ รวมถึงการนำมาประดิษฐ์วัตถุต่างๆ เพื่อใช้ประกอบประเพณีและพิธีกรรม เช่น การนำเส้นฝ้ายมาชุदन้ำมันเพื่อจุดในวันลอยกระทงเพื่อปิดเคราะห์ การนำผ้าฝ้ายมาตัดตุ่งเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งในงานมงคลและงานอวมงคล และการทอเป็นผ้าพระกฐิน เป็นต้น

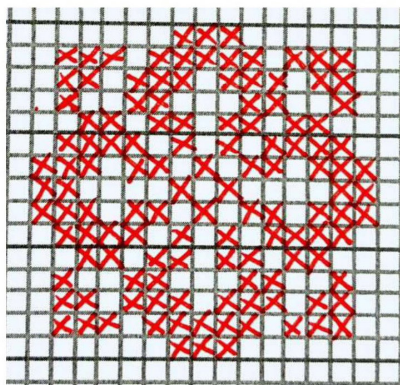
4. การพัฒนาตลาดลายเอกลักษณ์ลื้อชะจำ จากการศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและทราบถึงวิถีวัฒนธรรมการทอผ้าของชุมชนที่ได้นำมาสู่การพัฒนาตลาดลายเอกลักษณ์ลื้อชะจำที่มีแนวความคิดมา

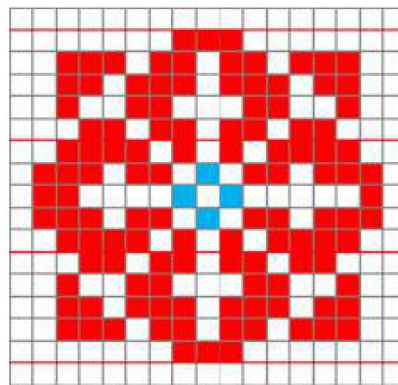
จากวัฒนธรรมฝ้ายของชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในช่วงต้น การพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ที่เน้นการออกแบบที่มีนำลักษณะของดอกฝ้ายที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเข้ากับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม โดยแนวคิดในการพัฒนาลวดลายผ้าเอกลักษณ์ลื้อจะจำในครั้งนี้อาจอธิบายได้ดังนี้

4.1 แนวคิดในการพัฒนาลวดลายดอกฝ้าย เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากดอกฝ้ายที่เป็นพืชท้องถิ่นในชุมชนและมีการปลูกกันอยู่ในทุกๆ บ้านและที่สำคัญชุมชนแห่งนี้ยังคงมีการนำดอกฝ้ายมาผลิตเครื่องนุ่งห่ม โดยปกติแล้วดอกฝ้ายจะ

มีจำนวนกลีบดอกฝ้าย 4-5 กลีบ ดังนั้นเพื่อให้การออกแบบลายผ้ามีความลงตัว จึงได้กำหนดให้ลวดลายในครั้งนี้มีกลีบดอกจำนวน 4 กลีบ โดยกำหนดให้ลายดอกฝ้ายฝ้ายเป็นลายหลักในผืนผ้า ซึ่งสามารถนำไปออกแบบเป็นลวดลายการทอผ้าได้หลากหลายลวดลาย และยังสามารถนำลวดลายดั้งเดิมของท้องถิ่นล้านนาโดยเฉพาะลวดลายองค์ประกอบของลายพื้นฐานของผ้าชิ้นเชียงแสนซึ่งเป็นลายรูปทรงเรขาคณิต ลายโคมขอละลายนกคู่ มาประกอบบนพื้นผ้าให้มีความลงตัวในรายละเอียด สวยงามเพื่อการนำไปสู่การทอเป็นผืนต่อไป

ลายดอกฝ้ายวาดเส้นกราฟ

ลายดอกฝ้ายโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ภาพที่ 1 ลายดอกฝ้ายลื้อจะจำที่ได้รับการพัฒนาออกแบบ

4.2 การพัฒนาเทคนิคการทอผ้าลายดอกฝ้ายจากการที่กลุ่มทอผ้าในชุมชนทั้งหมดอยู่ในวัยผู้สูงอายุ ทำให้มีข้อจำกัดในการทอผ้าที่มีความละเอียดในลวดลาย เนื่องจากปัญหาสายตาและความจำลวดลายในการจกและการทอ ทำให้ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าในชุมชนเหลือเพียงการทอผ้าชิ้น

ต่ำซึ่งเป็นการทอแบบง่ายๆ ที่ไม่ได้ใช้เทคนิคขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก จากการหาแนวทางแก้ไขร่วมกับกลุ่มทอผ้ารวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าและการออกแบบ จึงได้หารือและมีข้อสรุปร่วมกันในการดัดแปลงวิธีการทอผ้าแบบยกเขา แทนการทอผ้าแบบจกที่ต้องอาศัยทักษะการจำและสายตา

ในการทอเพราะการทอแบบจกเป็นการทอที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนและประณีต ซึ่งการทอผ้าแบบจกนั้นเป็นการยกด้ายเส้นยืนยกขึ้น ซึ่งทางล้านนาเรียกลักษณะการยกขึ้นของเส้นด้ายนี้เรียกว่า “การจก” การจกต้องให้ความจำและสายตาที่ดีในการยกเส้นยืนขึ้นและสอดด้ายสีต่างๆ ตามที่ต้องการสอดเข้าไปเพื่อเป็นการกำหนดลวดลายและสีสันสวยงามซึ่งจะเป็นอุปสรรคของผู้สูงอายุแต่การทอผ้าโดยใช้วิธีการยกเขาเป็นวิธีการทอผ้า

แบบดั้งเดิมของช่างทอในล้านนา โดยใช้วิธีการยกเขาแทนการแกะลายผ้าทำให้การทอมีความงาม สะดวกและใช้เวลาในการทอต่อผืนน้อยกว่าการทอจก ซึ่งคุณภาพของผ้าทอแบบยกเขากับแบบทอจกไม่แตกต่างกัน และเมื่อทอออกมาเป็นผืนแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น การนำไปต่อตีนผ้าขึ้น และการนำไปทำถุงย่าม เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถนำไปตัดเย็บชุดเสื้อผ้าที่มีความทันสมัยได้ในหลากหลายรูปแบบ

การเก็บเขา

เครื่องยกเขาที่ทำสำเร็จ

ภาพที่ 2 การเก็บเขาและเครื่องยกเขา

ภาพที่ 3 ลายผ้าทอดอกฝ้ายหงส์ดำที่ทอสำเร็จแล้ว

5. การประเมินคุณภาพลวดลายและผ้าทอต้นแบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย เจ้าของธุรกิจผ้าทอพื้น

เมืองในจังหวัดเชียงราย และ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินคุณภาพและความสามารถในการต่อยอด

ทางการตลาดของการพัฒนาผ้าทอสู่การเป็นสินค้า ทางวัฒนธรรมผลการประเมินดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินคุณภาพลวดลายเอกลักษณ์และผ้าทอต้นแบบ

คุณภาพของสินค้าทางวัฒนธรรม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ภาพรวมลักษณะทั่วไป	4.60	0.55	มากที่สุด
2. ความสวยงามของลวดลาย	4.40	0.55	มาก
3. สีเส้นของชิ้นงาน	4.60	0.55	มากที่สุด
4. การตกแต่งที่มีความสวยงาม	4.80	0.45	มากที่สุด
5. คุณภาพการใช้งาน	4.40	0.55	มาก
6. สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน	4.60	0.55	มากที่สุด
7. ความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม	4.80	0.45	มากที่สุด
ผลรวมค่าเฉลี่ย	4.60	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพลวดลายเอกลักษณ์และผ้าทอต้นแบบ พบว่าโดยรวมคุณภาพลวดลายเอกลักษณ์และคุณภาพผ้าทอต้นแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสมในการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) ด้านการตกแต่งที่มีความสวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$) ด้านสะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ด้านภาพรวมลักษณะทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ด้านสีเส้นของชิ้นงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) ด้านคุณภาพการใช้งาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) และด้านความสวยงามของลวดลาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอชุมชนลือชะจำ ในครั้งนี้เป็นการพัฒนาลวดลายที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความผูกพันกับฝ้าย ที่นอกจากจะเป็นเส้นในที่ใช้สำหรับการถักทอเป็นเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่มแล้ว ฝ้ายยังเป็นสายใยทางประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่ผูกโยงกับความเชื่อและศาสนา ดังนั้นการพัฒนาลวดลายจึงได้เน้นการพัฒนาจากวัฒนธรรมฝ้ายของชุมชนมาเป็นลายดอกฝ้ายที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนถึงวิถีชุมชนที่บ่งบอกเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนลือชะจำได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของณรงค์ เจริญใจ และกรชนก สนิทวงศ์ (2565, หน้า 110-122) ที่ได้ศึกษาลวดลายผ้าไหม

มัดหมี่ของชุมชนอีสานที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในตำบลสันมะค่า อำเภอบ้านดง จังหวัดเชียงราย โดยได้เสนอถึงการพัฒนาลวดลายผ้าทอของชุมชนอีสานที่มีการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมอีสาน ว่าถึงแม้จะมีการพัฒนารูปแบบลวดลายเพื่อให้เกิดความทันสมัยก็ตาม แต่ชุมชนอีสานก็ยังคงอนุรักษ์และรักษาลวดลายดั้งเดิมของชุมชนไว้อย่างเหนียวแน่น และมีการนำลวดลายดั้งเดิมมาประกอบกับลายพื้นผ้าที่ได้พัฒนาลวดลายจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความสวยงามและน่าสนใจ โดยลวดลายเอกลักษณ์ลวดลายผ้าทอของชุมชนอีสานที่ได้มีการพัฒนาและอนุรักษ์ไว้ ได้แก่ เอกลักษณ์ลวดลายพื้นฐาน เอกลักษณ์ลวดลายธรรมชาติ และวิถีชีวิต เอกลักษณ์ลวดลายประยุกต์และเอกลักษณ์ลวดลายสัตว์สวยงาม และสัตว์มงคล ดังนั้นการพัฒนาลวดลายผ้าทอรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากผ้าทอจึงต้องให้ความสำคัญถึงรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่จะส่งผลให้เกิดความภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตน ซึ่งการพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ในครั้งนี้ได้มีการนำการปันโก (ปันโก) ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการสร้างลวดลายให้กับพื้นผ้ามาประกอบการออกแบบลวดลายซึ่งทำให้มีความโดดเด่นและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ด้านผ้าทอของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการนำเสนอดังกล่าวข้างต้นมีรูปแบบและหลักการในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของจตุรพรรณ จันทลา และคณะ (2559, หน้า 82-98) ได้ศึกษาถึงผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

ที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น การใช้สีดำนี้เพื่อสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกตที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่า ในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้นออกแบบได้คำนึงถึง การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีเส้นต่างๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ โดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์และความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ๆ มีความแตกต่างกัน

ดังนั้น ผู้ออกแบบจึงควรมีการศึกษาในเรื่องรายละเอียดของลวดลายแต่ละลายว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร สื่อความหมายว่าอย่างไร และใช้ในโอกาสใด และให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายและการคงเอกลักษณ์เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านผลิตภัณฑ์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ลวดลายและสีเส้นที่ขัดแย้งกับความเชื่อและการสื่อความหมายของชาวไทยทรงดำ การนำเสนอดังกล่าวเป็นไปตามงานวิจัยของตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน (2558, หน้า 203-214) ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนตำบลแม่ยาวจากกลุ่มสตรีผ้าทอกะเหรี่ยงรวมมิตร พบว่า การพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงต้องพิจารณาถึง

การสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เช่น การผลิตผ้ามาใส่เองและการใช้สีย้อมจากวัสดุธรรมชาติ และควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยที่ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นของตนเองอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาที่ทำให้เกิดความยั่งยืน และการสร้างรายได้ให้กับชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลศรีดอนไชย ควรเข้ามาสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการระบบบริหารจัดการและการตลาดให้กับชุมชน สถาบันการศึกษาในจังหวัดควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดทางวิชาการเพื่อขยายผลให้เกิดการยอมรับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอให้มีความหลากหลายและแปลกใหม่ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งและการประกาศรับรองในระดับจังหวัดเพื่อรับรองให้ลวดลายที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นลวดลายเอกลักษณ์ชุมชน

1.2 การวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน โดยการนำลวดลายที่พัฒนาขึ้นไปสู่การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมที่เน้นการสร้างสรรค์และร่วมสมัย โดยการสร้างร่วมมือกับกลุ่มเครือข่ายด้านการพัฒนาสินค้าผ้าทอในจังหวัดเชียงรายในการพัฒนา

รูปแบบสินค้า อีกทั้งยังเป็นการรองรับการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติ (Thailand Biennale, Chaiyong Rai 2023) ที่จังหวัดเชียงรายเป็นเจ้าภาพซึ่งจะจัดขึ้นในปลายปี พ.ศ.2566 นี้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อมุ่งเน้นเฉพาะการสร้างเอกลักษณ์ลวดลายของชุมชน เพื่อการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการพัฒนาสู่ลวดลาย รวมถึงการพัฒนาการตลาด และแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาลวดลายเอกลักษณ์ผ้าทอลือชะง่า ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเอกลักษณ์ชุมชนเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สร้างรายได้และอาชีพที่ยั่งยืนให้กับชุมชน ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้องรวมถึงกระบวนการที่ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงของชุมชน เป็นภาพสะท้อนความต้องการและเอกลักษณ์ชุมชนอย่างแท้จริงที่จะนำไปสู่การรักษางานและความภาคภูมิใจของชุมชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสร้างการยอมรับในระดับท้องถิ่น และภูมิภาครวมถึงการนำไปสู่การพัฒนาต่อยอด

เชิงพาณิชย์ ที่เกิดรูปแบบสินค้าใหม่ที่มีองค์ประกอบขอตลาดที่พัฒนาร่วมในการออกแบบ เช่น ชุดเสื้อผ้าร่วมสมัย กระเป๋าถือแบบต่างๆ เป็นต้น ซึ่งในหลักการที่ได้กล่าวมานี้จะส่งผลให้ชุมชนเกิดเข้มแข็งและยั่งยืนในด้านเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรม และความมั่นคงทางอาชีพต่อไป ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อพัฒนาตลาดผ้าทอเอกลักษณ์ในครั้งนี้ สามารถสรุปขั้นตอนในการพัฒนาได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเข้าถึง 2) การใจ และ 3) การพัฒนา สามารถอธิบายได้ตามแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาตลาดเอกลักษณ์ผ้าทอลือชะจำ ชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ วันไช และคณะ. (2564). แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม*, 3(2), 46-54.
- จิวรรณ จันทลา และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 82-98.
- ณรงค์ เจนใจ และกรชนก สนิทวงศ์. (2565). เอกลักษณ์ตลาดผ้าทออีสานบ้านวังผา ตำบลสันมะค่า อำเภอบำแดด จังหวัดเชียงราย. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 7(3), 110-122.
- ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. (2558). การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 3(2), 203-214.

- ธีรรัตน์ ชื่นศิริกุล. (2555). แนวทางการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ของผ้าฝ้ายทอมือไทยของบ้านร้องกองข้าว ตำบลบวกค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2530). ผ้าไทย: พัฒนาการอุตสาหกรรมและสังคม. กรุงเทพฯ: บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. (2558). มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ฉบับที่ มผช. 417/2558. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.

การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์พระราชเพื่อการอนุรักษ์
และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน
อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*

Development of Local Wisdom for Agricultural Water
Conservation and Allocation in Nonirrigated Area of Sanpatong
District, Chiang Mai Province

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และถนัด บุญชัย

Choosit Coochat and Thanat Boonchai

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: choosit.cmru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ เทคโนโลยีใหม่ การสร้างนวัตกรรมในการอนุรักษ์ และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นฐานศาสตร์พระราช ในเขตพื้นที่นอกเขตชลประทานอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประชากร 21,044 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 30 คน ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในระบบเหมืองฝาย เริ่มปรากฏหลักฐานตั้งแต่สร้างเมืองเงินยาง (ในจังหวัดเชียงราย) ตั้งแต่ พ.ศ. 1181 จนถึงปัจจุบัน ระบบเหมือง ฝาย ถูกควบคุมโดยโครงสร้างส่วนบน คือ การเมือง กฎหมาย และจารีตวัฒนธรรม ในโครงสร้างส่วนล่าง พลังในการผลิต ใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์ ขาดระบบกรรมสิทธิ์ ที่ดินเป็นของเจ้าของผู้ครองนคร ไพร่ มีสิทธิครอบครองโดยได้รับอนุญาต และต้องตอบแทนมูลนาย โดยการเกณฑ์แรงงาน ส่งส่วย เสียค่าเช่า และระบบนี้ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อปี พ.ศ. 2442 การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการสร้างฝาย ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อ กรมชลประทานได้ริเริ่ม

*ได้รับบทความ: 19 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 ธันวาคม 2566

Received: September 19, 2023; Revised: December 18, 2023; Accepted: December 19, 2023

สร้างฝายคอนกรีตตั้งแต่ พ.ศ. 2520 แต่การจัดระบบดูแลเหมือง ฝาย ก็ให้คณะกรรมการเหมือง ฝาย ที่ราษฎรเลือกตั้งเป็นผู้ดูแลระบบเหมือง ฝาย สำหรับการก่อสร้าง ซ่อมแซม เป็นหน้าที่ของฝ่ายรัฐ

2. ประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านกับเทคโนโลยีในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำบนพื้นฐานแห่งศาสตร์ พระราชา การแก้ปัญหาด้วยการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำต้องแก้ปัญหาอย่างครบวงจร ตั้งแต่การตรากฎหมาย ควบคุมที่ดินเพื่อการเกษตรการเปลี่ยนระบบการผลิตโดยการปลูกพืชใช้น้ำน้อย การเกษตรทฤษฎีใหม่ การใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสม เช่น การปลูกป่า การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ อ่างพวง การสร้างฝาย การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาส่งเสริม เพื่อลดวัฒนธรรมทุน การแก้ปัญหา อย่างเบ็ดเสร็จ ครบวงจร ทั้งระบบการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมพร้อมๆ กัน จึงบรรลุ ความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น; ศาสตร์พระราชา; การอนุรักษ์จัดสรรน้ำการเกษตร; ชลประทาน

Abstract

This qualitative research aimed to examine the implementation of local knowledge for agricultural water conservation and allocation, apply the wisdom to new technology, and create agricultural water conservation and allocation innovation based on the King's Philosophy in non-irrigated areas. The population size is 21,044 people. A purposive sampling method is employed to select a sample group of 30 individuals for this qualitative research study.

The results revealed that:

1. Agricultural water allocation in the weir system began in 638 with the creation of Ngern Yang Township (Chiang Rai province). The superstructure controlled the system, including politics, law, customs, and culture. The lower structure consists of labor, technology, and natural materials. Human and animal labor works were used during construction. Moreover, land belonged to the ruling class. Commoners had to be permitted to own land, and labor and tributes were required to pay land rent fees. However, this situation was changed in 1899. The use of local wisdom in building weirs began to change when the Department of Irrigation initiated concrete weirs' construction since 1977. However, the organization and management of weir systems were entrusted to a committee elected by local residents. This committee became responsible for overseeing weir systems. The government is in charge of the construction and repair of weirs.

2. Currently, there is a problem of water scarcity, and addressing this issue through water conservation and allocation requires a comprehensive solution. These strategies involve legal regulations controlling agricultural land use, transitioning production systems by cultivating water-efficient crops, applying new agricultural theories, and utilizing appropriate technologies. Practices such as afforestation, dam construction, reservoirs, and weir establishment could also resolve water-related challenges. Introducing the principles of a sustainable economy helps mitigate cultural disparities, ensuring a complete and effective solution. Success is achieved when political, economic, technological, environmental, and cultural aspects align and work harmoniously to solve the problem.

Keywords: Local Wisdom Development; King Philosophy; Water Conservation; Agricultural water allocation; Irrigation

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีแนวโน้มเข้าสู่สภาวะเอลนีโญ (El Niño) และจะเข้าสู่สภาวะดังกล่าวอย่างสมบูรณ์ในปี 2567-2568 ส่งผลให้ประเทศไทยมีอุณหภูมิและคลื่นความร้อนที่สูงขึ้นเกิดภาวะฝนทิ้งช่วง ปริมาณน้ำฝนลดลง รวมไปถึงแหล่งน้ำตามธรรมชาติในเขื่อนก็ลดลงนำไปสู่ปัญหาภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำตามมา ภาวะขาดแคลนน้ำหมายถึง Water scarcity คือ การขาดแคลนน้ำ ซึ่งสถาบันการจัดการแหล่งน้ำสากล (International Water Management Institute) ได้แบ่งการขาดแคลนน้ำไว้ 2 ประเภทคือ การขาดแคลนน้ำเชิงกายภาพ (Physical Water Scarcity) คือการใช้น้ำที่เกินกว่าระดับที่ยั่งยืนหรือหมายถึงน้ำ 75% ถูกนำไปใช้ในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือครัวเรือน ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในอนาคต การขาดแคลนน้ำเชิงเศรษฐกิจ (Economic Water Scarcity) คือ

สภาวะที่มีการใช้น้ำจากแหล่งน้ำไม่เกิน 25% แต่เกิดสภาวะขาดแคลนเนื่องจากความล้มเหลวในการจัดการน้ำ หรือขาดโครงสร้างพื้นฐานในการกระจายการเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างเท่าเทียมโดยส่วนใหญ่สถานการณ์การใช้น้ำจำกัดหมดไปกับภาคการเกษตรสูงถึง 72% (สำนักงานน้ำของสหประชาชาติ, 2564) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการจัดสรรน้ำทางการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจมาช้านาน

ระบบเหมืองฝาย เพื่อผลิตน้ำในการเกษตรคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสังคมล้านนา ได้ปรากฏหลักฐานการสร้างเหมืองฝาย ในประวัติศาสตร์ของการสร้าง เมืองเงินยางเป็นราชธานี ในพ.ศ. 1181 ก็ได้ประกาศให้ราษฎรสร้างเรียก สวน ไไร่ นา และเหมืองฝาย (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่จากต้นฉบับในลานอักษรไทยยวน, 2514, หน้า 4) ในสมัยพญาญูบา (พ.ศ. 1814-1836) กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งนครรัฐหริภุญชัย ได้ขุด ลำเหมือง

ย้ายฟ้าจากคลองแม่แฝก อำเภอมะแตง ผ่านอำเภอสันทราย บรรจบกับแม่น้ำกว “ย้ายฟ้าก็บ่าวชาวเมืองทั้งหลายมาซุดหื้อเป็นเหมืองไปต่อเอาน้ำแม่พิงเหนือ สบแม่แตง ฝ่ายตะวันตก ล่องมายาวหมื่น 7 พันวา” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วิทยาจ, 2547, หน้า 28)

ด้านปัจจัยในการผลิตของสังคมการเกษตรในล้านนาที่ดินและทรัพยากร ธรรมชาติเป็นของรัฐประชาชน หรือไพร่ ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน เสียภาษีหรือส่งส่วยให้รัฐ ดังกฎหมายมังรายศาสตร์ “ทำนาแบ่งข้าวกัน ให้เจ้าของนาได้ค่านาไปก่อน พันธุ์ข้าวของผู้ใดให้ได้คืนไปก่อน ที่เหลือจึงแบ่งกันตามที่ตกลงกันไว้เกิด” (ประเสริฐ ณ นคร, 2521, หน้า 107) ขาวนาเสียภาษีให้แก่รัฐ 2 สัด (1 สัด = 30 ลิตร) ต่อข้าวเชื้อ 1 สัด (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ม.ป.ป) รัฐได้เก็บส่วยหรือภาษีข้าวเปลือกไว้เป็นยุทธปัจจัยในยามสงคราม และบ้านเมืองยามสงบ พัฒนาการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อรับกฎหมายและระบบการปกครองของสยามประเทศ ใน พ.ศ. 2442 และยกเลิกมณฑลทั่วประเทศ ใน พ.ศ. 2476 แต่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างเหมืองฝายก็ยังคงเดิมและต่อมาได้เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เมื่อกรมชลประทานสร้างฝายคอนกรีต

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดสร้างระบบเหมืองฝาย เป็นบ่อเกิดสำคัญในการทำนา ทำสวน หรือแหล่งผลิตอาหาร ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความมั่นคง มั่นคง และยั่งยืน เพราะระบบเหมืองฝายเป็นปัจจัยสำคัญทางการผลิตด้านการเกษตร เพื่อนำ

ผลผลิตเป็นอาหาร สินค้า และความมั่นคงของรัฐ

ในปัจจุบัน เกษตรกรได้ปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือพืชเศรษฐกิจ เช่น ถั่วเหลือง หอมใหญ่ ข้าวโพด ลำไย และการทำนา เพื่อขายผลผลิตมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ประกอบกับการสร้างฝายคอนกรีตของกรมชลประทาน ทำให้ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสร้างฝายแบบโบราณ ซึ่งกักเก็บน้ำไว้ใช้เฉพาะฤดูกาลเกษตร และฤดูแล้ง น้ำก็ไหลผ่านฝายโบราณได้ แต่ฝายคอนกรีตในฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำมีน้อย ไม่สามารถไหลผ่านช่องระบายน้ำได้ เกษตรกรกลางน้ำ และปลายน้ำ จึงขาดแคลนน้ำ

การแก้ปัญหาต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดสรรแบ่งปันน้ำร่วมกับ กรมชลประทาน ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ใช้น้ำมาก ยึดหลักศาสตร์พระราชา ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยีบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำ อ่างพวง การใช้น้ำใต้ดิน ฯลฯ และควรใช้ระบบสหกรณ์ในด้านการตลาดมากกว่าระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการแก้ปัญหการขาดแคลนน้ำ และระบบการตลาดแบบครบวงจร โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ดังนั้น จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์พระราชา เพื่อการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวพระราชดำริเกี่ยวกับน้ำ คือชีวิต การพัฒนาตามหลักภูมิสังคม การส่งเสริมความรู้ และ

เทคนิควิธีการสมัยใหม่ที่เหมาะสม การอนุรักษ์และ
จัดสรรน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร
ในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

2. เพื่อประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านกับ
เทคโนโลยีในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำบนพื้นฐาน
แห่งศาสตร์พระราชา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) เกี่ยวกับการพัฒนาการ
ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำ
ทางการเกษตรบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกร
ผู้ใช้น้ำนอกเขตชลประทานอำเภอสนป่าตอง ในเขต
ลุ่มน้ำขาน และลุ่มน้ำวาง ตำบลบ้านแม ตำบล
น้ำบ่อหลวง ตำบลทุ่งสะโตก และตำบลท่าวังพร้าว
จำนวนตามข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอ
สนป่าตอง จำนวน 21,044 คน กลุ่มตัวอย่างโดยใช้
วิธีเฉพาะเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน
30 คน ประกอบด้วยผู้บริหารการจัดสรรน้ำ จำนวน
10 คน เกษตรกรผู้ใช้น้ำ จำนวน 20 คน

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย
การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว
และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ
การวิจัย เมื่อสร้างแล้วได้ทดลองนำใช้ แล้วนำมา

วิเคราะห์ ปรับปรุง ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เมื่อแก้ไขแล้ว
นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การ
รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วิธีการสังเกตและการ
สัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารทั้งเอกสารขั้นต้น
(Primary Source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary
Source) เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรใน
สังคมล้านนา ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-
2101) จนถึงปัจจุบัน 2) การสังเกต (Observation)
ประกอบด้วย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดย
ผู้สังเกตไม่รู้ตัว คือ การเข้าไปสังเกตกิจกรรมต่างๆ
โดยที่ไม่แจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ และการสังเกต
แบบมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปสังเกต โดยแจ้ง
วัตถุประสงค์ และเข้าไปร่วมกิจกรรมนั้นๆ ติดต่อกัน
หลายวัน และพักอาศัยในพื้นที่ 3) การสัมภาษณ์
(Interviews) การสัมภาษณ์โดยการสนทนา ชักถาม
พร้อมๆ กับสังเกตเจตคติ บุคลิกภาพ อากัปกริยา
พฤติกรรมทางกาย วาจา และแปรความหมาย
วิเคราะห์พฤติกรรมที่แสดงออกมา มีความจริงใจ
น่าเชื่อถือได้หรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี
และบริบทเพียงใด การสัมภาษณ์ก็เช่นเดียวกับการ
สังเกต ต้องกระทำซ้ำๆ ในพื้นที่ เวลา บุคคล
ที่แตกต่างกัน เพื่อสรุปหาความเชื่อมั่น เทียบตรง
ลักษณะการสัมภาษณ์ ในการวิจัยเรื่องนี้ เน้นการ
ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เช่น การ
สัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ การ
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การตะล่อมกล่อมเกล่า และ
การเงี่ยหูฟัง 4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group
Discussion) จัดการสนทนากลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ
จำนวน 3 ครั้งๆ ละ 9 คน และกลุ่มผู้บริการการใช้น้ำ

2 ครั้งๆ ละ 8 คน เพื่อศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการน้ำ การวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลกระทำพร้อมๆ กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชื่อถือได้ มีความเที่ยงตรง ดังนั้น ผู้วิจัยต้องมีความรู้พื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร และสำรวจพื้นที่จริงก่อน จึงจะเริ่มการสัมภาษณ์และเข้าร่วมกิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และสังเกตหลายๆ ครั้งในพื้นที่ต่างกัน เวลาต่างกัน เป็นสิ่งจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูล เพื่อหาความเที่ยงตรงในกรณีไม่มีในเอกสาร และสร้างข้อสรุปด้วยผู้วิจัยเองการตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง เที่ยงตรงหรือไม่ โดยการตรวจสอบด้านเวลาสถานที่ และบุคคลที่ต่างกันข้อมูลจะตรงกันหรือไม่ อีกวิธีหนึ่งคือการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลด้านเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ ว่าตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกันเพราะเหตุผลใด

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ มีรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ตาราง ฯลฯ ประกอบการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ทุกๆ ประการ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน ได้ค้นพบว่า การใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน คือ การใช้ระบบเหมืองฝาย โดยการจัดสร้างของชาวบ้าน และมีกฎหมายของรัฐควบคุมมาตั้งแต่โบราณ ไม่น้อยกว่า 1,000 ปีล่วงมาแล้ว (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่จากต้นฉบับใบลานอักษรไทยยวน, 2514 หน้า 4)

การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในสังคมล้านนา (พ.ศ. 1839-2476) เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่อไปนี้ที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ในอาณาจักรล้านนาได้ระบุไว้อย่างเด่นชัดว่าแผ่นดินทั้งหมดเป็นของท้าวพระยามหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐ และประมุขของรัฐก็ทรงอนุญาตให้ประชาชนถือครองที่ดินประกอบอาชีพได้ แต่ขาดระบบกรรมสิทธิ์ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็เป็นของรัฐ (ประเสริฐ ณ นคร, 2521, หน้า 117-119) แรงงาน แรงงานคน และสัตว์ เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตของสังคมล้านนา ไพร่ หรือชาวนา ซึ่งเป็นแรงงานในการผลิต ขาดความอิสระ ทั้งนี้เพราะต้องสังกัดมูลนาย “ไพร่สิบคนหื้อ มีนายสิบผู้หนึ่ง นายห้าสิบคนหื้อ มีนายห้าสิบผู้หนึ่ง นายห้าสิบมีสองคนหื้อ มีนายร้อยผู้หนึ่ง...” (สมหมาย เปรมจิตต์, 2518, หน้า 2) นอกจากสังกัดมูลนายเพื่อให้สะดวกในการปกครองและควบคุมดูแลแล้ว ไพร่ต้องทำหน้าที่เฝ้าเวรยาม รับใช้เจ้านาย เหมือนไพร่ในสังคมไทย จนกว่าอายุครบ 50 ปี (ประเสริฐ ณ นคร, 2521, หน้า 5) จึงหมดภาระหน้าที่ กฎหมายได้ระบุการเข้าเวรยามไว้ว่า “ควรให้ไพร่มีเวรผลัดเปลี่ยนกันมาทำงานหลวง 10 วัน กลับไปสร้างเหมืองฝายไว้ นา สวน เรือกที่ดิน 10 วัน” (กองโบราณคดี, 2521, หน้า 70-85)

ระยะเวลาในการเกณฑ์แรงงานไพร่ เพื่อรับใช้มูลนายแตกต่างกันบ้างในแต่ละสมัย ในที่สุดก็ได้ยกเลิกใน พ.ศ. 2443 (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2443)

ไพร่ หรือชาวนาต้องเสียภาษีข้าวให้แก่เจ้าของที่นา การเสียภาษีข้าว ได้เปลี่ยนแปลงตามรัชสมัย ในระเบียบข้อบังคับ ปลีกย่อย แต่หลักการสำคัญในการเสียภาษีเป็นข้าวเปลือกให้แก่รัฐมิได้เปลี่ยนแปลง ในรัชสมัยพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2396-2413) ชาวนาเสียภาษีให้แก่รัฐ 2 สัด ต่อข้าวเชื้อ 1 สัด (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ม.ป.ป.) การเก็บภาษีเป็นข้าวเปลือกได้ประกาศยกเลิกเก็บเป็นเงินแทน ในปี พ.ศ. 2427 เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร ได้ปฏิรูปการเก็บภาษีอากร ในมณฑลพายัพ (วัลลภา เครือเทียนทอง, 2519, หน้า 54-55)

นอกจากชาวนาต้องเสียภาษีเป็นข้าวเปลือกให้แก่รัฐแล้ว ยังต้องแบ่งผลผลิตให้แก่ผู้ถือครองที่ดินด้วยในกรณีเช่านาบุคคลอื่น เช่น “ทำนาแบ่งข้าวกัน ให้เจ้าของนาได้ค่านา ไปก่อน พันธุ์ข้าวของผู้ใดให้ได้คืนไปก่อน ที่เหลือจึงแบ่งกันตามที่ตกลงกันไว้เถิด” (ประเสริฐ ณ นคร, 2521, หน้า 107)

สรุปแล้ว ลักษณะการแบ่งผลผลิตของชาวนา ต้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) เพื่อเสียภาษีให้แก่รัฐ 2) แบ่งให้เจ้าของที่ดิน 3) เก็บไว้บริโภคเอง

การทำการเกษตรในสังคมล้านนาต้องใช้ระบบเหมือง ฝาย ในการกักเก็บน้ำ การสร้างฝายเป็นหน้าที่ของชาวนาในภาคเหนือทุกคน ต้องร่วมแรงร่วมใจกันกระทำ เมื่อถึงฤดูกาลก่อนทำนา ชาวนาก็จัดเตรียมเสาไม้ ไม้ไผ่ กิ่งไม้ ใบไม้ กรวด

และทราย ไว้เพื่อสร้างฝาย กันขวางกระแสน้ำ ทำให้น้ำด้านหลังฝายเอ่อสูงขึ้น แล้วไหลเข้าสู่เหมืองซึ่งเป็นจุดผ่านทุ่งนา เหมือง ฝายเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม มีกฎหมายประกาศห้ามการขโมยน้ำ จากเหมือง ฝาย (สงวน โชติสุขรัตน์, 2517, หน้า 40-46)

ในปีพ.ศ. 2427 รัฐบาลสยามเริ่มนำกฎหมายระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าล้าหน้าไทยมากยิ่งขึ้น ได้มีการเลิกทาส (พ.ศ. 2454) เลิกไพร่ (พ.ศ. 2457) เพื่อให้เกิดแรงงานเสรี และสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต เช่น การรถไฟ ถนน การโทรเลข การชลประทาน เริ่มจากส่วนกลางที่ใกล้เคียงเมืองหลวง แล้วขยายออกสู่หัวเมืองตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2427-2475 ในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รัฐบาลสยามได้เปลี่ยนแปลง และพัฒนาทั้งระบบการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ตามแบบอย่างประเทศตะวันตก หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบตะวันตกก็ได้สืบสานต่อยอดอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้ว่ารัฐบาลสยาม ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เศรษฐกิจ และกฎหมาย แต่การจัดระบบการเกษตรแบบเหมือง ฝาย ก็ยังคงเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง

ชาวจีนซึ่งร่ำรวยในภาคเหนือได้ขออนุญาตจากรัฐบาลจัดสร้าง เหมือง ฝาย และบุกเบิกที่นาเพิ่มขึ้นโดยใช้แรงงานของชาวนาในท้องถิ่น ชาวนาได้รับผลตอบแทนเป็นที่นา ประมาณ คนละ 5 ไร่ ในการร่วมมือกับคนจีน สำหรับชาวจีนผู้ลงทุนก็ได้

รับผลตอบแทน โดยการได้ทีนาสำหรับให้ชาวนา เข้าทำการเพาะปลูก และเรียกเก็บเงินค่าน้ำจาก ชาวนา ในการใช้น้ำเหมือง (สำนักหอจดหมายเหตุ แห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 7 กษ.9/9) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ และเชื้อสายก็ใช้สถานภาพ และกฎหมายในการสร้างเหมือง ฝาย บุกเบิกทีนา เช่นเดียวกัน ดังนั้น “นาเจ้า” จึงมีอยู่ในเขตอำเภอ ดอยสะเก็ด อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอ เมืองเชียงใหม่ และอำเภออื่นๆ

นี่คือตัวอย่างการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร ก่อน พ.ศ. 2476 ซึ่งต้องอาศัยโครงสร้างส่วนบน คือ อำนาจรัฐ ได้แก่ ผู้ปกครอง กฎหมาย และแบบ ของการผลิตก่อให้เกิดพลัง ในการผลิต และความ สัมพันธ์ในการผลิตแบบปกครอง ควบคุม สำนึก บุญคุณ ส่งส่วย และเกณฑ์แรงงาน

การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในสมัย ปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2562 การผลิตข้าว ได้ขยายพื้นที่ มากขึ้นตามความต้องการของตลาด จึงได้มีการ ขออนุญาตบุกเบิกทีนา สร้างเหมือง ฝาย เพิ่มขึ้น เช่น นายสีหะมัน วัฒนีสอน (พ.ศ. 2431-2519) ได้ระดมชาวบ้านสร้างฝายท่าบ่อเย็น กันแม่น้ำขาน แล้วขุดเหมืองเจ้าสีหะมัน ตั้งแต่ตำบลบ้านแม่ ผ่านตำบลยุหว่า และตำบลทุ่งสะโตก

ในปัจจุบันลำเหมืองเจ้าสีหะมัน ยังคงใช้น้ำ เพื่อการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน และได้ ขุดลอกเหมืองเป็นประจำ ในปี พ.ศ. 2562 ได้ขุด ลอกเหมือง เจ้าสีหะมันตลอดลำเหมืองด้วยรถขุด แทนแรงคน

ในพื้นที่นอกเขตชลประทานตำบลน้ำบ่อ หลวง ตำบลบ้านแม่ ยังมีเหมืองหลวง ซึ่งขุดมาก่อน

เหมืองเจ้าสีหะมัน เหมืองหลวงเกิดจากฝาย เกาะไม้ ต้น กันแม่น้ำขาน แล้วขุดเหมืองหลวงผ่านตำบล บ้านแม่ ตำบลน้ำบ่อหลวง ตำบลยุหว่า ตำบลสัน กลาง ตำบลทุ่งต้อม ตำบลแม่ก้า และตำบลมะขาม หลวง ก่อนสร้างฝายคอนกรีตเกาะไม้ต้น พ.ศ. 2540 กำหนดตำบลบ้านแม่ เป็นหัวหน้าเหมืองฝาย โดยตำแหน่ง ต้องประกาศเชิญชวนชาวบ้าน ผู้ใช้น้ำ 4 ตำบล คือ ตำบลบ้านแม่ ตำบลน้ำบ่อหลวง ตำบล ยุหว่า ตำบลสันกลาง ไปตีฝายหรือซ่อมแซมฝาย ทุกๆ ปี ก่อนฤดูการทำนา

การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร ยึดฝาย เหมือง ตามสายน้ำเป็นหลัก มิได้แบ่ง ตามเขตการ ปกครองส่วนท้องถิ่นที่แยกออกเป็นอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ฝาย และเหมือง เชื่อมต่อระหว่างอำเภอ และตำบล ดังนั้น หัวหน้าเหมืองฝายอาจเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลที่ชาวบ้านนับถือ

ในระหว่างปี พ.ศ. 2520-2540 กรม ชลประทานได้สร้างระบบเหมือง ฝาย สมัยใหม่แทน ระบบเหมือง ฝายท้องถิ่น และชาวนาก็ขายทีนา หรือแปรสภาพทีนาเป็น บ้านจัดสรร อาคาร พาณิชยกรรม การปลูกพืชเชิงเดี่ยว แทนการทำนา ระบบ เหมือง ฝาย เพื่อการเกษตรแบบเดิมจึงลดบทบาท และมีระบบชลประทาน และการประกอบธุรกิจ แบบใหม่เข้ามาแทนที่

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ในเขตกรมชลประทานรับ ผิดชอบ ยกเว้น 4 ตำบลในกลุ่มตัวอย่าง ถึงแม้ได้ รับการจัดสรรน้ำจากฝายคอนกรีต แต่ยังอยู่นอก เขตชลประทาน เกษตรกรจึงมีส่วนร่วมในการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการน้ำไปสู่เรือก สวน ไร่

นา แต่ไม่ต้องสร้างฝาย และขุดลอกเหมืองทุกๆ ปี แบบโบราณ

2. การประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านกับเทคโนโลยีใหม่ในการอนุรักษ์ และจัดสรรน้ำ เพื่อการเกษตรบนพื้นฐานศาสตร์พระราชการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำบนพื้นฐานศาสตร์พระราช การทำได้ในลักษณะผสมผสานกัน ในหลายๆ ลักษณะ ดังนี้

2.1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การใช้การจัดการระบบเหมืองฝายในการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม มาประยุกต์กับระบบเหมืองฝายของกรมชลประทานในปัจจุบันถึงแม้ว่ากรมชลประทาน จะเป็นผู้ลงทุนสร้างฝาย เหมืองเพื่อการส่งน้ำในการเกษตร แต่การบริหารจัดการระบบเหมืองฝาย ควรให้ชาวบ้านเป็นคนจัดการ ร่วมกับกรมชลประทาน โดยใช้โครงสร้างของระบบเหมืองฝายดั้งเดิม คือ มีหัวหน้าเหมืองฝาย และกรรมการเหมืองฝาย มีส่วนร่วมในการจัดการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีเครือข่ายครบวงจร ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ของแม่น้ำวัง และแม่น้ำขาน

2.2 ลดกระแสความคิดทุนนิยมเพิ่มกระแสความคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจเสรี ที่สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ระบบทุนนิยม ทำให้คนเกิดความโลภ เห็นแก่ตัว ต้องการแสวงหาความมั่งคั่ง ร่ำรวย เอาไรต์เอาเปรียบคนอื่นระบบการจัดการน้ำก็เช่นเดียวกัน มีการ เห็นแก่ตัว เอาไรต์เอาเปรียบ ชาวบ้านจึงกล่าวเหมือนกันว่า “ถึงเวลาน้ำหลากปล่อยน้ำ ทำให้น้ำท่วม เวลาน้ำ

ลดปติน้ำ ทำให้ขาดแคลนน้ำ” ความเห็นแก่ตัวในระบบทุนนิยม จึงทำให้เกิดการแย่งน้ำ กักน้ำ หน่วงบ้านท้ายน้ำจึงขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตร หรือเกิดอุทกภัยในเวลาน้ำหลาก การผลิตเพื่อขายเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดในระบบทุนนิยม ได้กีดกร่อนทำลายล้างวัฒนธรรมชาวบ้าน ในการช่วยเหลือ แบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พอประมาณ เดินทางสายกลางไปจนหมดสิ้น

2.3 หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรในเขตพื้นที่นอกเขตชลประทาน มีพื้นที่ขนาดเล็กเฉลี่ยแล้วครอบครัวละ 5-6 ไร่ และมีแนวโน้มปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ลำไย มากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนั้น ปลูกข้าว หอมหัวใหญ่ ถั่วเหลือง ข้าวโพด ผักและดอกไม้ หลังฤดูการทำนา พืชผลเหล่านี้ต้องการปริมาณน้ำจำนวนมาก ลักษณะของพื้นที่สามารถขุดสระ กักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรได้จากปัญหาที่ดินขนาดเล็ก และขาดการกักเก็บน้ำ จึงเสนอแก้ปัญหาด้วยหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่

2.4 การใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีในการผลิต ที่เหมาะสมบนพื้นฐานศาสตร์พระราช ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ การสร้างเขื่อน การสร้างเครือข่ายอ่างเก็บน้ำ (อ่างพวง) คือการต่อน้ำจากอ่างใหญ่ (เขื่อน) สู่อ่างขนาดกลาง และขนาดเล็กในหมู่บ้าน การสร้างฝาย การปลูกป่า การบวชป่า เครื่องสูบน้ำ ระบบน้ำใต้ดิน ระบบเครื่องฉีด (Sprinkler) ระบบน้ำหยดระบบหัวฉีดน้ำแบบฝอยน้ำ เพราะใช้น้ำน้อยกว่าระบบเหมืองฝาย เทคโนโลยีใหม่ในการประหยัสน้ำจึงมีความจำเป็น

2.5 การแก้ปัญหาระบบการตลาด
เกษตรกรต้องรวมตัวทั้งด้านความคิด การทำงาน
ร่วมกัน เคารพในกฎกติกาแบบสังคมประชาธิปไตย
รวมตัวกันในระบบสหกรณ์ ในการแก้ปัญหามarket
ตลาด

ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมในการอนุรักษ์
และจัดสรรน้ำในพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขต
ชลประทาน ให้สอดคล้อง กลมกลืน กับการ
เปลี่ยนแปลงสังคมในโลกยุคปัจจุบัน จึงต้องเปลี่ยน
ทั้งโครงสร้างส่วนบน คือ ลดวัฒนธรรมทุนนิยม
เพิ่มวัฒนธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ผู้ประกอบการต้องแก้ปัญหาแบบครบวงจร และเลิก
ระบบสั่งการจากเบื้องบน ต้องรับฟังความคิดเห็น
จากส่วนล่างหรือราษฎร ตราบกฏหมายกำหนดพื้นที่
การเกษตรในระบบการผลิต ลดระบบการผลิตแบบ
เชิงเดี่ยว เพิ่มการเกษตรทฤษฎีใหม่ ให้มากยิ่งขึ้น
เพราะการเกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถลดความเสี่ยง
และสินค้าไม่ล้นตลาด การใช้เทคโนโลยีในการผลิต
ที่เหมาะสม และต้องแก้ไขปัญหาการตลาด ส่งเสริม
ระบบสหกรณ์อย่างจริงจังให้มากยิ่งขึ้น นี่คือการ
แก้ปัญหาทั้งระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
สิ่งแวดล้อม และการตลาดเพื่อความมั่นคง ยั่งยืน
และเท่าทัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ต้องการศึกษาพัฒนาการ
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการ
จัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่นอกเขต
ชลประทาน และเมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนแปลง
ไปตามกาลเวลา เกษตรกรได้ประยุกต์ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นกับเทคโนโลยีในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำ
บนพื้นฐานศาสตร์พระราชา หรือไม่อย่างไร

ผลจากการวิจัยค้นพบว่า การใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการจัดสรรน้ำเพื่อ
การเกษตรในสังคมล้านนา รวมทั้งพื้นที่วิจัยด้วย
ระบบเหมืองฝาย ได้เกิดขึ้นไม่น้อยกว่า 1,000 ปี
และเป็นกระบวนการต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. 2520
เมื่อกรมชลประทานเริ่มสร้างฝายคอนกรีต หน้าที่
ของชาวบ้านในการซ่อมแซมฝายชุดลอกเหมืองใน
แต่ละปีของฤดูกาลทำนา และเพาะปลูกก็สิ้นสุด
เพราะรัฐหรือกรมชลประทานสร้างฝายถาวร
ทดแทนแล้ว

บทบาทการสร้างเหมืองฝาย ของ
กรมชลประทาน ทำให้สถานภาพของนายเหมือง
(แก่เหมือง) นายฝาย (แก่ฝาย) ลดน้อยลง หรือบาง
เขตพื้นที่ก็สูญสลายเพราะอำนาจการจัดการน้ำอยู่
ที่กรมชลประทาน

การจัดสรรน้ำด้านการเกษตรด้วยระบบ
เหมืองฝาย ด้วยเทคโนโลยีของชาวบ้าน ในการนำ
น้ำเข้าแปลงเพาะปลูกมีมาตั้งแต่โบราณ และมี
ประสิทธิภาพในการแบ่งสรรน้ำ ภายใต้กฎ กติกาที่
ชาวบ้านสร้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ
สุรฤกษ์ (2523; 2528) และเกิดความเสมอภาคใน
การใช้น้ำสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ผลเพิ่ม
(2533) และรัฐล้านนาก็สนับสนุนระบบนี้ เช่นเดียวกับ
งานวิจัยของพรพิไล เลิศวิชา และอรุณรัตน์
วิเชียรเขียว (2546) การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกับเทคโนโลยีในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำ
บนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ผลการวิจัยได้ค้นพบ
ว่า ในปัจจุบันการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในการปลูก

พืชเศรษฐกิจ และพืชเชิงเดี่ยว เช่น ลำไย ถั่วเหลือง ข้าวโพด หอมใหญ่ และผัก ทำให้น้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง เกิดการแย่งน้ำ เกษตรกรก็ใช้กรรมกรเหมืองฝายซึ่งมีอยู่บ้านบางพื้นที่ช่วยไถ่เกี่ยแก้ปัญหาด้านเทคโนโลยี หรือแย่งน้ำสูบน้ำใส่ลำเหมืองเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกแบบโบราณ ใช้เครื่องสูบน้ำแทนหลุม (ระหัดวิดน้ำ) และการใช้ระบบน้ำหยด การวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรส่วนหนึ่งได้ดำรงชีวิตและทำธุรกิจโดยใช้หลักการของศาสตร์พระราชานี้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น เริ่มมีความคิดในการสร้างเขื่อนบริเวณต้นน้ำขานและต้นน้ำวาง แล้วสร้างอ่างพวง เข้าสู่อ่างเก็บน้ำของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริ (สำนักงาน กปร., 2547) เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งซึ่งขาดทุนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว พืชเศรษฐกิจ ได้ปรับปรุงที่ดินปลูกพืชแบบผสมผสาน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2541) และดำรงชีวิตอย่างพอเพียงตามวัฒนธรรมของคนไทยก่อนรับวัฒนธรรมทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง (หอการค้าไทย, 2553) บนพื้นฐานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นโยบายรัฐบาลควรเน้นและกำหนดนโยบายให้ข้าราชการส่วนภูมิภาครับฟังปัญหาจากประชาชน ในการแก้ปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร เพราะชาว

บ้านย่อมทราบปัญหาอย่างต่อเนื่องตลอดสายน้ำ

1.2 ระบบการผลิต ระบบการผลิตพืชเชิงเดี่ยว เช่น ลำไย หอมหัวใหญ่ ถั่วเหลือง มีความเสี่ยงด้านการตลาด ดังนั้น ควรลดหรือควบคุมปริมาณการผลิตให้เกิดความสมดุล พืชต้องการน้ำมาก เช่น ข้าวนาปรัง ควรลดการปลูกและปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

1.3 ผลการวิจัยควรนำไปใช้ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำอื่นๆ ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน แต่พื้นที่นอกเขตชลประทานสามารถดำเนินการได้ดีกว่า เพราะยังมีระบบภูมิปัญญาเดิม ควบคุมการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร และลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักการของศาสตร์พระราชานี้ เพราะสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยการอนุรักษ์ และจัดสรรน้ำทางการเกษตรในเขตลุ่มน้ำที่รัฐให้ราษฎรจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เปรียบเทียบกับการจัดการโดยรัฐว่าผลเป็นอย่างไร

2.2 ควรวิจัยเปรียบเทียบ ระบบการผลิตแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว กับ การเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่งผลต่อการจัดสรรน้ำและผลประโยชน์ ต่างกันอย่างไร ในพื้นที่เท่ากัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องนี้ นอกจากได้ประวัติการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และกฎหมายของรัฐในลำ

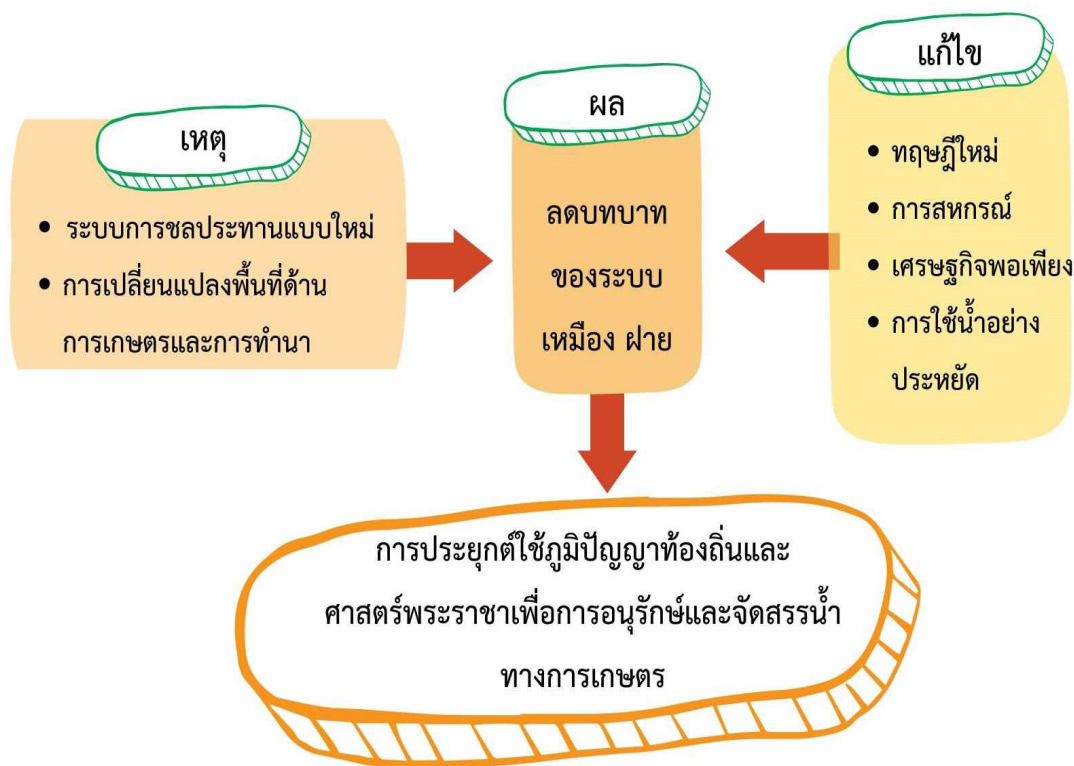

นาซึ่งมีตั้งแต่โบราณแล้ว ยังเกิดการเรียนรู้ว่า ระบบการผลิตการเกษตรในสมัยก่อนทุนนิยมเข้าสู่หมู่บ้าน ประมาณ พ.ศ. 2520 มีการแบ่งปันผลผลิตเป็นการผลิตเพื่อบริโภคมากกว่าการผลิตเพื่อขาย สังคมเกื้อกูล โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการเพาะปลูกพืชหลายๆ ชนิดผสมผสาน และการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค ใช้งานและพิธีกรรม การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ผสมผสาน เป็นการป้องกันความเสี่ยง ในเงื่อนไขเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ ชาวบ้านเคารพธรรมชาติ อนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า โดยผ่านพิธีกรรมในความเชื่อผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การปลูกพืชหลายชนิดและรักษาน้ำป่า สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาในเรื่อง ปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง หรือ พืช 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ กิน ใช้สอย ขาย และอนุรักษ์ดิน ป่า และน้ำ

แนวพระราชดำริเรื่อง น้ำคือชีวิต การพัฒนาตามหลักภูมิสังคม การส่งเสริมความรู้ และเทคนิควิธีการสมัยใหม่ที่เหมาะสม การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การสร้างฝายทดน้ำ อ่างเก็บน้ำ อ่างพวง การปลูกป่า

การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และระบบสหกรณ์ สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์และจัดสรรน้ำ

การอนุรักษ์และการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในปัจจุบันต้องแก้ปัญหาตั้งแต่โครงสร้างส่วนบน คือ ระบบการเมือง การปกครอง หรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาล การตรากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ การรับนโยบายและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของข้าราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในด้านเศรษฐกิจและระบบการผลิต ควรส่งเสริมการใช้ทฤษฎีใหม่ในการเกษตร เพราะเหมาะสมกับที่ดินขนาดเล็ก จัดหาแหล่งน้ำได้ง่าย ลดความเสี่ยงมากกว่าปลูกพืชเชิงเดี่ยว การใช้ศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญาชาวบ้าน นวัตกรรม และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิต และการจัดการทรัพยากรดินและน้ำ ในด้านสังคม วัฒนธรรม ลดกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยม ความโลภ ความเห็นแก่ตัว ส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ การตลาดต้องลดระบบการผูกขาด และนำระบบสหกรณ์มาใช้ควบคู่กับตลาดเสรีในระบบทุนนิยม แต่ไม่ใช่ตลาดผูกขาด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองโบราณคดี. (2521). กฎหมายมั่งราย: ฉบับ นายศักดิ์ รัตนชัย มอบแก้หอสมุดแห่งชาติ. *ศิลปากร*, 22(4), 70-85.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- ประเสริฐ ณ นคร. (2521). *มั่งรายศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรทิพย์ ผลเพิ่ม. (2533). *ผลิตภาพและความเสมอภาคในระบบชลประทานระดับคลองซอย โครงการชลประทานแม่แตง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพีไล เลิศวิลา และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2546). *ชุมชนหมู่บ้านลุ่มน้ำขาน โครงการวิจัยพลวัตเศรษฐกิจชุมชน 3 ลุ่มน้ำในประเทศไทย พ.ศ. 2543-2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- วันเพ็ญ สุรฤกษ์. (2523). ปัญหาและการแก้ไขข้อขัดแย้งในการจัดการเรื่องน้ำ และการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในไร่นาของระบบชลประทานหลวงและระบบชลประทานราษฎร์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2528). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการจัดการเกี่ยวกับระบบการชลประทานในภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เครือเทียนทอง. (2519). การปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน โชติสุวรรณ์. (2517). มั่งรายศาสตร์ หรือกฎหมายพระเจ้ามั่งราย. *วัฒนธรรมไทย*, 4, 40-46.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2518). *มั่งรายศาสตร์ ฉบับวัดหมื่นเงินกอง*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงาน กปร. (2547). *โครงการเครือข่ายอ่างเก็บน้ำ (อ่างพวง) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. เข้าถึงได้จาก www.rdbp.go.th/knowledge.view
- สำนักงานน้ำของสหประชาชาติ. (2564). *รายงานขาดแคลนเงินทุน ด้านน้ำ สุขภาพ และสุขอนามัยทั่วโลก พร้อมเผยปัญหาที่ถูกกลบเกลื่อน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.sdgmove.com/2022/12/27/un-water-who-report-glaa/>
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2443). *เรื่องเก็บเงินค่าแรงแทนเกณฑ์มณฑลนครสวรรค์ พิษณุโลก และมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ (2 พฤษภาคม-15 ธันวาคม ร.ศ. 119)*. เอกสารรัชกาลที่ 5 (ค.13.2.21). กรุงเทพฯ: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). *เรื่องภาษีอากรและการพนันในหัวเมืองมณฑลลาวเฉียง (4 เมษายน ร.ศ. 109-25 ตุลาคม ร.ศ. 111)*. เอกสารรัชกาลที่ 5 (ค.14.4/1). กรุงเทพฯ: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- หอการค้าไทย. (2553). *ปรัชญาใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซนเตอร์.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัยอาจ. (2547). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: วิลค์เวอร์มบุ๊คส์.

Factors Affecting Social Adaptation of Relocated Migrated Households: A Case Study of Duimenshan Resettlement Site in Dongchuan, Yunnan Province, P.R. China^{*}

Yun Jianhui, Somkid Kaewtip, Chalermchai Panyadee and Pradtana Yossuck

School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mju6005501014@mju.ac.th

Abstract

Poverty alleviation relocation has greatly improved the social and economic environment of relocated migrated households. However, the relocated migrated households, especially those resettled in urban areas, also face a series of economic, social, cultural, psychological and other problems caused by the change of living environment, and their social adaptation at the resettlement site has attracted the attention of all sectors of society. This study, taking Duimenshan resettlement site, a centralized resettlement site of urbanization in Dongchuan, Yunnan Province as a case, aims to investigate the current social adaptation status of relocated migrated households, find out the factors related to their social adaptation, and formulate the appropriate strategies to improve their social adaptation in Duimenshan resettlement site. The selected sample size was 400 relocated migrated households in Duimenshan resettlement site. The structured questionnaire tested by reliability and validity is used for the data collection, and the data were analyzed by using the statistic program for social science research. All factors, including household total annual income, the work experience and physical conditions of the main labor force in human capital, the universality and the high availability of the household's social network in social capital, the psychological resilience and hope level in psychological capital, as well as the land system and social

^{*}ได้รับบทความ: 7 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 14 ธันวาคม 2566

Received: April 7, 2023; Revised: December 8, 2023; Accepted: December 14, 2023

security system in institutional capital, have a significant impact on the social adaptation of relocated migrated households.

The results of the research showed that:

1. The relocated migrated households in Duimenshan resettlement site was at moderate level in economic adaptation and social participation, but high level in cultural assimilation and psychological integration, and the overall social adaptation was at moderate level.
2. Five factors were found to affect social adaptation of relocated migrated households including total annual household income, human capital, social capital, psychological capital, and institutional environment.

Keywords: Relocation; Social adaptation; Relocated migrated households

1. Introduction

China has made great achievements in the eradication of absolute poverty. Among a series of poverty reduction and support policies, relocation is the “No. 1 project” and landmark project in poverty elimination campaign, which has played a significant policy effect on the successful completion of poverty elimination campaign (Hongping, and Jingxiao, 2023, pp. 95-104). During the “13th Five-Year Plan” (2016-2020), China has built about 35,000 centralized resettlement areas, including more than 5,000 urban resettlement areas, and 9.6 million registered poverty-stricken people have moved from areas with poor living conditions, fragile ecological environment, and frequent natural disasters to areas with

better living and development conditions, of which more than 5 million people have moved to urban resettlement areas (The People's Daily, 2020). Relocation for poverty alleviation provides relocated migrant households with a social and economic environment that can enhance their living conditions. However, due to the particularity of the relocated migrated households themselves, even though the government has given them some help in registered residence, medical care, industry, education and other aspects, the relocated migrated households, especially those resettled centrally in urban areas, still face multi-dimensional social integration and adaptation problems in terms of politics, economy, society, culture and other aspects.

The social adaptation was first put forward by Herbert Spencer, who believed that social adaptation is a process in which individuals adjust their behavior habits or attitudes in order to adapt to the social living environment (Shanhua, and Lizhong, 2006). Typically, social adaptation and the social adaptation process of migrant groups are described and measured using multidimensional concepts and categories. (Bo, and Haiying, 2010, pp. 18-27). Zhang Jianguo (2011), based on Parsons' functional integration model, divided the content of social adaptation of land-lost farmers into economic adaptation, social adaptation, cultural adaptation and psychological adaptation. Xiao Feng (2018) measured the social integration of the new generation of migrant workers from the four aspects of economy, social participation, culture and psychology.

How to explore the factors related to social adaptation of migrants, the academic community has mainly formed three theoretical orientations: human capital attribution, social capital attribution and institutional attribution (Cao, 2017). Shengbao (2010, pp. 11-21) found that physical strength, education, experience, training and other factors have a positive

effect on migrant workers' career acquisition, wage treatment and promotion. Alejandro, and Sensenbrenner (1993, pp. 1320-1350) noted for the first time that social capital and social networks play a positive role in the integration of migrants. Migrants can use social networks or membership in social structures to obtain jobs, cheap labor and borrowing capital and other resources. Shuzhi (2014) believed that the social adaptation of migrants is closely related to the policies and systems of migrants' employment, social security, social assistance, housing policy, children's education, social participation and political rights in the ingoing places. And the degree and result of migrants' social adaptation is the goal and product of the migration adaptation policy in the resettled places. In recent years, the impact of psychological capital on social adaptation of migrants has also begun to receive attention. Optimism, self-confidence, hope and resilience in human capital have a significant positive impact on the economic adaptation and social integration of farmers in cities (Wentao, Wei, and Lin, 2022, pp. 820-832).

The social adaptation of relocated migrated households at the resettlement sites is not only related to the effect of the

relocation policy for poverty alleviation, but also related to the sustainable development of the relocated migrated households and even the coordinated development of regional economy and society. Therefore, this study takes Duimenshan resettlement site, a centralized resettlement site of urbanization in Yunnan Province, as a case study. Through field investigation, it examines social adaptation of relocated migrated households in Duimenshan resettlement site in terms of economic adaptation, social participation, cultural assimilation and psychological integration, analyzes the factors that affect social adaptation of relocated migrated households, and then formulate the appropriate strategies to improve their social adaptation. It is expected to promote the improvement and sustainable development of the quality of social life of relocated migrated households, and also provide useful reference for the formulation and improvement of the follow-up support policies for the poverty alleviation relocation.

2. Research Objectives

1. To describe the characteristics of relocated migrated households and their current social adaptation status in Duimenshan

resettlement site in Dongchuan, Yunnan, P. R. China;

2. To find out the factors related to social adaptation of relocated migrated households in Duimenshan resettlement site.

3. Methods

The quantitative method emphasizes objective measurements and the statistical, mathematical, or numerical analysis of data collected through questionnaires and surveys. This study applies the quantitative method to determine the social adaptation status of the relocated migrated households and the relevant factors of the social adaptation of the relocated migrated households in Duimenshan resettlement site.

Selection of Samples

The relocated migrated households who have resettled in Duimenshan resettlement site were the study subjects. According to the 2018 statistics of Dongchuan District Immigration Management Committee, there were about 2322 households in Duimenshan resettlement site, and these households were the target population. The actual sample size of 400 Relocated migrated households was calculated by using the Taro Yamane formula with 95%

confidence level in this study (Yamane, 1967). The simple random sampling method was used to select the samples scattered in Duimenshan resettlement site.

Research Tools

This study employed a structured questionnaire as a research tool. The questionnaire consists of three parts. The first part was about the characteristics of relocated migrated households, including age of a household leader, educational attainment of a household leader, a household size, household dependency ratio, and total annual household income. The second part was a list of questions about social adaptation of the households, including economic adaptation, social participation, cultural assimilation and psychological integration, which are composed of 23 items. And the third part was about the influencing factors of social adaptation of the households, including human capital, social capital, psychological capital and institutional environment, and included of 25 items. The “Likert Scale” type of questionnaire was employed in Part II and Part III, including: strongly agree (5), agree (4), moderate (3), disagree (2), and strongly disagree (1).

The reliability analysis of 25 items

of independent variables and 23 items of dependent variables found that the overall Cronbach's Alpha of dependent variables and independent variables are higher than 0.80, which means that the internal consistency of items in the scale is good. The Kaiser-Meyer-Olkin values of social adaptation and influencing factors are respectively 0.841 and 0.840, both greater than 0.8, indicating that the questionnaire is suitable for factor analysis. Bartlett's test of sphericity results showed that the probability of significance corresponding to the approximate Chi-square value was 0.000 ($P < 0.001$), indicating that the validity structure was good. The results of principal component analysis showed that the total variance interpretation rate of the four factors of social adaptation was 52.846%; the total variance interpretation rate of the four influencing factors is 56.324%, which is greater than 50%, indicating that the analysis result is acceptable. The data were collected by using structured questionnaires tested by reliability and validity, in-depth interviews and focus group discussion, while multiple regression analysis and SWOT Matrix was used for data analysis.

4. Results

Characteristics of Relocated Migrated Households

The research results showed that the age range of household leader is mainly 31-50 years old, accounting for 47.5%. The education level of a household leader is mainly concentrated in the primary school and below, accounting for 68%. There are 229 households of moderate size (5-7 members), accounting for 57.25%. The proportion of households with a housing area of 80 square meters is the

highest, with 157 households, accounting for 39.25%. There are 207 households with dependency ratio of 0.1-1.0, accounting for 51.75%, indicating that there is at least one non-working members in these households, however the number of non-working members is less than or equal to the number of working members. In 2021, there are 235 Relocated migrated households with annual income of 30,001-60,000 CNY, accounting for 58.75%. Table 1 (see below) showed details of characteristics of the households.

Table 1 Characteristics of the Relocated Migrated Households

Sample Characteristics		f	%	Sample Characteristics		f	%
Age of Household Leader	20 and below	15	3.75	Household Size	Small Size (up to 4)	157	39.25
	21-30	48	12		Moderate Size (5-7)	229	57.25
	31-40	96	24		Large Size (8 or more)	14	3.5
	41-50	94	23.5	Household Dependency Ratio	0	174	43.5
	51-60	90	22.5		0.1-1.0	207	51.75
					1.1 and above	19	4.75
	Primary School and below	272	68		30000 and below	30	7.5
	Junior Middle School	78	19.5				

Sample Characteristics		f	%	Sample Characteristics		f	%
Educational Attainment of Household Leader	High School	17	4.25	Total Annual Household Income	30001-60000	235	58.75
	Technical Secondary School	13	3.25		60001 and 9000	110	27.5
	Junior College degree or above	20	5		90001 and above	25	6.25

Current Social Adaptation Status of the Relocated Migrated Households

In this part, the current social adaptation status of relocated migrated households was measured by Likert scale of 23 items in 4 aspects: economic adaptation, social participation, cultural assimilation

and psychological integration. By comparing the average scores in each aspect, the current social adaptation status of the households could be reported. The statistical analysis results of current social adaptation status of the households in the four aspects was showed on Table 2.

Table 2 Mean Score of Current Social Adaptation Status of the Relocated Migrated Households

Social Adaptation	Lower Range	Upper Range	Mean	S.D.	Criteria
Economic Adaptation	1.14	4.00	2.73	0.55	Moderate Level
Social Participation	1.00	4.67	2.80	0.69	Moderate Level
Cultural Assimilation	2.20	5.00	3.88	0.54	High Level
Psychological Integration	1.60	5.00	3.41	0.58	High Level
Overall Social Adaptation	1.87	4.04	3.15	0.37	Moderate Level

Note: The criteria and the mean scores are set as five levels: Level 1: very low level = score range 1.00-1.80; Level 2: low level = score range 1.81-2.60; Level 3: moderate level = score range 2.61-3.40; Level 4: high level = score range 3.41-4.20; Level 5: very high level = score range 4.21-5.00

From Table 2 the four aspects and the overall of social adaptation of the households are relatively good. However, the households have moderate level in economic adaptation and social participation, and high level in cultural assimilation and psychological integration. At the same time, the overall social adaptation of the households is at moderate level.

Factors Related to Social Adaptation of the Relocated Migrated Households

The Multiple Regression Analysis (MRA) using ENTER method was employed to find out the factors affecting social adaptation of the households in the Duimenshan resettlement site, and the outputs of MRA model was listed in Table 3.

The results of Table 3 showed the relationship of X_1 age of household leader, X_2 education attainment of household leader, X_3 household size, X_4 size of housing area, X_5 household dependency ratio total, X_6 total annual household income, X_7 human capital, X_8 social capital, X_9 psychological capital and X_{10} institutional environment, all together explained Y with statistical significance ($R = 0.689$, $P < 0.001$). The relationship of variable group can explain variation of Y at 47.5 % ($R^2 = 0.475$, $P < 0.05$). The regression model can be written as follows:

$$Y = 23.272 - 0.015X_1 - 0.443X_2 + 0.147X_3 - 0.073X_4 + 0.285X_5 + 0.123X_6 + 0.298X_7 + 0.738X_8 + 0.518X_9 + 0.728X_{10}$$

Table 3 Factors Related to Social Adaptation of the Relocated Migrated Households

Independent Variable	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t - value	Significant Level
	B	Std. Error	Beta		(sig) p
Constant	23.272	3.702	-	6.286	.000***
Age of Household Leader	-.015	.028	-.024	-.527	.599
Education Attainment of Household Leader	-.443	.370	-.055	-1.195	.233
Household Size	.147	.302	.023	.487	.626
Size of Housing Area	-.073	.386	-.009	-.190	.850

Independent Variable	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t – value	Significant Level
	B	Std. Error	Beta		(sig) p
Household Dependency Ratio	.285	.656	.016	.434	.665
Total Annual Household Income	.123	.044	.106	2.803	.005**
Human Capital	.298	.096	.131	3.089	.002**
Social Capital	.738	.073	.412	10.161	.000***
Psychological Capital	.518	.126	.190	4.109	.000***
Institutional Environment	.728	.121	.270	6.022	.000***
R = 0.689^a	R Square = 0.475		F 35.221		Sig 0.000^b

Note: * Significant level < 0.05; ** Significant level < 0.01, *** Significant level < 0.001

Among the 10 variables, there were 5 variables that were significantly related to social adaptation of the households. Those were total annual household income, human capital, social capital, psychological capital, and institutional environment. It was found that social capital is the highest, whereas total annual household income is the lowest significantly related to social adaptation of the households. Discussion on the results were as follow:

Total annual household income - The income level in migrants in cities will

have a significant positive effect on urban integration (Yingying, and Dasong, 2011, pp. 74-82). Total annual household income not only reflects the overall economic status of the household, but also reflects the overall ability of the household to resist pressure and risk. The level in household income affects the consumption mode, consumption behavior, lifestyle and interpersonal communication of the whole household, and then affects their living habits, customs and values.

Human capital - Human capital is

the labor input that is paid by production activities, and can also be the income that workers obtain through their own skills and knowledge, which is an important part of the livelihood capital of the households. The higher the human capital of the main labor force in the households, the greater the possibility of obtaining job opportunities and higher wages, and the more conducive to the household's foothold in the city. At the same time, the high quality of human capital can also enable migrants to quickly and effectively approach local residents in terms of lifestyle and other aspects, learn and imitate the lifestyle of local residents (Feng, 2018).

Social capital - Social capital has not only the characteristics of resources and social network, but also the characteristics of production. Social individuals can obtain corresponding economic resources through their own social capital (Bourdieu, 1997). The more complete the social network and the higher the level of social capital, the time cost and transaction cost of choosing jobs in the member cities of the households will be reduced, the social radius will be expanded, and the efficiency of knowledge, technical ability and other transmission will also be improved, which will help the

households adapt to the life in the resettlement site.

Psychological capital - The households are faced with more complex working and living environment after entering the resettlement site, which aggravates the anxiety of the households. The households with high level of psychological capital can not only face the difficulties and setbacks encountered in the process of urban employment and life more calmly, but also show a higher acceptance of urban lifestyle and values. Luthans et al. (2007) found that individuals with high psychological capital can reasonably exert their own advantages, produce positive emotional experience, and show certain adaptability and pro-social behavior.

Institutional environment - The households enjoy housing security at the resettlement site, and enjoy the same treatment as local residents in terms of employment, children's education, public services, etc. Therefore, the institutional environment in this study mainly focused on land system and social security system. Although the income source of most the households has been non-agricultural employment, and the social security value of contracted land has been weakened,

they still regard the control of land contract rights as the “bottom line” of livelihood (Chen and Wang, 2019). The improved social security system not only enhances the ability of the households to prevent risks, but also enhances the social identity of the households by obtaining the same social security rights as the local residents.

5. Discussion

The research revealed that the households had moderate level in economic adaptation and social participation, high level in cultural assimilation and psychological integration, and moderate level in overall social adaptation in Duimenshan resettlement site. Remarkably, there were five factors that significantly affected social adaptation of the households, including total annual household income, human capital, social capital, psychological capital, and institutional environment.

Haina (2018) also found that the impact of human capital, social networks, and institutional arrangements is the most significant and globally significant in both the urbanization index and various dimensions in the process of citizenization of agricultural transfer population. And Dian, and Hongmei (2019, pp. 69-71)

believed that human capital, social capital, and psychological capital are the three latent variables that affect the willingness of migrant workers to become citizens, and the degree of influence decreases in sequence. These conclusions have been further validated in this research.

There are two resettlement methods for poverty alleviation relocation in different areas: centralized resettlement and decentralized resettlement. This research mainly discussed the social adaptation of the households in urban centralized resettlement. Thus, the conclusion of this study has not yet been verified regarding the social adaptation of the decentralized resettlement households.

6. Suggestions

To improve social adaptation of the households in Duimenshan resettlement site, some recommendations were made for the government, the community, and also the households as follow:

The central government and Yunnan provincial government should further improve the policy support system to create a high-quality and efficient institutional environment. Firstly, the land in the original place should be managed well to ensure

that the households have the rights to operate, use, and benefit from the original contracted land, and ensure the safety and standardization of land circulation. Secondly, according to the actual needs of the households, the social security system should be constantly adjusted and optimized, and gradually changes from survival to development. And local governments should increase investment in human capital for the households, provide them various technique and skill training, and promote employment and income growth of the labor force. In addition, the community should actively organize and carry out various activities to strengthen communication and contacts between migrants, expand the scope of social interaction among migrants, and help them establish a wide range of social support networks. Finally, the households should actively integrate into community life and take appropriate measures to

improve their social adaptability in the resettlement site.

7. Knowledge Assets

The social adaptation of the households is a long-term and dynamic process that involves multiple dimensions such as politics, economy, society, culture, and psychology.

The relationship between structure and action is one of the fundamental paradigms in sociological research. The social adaptation of relocated migrated households in urban resettlement sites is a joint construction of various factors at different levels. This process involves both structural constraints from the institutional-level and action constraints from the individual-level and social level. Therefore, the process of social adaptation should be examined from the relationship between structure and action, as well as the interaction between internal and external factors.

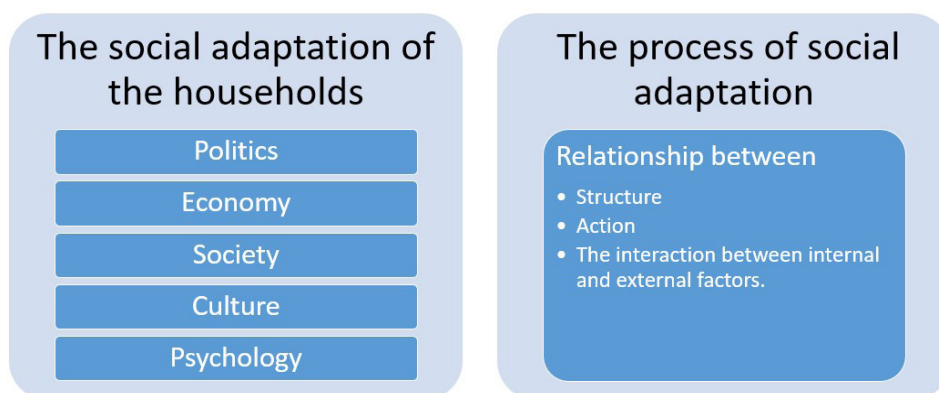

Figure 1 Knowledge assets for the social adaptation

References

- Alejandro, P., and Sensenbrenner, J. (1993). Embeddedness and Immigration: Notes on the Social Determinants of Economic Action. *American Journal of Sociology*, 98(6), 1320-1350.
- Bo, L., and Haiying, W. (2010). Summary of the Study on Social Integration of Foreign Migrants. *Journal of Gansu University of Administration*, 2, 18-27.
- Bourdieu. (1997). *Interview with Bourdieu - Cultural Capital and Social Alchemy*. (Bao Yaming, Translated). China: Shanghai People's Publishing House.
- Cao, Z. (2017). *Research on Migrant Workers' Ability to Integrate into Cities from the Perspective of Urban Capital Accumulation*. (Doctoral Dissertation). China: Shanxi Normal University.
- Dian, C., and Hongmei, M. (2019). Human Capital, Social Capital, Psychological Capital, and the Willingness of Migrant Workers to Become Citizens: An Empirical Analysis Based on Structural Equation Models. *Agricultural Economy*, 8, 69-71.
- Feng, X. (2018). *Research on the Impact of the Employability of the New Generation of Migrant Workers on Social Integration*. (Doctoral Dissertation). China: Northeast Agricultural University.
- Haina, Z. (2018). *Human Capital, Networks, and Institutions: A Comparative Study on the Citizenization of Agricultural Transfer Population*. (Doctoral Dissertation). China: East China Normal University.

- Hongping, L., and Jingxiao, Y. (2023). Triple Space Reconstruction and High-quality Follow-up Development of Relocation. *New Vision*, 1, 95-104.
- Jianguo, Z. (2011). *Research on the Social Adaptation of Land-lost Farmers*. (Dissertation). China: Wuhan University.
- Shanhua, Y., and Lizhong, X. (2006). *Western Sociological Theory*. Beijing: Peking University Press.
- Shengbao, L. F. Z. (2010). Human Capital, Social Capital and Occupation Acquisition of Land-lost Farmers - Based on a Survey of Two Land-lost Farmers' Communities in Yangzhou, Jiangsu Province. *China Rural Observation*, 6, 11-21.
- Shuzhi, H. (2014). *Research on the Urban Integration of Rural-urban Migrant Households*. (Doctoral Dissertation). China: Huazhong University of Science and Technology.
- The People's Daily. (2020). *More than 9.6 million registered poverty-stricken people have all moved to new homes*. Retrieved from http://news.cnwest.com/szyw/a/2020/12/04/19342457.html?utm_source=UfqNews
- Wentao, S., Wei, Q., and Lin, M. (2022). The Impact Mechanism of Psychological Capital on the Urban Integration of Migrant Workers - the Intermediary Effect Based on Local Adaptation. *Resource Science*, 44(4), 820-832.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, an Introductory Analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.
- Yingying, M., and Dasong, D. (2011). "Income Paradox" in the Urban Integration of Migrant Workers - Taking Wuhan, Hubei Province as an Example. *China Population Science*, 1, 74-82.

กลุ่มชาติพันธุ์โส: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง*

The So Ethnic Group: Ways of Living, Sociocultural Characteristics and Changes

เทพารักษ์ สุริฟาย, เกียรติศักดิ์ บังเพลิง และธีระพงษ์ มีโสง

Theparak Surifai, Kiattsak Bangperng and Theerapong Meethaisong

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: theparak.su@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โส และ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โสในบริบทสังคมอีสาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นกระบวนการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Research) โดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 74 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มชาติพันธุ์โสอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือกะตูก (Katuic) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายข้ามมาจากฝรั่งเศสในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ในสังคมจารีตแบบของโสยึดถือฮีตและความเชื่อเรื่อง ผี รูปแบบต่างๆ ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม มีวิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีอย่างเฉพาะตัว เสมือนเป็นพรมแดนชาติพันธุ์ที่แยกแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นโดยเฉพาะคนลาว/อีสาน และถูกรับรู้จากคนนอกในลักษณะกดทับสถานภาพว่าเป็นข้า

2. ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์โสเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐไทย ถูกหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ เช่น การศึกษา ศาสนาและระบบราชการ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเกิดการ

*ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2566

Received: June 28, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: November 30, 2023

เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสานรวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนฮีตคองที่เคยปฏิบัติตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสาน

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์โส้; การเปลี่ยนแปลง; ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to examine the so ethnic group's ways of living and sociocultural characteristics. It also investigated the social and cultural changes in the Isan society context. This qualitative research design focused on the process of fieldwork collected from the so ethnic group through observation, survey, and interviews. There were 74 key informants via purposive sampling. The data were analyzed via content analysis following the research objectives.

The findings showed that:

1. The So ethnic group belongs to the Austroasiatic language family, Mon-Khmer branch, or Katuic. Historically, the so ethnic group moved from Laos in the early Rattanakosin Period. In their traditional society, the so held 'Heet Kong' or a belief in ghosts in different ways. Such beliefs became behavioural models and relationships among people in the group. They had a unique way of life, language, beliefs, cultures and traditions where they became like an ethnic border from other ethnic groups, especially Lao/Isan people. They are often perceived as inferior to other ethnic groups by outsiders.

2. Currently, the so ethnic group is under the Thai state, they have integrated into the Thai nation through technology power, such as education, religion and bureaucracy. These cause social and cultural changes in various aspects, including modifying lifestyles and society following other people in the Isan community. Such practices of the 'Heet Kong' have been modified in order to conform with the local people in the Isan society.

Keywords: So ethnic group; change; sociocultural characteristics

1. บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไท่ ตามการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ของนักภาษาศาสตร์ถือว่าอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือกะตูกิก (Katuic) (ขบวน พลตรี, 2527, หน้า 17-21) ในการรับรู้ของชาวไทย ถือว่าเป็นพวก “ข้า” พวกหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามป่าภูเขา ทำไร่ ย้ายที่ เรียกตนเองว่า “ไส้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายพื้นที่ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงอพยพข้ามมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352-2368) และสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2368-2394) (แสงเพชร สุพร, 2533, หน้า 4-6) ปัจจุบันพบกระจายตัวอยู่ในพื้นที่บ้านโพนจาน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม พื้นที่บ้านพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และพื้นที่บ้านโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครพนม

ในยุคจารีตแบบของไส้ พวกเขาจะอยู่กันเฉพาะกลุ่มตนเอง พูดและสื่อสารกันด้วยภาษาไส้ แตกต่างจากคนในท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบ มีความเชื่อเรื่องผีและฮีตที่มีผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชาวไส้มาช้านาน ผี ฮีตและคน สามสิ่งนี้เป็นจักรวาลวิทยาที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไส้อย่างจำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ฮีต หมายถึง กฎระเบียบแบบแผนหรือระเบียบวินัยที่ควบคุมวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไส้ ความศักดิ์สิทธิ์ของฮีตนั้นมาจาก “ผี” ที่นับถือ ความเชื่อเรื่องผีถูกสืบทอดต่อกันมา แบ่งออกได้สองอย่างด้วยกัน คือ ผีมูลและผีน้ำ ระบบความเชื่อผีดังกล่าวนี้มีผลต่อการจัดองค์กรทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมของ

ชาวไส้ โดยที่ผีมูลนั้นเป็นเสมือนวิญญาณของเครือญาติของชาวไส้ที่ตายไปแล้วกลับมาเป็นผีบรรพบุรุษที่จะคุ้มครองและดูแลชาวไส้ในเรือนตระกูล การทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ในเรือนตระกูลหรือชุมชนจะต้องบอกกล่าวผี ถ้าไม่เช่นนั้นจะส่งผลให้เกิดความเจ็บไข้ และโชคร้าย ผีน้ำเป็นผีธรรมชาติสถิตอยู่ตามป่าเขาคอยควบคุมที่ดินและพื้นที่ป่า เพื่อสอดส่องดูแลและจัดการทั้งกับมนุษย์และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน เป็นเสมือนพระเจ้าของธรรมชาติ เป็นที่สังเกตว่า ผีถือเป็นศาสนาของชาวไส้ที่ส่งผลต่อการจัดองค์กรทั้งทางพื้นที่การอยู่อาศัย ชุมชนและสังคมวัฒนธรรม ผีเป็นสิ่งที่ให้ทั้งคุณและโทษ การเคารพนับถือและการปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับข้อปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินเป็นไปด้วยดีและประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามถ้าผิดผี จะส่งผลให้เจ็บไข้ได้ป่วยอยู่ไม่เป็นปกติสุขและอาจถึงตาย ชาวไส้จะประกอบพิธีเลี้ยงผีประจำปีเพื่อบวงสรวงวิญญาณบรรพบุรุษเรียกว่า “พิธีกรรมแข่งเซ่นม” และพิธีเหยาเป็นพิธีรักษาความเจ็บป่วยเพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ป่วยรวมถึง “พิธีชางกะมูจ” เป็นพิธีในการจัดการเรื่องศพให้เป็นระเบียบแบบแผนก่อนที่จะนำไปฝังหรือเผา เนื่องจากชาวไส้เชื่อว่าคนตายยังเป็นผีดิบที่มีอันตรายค่อนข้างร้ายแรงต่อญาติและคนอื่นๆ จึงต้องทำพิธีชางกะมูจ เพื่อให้ผีดิบกลายเป็นผีสุกเสียก่อนเพื่อจะได้เป็นผีเรือนเข้ากับบรรพบุรุษมาช่วยดูแลลูกหลาน ในอดีตนั้นโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมและความเชื่อดังกล่าวน่าจะทำหน้าที่ร้อยรัดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไส้เข้าไว้ด้วยกันและ

แยกออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ด้วยเหตุนี้ ระยะเวลาแรกของการอพยพเข้าไทย ชาวโล้ยังอยู่กันเฉพาะกลุ่มตน แยกตัวเองออกจากกลุ่มอื่น มีการติดต่อกับคนนอกค่อนข้างน้อยยึดถือระบบความเชื่อผี และยึดครองในแบบของโล้ย เกรงกลัวคนอื่นหรือคนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้านโล้ย คนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นรับรู้พวกเขาแบบเหมารวมว่าเป็นข่า หรือส่วย คนโล้ยเองก็สงวนท่าทีในการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพราะต้องการรักษาภูมิกเขต หรือข้อห้ามต่างๆ การติดต่อกับคนนอกอาจผิดผี ในแง่นี้ ทำให้เกิดพรมแดนชาติพันธุ์ทั้งทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมที่แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่น อย่างไรก็ตามลักษณะที่ว่านี้จะถูกลดทอน และตัดไขว้ให้มีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนไม่แน่นอน ผสมผสานและพลวัตมากขึ้นจากการปะทะปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ ทั้งอำนาจรัฐ วัฒนธรรมท้องถิ่นและความเจริญต่างๆ ตามยุคสมัย

ปัจจุบันเมื่ออพยพเข้ามาฝั่งไทยถือว่าได้เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ จึงถูกปรับเปลี่ยนและหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยทั้งภาษา ศาสนาทางการและนโยบายชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังอยู่ในภูมิภาคอีสานตามการจำแนกการปกครองกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่อยู่ร่วมกับคนไทยอีสานที่ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ ทำให้วิถีชีวิตและลักษณะสังคมวัฒนธรรมของโล้ยเปลี่ยนแปลงไปตามคนไทยอีสาน และเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ตามเงื่อนไขของความเจริญต่างๆ ได้เข้ามาปะทะปฏิสัมพันธ์กับชาวโล้ย มีผลให้วัฒนธรรมและรูปแบบชีวิตแบบสมัยใหม่แทรกซึมเข้ามาในหมู่

บ้านโล้ยมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยมีโครงสร้างสังคม ความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แบ่งแยกความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เมื่อเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐชาติได้ปฏิสัมพันธ์กับอำนาจ การครอบงำ และความเจริญต่างๆ พวกเขาเปิดรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งพวกเขาก็ยังคงรักษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมบางส่วนไว้ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเขายังคงสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ท้ายที่สุดรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ของพวกเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงผสมผสานและก่อรูปเป็นลักษณะวัฒนธรรมที่หลากหลายเลื่อนไหลไปตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการครอบงำ

โดยทั่วไปแม้มีการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยของนักวิชาการส่วนหนึ่ง อาทิ ทรงพันธ์ วรรณมาศ (2521) ทำการศึกษาเรื่องของวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย รวมถึง สวัสดิ์ดวงจันทร์ และคณะ (2522) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในแง่ของทัศนคติของกลุ่มชนที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่เน้นการศึกษาโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์และสังคม มีต่อธรรมชาติ และมีต่อศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติในงานวิจัยของแสงเพชร สุพร (2533) เรื่อง โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย และงานศึกษาของธวัชชัย ไพไธล (2562, หน้า 225-234) ศึกษาภูมิปัญญาของโล้ยในแง่สกลนคร พอสรุปได้ว่างานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้องค์ความรู้และความเข้าใจในแง่ของภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรายละเอียด

ทางวัฒนธรรมเฉพาะบางแง่มุม เช่น สารัตถความเชื่อ พิธีกรรม เครือญาติ หรือ โลกทัศน์ของชาวโล่ตามเป้าหมายของการศึกษานั้นๆ ทำให้นักศึกษาโล่ที่มองความเป็นชาติพันธุ์ของชาวโล่ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงตัวตนทางชาติพันธุ์โล่ที่เกิดขึ้นในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ นั้น ยังมีอยู่อย่างจำกัด จากที่ข้อมูลกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์โล่: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง โดยจะพิจารณาประเด็นวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในบริบทสังคมอีสาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในบริบทสังคมอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม (Fieldwork Research) เพื่อค้นหาประเด็นตามหัวข้อวิจัยที่กำหนด โดยการรวบรวมข้อมูล 3 ลักษณะ คือ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากภาคสนามซึ่งเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document

research) เน้นการศึกษาจากข้อมูลประเภทข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ตำนาน เอกสารประวัติศาสตร์ บันทึกการเดินทางทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประวัติความเป็นมาของชาวโล่ในประเทศไทย และ 2) การศึกษาภาคสนาม (Field Research) เป็นการลงพื้นที่ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และตามติดปฏิบัติการชีวิตประจำวันที่มีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขและสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริงมีประสิทธิภาพ และเป็นไปอย่างธรรมชาติที่สุด

สำหรับการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะเลือกใช้ตามสถานการณ์ มีทั้งการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ และใช้เครื่องบันทึกเสียงหากผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้บันทึกเสียงได้ ในบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลหรือบันทึกเสียงได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีจดจำข้อมูลแล้วรีบจดบันทึกทันทีเมื่อมีโอกาส และจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงอาจมีการทบทวนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในกรณีที่เกิดความสงสัยหรือไม่แน่ใจในข้อมูลนั้นๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลก็ให้ความช่วยเหลือหรืออธิบายข้อมูลในเรื่องนั้นๆ จนกระทั่งการสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นสองลักษณะ คือ 1) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านพื้นที่ศึกษา สังเกตพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยในหมู่บ้าน

เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน และ 2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ในระยะแรกๆ ที่ทำการวิจัยเพื่อศึกษาและสำรวจบริบทพื้นที่ศึกษา สังเกตสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน วัด สถานที่ศักดิ์ตามความเชื่อ การประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยผู้วิจัยไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้เลือกชาวไร่ ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านโนนจาน บ้านพะทาย และบ้านโพธิ์ไพศาล โดยครอบคลุมเพศและวัย และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงชาวบ้านโดยทั่วไป จำนวน 74 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) ครูอาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางพิธีกรรม พระสงฆ์ หรือผู้นำทางศาสนาและชาวบ้านทั่วไป ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ระบบสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ย่อยศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล ในลักษณะสามเส้า (Triangulation) คือ เป็นการตรวจสอบข้อมูลในการทำวิจัยจะกระทำพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลทันทีในพื้นที่สนามหรืออาจจะทำการตรวจสอบข้อมูลต่อนอกจากพื้นที่สนามแล้วก็ได้ หรืออาจจะอยู่ระหว่าง

วิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย โดยที่ผู้วิจัยย้อนไปตรวจสอบในส่วนที่เก็บมาตอนต้นได้ (สุรางค์ จันทวานิช, 2546, หน้า 129)

การศึกษาวเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งในส่วนเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยแนวคิดทฤษฎีเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยโดยนำเสนอรายงานการวิจัย (Research report) ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ใต้: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. วิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใต้ พุทธศาสนาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือ กะตูกิก (Katuic) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายพื้นที่ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ก่อนที่จะอพยพข้ามมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหลายระลอก ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา สาเหตุของการเคลื่อนย้ายสัมพันธ์กับเงื่อนไขหลายมิติ อาทิ รูปแบบวิถีชีวิตการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ตลอดจนภัยทางการเมืองที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาสังสมให้เป็นประชากร พลเมือง และไพร่ทาส ในดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงของรัฐบาลสยาม การเคลื่อนย้ายเข้ามาภาคอีสานของประเทศไทยเท่าที่มีปรากฏหลักฐานผ่านประวัติศาสตร์ ความทรงจำท้องถิ่นและเอกสารต่างๆ ของไทยนั้น ระบุ

ว่ามีถึง 4 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเมืองรามราช กลุ่มเมืองกุสุมาลย์มณฑล กลุ่มเมืองมุกดาหาร และกลุ่มเมืองภาคตะวันออก

เมื่อว่าด้วยโครงสร้างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมพบว่า ภาษาโลมีเฉพาะภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน คนโลมีรูปร่างค่อนข้างเตี้ย ผอม ใบหน้าเป็นรูปไข่แบน จมูกเล็กไม่โด่ง ปลายจมูกแบนริมฝีปากมีสีน้ำเงินเข้ม ผู้ชายใส่เสื้อสีดำ นุ่งผ้าดำสอเตี่ยวสูง ตัดผมทรงกระบอก นิยมสีกลายจากเนื้อเข่าขึ้นไป จนถึงคอ คนที่เรียนวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ มักจะคล้องลูกปัดที่ทำด้วยแก้วหรือลูกมะกล่ำ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าสีนในชีวิตประจำวัน หากแต่งตัวเพื่อร่วมงานในพิธีสำคัญๆ จะใส่กำไลข้อมือข้อเท้า สร้อยเงิน คล้องคอ ต่างหูเงินและมีผ้าสไบพาดบ่า ชาวโลจะเลือกที่อยู่อาศัยในที่ราบหรือที่เนิน มีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการใช้สอย นิยมสร้างบนเสาไม้สูงจากพื้นประมาณ 5-6 ฟุต หลังคาทรงหน้าจั่วจากไม้ที่มีความแข็งแรงและทนทาน โครงสร้างภายในบ้านประกอบด้วยระเบียงขนาดใหญ่ที่ยาวขนานไปกับตัวบ้านที่ยื่นออกมาเพื่อให้ร่มเงาและไว้ใช้สอย แต่ละด้านของบ้านจะมีหน้าต่างเพื่อเปิดรับลม อีกส่วนหนึ่งแบ่งออกเป็นสำหรับวิญญานพรพบุรุษ ห้องนอนของพ่อแม่และห้องของสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ส่วนที่เหลือจะไว้เก็บข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ จะไม่มีห้องน้ำในตัวบ้านแต่มักจะสร้างแยกไว้ต่างหาก

สมัยก่อนผีถือเป็นศาสนาของคนโล ระบบความเชื่อเรื่องดังกล่าวมีผลต่อการจัดองค์กรทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมของพวกเขา เช่น “ผีมูล” เป็นเสมือนวิญญานของเครือญาติที่ตายไปแล้ว

กลับมาเป็นผีบรรพบุรุษ มาช่วยคุ้มครองดูแลลูกหลานในเรือนตระกูล พิธีกรรมต่างๆ จะต้องทำการบูชาผีบรรพบุรุษ ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรือนตระกูลอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของผีมูล จะต้องรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมทุกอย่างในเรือนตระกูลอย่างต่อเนื่อง ถ้าไม่เช่นนั้น จะส่งผลให้เกิดความเจ็บไข้และโชคร้าย และ “ผีน้ำ” เป็นผีอยู่ตามไร่นา ป่า เขา ที่ควบคุมที่ดินและพื้นที่ป่า ทำหน้าที่สอดส่องดูแลพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านโล การกระทำสิ่งต่างๆ ในเขตพื้นที่นั้นจะต้องรายงานให้ทราบทุกพิธีกรรมจะต้องเชื่อเชิญให้ผีน้ำมารับเครื่องเซ่นไหว้ ผีที่คนโลนับถือจึงมีบทบาทสำคัญแบ่งการจัดการดูแลตระกูลและชุมชน

ความเชื่อเรื่องผีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตประจำวัน คนโลเชื่อว่าการนับถือผีและวิญญานต่างๆ มีอำนาจให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ จึงต้องเซ่นไหว้บวงสรวงบูชาเพื่อเป็นการแสดงความเคารพและกตัญญู โดยจะมีพิธีกรรมเลี้ยงผีเพื่อบวงสรวงวิญญานบรรพบุรุษเรียกว่า “พิธีกรรมโลทั้งบั้ง” และพิธีเหยา เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการรักษาสุขภาพ โดยมีนัยสำคัญเพื่อให้ผีช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อน หรือการเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นพิธีกรรมที่สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยเป็นหลัก ซึ่งในทุกๆ ปี จะจัดพิธีกรรมแข่งชะนาม หรือลงสนาม เพื่อแสดงความกตัญญูต่อแม่แก้ว หรือหมอเหยา (ผู้เป็นสื่อกลางติดต่อกับผีในพิธีเหยา) ที่ช่วยเหลือให้หายเจ็บป่วยที่เกิดจากผีเป็นผู้กระทำ และพิธีกรรมซางกะมูจ หรือแข่งกะมูล เพื่อเชิญวิญญานผีบรรพบุรุษปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่พี่น้องที่

ตายไปแล้วมาไว้ ณ “แจเฮือน” (มุมห้องในบ้านไส้) ให้เป็นผีเรือนเพื่อทำหน้าที่ในตรวจสอบความถูกต้องตามฮีดคองของผู้อยู่อาศัยในเรือนหลังนั้นๆ และในแต่ละปีจะทำพิธีกรรมอะเอียงดง เป็นการทำความสะอาดบ้านเรือนให้ปลอดโปร่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณต่อบรรพบุรุษ คนไส้มีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องผี จึงทำให้เกิด ฮีดคองหรือกฎเกณฑ์ในการควบคุมกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านไส้ ทั้งฮีดคองเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเกิด การแต่งงานและการตาย

สังคมไส้ในอดีตมีพื้นฐานมาจากกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ จะอยู่กันเฉพาะกลุ่มคนไส้มีภาษาสื่อสารกันเอง มีความเชื่อเรื่อง “ผี” (กระมูจ) ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม เกิดเป็นหน่วยองค์กรทางสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบครอบครัวของชาวไส้เริ่มต้นด้วยครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) จนถึงครอบครัวขยาย (Extended Family) พี่พาทอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะครอบครัวของชาวไส้จะนับถือฝ่ายชายเป็นใหญ่ ทั้งเครือญาติทางสายโลหิตและเครือญาติทางการแต่งงาน ภายในหมู่บ้านไส้มีหัวหน้าหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นคนกลางถือเป็นผู้นำทางการเมืองในโครงสร้างทางสังคมของคนไส้ การเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน (Chieftainship) เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาและส่งต่อมายังลูกชาย (sons) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ชาวไส้จะให้ความสำคัญกับครอบครัวในกลุ่มตระกูลของหัวหน้าหมู่บ้าน และจะไม่ยอมรับเอาคนอื่นที่ไม่ใช่ชาวไส้มาปกครอง ทั้งการปกครองระดับหมู่บ้านและการ

ปกครองระดับครอบครัว

วิถีชีวิตของชาวไส้ในพื้นที่ศึกษา พบว่ามีลักษณะเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามรูปแบบสมัยใหม่ คล้ายๆ บ้านเรือนของผู้คนในท้องถิ่นอีสาน มีทั้งแบบดั้งเดิม แบบประยุกต์และแบบสมัยใหม่ (สไตล์โมเดิร์น) ผสมผสานรูปแบบและวัสดุสมัยใหม่เข้าไปด้วย ด้านการแต่งกายพบว่า ปรับเปลี่ยนลักษณะการแต่งกายตามยุคสมัย เดิมนั้นพวกเขาใช้ผ้าแบบเรียบง่ายและนิยมผ้าฝ้าย ย้อมครามสีเข้มจนเกือบดำ มีการประดิษฐ์คิดค้นลวดลายอย่างประณีต เมื่อมีงานเทศกาล งานพิธีกรรมสำคัญๆ ของหมู่บ้าน พวกเขาจะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองของชนเผ่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พี่พาทอาศัยซึ่งกันและกัน ดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ และวิถีหาอยู่หากินตามนิเวศท้องถิ่น โดยมีป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบอาหารและวิธีการกินเหมือนกับผู้คนในท้องถิ่นอีสาน แต่พวกเขายังคงเอกลักษณ์ด้านอาหาร อาทิ มีการแบ่งเป็นอาหารปกติในชีวิตประจำวัน และอาหารในโอกาสพิเศษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาปี ปลูกผักตามฤดูกาล ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงวัว ควาย ไว้จำหน่าย เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ไว้บริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน รวมถึงการทอผ้าย้อมครามเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและจำหน่าย

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไส้ในบริบทสังคมอีสาน กลุ่มชาติพันธุ์ไส้เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยและนโยบายและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้วิถีชีวิต สังคมและ

ลักษณะทางวัฒนธรรมได้ถูกหลอมหลวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทย ผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ ในลักษณะระบบการศึกษาและการเมืองการปกครองเพื่อขับเคลื่อนอุดมการณ์ของรัฐไทย ถือเป็นเครื่องมือหลอมรวมคนโล้ให้เข้ามาอยู่ภายใต้โครงสร้างของรัฐไทย โรงเรียนได้กลายเป็นเทคโนโลยีแห่งอำนาจที่นำเอาภาษาราชการ คือ ภาษาไทย เข้ามาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของคนโล้ อิทธิพลของภาษาราชการและโรงเรียนทำให้พวกเขาซึมซับรับเอาอุดมการณ์ของความเป็นไทย ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ต่อมาในราวๆ ปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้ประกาศแผนพัฒนาภาคอีสาน 5 ปี การพัฒนา นโยบายของรัฐและการขยายตัวทางเศรษฐกิจทุนนิยมได้เข้ามาในภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง คนโล้ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้พลเมืองของประชากรอีสานก็ได้รับการพัฒนา และปรับเปลี่ยนตามนโยบายของภาครัฐ คนโล้และคนท้องถิ่นในอีสานมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น พวกเขาปรับรับผสมผสานวัฒนธรรมตนเองกับวัฒนธรรมกระแสหลักของท้องถิ่น โครงสร้างสังคมแบบเดิมได้ถูกผสมผสานเข้ากับทั้งอำนาจรัฐ และวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ยึดหยุ่นตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย พวกเขาต้องดิ้นรนปรับตัวต่อรองรับการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างรายได้ให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่มีมากขึ้น สังคมคนโล้ในปัจจุบันบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงที่เคยถูกสงวนและเก็บรักษาด้วยจารีตฮิดคอง ปัจจุบันผู้หญิงที่เป็นคนโล้สามารถออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปแต่งงาน เรียนหนังสือ ทำงานต่างจังหวัดสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ การเจริญเติบโต

ตามยุคสมัยทำให้สถาบันดั้งเดิมกลางคืน เช่น คาราโอเกะเกิดขึ้นในหมู่บ้านโล้และหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก

ในบริบทปัจจุบันคนโล้ที่อยู่ในท้องถิ่นอีสานต้องติดต่อสื่อสารกับคนกลุ่มอื่นๆ ด้วยภาษาอีสาน ส่วนภาษาโล้จะใช้สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเฉพาะกลุ่มคนโล้เท่านั้น ภายใต้ความหลากหลายที่คนโล้ต้องปฏิสัมพันธ์ส่งผลให้พวกเขาเริ่มหันมาพูดภาษาลาวอีสาน เพราะถือว่าเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในพื้นที่นั้น พร้อมกันนั้นพวกเขาก็หันมาปรับรับ ผสมผสานความเป็นโล้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบ หันมานับถือศาสนาพุทธและประเพณีท้องถิ่นอีสานฮิดคองสองคองสี่สี่ ซึ่งมีผลต่อพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวโล้ เช่น พิธีกรรมชางกะมูจ หรือแซงกะมูล เป็นพิธีกรรมการจัดการศพให้เป็นระเบียบแบบแผนก่อนที่จะนำไปฝังหรือเผาที่สะอาดขึ้นให้เห็นถึงความเชื่อในระบบภูตผีวิญญาณของคนโล้ ปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวพวกเขาจัดงานศพเหมือนคนอีสานทั่วไปในพื้นที่สำหรับพิธีกรรมเหยา เป็นพิธีรักษาผู้ป่วย ถือเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งในการรักษาคนป่วยหรือเรียกขวัญคล้ายๆ กับพิธีของชาวไทยอีสานทั่วไป ปัจจุบันรูปแบบการรักษาและการดูแลสุขภาพของชาวโล้ในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือพวกเขามีทางเลือกมากขึ้น ปรับประยุกต์ผสมผสานในการจัดการสุขภาพได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงพิธีกรรมแซงชะนาม แต่เดิมนั้นเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่จัดขึ้นภายในเฉพาะกลุ่มคนโล้เท่านั้น เพราะถือเป็นวันศักดิ์สิทธิ์สงวนไว้เฉพาะคนในเท่านั้น พวกเขาจะทำพิธีดังกล่าวเป็นประจำโดยไม่

เปิดเผย ปัจจุบันชาวไทในหมู่บ้านยันทิดีต้อนรับให้คนนอกเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าว จนทำให้สื่อและรายการทีวีต่างๆ เข้ามาเยี่ยมชมและนำเสนอรูปแบบการจัดพิธีกรรมแซงชะนวม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบพิธีกรรมทางความเชื่อต่างๆ ของไท่ถูกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ด้วยกระแสความเจริญต่างๆ พิธีกรรมบางอย่างที่มีอยู่ก็ถูกปรับเปลี่ยนผสมผสานกับรูปแบบสมัยใหม่ เช่น พิธีการแต่งงานพบว่า พวกเขามีการปรับเปลี่ยนการจัดงานแต่งงานโดยมีการจัดงานแต่งงานที่โรงแรมในตัวจังหวัดหรือจัดงานในหมู่บ้าน มีการจัดซุ้มดอกไม้เพื่อถ่ายรูปอย่างสวยงาม รวมถึงการจ้างวงหมอลำมาจัดแสดงในช่วงเย็นของงาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายประเพณีการแต่งงานของคนไทยอีสาน รวมถึงการจัดงานศพที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากที่ถูกจัดงานขึ้นคล้ายรูปแบบของคนไทยอีสาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ไท้อยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมรหรือกะตูกิก (Katuic) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายเมืองใน สปป.ลาว อพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในสังคมจารีตแบบของไท่มีความเชื่อเรื่อง “ผี” ถือเป็นศาสนาของคนไท่ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม ในเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย ไพโหล (2562, หน้า 225-234) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท่ในแอ่งสกลนคร พบว่า ถิ่นฐานเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท่ก่อนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในแอ่งสกลนคร

มีถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และให้ความสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา และมีความศรัทธาในการทำบุญควบคู่กับการนับถือผี รวมถึงข้อมูลสนับสนุนของอภิชาติ ภัทรธรรม (2558, หน้า 148-151) ที่อธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไท่มีศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีกรรมไล่ทั้งบั้ง เป็นพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษประจำปี พิธีขางกระมูจเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศพ และพิธีเหยา เป็นพิธีกรรมในการรักษาความเจ็บป่วยหรือเรียกขวัญคล้ายๆ กับพิธีของชาวอีสานทั่วไป เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ป่วยหรือการเรียกขวัญ

กลุ่มชาติพันธุ์ไท่มีเฉพาะภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่าผู้คนในท้องถิ่นอีสานเดิมเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่มีความเป็นอิสระ เมื่อรัฐไทยได้รับผลกระทบจากกระแสการล่าเมืองขึ้น จึงสร้างรัฐชาติไทยและรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีความเป็นไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น เรียนรู้และเข้าใจเพื่อสื่อสารภาษาไทย จัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบรัฐไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไท่ต้องเผชิญกับปรากฏการณ์เช่นนี้ทุกรูปแบบ ปัจจุบันนี้พวกเขาสามารถใช้ภาษาไทยได้ดีเหมือนกับชาติพันธุ์อื่นๆ ในท้องถิ่นอีสาน โดยเฉพาะการปรับระบบความคิดไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อใช้

เป็นพลังขับเคลื่อนรักษาลักษณะความมีตัวตนในพื้นที่ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบท้องถิ่นอีสาน รวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนฮีตคองที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งสอดคล้องกับผวจิตต์ อธิคมน์นันทะ (2538, หน้า 118) ที่มองว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ มีลักษณะที่ไม่อยู่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ภาษา มีการคิดค้นคำใหม่ๆ ในการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงความคิด กฎเกณฑ์ศีลธรรม รูปแบบดนตรี ความเสมอภาคของชายหญิง การแต่งกาย การรับประทานอาหาร บ้านที่อยู่อาศัย รวมถึงข้อสนับสนุนในทัศนะของเกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2558, หน้า 14) ที่อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงตัวตนทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการเลื่อนฐานะทางชนชั้น มีการผสมผสานภาษาและวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่รายล้อม และใหญ่กว่า ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สร้างหรือกลืนกลายตัวตนขึ้นเพื่อปรับเปลี่ยนจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมในพื้นที่แห่งอำนาจ และเป็นการตอบโต้การถูกดูถูกทางชาติพันธุ์ การทำความเข้าใจตัวตนทางชาติพันธุ์ไม่อาจพิจารณาได้แต่เพียงหน่วยหรือขอบเขตเชิงวัตถุวิสัยทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมโดยตรงไปตรงมา หากแต่ควรพิจารณาบริบทความสัมพันธ์ชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ อำนาจ และสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sinisa Malesevic (2010, pp. 67-82) ที่ได้เสนอว่า “ชาติพันธุ์”

(Ethnicity) จึงมีลักษณะเป็นการพยายามที่จะค้นหาคำตอบหรือคำอธิบายปรากฏการณ์ (Explanandum) ที่มีได้คำตอบ เช่น อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างคงที่ตายตัวอยู่ หากแต่ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ซับซ้อนอยู่กับสถานการณ์ทางสังคมเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive social situation)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะจากคนในหมู่บ้าน
ได้ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการรื้อฟื้นนำเอาเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กลับมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมทางเอกลักษณ์ และการนำขนบธรรมเนียมประเพณีที่สูญหายไป กลับมาประยุกต์ใช้โดยการรื้อฟื้น ปรับปรุงและนำไปสู่การปฏิบัติสืบต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย รัฐโดยหน่วยงานท้องถิ่นควรเข้าไปสนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมใส่ให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษา และจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมใส่เพื่อความมั่นคงทางวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อให้ชาวโล่มองเห็นความสำคัญในคุณค่าทางวัฒนธรรมใส่ ที่บรรพบุรุษสั่งสมรักษามาจนถึงปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการสืบทอด ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใส่

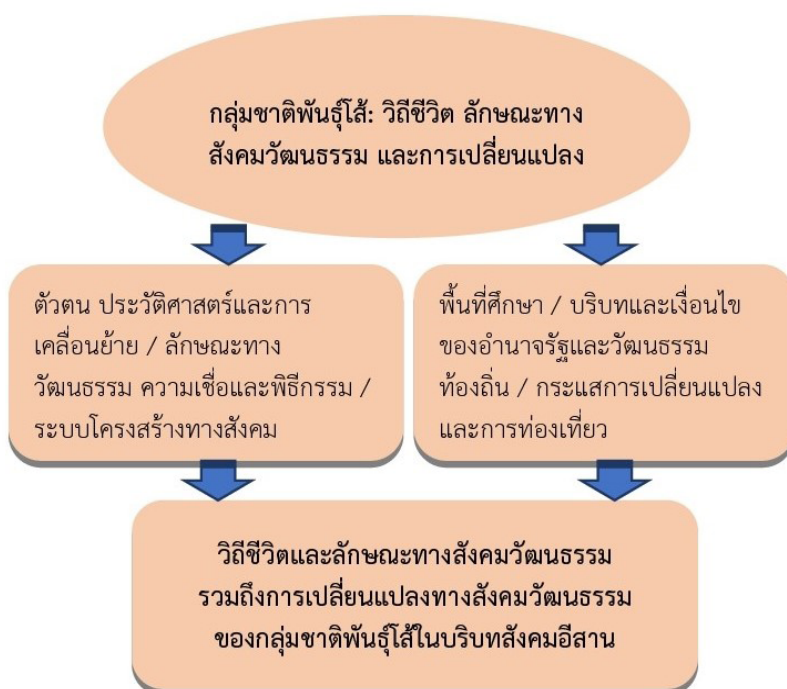

2.2 ควรศึกษารูปแบบการปฏิสัมพันธ์ และพลวัตชาติพันธุ์ในบริบทสังคมอีสาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อีสานมีวิถีชีวิตลักษณะเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามรูปแบบสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนลักษณะการแต่งกายตามยุคสมัย ดำเนินวิถีชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติตามนิเวศท้องถิ่น และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรม เมื่อเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐไทย ถูกหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ เช่น การศึกษา ศาสนาและระบบราชการ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสานรวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่เคยปฏิบัติตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสาน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2558). ชุมชนชาติพันธุ์ “บรู” ร่วมสมัยบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว: วิถีชีวิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม. (ปริญญาณิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ขบวน พลตรี. (2527). *การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของโซ่กับวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษากรณีตำบลกุสุมาลย์และตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร*. (ปริญญาานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. (2521). *วัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมในอีสาน*. การสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- รัชชัย ไพไหล. (2562). กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในแอ่งสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร*, 16(74), 225-234.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2538). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สวัสดี้ ดวงจันทร์ และคณะ. (2522). *ประเพณีอีสาน*. อุบลราชธานี: เขตการศึกษา 11.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2548). *หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น: สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: งานดี.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงเพชร สุพร. (2533). *โลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ่: กรณีบ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร*. (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2558). ชาวไทโส้ หรือกะโส้. *วารสารการจัดการป่าไม้*, 9(1), 148-151.
- Malesevic, S. (2010). Ethnicity in Time and space: A Conceptual Analysis. *Critical Sociology*, 37(1), 67-82.

ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์
เศรษฐกิจชุมชนเขานกกรรจ์ ตำบลเขานกกรรจ์ อำเภอเขานกกรรจ์
จังหวัดสระแก้ว*

Social Return on Investment (SROI) for Creative Economy
of Khao Chakan Community, Khao Chakan District,
Sa Kaeo Province

นพพล จันทรกระจ่างแจ้ง และอนันต์ ลากุล

Noppol Jankrajangjaeng and Anan Lakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Noppol@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขานกกรรจ์ อำเภอเขานกกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 2) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขานกกรรจ์ อำเภอเขานกกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) กลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 4 คน 2) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลเขานกกรรจ์ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์ จำนวน 25 คน และวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@เขานกกรรจ์จำนวน 25 คน รวม 54 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการที่ดำเนินการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 85,006 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมเป็นจำนวน 2.27

*ได้รับบทความ: 2 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 17 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 18 ธันวาคม 2566

Received: September 2, 2023; Revised: December 17, 2023; Accepted: December 18, 2023

เท่าหมายความว่าการลงทุนทุกๆ 1 บาท อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน (IRR) เท่ากับ 7.6%

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$, S.D. = 0.78)

คำสำคัญ: ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; ชุมชนเขาฉกรรจ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the social return on investment (SROI) of the project to improve the quality of life and raise income for people in the grassroots community of Khao Chakan, Sa Kaeo Province, 2) to study the satisfaction towards the quality-of-life development project and to raise income for the people in the grassroots community of Khao Chakan, Sa Kaeo Province. The research conducts according to Mixed Methods. The target group used a purposive selection method. There were 2 groups of consists: 1) 4 local leaders 2) Members of two community enterprises in Khao Chakan: Ban Phon Sawan community enterprises, 25 people, and Ban Santisuk@ Khao Chakan community enterprise, 25 people, totaling 54 people. The instruments used for data collection consisted of interview form and satisfaction questionnaire.

The research result reveals as follows:

1. Social return on investment (SROI) evaluation of the project has a net present value (NPV) of 85,006 baht, while the social return on investment was 2.27 times, meaning that investment for every 1 baht, the rate of return on investment (IRR) is equal to 7.6%.

2. Analysis results satisfaction with the project Overall, it was at the highest level ($\bar{x} = 4.90$, S.D. = 0.78).

Keywords: Social Return on Investment (SROI); Creative Economy; Khao Chakan Community

1. บทนำ

ตามที่ภาครัฐได้เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเข้ากับ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทย และยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ 20 ปี ระหว่างปี 2560 ถึง ปี 2579 โดยน้อมนำเอาหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน และใช้หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชบรมนาถบพิตร มาเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบาย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ของประชาชน แก้ไขปัญหาภาคการเกษตร เสริมสร้างความมั่นคง

ทางอาหารพัฒนาโภชนาการและความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปณิธานแน่วแน่ที่จะสืบสาน รักษา และต่อยอดโครงการพระราชดำริของพระราชบิดา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดียิ่งขึ้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นมหาวิทยาลัยที่พระราชอาประสงค์ให้เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ เพื่อยกคุณภาพมาตรฐานมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่คุณภาพเป็นเลิศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสู่นักปฏิบัติอย่างมืออาชีพ การยกคุณภาพมาตรฐานชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ โดยมีกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ BCG Economy ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยเน้นการพัฒนาในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อย่างบูรณาการ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2566)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยทีมคณาจารย์

ได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์อย่างต่อเนื่องในกิจกรรมต่างๆ โดยในปีงบประมาณ 2562 กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอสานลายเป็นชุดกระเป๋าตามคอลเลกชั่นปีงบประมาณ 2563 กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผ้าทอปีงบประมาณ 2564 แบ่งเป็น 1) กิจกรรมต้นน้ำคือกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน 2) กิจกรรมกลางน้ำคือกิจกรรมการพัฒนาเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวทางความคิดใหม่ (New Normal) 3) กิจกรรมปลายน้ำคือการออกแบบและผลิตบรรจุภัณฑ์ตราสินค้าและปีงบประมาณ 2565 การพัฒนาต่อยอดตาม BCG Model เป็นการพัฒนาศรษฐกิจแบบองค์รวมใน 3 กิจกรรมคือ 1) กิจกรรมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “G” 2) กิจกรรมยกระดับเกษตรมูลค่าสูงพืชโกโก้ “B” และ 3) กิจกรรมการบริหารจัดการขยะชุมชน “C” รวมทั้งถอดบทเรียนโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจาก SWOT พบว่าตำบลเขาฉกรรจ์มีต้นทุนทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมและด้านทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่บริเวณโดยรอบเขาฉกรรจ์มีศักยภาพพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวได้มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อประกอบอาชีพเสริมส่วนปัญหาที่พบมีดังนี้ 1) ปัญหาด้านกลุ่มอาชีพคือ ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ปัญหาด้านการตลาดคือขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 3) ปัญหาด้านการท่องเที่ยวคือขาดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

กับกรมป่าไม้ และ 4) ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามลำพัง

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเกิดขึ้นกับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่อง ในปีงบประมาณ 2566 ทางผู้วิจัย จึงได้จัดทำโครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว เพื่อตอบโจทยความต้องการของพื้นที่ ใน 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิต Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตช็อกโกแลตด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ โดยมีการวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของการดำเนินโครงการ (Social Impact Pathway) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) กิจกรรม (activity) ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) ในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อให้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าของผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนอย่างเป็นรูปธรรมที่ทำให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเสริมเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 2 กลุ่มโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection) ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 4 คน 2) กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์หมู่ที่ 8 ตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 25 คน และวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@เขาฉกรรจ์ หมู่ที่ 6 ตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนเขาฉกรรจ์ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่องานวิจัยเชิงโครงสร้างและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์

เกี่ยวกับ (1) ต้นทุนและกำไรของผลิตภัณฑ์ (2) จุดแข็งและจุดอ่อนของผลิตภัณฑ์ (3) ผลกระทบทางสังคมของโครงการ (4) แนวทางการพัฒนาต่อยอดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอนาคต และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับแบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านความรู้ ความเข้าใจ 2) ด้านการนำองค์ความรู้ไปใช้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมรวมทั้งสิ้น 21 ข้อ

การเก็บและรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนเขาฉกรรจ์ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์อำเภอเขาฉกรรจ์จังหวัดสระแก้ว และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความสอดคล้องด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 และปรับแก้รายละเอียดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 ประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อวางแผน

ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ประจำปีงบประมาณ 2566 ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model โดยใช้แบบสัมภาษณ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว กับกลุ่มเป้าหมายแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ (ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 25 คน เพื่อตอบโจทย์ “B” คือ Bio Economy และ “G” คือ Green Economy โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่และให้ผู้เข้าร่วมอบรมทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 2) กิจกรรมการพัฒนากิจการการเรียนรู้เส้นทางผลิตช็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG

Model ในพื้นที่ (ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม) กับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@ เขาฉกรรจ์หมู่ที่ 6 ตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 25 คน เพื่อตอบโจทย์ “B” คือ Bio Economy และ “C” คือ Circular Economy โดยมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้ เส้นทางผลิตซ็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ และให้ผู้เข้าร่วมอบรม ทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว การวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนเขาฉกรรจ์ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสรุปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) มีขั้นตอนดังนี้

(1) การกำหนดขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 2 แห่งคือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์ และวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@เขาฉกรรจ์

2. การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของการดำเนินโครงการ (Social Impact Pathway) ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า (input) คือปัจจัยที่ทำให้โครงการสามารถขับเคลื่อนไปได้ จำแนกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยเชิงบุคคล งบประมาณ เครื่องจักร และองค์ความรู้ (2) กิจกรรม (activity) คือการดำเนินงานในโครงการที่กำหนดกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลผลิต (3) ผลผลิต (output) คือผลที่เกิดขึ้นครั้งแรกและชัดเจนที่สุดจากโครงการ จำแนกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แนวทางปฏิบัติที่ดี และนวัตกรรม (4) ผลลัพธ์ (outcome) คือการนำผลผลิตของโครงการไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มเป้าหมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงกับผู้ใช้ประโยชน์จากโครงการ และ (5) ผลกระทบ (impact) คือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากผลลัพธ์ในวงกว้าง ทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (เศรษฐกิจ ภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระแก้ว และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ, 2564, หน้า 45-61)

3. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2557, หน้า 8) มีสูตร ในการคำนวณ ดังนี้

$$\text{ค่า } SROI = \frac{\text{มูลค่าปัจจุบันของผลลัพธ์ทั้งหมด}}{\text{มูลค่าปัจจุบันของการลงทุนทั้งหมด}}$$

4. ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานราก ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดการ แปลผล โดยใช้เกณฑ์และแนวทางการหาช่วงความ กว้างของอันตรภาคชั้นที่แบ่งระดับการแปลผล มาตราส่วนประมาณค่าออกเป็น 5 ระดับ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีคุณภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีคุณภาพ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีคุณภาพ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีคุณภาพ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีคุณภาพ

อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน เขาฉกรรจ์ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว มีผลการวิจัยดังนี้

1. การวิเคราะห์เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของการดำเนินโครงการ (Social Impact Pathway) ใน 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิต Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางผลิตซ็อกโกแลตด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ รายละเอียดการวิเคราะห์ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) กิจกรรม (activity) ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) ผลกระทบ (impact) ผลการวิจัยตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของการดำเนินโครงการ (Social Impact Pathway)

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม (Activity)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิต Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์				
1. งบประมาณ 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทำสีสกรีน	อบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาสายป่านการผลิต	1. ผลิตภัณฑ์ Eco-printing 2. รายได้ของสมาชิก	1. รายได้เพิ่มเติมของสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	1. ด้านเศรษฐกิจ - ต้นทุนการผลิต ลดลง จากการใช้

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม (Activity)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
จากสี่ธรรมชาติ 3. วัตถุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่น 4. ความรู้ด้าน Eco-printing 5. ความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6. ตลาดความต้องการ Eco-printing	ผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจ แบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น	2. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	วัตถุดิบในท้องถิ่น - การขยายการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2. ด้านสังคม - ความผาสุก - คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น - เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม - การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ 3. ด้านสิ่งแวดล้อม - ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมดีขึ้น
กิจกรรมการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลต				
1. งบประมาณ 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแปรรูปอาหาร 3. ผลผลิตจากต้นโกโก้ในพื้นที่มีมาก 4. ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน 5. ความรู้การพัฒนาฐานการเรียนรู้ 6. ความรู้ด้านการผลิตซ็อกโกแลต	ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลต สู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่	1. ฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลต 2. รายได้ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 3. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น	1. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น 2. รายได้เพิ่มเติมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. ชนมคลินเพื่อรักษาสุขภาพ	1. ด้านเศรษฐกิจ - การกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการรายย่อย - ชาวสวนโกโก้มีแหล่งระบายผลผลิต - การขยายการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2. ด้านสังคม - ความผาสุก - คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น - เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม - การถ่ายทอดภูมิปัญญา

ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม (Activity)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
7. ความต้องการ ของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน 8. ตลาดความ ต้องการอาหาร เพื่อสุขภาพ				ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ 3. ด้านสิ่งแวดล้อม - เป็นแหล่งเรียนรู้การปลูก และเพาะพันธุ์ ต้นโกโก้
2564	2565	2566	2567-2571	

จากตารางที่ 1 สรุปตามกิจกรรมได้ว่า 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิต Eco-printing มีปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณ ภูมิปัญญา และวัตถุดิบในท้องถิ่นความรู้ด้าน Eco-printing และความต้องการของตลาด นำไปสู่การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing ส่งเสริมการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ Eco-printing ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น และยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตช็อกโกแลตมีปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณ ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลผลิตจาก

ต้นโกโก้ในพื้นที่ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน อยู่. ความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และความต้องการของตลาด นำไปสู่การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตช็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ก่อให้เกิดฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตช็อกโกแลต ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น และยังเป็น การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการบริโภคขนมคลีนเพื่อรักษาสุขภาพ ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

2. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) ของการดำเนินโครงการผลการวิจัยตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของการดำเนินโครงการ

ต้นทุนและผลประโยชน์	กิจกรรมที่ 1 มูลค่า (บาท)	กิจกรรมที่ 2 มูลค่า (บาท)	มูลค่ารวม (บาท)
1. มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนการวิจัยรวม	349,308	214,092	563,400
2. มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการรวม	154,070	94,430	248,500
3. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Next Present Value: NPV)	52,703	32,302	85,006
4. ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)	1.41	0.86	2.27
5. อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR)	4.72	2.88	7.6

จากตารางที่ 2 การคำนวณผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ในภาพรวมพบว่า โครงการที่ดำเนินการทุกรุ่นมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 85,006 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมเป็นจำนวน 2.27 เท่าหมายความว่า การลงทุนทุก 1 บาท อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน (IRR) เท่ากับ 7.6% แสดงให้เห็นว่า ผลการดำเนินงานของโครงการสร้างประโยชน์ต่อสังคมและมีความคุ้มค่า ต่อการลงทุนในการดำเนินโครงการเมื่อจำแนกตาม 2 กิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้ 1) กิจกรรมการพัฒนาสายพานการผลิต Eco-printing สู่อการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่พบว่า มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 52,703 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนทาง

สังคมเป็นจำนวน 1.41 เท่าหมายความว่า การลงทุนทุก 1 บาท อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน (IRR) เท่ากับ 4.72% และ 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิต ช็อกโกแลตด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่พบว่า มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 32,302 บาท ส่วนอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมเป็นจำนวน 0.86 เท่าหมายความว่า การลงทุนทุก 1 บาท อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน (IRR) เท่ากับ 2.88%

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานราก ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

การมีจิตสาธารณะของนักเรียน	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ	4.95	0.90	มากที่สุด
2. ด้านการนำองค์ความรู้ไปใช้	4.83	0.87	มากที่สุด
3. ด้านการจัดกิจกรรม	4.92	0.67	มากที่สุด
รวม	4.90	0.78	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$, S.D. = 0.78) เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.95$, S.D. = 0.90) รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.92$, S.D. = 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ด้านการนำองค์ความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.83$, S.D. = 0.87)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินงานภายใต้โครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากในพื้นที่ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ประจำปีงบประมาณ 2566 ผ่าน 2 กิจกรรมคือ กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบ

องค์กรรวม BCG Model ในพื้นที่ และกิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์กรรวม BCG Model ในพื้นที่ก่อให้เกิดผลกับชุมชน 3 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่มีผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เท่ากับ 1.41 บาท แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ Eco-printing ได้แก่ เสื้อยืดลาย Eco-printing และถุงผ้าลาย Eco-printing ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์สามารถนำองค์ความรู้และเทคนิคการทำ Eco-printing มาสร้างมูลค่าทางผลิตภัณฑ์เกิดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้น จากความคิดริเริ่มของประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติในพื้นที่เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นต้นทุนการผลิตลดลงรวมทั้งเกิดการขยายตลาดของกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนไปยังผู้บริโภคกลุ่มใหม่ เช่น กลุ่มรักสุขภาพ ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มศึกษาดูงาน 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@เขาฉกรรจ์มีผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เท่ากับ 0.86 บาท แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลตทำให้ชาวสวนโกโก้ในพื้นที่มีแหล่งระบายผลผลิต ราคาผลผลิตไม่ถูกกดราคา และมีการเปิดพื้นที่ให้ผู้ประกอบการรายอื่นวางจำหน่ายสินค้าก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการรายย่อยรวมทั้งเกิดการขยายตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปยังผู้บริโภคกลุ่มใหม่ เช่น กลุ่มคนรักสุขภาพ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มศึกษาดูงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสอดคล้องกับจันทร์ทิพย์ ไพเพอร์ และคณะ (2565, หน้า 1942-1955) พบว่า โครงการความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ดำเนินการคือโครงการชีวิตวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์มีผลตอบแทนจากการลงทุนเท่ากับ 2.18 บาท (หมายความว่าเงินลงทุน 1 บาท ที่จ่ายลงทุนได้ทำประโยชน์เกิดมูลค่ากับสังคม 2.18 บาท) ตัวอย่างเช่นเกิดความรู้เรื่องเกษตรกรรมธรรมชาติที่ครัวเรือนนำไปประยุกต์ใช้จนสามารถลดรายจ่ายและพึ่งพาตนเองได้

2. ด้านสังคม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์เกิดการรวม

กลุ่มในการทำกิจกรรมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์ทุกเพศทุกวัย ทำให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นองค์ความรู้ในการทำสีสกรีนจากสีธรรมชาติให้กับคนรุ่นใหม่มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนความผาสุกและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุข@เขาฉกรรจ์ทำให้เกิดนวัตกรรมชุมชนที่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่ และสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาสังคม รวมทั้งผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐานระบบการผลิตตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาหาร (GMP FDA/GMP อย.) ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนความผาสุกและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับนิติกร พงษ์ไพบูลย์ และวิสาชา ภูจินดา (2562, หน้า 137-154) พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของการทำเกษตรอินทรีย์ในโครงการสามพรานโมเดลภาพรวมคิดเป็น 1.45 กล่าวคือทุกการลงทุน 1 บาท ส่งผลตอบแทนทางสังคมมูลค่า 1.45 บาท โดยในด้านสังคมเกษตรกรในโครงการมีการรวมกลุ่มและประชุมเดือนละ 1 ครั้งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่มและสนับสนุนองค์ความรู้โดยการจัดอบรมและศึกษาดูงาน ซึ่งมีอาจารย์มหาวิทยาลัยนักวิชาการและปราชญ์มาให้ความรู้ต่างๆแก่เกษตรกรเช่นการ

ตลาดวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวและเมล็ดพันธุ์ เป็นต้นเกษตรกรนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับการทำเกษตรอินทรีย์และมีสุขภาพดีขึ้นเนื่องจากปริมาณสารเคมีตกค้างในเลือดอยู่ในระดับปลอดภัยด้านเศรษฐกิจทางโครงการสนับสนุนช่องทางการตลาดให้กับเกษตรกรเช่นตลาดสุขใจตลาดสุขใจสัญจรและวิสาหกิจชุมชนเป็นต้นทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ในราคาที่เป็นธรรมไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางเพราะเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตเองและด้านสิ่งแวดล้อมเกษตรกรมีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ใช้สารเคมีในการทำเกษตรและเก็บรักษาต้นพันธุ์หรือเมล็ดพันธุ์ไว้เพาะปลูกต่อไป

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing ส่งเสริมการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านพรสวรรค์สามารถนำวัตถุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์หมุนเวียนในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Products) ใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบหมุนเวียนในท้องถิ่น (zero waste) สร้างเสริมทักษะและพัฒนาเทคนิคการทำ Eco-printing (Reskilling & Upskilling) โดยวิธีการทางธรรมชาติที่ปราศจากสารเคมีสร้างพลังเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน (Community Strength) อันเป็นการระเบิดจากภายในเป็นการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนการผลิตเพิ่มรายได้ลด

รายจ่ายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันก่อให้เกิด impact กับท้องถิ่นอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางการผลิตซ็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นสุขบ้านสันติสุขขอเขาฉกรรจ์ ตามเส้นทางการผลิตที่ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กระบวนการกลางน้ำ และกระบวนการปลายน้ำ พร้อมแหล่งเรียนรู้การปลูกและเพาะพันธุ์ต้นโกโก้ (Local Learning Centre) สอดคล้องกับ ประทีธารี ธนารักษ์ และศัณย์ชัย เพชรสุวรรณ (2562, หน้า 41-54) พบว่า การดำเนินการลงทุนเครื่องอัดแท่งเชื้อเพลิงชีวมวลของกลุ่มเกษตรกรบ้านไผ่สีสุก ตำบลท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยการจัดทำห่วงโซ่ผลลัพธ์แบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยปัจจัยนำเข้า (Input) คือ เครื่องอัดแท่งเชื้อเพลิงชีวมวล ซึ่งมอบหมายให้สมาคมพัฒนา ชุมชนเป็นผู้ดูแลและบำรุงรักษา กิจกรรม (Activity) คือ การอัดแท่งเชื้อเพลิง ซึ่งเชื้อเพลิงมีค่าความร้อน 5,813.74-6,521.36 kcal/kg ผลผลิต (Output) คือ ปริมาณเชื้อเพลิงที่ผลิตได้ต่อปี และผลลัพธ์ (Outcome) คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นของสมาชิกในชุมชนจากการขายแท่งเชื้อเพลิงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนและผลภาวะด้านขยะที่ลดลงตลอดระยะเวลา 1 ปี ผลการประเมินทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของการลงทุน พบว่า มีอัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) 3.71 อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (ROI) 3.70 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPA) 1,471,353.39 บาท ระยะเวลาคืนทุน 3.24 เดือน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

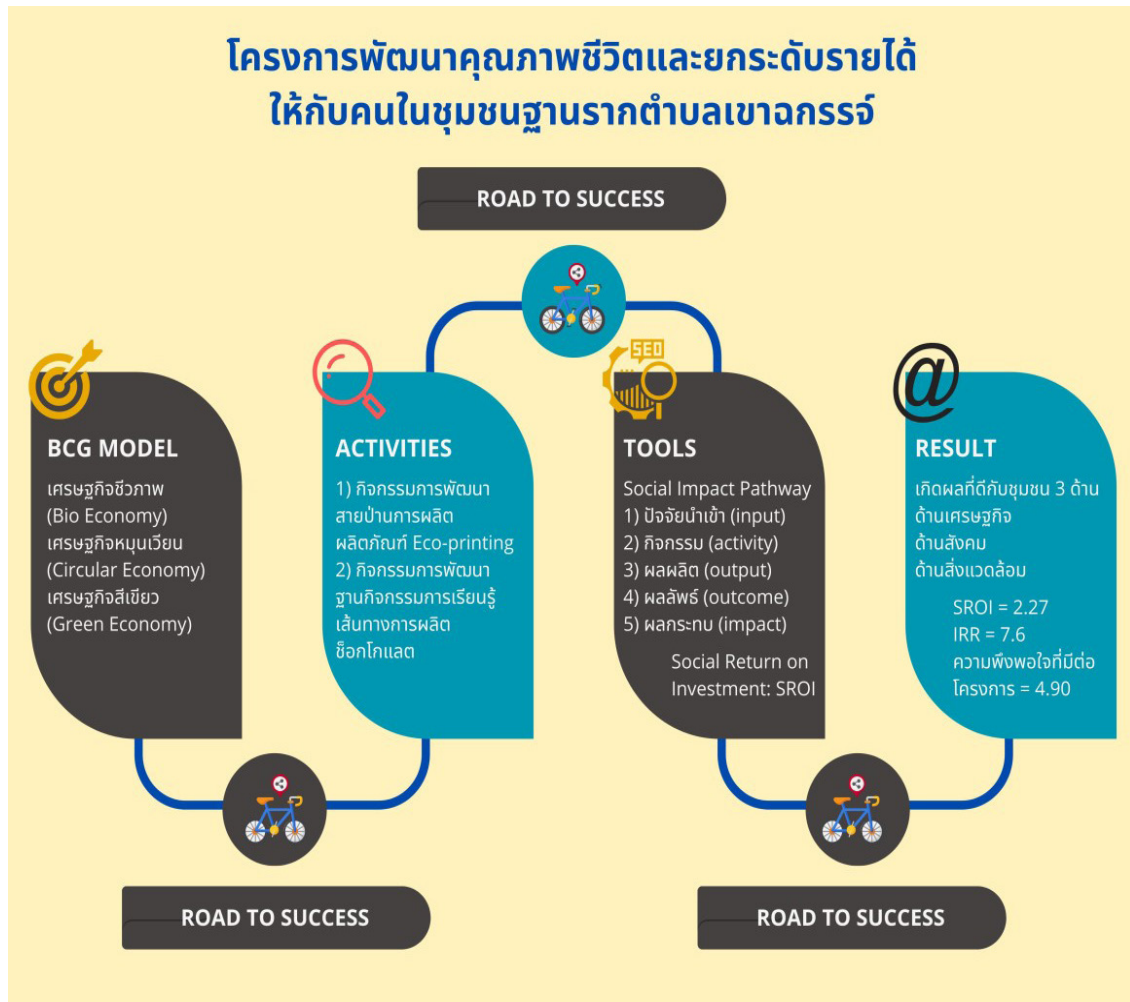
ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนทิศทางการขับเคลื่อนโครงการในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาต่อยอดตาม BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน “B” เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น การแปรรูปผลโกโก้สุ่งโกโก้เชื่อมโยงกับ “C” เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่างๆกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดเช่น การพัฒนาคุณภาพผ้าทอสู่การเพิ่มมูลค่าด้วยกระบวนการทางธรรมชาติและทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้อยู่ภายใต้ “G” เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้นแต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกันเช่น การเสริมศักยภาพกระบวนการทอผ้าด้วยวิธีการขีด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

เส้นทางสู่ผลกระทบทางสังคมของการดำเนินโครงการตามการพัฒนาเศรษฐกิจ แบบองค์รวม BCG Model ในพื้นที่ ได้แก่ 1) กิจกรรมการพัฒนาสายป่านการผลิต Eco-printing มีปัจจัยนำเข้าหลัก ได้แก่ ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่นความรู้ด้าน Eco-printing และความต้องการของตลาด โดยมีกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาสายป่านการผลิตผลิตภัณฑ์ Eco-printing สู่การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างผลผลิตที่สำคัญ คือ ผลิตภัณฑ์ Eco-printing อันมีผลลัพธ์ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ 2) กิจกรรมการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางผลิตช็อกโกแลตมีปัจจัยนำเข้าหลัก ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตจากต้นโกโก้ในพื้นที่ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน อย. ความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และความต้องการของตลาดโดยจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางผลิตช็อกโกแลตสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างผลผลิตที่สำคัญ คือ ฐานกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางผลิตช็อกโกแลต อันมีผลลัพธ์ทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการบริโภคขนมคลีนเพื่อรักษาสุขภาพ ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังแผนภาพที่สรุปไว้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จันทร์ทิพย์ ไพเพอร์ และคณะ. (2565). การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(5), 1942-1955.

- นิติกร พงษ์ไพบูลย์ และวิสาชา ภูจินดา. (2562). ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนทำเกษตรอินทรีย์
ในโครงการสามพรานโมเดล. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(4), 137-154.
- ประพิธาร์ ธารักษ์ และศัณย์ชัย เพชรสุวรรณ. (2562). การประเมินผลตอบแทนทางสิ่งแวดล้อมและสังคม
จากการลงทุนของเครื่องอัดแท่งเชื้อเพลิงชีวมวลชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*,
25(1), 41-54.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2566). *VRU success story 2019-2022*
เรื่องเล่าความสำเร็จโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานราก
จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระแก้ว. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เศรษฐภูมิ บัวทอง, เกศกุล สระแก้ว และบุญฤทธิ์ พานิชเจริญ. (2564). *คู่มือการประเมินผลกระทบทาง*
สังคม (Social Impact Assessment: SIA) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social
Return on Investment: SROI). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2557). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (Social*
Return on Investment: SROI). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน*

The Needs Assessment for Life and Career Skills of Students of Rajamangala University of Technology Isan

อธิปัตย์ ฤทธิธน และเพ็ญ กิจระการ
Atipat Ritiron and Pachoen Kidrakarn
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Atipat.ri@rmuti.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา 2) ประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จำนวน 280 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา 2) ประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพโดยวิธี Priority Need Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการความจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามการประเมินของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามการประเมินของอาจารย์ผู้สอน พบว่า ด้านการเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และด้านความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ส่วนความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดและด้านความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด

*ได้รับบทความ: 21 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2566
Received: March 21, 2023; Revised: November 29, 2023; Accepted: December 12, 2023

2. ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพตามความคิดเห็นของนักศึกษาเรียงตามลำดับ พบว่า ด้านความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง มีคะแนนสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ และการเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น; ทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study current conditions and desirable conditions for live and career skills of students, 2) assess the needs of live and career skills for students. The cluster random sampling technique was used to collect data from 280 instructors of Rajamangala University of Technology Isan. A questionnaire was used to collect data. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation. Needs assessment in live and career skills for students was calculated by the priority need index (PNI_{modified}) method.

The results showed that:

1. The current state of life and career skills according to the opinions of students, considering each aspect, it was found that productivity and responsibility have the highest average score. However, initiative and leadership had the lowest average score. As for the needs regarding life skills and career of students, it was at a high level. When considering each aspect, it was found that productivity and responsibility had the highest average scores, but initiative and leadership aspect had the lowest average scores.

2. As for the priority needs index to life and career skills occupation according to the opinions of the students, it was found that in the aspect of initiative and leadership, had the highest score, followed by flexibility and adaptability, social skills and cross-cultural learning, leadership and responsibility and productivity and accountability, respectively.

Keywords: Needs Assessment; Live and Career Skills of Students

1. บทนำ

ปัจจุบันนี้โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยิ่งโลกหลังโควิดจะยังมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านบวกและด้านลบ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสสำหรับอุตสาหกรรมโดยทั่วไป รวมถึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เช่น การที่คนอยู่บ้านทำให้ อุตสาหกรรมเกมและซอฟต์แวร์เติบโตอย่างก้าวกระโดดโลกใหม่หลังโควิดประกอบด้วย 3 โลก อันดับแรกคือ โลกเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่มาก่อนโควิดแต่โรคระบาดทำให้คนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น อีกโลกที่เราเห็นคือ โลกเศรษฐกิจสีเขียว ผู้คนตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายคือ โลกเศรษฐกิจใส่ใจ คนใส่ใจทั้งสุขภาพกายและใจมากขึ้นตัวอย่างงานที่มีความต้องการสูงและรายได้ดีในเศรษฐกิจดิจิทัล เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล และนักพัฒนาข้อมูลขนาดใหญ่ ตัวอย่างสำหรับเศรษฐกิจสีเขียว เช่น นักสุขภาพจิต ผู้ช่วยนักกายภาพบำบัด นักรังสีวิทยา และตัวอย่างสำหรับเศรษฐกิจสีเขียว เช่น นักเทคนิคด้านเชื้อเพลิงชีวภาพ นักเทคนิคด้านพลังงานหมุนเวียน และนักการตลาดสีเขียว (เสาวรัง รัตนคำฟู, 2564) พอเทรนด์ของโลกเปลี่ยนไปเช่นนี้ ความต้องการต่อทักษะแรงงานก็เปลี่ยนไป ซึ่งงานที่มีความต้องการสูงและรายได้ดี ก็ยังต้องการทักษะที่หลากหลาย และซับซ้อน ยกตัวอย่างอาชีพผู้เชี่ยวชาญความปลอดภัยไซเบอร์ ทักษะที่จะต้องมีคือความรู้ด้านความปลอดภัยไอที ความรู้เกี่ยวกับไอทีขั้นสูง และความรู้ด้านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทักษะและงานในโลกใหม่เปลี่ยนแปลงไป มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ถ้าไม่ปรับ

ตัวก็จะอยู่ไม่ได้

จากการศึกษาแนวทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า แนวคิดดังกล่าวมีความแตกต่างกับศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ ทักษะในศตวรรษที่ 20 ต้องการความรู้ในวิชาหลักและการประเมินผลความรู้ โดยการเรียนรู้การสอนให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ในส่วนย่อยๆ เพื่อสร้างให้รู้หลักการในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน (Binkley et al., 2012; Voogt & Roblin, 2012, pp. 299-321) ส่วนทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องการให้ประชาชนมีทักษะและมีความสามารถในการทำงาน สามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองและค้นหาข้อมูลที่แปลกใหม่และมีความซับซ้อนโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ประโยชน์ (เอกชัย พุทธสอน, 2557, หน้า 93-106) เช่น คนที่ทำงานด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถขยายความสามารถได้ตามผลงานที่ตั้งเป้าหมาย และให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน จะเห็นว่าเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปประชาชนต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ความรู้ ความคิดที่ทันสมัย และมีความพร้อมในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 20 ไม่ได้ให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตมากนัก (ณัฐดนัย ประภัสโรทัย, 2556)

การดำรงชีวิตในปัจจุบันทักษะชีวิตและอาชีพ (life and career skills) มีความสำคัญที่ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับชั้นจนถึงอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคต (Curriculum Services Canada, 2014) หากผู้เรียนมีทักษะชีวิตจะช่วยให้สามารถตัดสินใจ และแก้

ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น ปัญหา ด้านการเรียน การทำงาน การปรับตัวกับความเครียด อารมณ์ การดูแลสุขภาพ (Egannathan, Dahlblom & Kullgren, 2014, pp. 78-84; Mofrad et al., 2013, pp. 210-213) องค์การระดับโลก ได้แก่ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดทักษะ ชีวิตและอาชีพเป็น 10 องค์ประกอบ แบ่งเป็น 5 คู่ ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิด สร้างสรรค์ 2) การตระหนักรู้ในตนเองและความ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) การสร้างสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและการสื่อสาร 4) การตัดสินใจและการแก้ ปัญหา และ 5) การจัดการกับอารมณ์และความ เครียด นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่มีชื่อเสียง ต่างประเทศ ได้แก่ Brooks and Picklesimer (1991 อ้างถึงใน Egannathan, Dahlblom & Kullgren, 2014, pp. 78-84) ได้กำหนดองค์ ประกอบทักษะชีวิตเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษย์สัมพันธ์ 2) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 3) การพัฒนา เอกลักษณะและจุดมุ่งหมายในชีวิต และ 4) การดูแลสุขภาพและร่างกาย

ต่อมาในศตวรรษที่ 21 Partnership for 21st Century Skills (2014) ได้มีการเปลี่ยนแปลง จากการใช้คำว่า “ทักษะชีวิต” เป็น “ทักษะชีวิตและ อาชีพ” โดยได้แบ่งทักษะชีวิตและอาชีพเป็น 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptability) 2) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และเป็นผู้นำตนเอง (initiative and self-direction) 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรม (social and cross cultural skills) 4)

การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบ (productivity and accountability) 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) ซึ่งเป็น ทักษะที่ต้องการให้ประชากรมีคุณภาพและ ศักยภาพในสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่มีการ เปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว และเป็น ทักษะชีวิตรวมกับการทำงานในการประกอบอาชีพ

การศึกษาเป็นภาคการผลิตที่มีบทบาท สำคัญในการเตรียมพัฒนานคนให้มีศักยภาพและ เต็มที่เป็นแรงงานที่มีทักษะฝีมือ มีคุณลักษณะที่ เหมาะสม ซึ่งจากสถานการณ์ที่ผ่านมา ยังสะท้อนว่า มีความไม่สมดุลของแรงงานกับอาชีพ (Mismatch) เนื่องจากการผลิตในสาขาที่ไม่สอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาดแรงงาน และการผลิตกำลังคน ยังมีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้ประกอบการจากสถานการณ์และแนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น การจัดการศึกษา จึงต้องมองเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนภาพรวมของ ประเทศให้เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดแรงงาน เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนา ประเทศในระยะยาว และที่สำคัญควรเร่งพัฒนา กำลังคนอาชีวศึกษา ให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพ มีการบ่มเพาะคุณลักษณะและทักษะที่เหมาะสมกับ การทำงานในยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการ ศึกษา, 2561)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้สอดคล้อง กับความต้องการของตลาดแรงงาน จากข้อมูลการ ทำงานทำของบัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิตประจำปีการ

ศึกษา 2560 และจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ในด้านวิชาการพบว่า บันทึกที่สำเร็จการศึกษายังขาดทักษะชีวิตและอาชีพโดยเฉพาะภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว และการริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนาให้กับผู้สำเร็จการศึกษา ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและงานอาชีพ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, 2560)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นส่วนหนึ่งในของการพัฒนาโมเดลการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิธีดำเนินการมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ปีการศึกษา 2563 จำแนกเป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 1,339 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานปีการศึกษา 2563 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างอาจารย์ผู้สอนจำนวน 280 คน การได้มาซึ่งตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามหลักการและทฤษฎีโดยดำเนินการร่างแบบสอบถาม นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ด้านหลักสูตร

และการเรียนการสอน ด้านจิตวิทยา และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำผลการประเมินมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 รวมทั้งดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน ใช้ในการตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สูตรวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับที่เรียกว่า item-total correlation แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .31-.64 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ทำหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมด้วยแบบสอบถามออนไลน์จัดส่งทางระบบรับส่งหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ถึงมหาวิทยาลัยราชมงคลอีสานที่มีอาจารย์ผู้สอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบแบบสอบถามผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 3) ผู้วิจัยตรวจสอบและติดตามผลการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โทรศัพท์และสื่อสังคมออนไลน์ถึงมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลอีสานที่มีอาจารย์ผู้สอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ตอบแบบสอบถามได้รับการตอบกลับเป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 98.21การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น Priority Needs Index แบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) ด้วยการหาค่าผลต่างระหว่างระดับความต้องการกับระดับของสภาพปัจจุบัน โดยใช้หลักการกำหนดลำดับความต้องการจำเป็นจากระดับสภาพปัจจุบันแล้วผลที่ได้นำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน พบว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (mean = 3.55, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับปานกลาง 3 ด้าน

ได้แก่ การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (mean = 3.50, S.D. = 0.89) และทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (mean = 3.45, S.D. = 0.90) และมีความคิดเห็นระดับน้อย 2 ด้าน คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว และความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง ส่วนความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา พบว่า ทั้งในภาพรวมและรายด้าน อาจารย์ผู้สอนมีความต้องการระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเรียงลำดับดังนี้ ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบ และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันความต้องการและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานทั้ง 4 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตนครราชสีมา สุรินทร์ ขอนแก่น และสกลนคร สรุปได้ว่า

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก

ได้ดังนี้ 1) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง 2) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 4) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ และ 5) การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบ ตามลำดับ ผู้วิจัยจะขออภิปรายสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อนโดยเริ่มจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านแรกคือด้านความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้นำตนเอง ซึ่งอาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยส่วนความต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา พบว่าทั้งในภาพรวมและรายด้านอาจารย์ผู้สอนมีความต้องการระดับมากทุกด้าน ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะทักษะอาชีพของผู้เรียนอุดมศึกษา ประกอบด้วย 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) 2) การริเริ่มและการชี้นำตนเอง (Initiative & Self Direction) 3) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross cultural Skills) 4) การมีผลงานและความรับผิดชอบ (Productivity and Accountability) 5) ภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการดำรงชีวิตปัจจุบันทุกคนต้องมีการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นที่มาของรายได้ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ตอบสนองความต้องการของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ การดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้

เปลี่ยนแปลงไป ทักษะความรู้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งต้องได้รับการฝึกฝน อบรม เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ สามารถเลือกอาชีพและปรับตัวให้เข้ากับชีวิตการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต การเตรียมความพร้อมในการมีชีวิตอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องมีทักษะความสามารถที่จะสามารถศึกษาความรู้ปฏิบัติงานและประกอบอาชีพเพื่อสร้างความสุขให้กับชีวิต การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) ได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญต่อการวิเคราะห์และอภิปรายกันอย่างกว้างขวางของสังคมรอบด้านซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์การทำงาน เพื่อการจัดการศึกษาเรียนรู้ในยุคใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนรู้การสร้างทักษะเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นลักษณะของการศึกษาวิจัยในเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพแห่งองค์ความรู้ทักษะความเชี่ยวชาญและสมรรถนะให้เกิดกับผู้เรียนเพื่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้สำหรับการดำรงชีพในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ไพฑูรย์สินลาร์ตัน (2557) มีความเห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมๆไม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 เพียงพอ เพราะไม่ได้ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ไม่พัฒนาความรู้ไม่รับผิดชอบต่อเพื่อนและสังคมและไม่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่โดยไม่ให้ผู้เรียนรับความรู้จากอาจารย์ผู้สอนฝ่ายเดียวแต่ต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหา

ความรู้ด้วยตัวเองดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่คาดหวังจะเกิดกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ซึ่งสอดคล้องกับทศนา แซมมณี (2560) ที่เสนอ 7 ทักษะเพื่อการอยู่รอด ได้แก่การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ (Collaboration Across Networks and Leading by Influence) การปรับตัวและการมีความแคล่วคล่องว่องไว (Agility and Adaptability) การคิดริเริ่มและการเป็นผู้ประกอบการที่สร้างสรรค์ (Initiative and Entrepreneurship) การสื่อสารทั้งทางการพูดและการเขียน (Effective Oral and Writing Communication) การเข้าถึงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล (Access and analyzing Information) การใฝ่รู้และมีจินตนาการ (Curiosity and Imagination) ซึ่งให้เห็นถึงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานว่ายังต้องได้รับการเสริมสร้างสมรรถนะทางด้านทักษะชีวิตและอาชีพเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการประยุกต์วิธีสอนแบบใหม่ประกอบกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

2. สำหรับผลการประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนเรียงลำดับดังนี้ สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความ

ต้องการเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานในภาพรวม อยู่ระดับมาก และผลการประเมินความต้องการ จำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพ พบว่า ลำดับ ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อีสาน คือ 1) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) 2) ความ ยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptability) 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรม (social and cross cultural skills) 4) การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดชอบ (productivity and accountability) และ 5) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้ชี้แนะตนเอง (initiative and self-direction) เรียงตามลำดับ ดังนี้ การที่ผู้สอนมีความต้องการจำเป็นว่าภาวะ ผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) ซึ่งหมายถึง ความเป็นตัวแบบ และเป็นผู้นำคนอื่น (Guide and Lead Others) โดย 1) ใช้ทักษะการแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคลได้ เพื่อนำพาองค์การก้าวบรรลุจุดมุ่งหมาย 2) เป็น ตัวกลางหรือผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถชี้นำและนำพาองค์การก้าวสู่ผลลัพธ์ที่พึง ประสงค์ 3) ยอมรับความสามารถของคณะทำงาน หรือผู้ร่วมงานที่มีความแตกต่างกัน และ 4) เป็น แบบอย่างในพฤติกรรมที่พึงประสงค์และผู้อื่น ยอมรับจากการสัมภาษณ์ผู้สอนเพิ่มเติมว่า นักศึกษามักจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เวลาเรียน ก็ไม่ค่อยถาม ชอบที่จะเรียนแบบรับความรู้และคำ สั่งจากผู้สอนมากกว่า หรือมีความถนัดในการ

ปฏิบัติตามเหมือนช่างส่วนใหญ่ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสานเป็นสถาบันการศึกษาที่ มุ่งผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน จากข้อมูลการหางานทำของบัณฑิต และผู้ใช้บัณฑิตประจำปีการศึกษา 2560 และจาก แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2564) ผลจากการวิเคราะห์ สถานการณ์ (SWOT Analysis) เป็นการวิเคราะห์ สภาวะแวดล้อมภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ในด้านวิชาการพบว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษายังขาดทักษะชีวิตและ อาชีพ โดยเฉพาะความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง และ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็น ประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนาให้กับผู้สำเร็จการศึกษา ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและงานอาชีพ (Weiss, Bolter & Kipp, 2014, pp. 263-278)

ในศตวรรษที่ 21 ทรัพยากรมนุษย์ของ ประเทศไทยจะต้องมีทักษะที่จำเป็นเพื่อให้ประสบ ความสำเร็จในโลกยุคปัจจุบัน เพราะในปัจจุบันได้มี การนำทรัพยากรเครื่องจักรเข้ามาแทนที่ทรัพยากร มนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีทักษะใหม่ๆ ที่ทรัพยากรเครื่องจักรทำไม่ได้ ผู้เรียนซึ่งถือได้ ว่าเป็นอนาคตของชาติต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็น เพื่อให้ประสบความสำเร็จ สถาบันการศึกษาต้อง ส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาวิชาการให้อยู่ในระดับ

สูงด้วยการสอดแทรกทักษะเพื่อการดำรงชีวิตใน ศตวรรษที่ 21 (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, 2558) ซึ่งได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ การดำรงชีวิตและการมีอาชีพ ที่สุจริตเป็นสิ่งที่ขาดไปไม่ได้กับมนุษย์ทุกคน ทักษะ ชีวิตและอาชีพจึงมีความสำคัญซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ มีทักษะ ที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสามารถที่จะ ปรับตัวได้ในอนาคต มีทักษะการคิด องค์ความรู้และ ภาวะผู้นำ

ความสามารถในการทำงานในยุคที่แข่งขัน กันด้านข้อมูลข่าวสารและการดำรงชีวิตที่มีความ ซ้ำซ้อนให้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนต้องได้รับการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคต (Curriculum Services Canada, 2014) ผู้วิจัยให้ความสำคัญ และศึกษาทักษะชีวิตและอาชีพ โดยนักวิชาการส่วนใหญ่จะให้ความสนใจในทักษะชีวิต ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นกับผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้น ประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา เพราะเป็นช่วงที่มีการ เปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านร่างกายที่มีพัฒนาการตามวัย (วิจารณ์ พานิช, 2555) และด้านจิตใจ (ประเสริฐ ผลิตผล การพิมพ์, 2553) ทักษะชีวิตและอาชีพนี้จึงมีความ สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนทุกระดับชั้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย ไปใช้

1.1 ควรจัดทำโครงการพัฒนาทักษะ ชีวิตและอาชีพสำหรับนักศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี ทักษะชีวิตและงานอาชีพที่จำเป็นสูงสุดในการ พัฒนานักศึกษา ได้แก่ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ

1.2 ควรมีการพัฒนาทักษะชีวิตและ อาชีพสำหรับนักศึกษาในด้านอื่นๆ นอกเหนือจาก ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ เพราะทักษะ ชีวิตและอาชีพเป็นทักษะสำคัญที่นักศึกษาจะได้นำ ไปใช้ในชีวิตและในงานอาชีพของตน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหาวิธีพัฒนาทักษะ ชีวิตและอาชีพสำหรับนักศึกษา เช่น สอนสอดแทรกในการเรียนรู้ทุกรายวิชา

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในการทักษะชีวิตและอาชีพสำหรับนักศึกษา เพราะจะทำให้มีการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพที่ ได้ผลไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลายวงจร จะทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มากยิ่งขึ้น

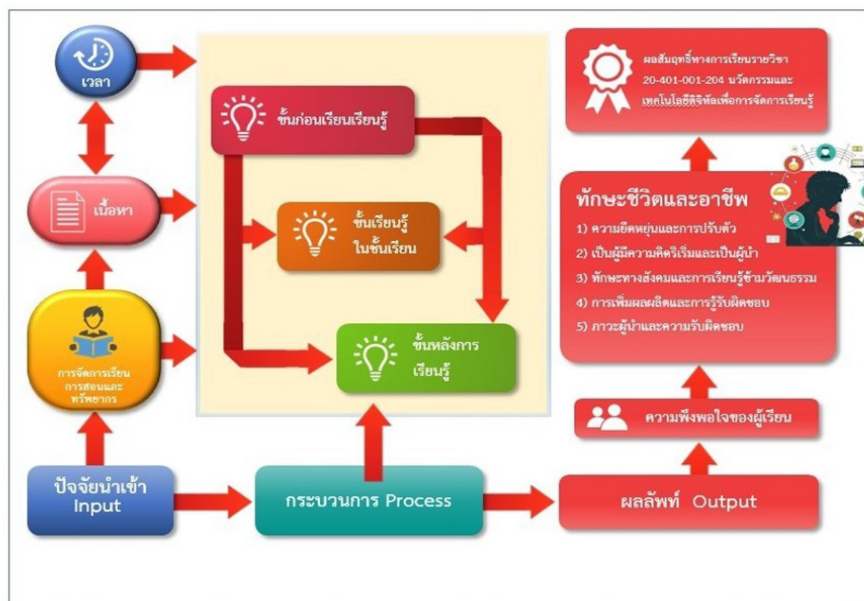
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้รับองค์ความรู้ ใหม่เกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน พบว่า

แนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิต และงานอาชีพ (Life and Career Skills) ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง (Adapt to Change) โดย (1) ปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและบริบทตามช่วงเวลาที่กำหนด และ (2) ปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของการทำงานในองค์กรที่ดีขึ้นเกิด ความยืดหยุ่นในการทำงาน (Be Flexible) โดย (1) สามารถหลอมรวมผลสะท้อนของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) เป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ให้เกิดผลเชิงบวกกับการทำงาน และ (3) มีความรู้ความเข้าใจ ในการสร้างความสมดุลและความเสมอภาคอย่างรอบด้าน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ของการทำงาน เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และเป็นผู้ชี้แนะตนเอง (Initiative and Self-Direction) ได้แก่ การจัดการด้านเป้าหมายและ

เวลา (Manage Goals and Time) โดย (1) กำหนดเป้าหมายได้ชัดเจนบนฐานความสำเร็จตามเกณฑ์ที่กำหนด (2) สร้างความสมดุลในเป้าหมายที่กำหนด (ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว) และ (3) ใช้เวลาและการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน การสร้างงานอิสระ (Work Independently) โดยกำกับติดตาม จำแนกวิเคราะห์ จัดเรียงลำดับความสำคัญ และกำหนดภารกิจงานอย่างมีอิสระปราศจากการควบคุมจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในตนเอง (Be Self-Directed Learners) โดย (1) มุ่งมั่นสู่ความเชี่ยวชาญทั้งทางด้านทักษะ ความรู้และขยายผลสู่ความเป็นเลิศ (2) เป็นผู้นำเชิงทักษะขั้นสูง มุ่งสู่ความเป็นมืออาชีพ (3) เป็นผู้นำในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และ (4) สามารถสะท้อนผลและเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากอดีต มุ่งสู่เส้นทางแห่งความก้าวหน้าในอนาคต

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- Jaณัฐดนัย ประภัสโรทัย. (2556). *การศึกษาทักษะการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: การวิจัยแบบผสมวิธี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2553). *อย่าเรียนหนังสือคนเดียว*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดบุ๊คส์.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระยะ 4 ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2564*. นครราชสีมา: กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิ จิตตฤกษ์. (2558). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิร์ล.
- วิจารณ์ พาณิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *อนาคตภาพของการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวรัจ รัตนคำฟู. (2564). *โลกใหม่ งานใหม่ ทักษะใหม่ กับ เสาวรัจ รัตนคำฟู*. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/saowaruj-rattanakhamfu-interview/>
- เอกชัย พุทธสอน. (2557). แนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่. *An Online Journal of Education*, 9(4), 93-106.
- Binkley, M., et al. (2012). *Defining Twenty-First Century Skills*. In P. Griffin, B. McGaw, & E. Care (Eds.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* (pp. 17-66). Dordrecht: Springer.
- Curriculum Services Canada. (2014). *Life Skills Literacy: Career, Employment, and Volunteer Development*. Retrieved from <http://www.curriculum.org/storage/258/1335553265/LifeSkillsLiteracy.pdf>

- Egannathan, B., Dahlblom, K., & Kullgren, G. (2014). Outcome of a school-based intervention to promote life-skills among young people in Cambodia. *Asian journal of psychiatry*, 9, 78-84.
- Mofrad, S., et al. (2013). Investigating life skills among young students in Malaysia. *International Journal of Social Science and Humanity*, 3(3), 210-213.
- Partnership for 21st Century Skills. (2014). *Framework for 21st Century Learning*. Retrieved from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A Comparative Analysis of International Frameworks for 21st Century Competences: Implications for National Curriculum Policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44, 299-321.
- Weiss, M. R., Bolter, N. D. & Kipp, L. E. (2014). Assessing impact of Physical Activity-Based Youth Development Programs: Validation of the Life Skills Transfer Survey (LSTS). *Research quarterly for exercise and sport*, 85(3), 263-278.

กินในพระพุทธศาสนา*

Eating in Buddhism

พระสมุห์กัน ธมฺมสโร (แฝงสะโด) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)
Phra Samuttan Dhammasaro (Laksado) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตงอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: phrasamuthant@gmail.com

บทคัดย่อ

กินในพระพุทธศาสนาพิจารณาในทุกๆ ขณะทีกิน หรือบริโภคในทุกๆ คำข้าว เป็นการกินหรือบริโภคเพื่อการบำบัดเวทนา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตเมื่อภิกษุไม่สามารถปฏิบัติเหมือนอย่างนั้น ในเวลาก่อนอาหาร หลังอาหาร ในปฐมยาม มัชฌิมยามและปัจฉิมยาม ถ้าไม่ได้พิจารณาเลย ปล่อยให้อรุณขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ย่อมตั้งอยู่ในฐานะอินdebtedness บริโภคกินหรือการบริโภคนั้นภิกษุต้องทำสติในขณะที่รับแล้ว ขณะบริโภค แม้แต่การบริโภคปัจจัย 4 ก็ควรทำอย่างนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ศีลบริสุทธิ์ เมื่อมีศีลบริสุทธิ์ ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสมาธิ ปัญญา บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: กิน; พระพุทธศาสนา

Abstract

Eating in Buddhism is considered every time of eating or consumed in every bite of rice. Eat or consume for the treatment of suffering. However, it is to benefit the quality of life. However, a Monks cannot practice. But in the time before meals, after meals, in the earlier time (primayam), the middle and the last If a Monks cannot considered they let the sun up That monk's name is located as indebtedness. The eating or consumption of a monk must be mindful while receiving it while consuming. Even the 4 factor consumption should do like this. For purification of the monks they should do like this. When a monks

*ได้รับบทความ: 21 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 ธันวาคม 2566
Received: August 21, 2022; Revised: June 21, 2023; Accepted: December 6, 2023

have purification. It is a contributing factor to concentration and wisdom after attaining the highest goal of Buddhism.

Keywords: Eating; Buddhism

1. บทนำ

คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้สอนให้มีสติทุกอิริยาบถ ตั้งแต่นั่ง ยืน เดินนอน หรือแม้กระทั่งขณะกิน เพราะการกินอาหารมีความสัมพันธ์กับทุกชีวิตในสังคม พฤติกรรมการกินอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ การรู้จักประมาณในการกิน ไม่กินมากเกินไปหรือน้อยเกินไป แต่ให้กินพอดีกับที่ร่างกายต้องการ แม้พฤติกรรมการอยู่ของมนุษย์ก็สอนอย่างนั้น พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ภิกษุตลอดจนถึงคฤหัสถ์ให้เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคขบฉัน การรับประทานอาหารให้เพียงพอและพอดีตามความต้องการของร่างกายไม่ให้บริโภคมากเกินไป จนเป็นการอึดอัด ไม่สบายกาย ก่อให้เกิดโรคร้ายต่างๆตามมา พระพุทธองค์ทรงย้ำให้เลือกรับประทานอาหารเพื่อให้เหมาะสมกับสมณธรรมแล้งทรงจำแนกข้อเสียของการฉันและประโยชน์ในการฉัน พุทธองค์ตรัสกับพระภิกษุว่า ภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารมือเดียว เราเมื่อฉันอาหารมือเดียว ย่อมรู้สึกมีความสุขมีโรคพาลน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพละทานมัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ ภิกษุทั้งหลายมาเถิด แม้หรือเราฉันอาหารมือเดียว เราเมื่อฉันอาหารมือเดียว ย่อมรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก มาเถิด แม้พวกเธอก็จงฉันอาหารมือเดียวแม้เธอทั้งหลายเมื่อฉันอาหารมือเดียว จักรู้สึกว่ามี

อาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก (ม.ม. (ไทย) 13/134/150) เมื่อบุคคลทั้งหลายมีสติในการรับประทานอาหาร การรู้จักประมาณ ในการรับประทานอาหารแต่พอดี รับประทานแต่อาหารที่มีประโยชน์ ไม่มีโทษแก่ร่างกาย ย่อมส่งผลทำให้เป็นผู้มีสุขภาพทางร่างกายที่ดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บให้ทุกข์ทรมาน แก่ช้าและมีอายุยืนยาว (ส.ส. (ไทย) 15/124/145) และอีกด้านหนึ่งยังส่งผลให้เหลืออาหารเพียงพอ ในการที่จะเผื่อแผ่ให้แก่ผู้ด้วยโอกาสที่ขาดแคลนอาหารอีกทางหนึ่งด้วย ย่อมสะท้อนถึงมิติทางสังคมโดยรวม พระพุทธองค์ยังตรัสต่อว่า ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาตไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อความมัวเมาไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง เพียงเพื่อกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไป เพื่อบำบัดความหิวเพื่อบรรเทาทุกข์พรมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่าโดยอุบายนี้ เราจักกำจัด เวทนาเก่าเสียได้ และจักไม่ให้เกิดเวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิตความไม่มีโทษ และการอยู่อย่างผาสุกจักมีแก่เรา แล้วจึงบริโภคอาหาร (ม.ม. (ไทย) 12/225/236) พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนพระเจ้าปเสนทิโกศล ที่ทรงเสวยมากเกินพอดีจนกระทั่งเกิดอาการอึดอัดแน่นท้องว่า “มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้แล้วย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า อายุก็ยืน” (ส.ส. (ไทย) 15/124/145) ความรู้จักพอ

ประมาณในการบริโภค เป็นการบริโภคเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะคุณภาพชีวิตเป็นฐานสนับสนุนให้มนุษย์สามารถทำหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์ทั้งฝ่ายตนและผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเริ่มต้นจากคุณภาพชีวิตที่ดีมาก่อน (พระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว), 2547, หน้า 48) พระพุทธองค์ยังตรัสเกี่ยวกับการบริโภคที่ดีว่า การบริโภคควรพิจารณาทุกๆ คำกลืน ฟังพิจารณาในกาลก่อนฉันทหลังฉันทยามต้นยามกลางและยามสุดท้ายหากเมื่อเธอไม่ทันพิจารณาอรุณขึ้นย่อมตั้งอยู่ในฐานะบริโภคหนี้ แม้เสนาสนะก็พึงพิจารณาทุกๆ ขณะที่ใช้สอยความมีสติเป็นปัจจัยทั้งในขณะรับทั้งในขณะบริโภคเภสัช ย่อมควรแม้เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ทำสติในการรับ ไม่ทำในการบริโภคอย่างเดียวแต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่ทำสติในการรับทำแต่ในเวลาบริโภคภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 3 ประการ มีสุขโสมนัสมากอยู่ในปัจจุบัน และย่อมปรารถนาเหตุเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายธรรม 3 ประการ อะไรบ้าง คือ 1) ภิกษุ คัมภีรครองทวารในอินทริยทั้งหลาย 2) รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร 3) ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่องๆ (ส.สพ. (ไทย) 18/239/239) พุทธาสภิกขุ กล่าวว่า กิน ก็อย่าให้มันติดเบ็ดเกิดปัญหาขึ้น เพราะการกิน วินาศไปเพราะการกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกินที่ไม่ต้องกิน เช่น กินเหล้าหรือกินอะไรที่มากเกินไปจนจำเป็นที่ไม่ต้องกิน แม้แต่กินอาหารก็กินกันจนเกิน จนเสียนิสัยที่จะต้องกินกินกินแพงจนเงินเดือนไม่พอใช้ อย่าให้มีลักษณะเหมือนกับติดเบ็ดในโลกเกี่ยวกับการกินเชื่อว่าการ

งดบริโภคอาหารทุกชนิด เป็นวิธีเข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างยอดเยี่ยมทำให้ลัทธิธรรมาจารย์ บำเพ็ญทุกกิริยา 3 ประการ (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549, หน้า 15)

จึงเห็นได้ว่า การกินในพระพุทธศาสนา เป็นการพิจารณาให้เห็นคุณค่าอย่างแท้จริงของสิ่งที่ได้บริโภคไป พร้อมทั้งให้เห็นเป็นประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งนั้นมีคุณค่าต่อความต้องการหรือร่างกาย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้สอนให้พิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงใช้สอยหรือบริโภคอย่างมีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนาการที่ได้มา ไม่กิน หรือบริโภคเพื่อเล่น ไม่บริโภคเพื่อมัวเมา แต่ให้กินหรือบริโภคอย่างมีสติ

2. กินในพระพุทธศาสนา

การกินที่เกินประมาณ เป็นการควบคุมการกินอาหารเพื่อให้เกิดประโยชน์และตามความต้องการของร่างกาย ไม่ใช่กินหรือบริโภคเพื่อความเพลิดเพลินในรสแห่งอาหาร ฉะนั้นการกินหรือ การบริโภคอาหารเป็นกินไปเพื่อไม่ให้เกิดความลำบากแก่ร่างกายแต่ให้เป็นไปเพื่อผาสุกแห่งกายและจิต

1. เถยยบริโภค = บริโภคอย่างขโมย เถยยบริโภค เป็นบริโภคหรือ การกินของผู้ทุศีล เป็นผู้ไม่มีคุณความดี เป็นกินหรือ การบริโภคที่ไม่สมควรแก่ภาวะของตนมีแต่การนุ่งห่มหรืออาการภายนอกที่เป็นเครื่องหมายเพศ บุคคลเช่นนี้เป็นผู้ไม่มีสิทธิในสิ่งของชาวบ้านการรับสิ่งของของชาวบ้านมาฉันและใช้สอยผู้เช่นนี้เรียกว่าเป็น เถยยบริโภค สมณะศากยะบุตรพึงเป็นผู้บริโภคปัจจัยอันไม่มีโทษประพตอยู่ผู้เดียวดีกว่าการที่จะเลี้ยงชีพ

ในทางที่ไม่ชอบธรรมด้วยการพูดจาโกหกหลอกลวง ปลิ้นปล้อนการประกอบเครื่องงานวิชาเป็นหมอดู ทำนายลักษณะเป็นต้นพระพุทธรองค์ทรงตรัสว่า บุคคลผู้บริโศภกิจที่ไม่มีโทษคือบุคคลบางคนในโลกนี้ได้แล้วได้รับแล้วสมหวังแล้วประสบแล้วซึ่ง ปัจจัยเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมโดยยุติธรรมมิใช่ด้วยการโกหกมิใช่ด้วยการพูดเลียบเคียงมิใช่ด้วยการทำ นิमितมิใช่ด้วยการกำจัดคุณงามมิใช่ด้วยการต่อลาภ ด้วยลาภ มิใช่ด้วยการให้ผลไม่มีมิใช่ด้วยการคำพูดมุ่งให้ เขารู้จักตนมิใช่ด้วยการคำพูดเหลวไหลและ มิใช่ด้วย เครื่องงานวิชามิใช่ด้วยการเดินสื่อสาร มิใช่ด้วย เวชกรรมมิใช่ด้วย นวกรรม มิใช่ด้วยการใช้ก้อนข้าว ตอบแทนก้อนข้าว มิใช่ด้วยการให้และการเพิ่มให้ นี้เรียกว่าบุคคลผู้บริโศภกิจอันไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนทว่า ภิกษุที่ประพฤติ เลวทราม 4 ประเภท หาเลี้ยงชีพในทางทุจริตผิด วินัยหรือผิดศีลธรรมเมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนย่อมยินดีที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อ ประโยชน์ตนแม้แต่การทำลายสงฆ์ก็ตาม คือ 1) ภิกษุผู้เลวทรามในธรรมวินัยนี้เป็นคนทุศีล 2) ภิกษุ ผู้เลวทรามเป็นมิจฉาทิฎฐิ 3) ภิกษุผู้เลวทรามเป็น มิจฉาอาชีวะเลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ 4) ภิกษุผู้เลว ทรามปรารถนาลาภสักการะและชื่อเสียง (อง.จตุ กก. (ไทย) 21/243/359-361)

การเลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพพระพุทธองค์ ตรัสเตือนให้พระภิกษุมีความเป็นอยู่ด้วยอาชีพที่ บริสุทธิ์ ไม่ปกปิดมีความสำรวมไม่ยกตนข่มผู้อื่น ด้วยความบริสุทธิ์ของอาชีพเพื่อการดำเนินชีวิตที่ ให้เกิดความบริสุทธิ์ยิ่งๆ ขึ้นไป ดังความว่าเธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่าเราทั้งหลายจักมี

อาชีวะบริสุทธิ์ปรากฏเปิดเผย ไม่บกพร่อง และ สำรวมระวังจักไม่ยกตนข่มผู้อื่นด้วยความเป็น ผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์นั้นเราขอบอกเธอทั้งหลายขอเตือน เธอทั้งหลายเมื่อกิจที่ควรทำให้ง่ายขึ้นไปยังมีอยู่ ประโยชน์จากความเป็นสมณะที่เธอทั้งหลาย ปรารถนาอย่าได้เสื่อมไปเลย (ม.ม. (ไทย) 12/ 420/ 454) การบริโศภลักษณะเช่นนี้ พระพุทธเจ้าพระ ผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่าโมฆบุรุษ การกระทำของ เธอไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจ ของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำเลย โฉนเธอभवแล้ว จึงได้ชักจูงทายกในสิ่งอันไม่ควรเล่าโมฆบุรุษ การทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้สครัน ทรงดำหนิแล้วแสดงธรรมมีกถารับสั่งกับภิกษุ ทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายบรรพชิตไม่พึงชักชวน ทายกในสิ่งไม่ควร รูปใดชักชวน ต้องอาบัติ ทุกกฎ ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เคยเป็นช่างกลบ ไม่พึง เก็บรักษาเครื่องมือตัดผม รูปใดเก็บรักษาไว้ ต้องอาบัติทุกกฎ (วิ.ม. (ไทย) 5/303/136-138) การ คู้มครองทวารทั้งหก มีสติพร้อมอยู่สำรวมระวัง อินทรีย์ เรียกว่า อินทรีย์สังวร เป็นการการสำรวม อินทรีย์ในขณะที่ได้เห็นรูป ได้ยินเสียง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้สัมผัสผัสโฏฐัพพะทางกาย และรู้ ธรรมารมณ์ด้วยใจระวังมิให้ยินดียินร้าย มิให้ติดใจ หลงใหล ในอารมณ์ที่เข้ามากระทบทวารทั้ง 6 มีสติ ตั้งมั่นรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา เมื่อจิตสัมผัสอารมณ์ ต่างๆ สามารถล่วงพ้นจากการยึดถือรูป ล่วงพ้นจาก บ่วงมารไปได้อุปมาเหมือนหยาดน้ำบนใบบัวย่อม ไม่ติดใบบัวฉนั้นใด อารมณ์ที่มากกระทบทวารทั้ง 6 เข้ามากระทบก็ไม่ว่าให้จิตยึดติดฉนั้นนั้นจากการ พิจารณาดังกล่าว แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมาย และ

ประโยชน์ที่แท้จริงในการบริโภคน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543), หน้า 14) คฤหัสถ์เมื่อบวชเข้ามาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นกรอบประพฤติปฏิบัติ จะต้องเป็นผู้มีการสำรวมอินทรีย์ในการเลี้ยงชีพ มีอาชีพที่บริสุทธิ์ในการดำรงเพศพรหมจรรย์ละทิ้งอาชีพและเครื่องมือสมัยยังเป็นคฤหัสถ์เพราะเป็นการประพฤติที่ไม่เหมาะสมไม่ควรแก่สมณะ

จึงเห็นได้ว่า เถยยบริโภค เป็นการบริโภคอย่างขโมย เป็นผู้ทุศีล ไม่มีคุณความดีสมควรแก่ภาวะของตน คงมีแต่การนุ่งห่มเป็นต้น และอาการภายนอกที่เป็นเครื่องหมายเพศ บุคคลเช่นนี้เป็นผู้ไม่มีสิทธิในสิ่งของของชาวบ้าน การรับสิ่งของของชาวบ้านมาฉันและใช้สอยผู้เช่นนี้เรียกว่าเป็น เถยยบริโภค คือบริโภคอย่างขโมย หรือแอบเขากิน

2. อินฺทบริโภคน = บริโภคนอย่างเป็นหนี้ อินฺทบริโภคน เป็นการบริโภคอย่างเป็นหนี้ เป็นการกิน หรือ การบริโภคของผู้ที่มีศีลแต่เมื่อบริโภคปัจจัยไม่ได้พิจารณา เช่น ฉันอาหารไม่ได้พิจารณาว่า เราฉันเพียงเพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ ยังชีวิตให้เป็นไป ให้มีสุขภาพเกื้อหนุนแก่การปฏิบัติธรรมมิใช่ฉันเพื่อโก้เก๋สนุกมัวเมาติดในรส การบริโภคนอย่างนี้ เรียกว่า อินฺทบริโภคน คือบริโภคอย่างเป็นหนี้ แต่ถ้าบริโภคโดยพิจารณาไม่เชื่อว่าเป็นหนี้ (บอกว่าในบาลีที่ว่าตราบใดที่ยังเป็นปุถุชน ย่อมเชื่อว่าบริโภคอย่างเป็นหนี้) การบริโภคอาหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เมื่ออาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต อาจส่งผลให้เป็นคุณและโทษก็ได้ พระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง โดยสอนการพิจารณา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย และลักษณะคุณค่าอาหารให้อ่องแท่งก่อนที่จะบริโภค ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนภิกษุในการพิจารณาก่อนที่จะบริโภคอาหารมีใจความว่า “เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภคอาหาร มิใช่เป็นการบริโภคเพื่อเล่น เพื่อมัวเมา เพื่อประดับตกแต่ง แต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อระงับ ความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ความดี ด้วยความหวังว่าเราจักบำบัดทุกข์เก่าป้องกันทุกข์ใหม่ ให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยการบริโภคนี้ ความไม่มีโทษ และความเป็นอยู่อย่างผาสุกจักเกิดขึ้น (ม.ม. (ไทย) 12/14/14) พระพุทธเจ้าตรัสว่า การกลืนกินก้อนเหล็กแดงยังดีเสียกว่าการที่พระภิกษุสามเณรไม่มีความสำรวมเป็นผู้ทุศีล อาศัยอาหารที่ชาวบ้านเขาถวายบริโภคอยู่ เพราะหากพระภิกษุสามเณรเป็นทุศีล ไม่มีความสำรวมแล้ว ย่อมได้รับผลของกรรมอันหนักยิ่งกว่า ดังพระคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุว่า

การกลืนกินก้อนเหล็กแดงที่ร้อนดุจเปลวเพลิง ยังดีกว่าการที่ภิกษุผู้ทุศีล ไม่สำรวมบริโภคอาหารที่ชาวบ้านเขาถวาย (ขุ.อ. (ไทย) 25/308/129) มุนีนั่นอุ้มบาตรเที่ยวไป ไม่เป็นใบ้ก็สมมติตนว่าเป็นใบ้ ไม่ควรดูหมิ่นทานว่าน้อย ไม่ควรดูแคลนทายกผู้ให้ (ม.ม. (ไทย) 12/14/14)

การได้มาซึ่งอาหารบิณฑบาตเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปและการเดินบิณฑบาตเป็นการฝึกหัดพัฒนาทางด้านกาย ให้มีความสงบกาย สงบวาจา ไม่แสดงลักษณะท่าทางดูหมิ่น ดูแคลนทาน คืออาหารที่ชาวบ้านนำมาถวายการกินหรือการบริโภคโดยความเป็นหนี้จึงหมายความว่า การบริโภคโดยติดหนี้ เพราะไม่มีความหมัดจดแห่ง

ทักษิณากฤษในพระธรรมวินัยนี้ผู้ละเลยการพิจารณาประโยชน์ในการกินหรือบริโภคปัจจัย 4 มักมีความผูกพันในปัจจัยเหล่านั้น อาจจะไปเกิดในทุคติภูมิ (นรก เปต เดรัจฉาน อสุรกาย) ได้

จึงเห็นได้ว่า คำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้อธิบายการบริโภคที่เป็นหนึ้นนั้นเป็นการอธิบายถึงหลักจริยธรรม คือ หนึ้นชีวิต หนึ้นบุญคุณ หนึ้นกรรม และหนึ้นทรัพย์สินเงินทอง หนึ้นเหล่านี้ทุกคนควรชดใช้ไม่ควรละเลย ควรพิจารณานาให้ถี่ถ้วนพิจารณาให้เห็นคุณและโทษที่จะตามมา

3. ทายชชบริโภค = บริโภคอย่างเป็นผู้รับมรดก ทายชชบริโภค คือ บริโภคอย่างเป็นผู้รับมรดก ได้แก่ พระเสขะหรือทักษิณบุคคล 7 พวกแรก (ในจำนวนอริยบุคคล 8) เมื่อรับทักษิณามาบริโภค การบริโภคของท่าน เรียกว่า ทายชชบริโภค แปลว่า บริโภคฐานทายาทหรือมีสิทธิโดยชอบธรรม ในฐานะที่เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นทักษิณบุคคลสูงสุด (ม.ม. (ไทย) 12/14/14) โดยอธิบายว่า พระอริยบุคคลเหล่านี้เป็นโอรสของพระพุทธเจ้าปัจจัยทั้งหมดที่ทายกถวาย ถือว่าเป็นปัจจัยของพระพุทธเจ้าเพราะภิกษุจะบริโภคได้เฉพาะปัจจัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเท่านั้น ที่พระพุทธองค์ทรงห้าม ภิกษุไม่สามารถบริโภคได้เปรียบเหมือนมีผู้ถวายสวนมะม่วงแด่พระพุทธองค์ มะม่วงนั้น ภิกษุจะฉันได้ก็เฉพาะที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเท่านั้น พระอริยบุคคลเหล่านี้ชื่อว่า บริโภคปัจจัยของพุทธบิดา ท่านเป็นทายาทผู้รับมรดกของบิดาทุกอย่าง แม้ภิกษุผู้มีศีลและบริโภคปัจจัยของพุทธบิดาท่านเป็นทายาทผู้รับมรดกของบิดาทุกอย่างแม้ภิกษุผู้มีศีลและบริโภคปัจจัยด้วย

การพิจารณาถือว่่าเป็นทายชชบริโภคเหมือนกันที่พระมหากัสสปะกล่าวว่า ท่านบริโภคปัจจัยโดยความเป็นหนึ้อยู่เพียง 7 วัน ก่อนสำเร็จมรรคผลพอวันที่ 8 ท่านก็สำเร็จมรรคผลนั้นเป็นการกล่าวโดยการถืออย่างอุกฤษณ์คือ ถืออย่างสูงและเคร่งครัดมากพระมหากัสสปเถระกล่าวในภายหลังกับพระอานนท์ว่า ผู้มีอายุ เราบริโภคหนึ่ก่อนข้าวของชาวบ้านอย่างเป็นหนึ้อยู่ 7 วัน ในวันที่ 8 พระอรหันต์ผลจึงบังเกิดขึ้น” นอกจากนี้ พระมหากัสสปเถระ ยังมีคุณความดีที่พระผู้มีพระศาสนา ทรงตรัสสรรเสริญอีก หลายประการ เช่น ตรัสว่า กัสสปะมีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยเรา เมื่อทรงประทานผ้าสังฆาฏิให้และทรงรับผ้าของพระมหากัสสปเถระ “กัสสปะเปรียบเหมือนดวงจันทร์ ผ่องใสไร้เมฆหมอกขณะ ท่านเข้าสู่ตระกูลทั้งหลายเป็นผู้มักน้อยสันโดษ และตรัสสอนให้ภิกษุทั้งหลายถือเอาเป็นแบบอย่างว่า กัสสปะ เข้าไปใกล้ตระกูลแล้วชักกายและใจให้ห่าง ประพฤตตินเป็นคนใหม่ ในตระกูลอยู่เสมอไม่ทำความคุ่นเคยเป็นนิตย ไม่ค่นองกายและวาจาและใจในตระกูลเป็นนิตย จิตไม่เกี่ยวข้องในตระกูลเหล่านั้นเพิกเฉยด้วยจิตเป็นกลางว่าผู้ปรารถนาลาภก็จงได้ลาภผู้ปรารถนาบุญก็จงได้บุญตลอดเวลาได้ลาภมีใจฉนใดผู้อื่นก็มีใจฉนน (ส.น. (ไทย) 16/154/259) พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสถึงคุณค่าและความสำคัญของความเป็นโสดาบันอย่างมากมาย ดังจะทรงเร่งเร้าให้เอนยชนหันมาสนใจภูมิธรรม เช่น การบรรลุโสดาปัตติผลดีกว่าการได้ไปสวรรค์ ประเสริฐกว่าการได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิประเสริฐกว่าการได้มานสมบัติผู้ที่บรรลุมรรคผลแล้วมัก มีสภาพจิตแตกต่างไป

จากเดิมเหมือนเกิดใหม่ ศรัทธาที่เป็นความเลื่อมใสและความพอใจในแห่งจิตจะมี กำลังแก่กล้ามั่นคงปีติและปีสัทธีกี่มีกำลังแก่กล้าด้วยกำลังศรัทธาอีกทั้งความสุขจะปรากฏตาม ธรรมชาติผู้บรรลุนิพพานจะไม่อาจกำหนดรู้ศรัทธาปีติปีสัทธิตะและสุขอย่างชัดเจนได้ในเวลาเริ่มบรรลุนิพพาน เพราะธรรมเหล่านั้นมีกำลังแก่กล้าเมื่อเวลาผ่านไปหลายชั่วโมงหรือหลายวันธรรมดังกล่าวจะ ค่อยๆ ลดกำลังลงเขาย่อมสามารถกำหนดได้อย่างชัดเจนบางท่านจะรู้สึกเหมือนเบาสบายจนกระทั่งไม่ยากกำหนดหรือรู้สึกว่าเพียงพอแล้วความรู้สึกนี้เป็นความสันโดษของผู้ที่หวังเพียงบรรลุนิพพานผลขั้นแรก สิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมของผู้ปฏิบัติเกิดขึ้นได้แก่ทุกคนเป็น ความอัศจรรย์ที่ผู้ปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเองมีปรากฏในอุปวาณสันติภิกขุสูตรว่าธรรมเป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง (ส.สพ. (ไทย) 18/70/59) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงภิกษุที่มีคุณสมบัติ 5 ประการ เมื่อได้อาศัยอยู่ในเสนาสนะที่ประกอบด้วยคุณสมบัติอีก 5 ประการ ย่อมเกื้อกูลให้ภิกษุนั้นสามารถกำจัดกิเลสอาสวะได้อย่างรวดเร็วคุณสมบัติของภิกษุ 5 ประการ ได้แก่ผู้มีศรัทธามีอาพาธน้อยเป็นผู้ไม่โอ้อวด มีมารยาเป็นผู้ปรารถนาความเพียรและเป็นผู้มีปัญญา (ที.ม. (ไทย) 24/11/17) ดังนั้น ปัจจัยที่หายกถาว่านั้น ท่านว่าเขากถาว่าสงฆ์อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของปัจจัยเหล่านั้นเพราะทรงอนุญาตให้ภิกษุสามเณรบริโภคใช้สอยได้อยู่ในฐานะเหมือนลูกของพระพุทธเจ้า จึงบริโภคใช้สอยปัจจัยปัจจัยเหล่านั้นในฐานะเป็นทายาทปัจจัยที่หายกถาว่านั้น

ย่อมมุ่งถวายเพื่ออุปถัมภ์บำรุงภิกษุสามเณรให้มีกำลังปฏิบัติธรรมจนบรรลุนิพพานได้ในที่สุดการบริโภคใช้สอยปัจจัยของท่านจึงเปรียบเสมือนทายาทที่ขอใช้สิทธิ์เบิกรดรดกล่วงหน้า

จึงเห็นได้ว่า การบริโภคอย่างเป็นผู้รับมรดกเป็นลักษณะเหมือน พระเสขะหรือทักษิณียบุคคล 7 พวกแรกเมื่อรับทักษิณามาบริโภค เป็นการบริโภคในฐานะของทายาทหรือมีสิทธิโดยชอบธรรมในฐานะที่เป็นทายาทของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นทักษิณียบุคคลสูงสุด

4. สามิบริโภค = บริโภคอย่างเป็นเจ้าของสามิบริโภค คือ บริโภคอย่างเป็นเจ้าของ ได้แก่ พระอรหันต์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้พ้นจากความเป็นทาสแห่งตัณหาแล้ว เป็นผู้มีความดีสมควรแก่ของถวายอย่างแท้จริง มีสิทธิสมบูรณ์ในการรับและบริโภคทักษิณา การบริโภคของพระอรหันต์ท่านเรียกว่า สามิบริโภค คือบริโภคในฐานะเป็นเจ้าของ การบริโภคของพระชินาสพ ชื่อว่า สามิบริโภคเมื่อหมดกิเลสแล้ว ก็สมควรกับที่บุคคลอื่นจะถวายอาหารนั้นให้บริโภค จึงเป็นเจ้าของอาหารที่บริโภคบริโภคอย่างผู้ที่เป็นเจ้าของอันนี้ก็แสดงให้เห็นถึงกิจของพุทธบริษัท แต่สำหรับบรรพชิตแล้ว จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงโอวาท ทรงเตือนว่า แม้ไม่ใช่ผู้ทุศีล แต่ว่าขณะใดที่หลงลืมสติ ขณะนั้นชื่อว่า อธิณบริโภค บริโภคอย่างเป็นหนี้ (ม.ม. (ไทย) 12/14/14) ดังเช่นคิลานเภสัช เรื่องยานับเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตปัจจัยหนึ่งถ้าร่างกายมีสภาพเสื่อมโทรม เกิดโรคภัยไข้เจ็บแล้วเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคในการประพฤติพรหมจรรย์เป็นอย่างมากเพราะเหตุว่าแม้คนเราจะมีเครื่อง

นุ่งห่ม อาหาร และที่อยู่อาศัย หากร่างกายไม่สมบูรณ์มีโรคภัยเบียดเบียนก็จะเป็นเหตุทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปด้วยความยากลำบาก และอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในที่สุดด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงทำให้ต้องทรงอนุญาตเรื่องเภสัช หรือยารวมถึงอุปกรณ์รักษาโรคต่างๆ ในพระไตรปิฎกนั้นเรื่องยาเป็นตัวอย่างชัดเจนของการที่พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นและให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพมาก เห็นได้จากพุทธพจน์ที่ตรัสว่าความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังให้พิจารณาอย่างแยกคางว่ายายเป็นเครื่องและเครื่องประกอบอันเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้ นั้น มีไว้เพื่อกำจัดเวทนาทั้งหลายเนื่องจากอาพาธต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่งพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาวัตถุประสงค์ในการสร้างและประโยชน์ในการใช้ยา ดังข้อความว่า เมื่อเราพิจารณาโดยแยกคางแล้วบริโภคใช้สอยคิลานเภสัช เพื่อบำบัดทุกข์เวทนาอันเกิดขึ้นแล้วมีอาพาธต่างๆ เป็นมูลเพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน เป็นอย่างยิ่งการใช้ยารักษาโรคพระพุทธองค์ก็ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ายารักษาโรคมีความจำเป็นหรือเป็นปัจจัยสุดท้ายที่คนเราต้องการบริโภค เพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยในยามที่เกิดโรคภัย แต่วิวัฒนาการในการรักษาโรคมิมานานแล้ว ในพระไตรปิฎกก็ได้กล่าวถึงเรื่องการใช้ยาไว้มากมาย รวมถึงให้ความสำคัญไว้หลายประการใน เภสัชขันธ์กะ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ฉันได้ เพื่การรักษาโรคเบื่ออาหารไม่ได้จนเป็นโรคขาดสารอาหารหรือโรคผอมเหลือง

และยาไม่เป็นอาหารหยาบจึงทรงอนุญาตให้รับประทานได้ในยามวิกาล และฉันได้ในกาลนั้น แต่การใช้ยาในปัจจุบันนี้เน้นไปในการรักษาโรคในเชิงพาณิชย์มาก มีการผลิตยาออกมาเพื่อให้ตรงกับโรคที่คนไข้เป็นอยู่เสมอ พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงถึงคนไข้ไว้ใน คิลานสูตร ว่าด้วยเรื่องคนไข้และเปรียบเทียบคนไข้ไว้ 3 ประเภท กล่าวคือ (1) คนไข้บางคนจะได้ยา อาหาร คนพยาบาล อันเป็นที่สบายหรือไม่ก็ตาม ไม่อาจหายจากโรคได้ (2) คนไข้บางคนจะได้ยา อาหาร คนพยาบาล อันเป็นที่สบายหรือไม่ก็ตามก็หายจากโรคได้ (3) คนไข้บางคนจะได้ยา อาหาร คนพยาบาล อันเป็นที่สบายเท่านั้นจึงจะหายจากโรคได้ (อง.ตัก. (ไทย) 20/461/137) ยารักษาโรค ย่อมมีความสำคัญต่อมนุษย์โดยทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็อาจบังเกิดโทษภัยอันเกิดจากการบริโภคได้เช่นเดียวกัน หากขาดสติ ไม่รู้จักคุณค่าแท้ของปัจจัยทั้ง 4 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม เพื่อให้เห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546, หน้า 72)

จึงเห็นได้ว่า เป็นบริโภคลักษณะเหมือนพระอรหันต์ทั้งหลายซึ่งเป็นผู้พ้นจากความเป็นทางแห่งตัณหาแล้ว เป็นผู้มีความดีสมควรแก่ของถวายอย่างแท้จริง มีสิทธิสมบูรณ์ในการรับและบริโภค ทักขิณา การบริโภคของพระอรหันต์ในฐานะความเป็นเจ้าของ

3. สรุป

กินในพระพุทธศาสนาพิจารณาในทุกๆ ขณะที่กิน หรือบริโภคในทุกๆ คำข้าว เป็นการกิน

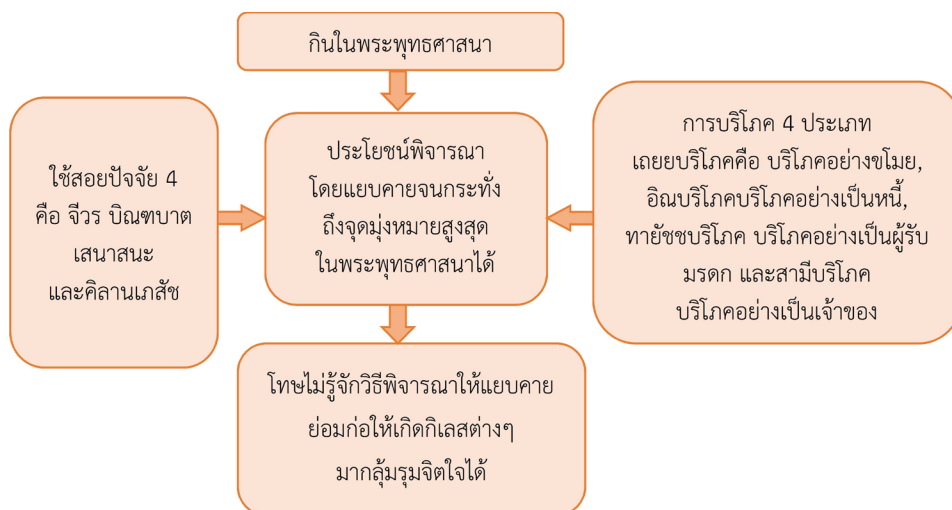

หรือบริโศกเพื่อการบำบัตเวทนา ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิต เมื่อภิกษุไม่สามารถปฏิบัติเหมือนอย่างนั้น ในเวลาก่อนอาหาร หลังอาหาร ในปริมยาม มัชฌิมยามและปัจฉิมยาม ถ้าไม่ได้พิจารณาเลย ปล่อยให้อารมณ์ขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ย่อมตั้งอยู่ในฐานะอินฺทบริโศก กิณหรือการบริโศกนั้นภิกษุต้องทำสติในขณะที่รับแล้วขณะบริโศก แม้แต่การบริโศกปัจจัย 4 ก็ควรทำอย่างนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ศีลบริสุทธฺิ์ เมื่อมีศีลบริสุทธฺิ์ ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสมาธิ ปัญญา ดังนั้นบรรพชิต คือ ภิกษุสามเณรจึงควรพิจารณาในทุกๆ ขณะที่บริโศก ปิณฑบาตพึงพิจารณาในทุกๆ คำข้าว เมื่อภิกษุไม่สามารถปฏิบัติเหมือนอย่างนั้น ในเวลาก่อนอาหาร หลังอาหาร ในปริมยาม มัชฌิมยามและปัจฉิมยาม ถ้าไม่ได้พิจารณาเลย ปล่อยให้อารมณ์ขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ย่อมตั้งอยู่ในฐานะอินฺทบริโศก แม้จิวร เสนาสนะก็พึงพิจารณาในทุกๆ ขณะที่บริโศก สำหรับภิกษุเมื่อมีสติเป็นปัจจัยในขณะที่รับทั้งในขณะที่บริโศกจึงจะควร แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ เมื่อภิกษุทำสติในขณะที่รับแล้วขณะที่บริโศกไม่ได้ทำอีก เป็นอาบัติ ไม่ทำในขณะที่รับแต่ทำในขณะที่บริโศก ไม่อาบัติ ปฏิบัติตรงตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโศกปัจจัย 4 อันเป็นส่วนหนึ่งของ

การทำให้ศีลบริสุทธฺิ์ ซึ่งเมื่อมีศีลบริสุทธฺิ์ ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสมาธิ ปัญญา บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาต่อไปได้

4. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การกินหรือ การบริโศกเพื่อการควบคุมการกินอาหารเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกายและจิต ไม่เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินในรสแห่งอาหาร การกินหรือการบริโศกอาหารสามารถกล่าวได้ดังนี้ 1) เถยยบริโศก คือ บริโศกอย่างขโมย เป็นบริโศกหรือ การกินของผู้ที่ศีล เป็นผู้ไม่มีคุณความดี 2) อินฺทบริโศก คือบริโศกอย่างเป็นหนี้ เป็นกินหรือการบริโศกของผู้ที่มีศีล แต่เมื่อกินหรือบริโศกปัจจัยไม่ได้พิจารณาพิจารณาเป็นการกินหรือ บริโศกอย่างขาดสติไม่พิจารณา 3) ทายชชบริโศก การกินหรือบริโศกฐานทนายาเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของทักษิณบุคคล ที่ตั้งอยู่ในฐานะที่เป็นทนายาของพระพุทธเจ้า 4) สามีบริโศก คือ บริโศกอย่างเป็นเจ้าของการบริโศกของพระชีนาสพหรือพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้พ้นจากความเป็นทาสแห่งตัณหาแล้ว เป็นผู้มีความดีที่มีความเหมาะสมแก่ของถวายอย่างแท้จริง เป็นผู้มียุติสมบุรณ์ในการรับและบริโศกทักษิณา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระไตรปิฎก. (2539). ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). พุทธประวัติจากพระโอษฐ์. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- _____. (2549). โอวาทคำสอนสำหรับพระภิกษุผู้บวชใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2546). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว). (2547). ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิธีแรกนาขวัญในกสิกรรมทวาชสูตร*

The 'Rak-Na-Khwan' Ceremony in Buddhism

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธีเมธี (เจริญเกียรติ) และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ
Phraparad Narongsak Visutimete (Charoenkiat) and Phramaha Daosayam Wachirapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: charoenkiat2527@gmail.com

บทคัดย่อ

พิธีแรกนาขวัญในกสิกรรมทวาชสูตร: อันเดียสมัยก่อนพุทธกาลชาวอารยันเดิมที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ กึ่งเร่ร่อน เริ่มลงหลักปักฐานโดยทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ่อนนวยเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร ดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ ในสมัยพุทธกาลวิถีชีวิตของชาวนาเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมการทำนา อันเป็นหลักปฏิบัติที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดอาหาร สมบูรณ์ เกิดสวัสดิมงคลและความปลอดภัย มั่นคงแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น พิธีบูชา เทพธิดา พิธีสู่ขวัญแม่โพสพ เป็นต้น

กสิกรรมทวาชสูตรได้อธิบายถึงการทำนาของศากยวงศ์ในสมัยพุทธกาล มีพระนามเกี่ยวเนื่องด้วย ข้าว เช่น 1) พระเจ้าสุทโธทนะ 2) พระเจ้าโททโธทนะ และ 3) พระเจ้าอมิตโธทนะ โดยมีโครงสร้างของกสิกรรมทวาชสูตรสามารถจำแนกได้ 5 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนบุคคล ประกอบด้วย พระพุทธเจ้า กสิกรรมทวาชพราหมณ์ และพราหมณ์ 500 2) ส่วนสถานที่ ประกอบด้วย หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อว่า เอกนาพา และทักษิณา คีรีชนบท แคว้นมคธ 3) ส่วนหลักกรรม ประกอบด้วย ศรัทธา, ตบะ, ปัญญา, หิริ, โจ, สติ, การสำรวม, สัจจะ, โสรัจจะ และวิริยะ 4) ส่วนเกษตรกรรม ประกอบด้วย พืช, ฝน, แอกล่อ, งอนไถ, เชือก, ฝาดและ ปฏัก, การถอนหญ้า, เคียวเกี่ยวพืชผล, การปลดแอกล่อ และโค 5) ส่วนพิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ, เครื่องอุปกรณ์ และผู้เข้าร่วมพิธี

คำสำคัญ: พิธีแรกนาขวัญ; กสิกรรมทวาชสูตร

Abstract

The 'Rak-Na-Khwan' ceremony in Buddhism: in India, before the Buddhist era, the Aryans originally were semi-nomadic herders who began to settle down by farming and raising animals with various rituals to make sacrifices, worship, pray to the gods about crops such as the god of earth, water, wind, fire, and other natures. In the Buddha's life, the way of life of the farmers was related to the traditions and culture of farming, which was the practice believed to produce complete food and bring good luck and security to life, property, and related things, such as the ceremony of worshipping the goddess, the ceremony to Kwan Mae Phosop, etc., which in the Pali language is called the ceremony about planting rice or 'Royal Vappamangala Ceremony'.

The 'Rak-Na-Khwan' ceremony in the Kasibhāradavāja Sutta: farming was one of the Sakya family's occupations during the Buddha's time. Most of the names were related to rice, such as (1) Suddhodana, (2) Totodana, and (3) Amittodana. The structure of the Kasibhāradavāja Sutta can be classified into five parts as follows: (1) individuals consist of Lord Buddha, Kasibhāradavāja Brahmins, and 500 Brahmins; (2) places include Brahmin villages named Eknālā and Dakkhiṇāgīrī rural in Magadha; (3) the Dhammas consist of Saddhā, Tapa, Hiri, Citta, Sati, Saṁvara, Soracca, and Viriya; (4) agriculture consists of crops, rain, yoke, plow, ropes, plows, and skewers, plucking grass, harvesting sickles, liberating plows and cattle; (5) the rituals consist of the 'Rak-Na-Khwan' ceremony, equipment, and attendees of the ceremony.

Keywords: Rak-Na-Khwan ceremony; Kasibhāradavāja Sutta

1. บทนำ

สังคมเกษตรของอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาล ชาวอารยันมีบทบาทสำคัญโดยมีอำนาจเหนือดินแดนอินเดียที่อุดมสมบูรณ์ด้วยการขุดไถชนเผ่าดั้งเดิมที่อยู่บริเวณแม่น้ำสินธุซึ่งไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ คราวเดียวนอนถอยร่นไปทางตะวันตกของแม่น้ำคงคา บางพวกที่เหลื่อปะปนสาย

เลือดกับพวกอารยัน เรียกว่า พวกอินดู ส่วนพวกที่ถูกจับเป็นเชลย เรียกว่า ทัสสยุ หรือทาส การทำเกษตรกรรมจากเดิมของอารยันที่เลี้ยงสัตว์กึ่งเร่ร่อนเริ่มลงหลักปักฐานโดยทำการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในหมู่ของตน จนกระทั่งแบ่งปันสิทธิครอบครองและสิทธิครอบครองตกทอดกับทายาท โดยผู้ทำเกษตรกรรม

ประกอบด้วยเจ้านายกับกรรมกรหรือผู้ใช้
ผลประโยชน์ตกแก่เจ้านายเสียส่วนใหญ่ ฐานะทาง
เศรษฐกิจจึงแตกต่างกันมาก และด้วยวิทยาการที่
ก้าวหน้า เศรษฐกิจขยายตัวออกไป มีช่างที่ค้าขาย
จนเป็นอุตสาหกรรม (กัณฐชา วิญญูวิริยวงศ์, 2559,
หน้า 79-94)

ในสมัยพุทธกาลวิถีชีวิตของชาวนาในประเทศอินเดียเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมการทำนา และมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ่อนวอนเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร เทพเจ้าเกี่ยวกับดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ อันเป็นหลักปฏิบัติที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดอาหาร สมบูรณ์ เกิดสวัสดิมงคล และความปลอดภัย มั่นคง แก่ชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น พิธีบูชา เทพธิดา พิธีสู่ขวัญแม่โพสพ เป็นต้น ซึ่งในภาษาบาลีเรียกพิธีเกี่ยวกับการปลูกข้าวว่า “พระราชาพิธี วัปปมงคล” (ส.ส. (ไทย) 15/196/279) (แปลว่า งานแรกนาขวัญ)

แรกนาขวัญ เป็นพิธีทางศาสนาพราหมณ์
ที่มีมาแต่โบราณ เป็นพิธีเริ่มต้นการไถนาเพื่อหว่าน
เมล็ดข้าว มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นอาณัติสัญญาณ
ว่า บัดนี้ฤดูกาลแห่งการทำนาและเพาะปลูกได้เริ่ม
ขึ้นแล้ว เป็นพิธีกรรมที่พบเห็นได้หลายประเทศทาง
แถบเอเชีย จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลปลูกข้าวแบบ
ดั้งเดิม ประเทศอินเดียถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีการ
จัดให้มีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่ทุ่ง
นานอกเมืองกบิลพัสดุ์ตามพระราชประเพณีในครั้ง
พุทธกาล ซึ่งพระเจ้าสุทโธทนะซึ่งเป็นพระราชบิดา
ของเจ้าชายสิทธัตถะ ได้เสด็จแรกนาด้วยพระองค์
เอง หรือจะเรียกว่าทรงเป็นพระยาแรกนาเสียเอง

ซึ่งอาชีพทำนาได้มีปรากฏในกสิกรรมทวาท วิถีชีวิต
การเลี้ยงชีพของกสิกรรมทวาทพราหมณ์ มีลักษณะ
และองค์ประกอบ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าว ฝนและน้ำ
แอกไถ จอนไถ เสือก ฆาล ปฏัก การตายหญ้า ความ
ประณีตเรียบร้อย (ส.ส. (ไทย) 15/196/283)

กสิการทวาชพราหมณ์ทูลกับพระพุทธเจ้า
ว่า พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์แล ย่อมไถและหว่าน
ครั้นไถและหว่านแล้วย่อมบริโภคนั้น แม้พระองค์ก็จง
ไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้วจงบริโภคนั้นเถิด
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ แม้เราก็นไถ
และหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้วย่อมบริโภคนั้น

พระผู้มีพระภาค ก็ข้าพระองค์ย่อมไม่เห็น
แอก ไถ ฆาต ปฏัก หรือโค ของท่านพระโคตมเลย
ก็แลเมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านพระโคตมตรัสอย่างนี้
ว่า ดูกรพราหมณ์ แม้เราก็อไถและหว่าน ครั้นไถและ
หว่านแล้วย่อมบริโภคา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“ศรัทธาของเราเป็นพืช ความเพียรของเราเป็นฝน ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริของเราเป็นงอนไถ ใจของเราเป็นเชือก สติของเราเป็นพาล และปฏิภาณ เราค้ำครองกาย ค้ำครองวาจา สำรวมในอาหารในทอง ย่อมกระทำการถอนหญ้า คือ การกล่าวให้พาลด้วยสัจจะ ความสงบเสงี่ยมของเราเป็นเครื่องปลดปล่อยกิเลส ความเพียรของเรานำธุระไปเพื่อธุระนำไปถึงแดนเกษมจากโยคะ ไม่หวนกลับมา ย่อมถึงสถานที่ๆ บุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก การไถนั้น เราไถแล้วอย่างนี้ การไถนั้น ย่อมมีผลเป็นอมตะ บุคคลไถนั้นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ฯ” (ส.ส. (ไทย) 15/197/283)

จึงเห็นได้ว่า ในสมัยก่อนพุทธกาลสังคม
เกษตรของอารยันมีบทบาทสำคัญในราบล่มแม่น้ำ

สินธุ์ การทำเกษตรกรรมมีความเสี่ยงจากภัยพิบัติต่างๆ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม เพี้ยลง ที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางเกษตร ซึ่งเกษตรกรไม่ทราบสาเหตุของภัยพิบัติ เชื่อว่ามีผู้หรือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของภัยพิบัติต่างๆ เหล่านั้น จึงมีพิธีการบนบานเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านั้นก่อนลงมือทำเกษตรกรรมทุกครั้ง จึงเห็นได้ว่าพิธีแรกนาขวัญมีมาก่อนพุทธกาลด้วยซ้ำไป และเป็นพิธีที่มีความสำคัญแก่ชีวิตความเป็นอยู่ของการทำเกษตรกรรมมาแต่ปัจจุบันนี้

2. พิธีแรกนาขวัญที่ปรากฏในกลีการทวาชสูตร

สมัยก่อนพุทธกาล ชาวอารยันมีบทบาทสำคัญโดยมีอำนาจเหนือดินแดนอินเดียที่อุดมสมบูรณ์ด้วยการขับไล่ชนเผ่าดั้งเดิมที่อยู่บริเวณแม่น้ำสินธุซึ่งไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ ดรวิเดียนถอยร่นไปทางตะวันออกของแม่น้ำคงคา บางพวกที่เหลือปะปนสายเลือดกับพวกอารยัน เรียกว่าพวกฮินดู อาชีพเดิมอารยันมีอาชีพเลี้ยงสัตว์กึ่งเร่ร่อน เริ่มลงหลักปักฐานโดยทำการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์มีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ้อนวอนเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร เทพเจ้าเกี่ยวกับดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ (สุนันท์ อยู่คงดี, 2559, หน้า 1-6)

สมัยพุทธกาล วิถีชีวิตของชาวนาเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมการทำนา และมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ้อนวอนเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร เทพเจ้าเกี่ยวกับดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ อันเป็นหลักปฏิบัติที่เชื่อว่า

จะก่อให้เกิดอาหารสมบูรณ์ เกิดสวัสดิมงคล และความปลอดภัย มั่นคงแก่ชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น พิธีบูชา เทพธิดา พิธีสู่ขวัญแม่โพสพ เป็นต้น ซึ่งในภาษาบาลีเรียกพิธีเกี่ยวกับการปลูกข้าวว่า “พระราชพิธีวูปมงคล” (แปลว่า งานแรกนาขวัญ) พระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์กรุงกบิลพัสดุ์เสด็จไปทรงแรกนาขวัญเพื่อเป็นกำลังใจในการเพาะปลูกแก่เกษตรกรที่เป็นชาวนาเป็นประจำทุกปี ทรงประดับประดาแล้วมีหมู่อำมาตย์แวดล้อมเสด็จไปสู่ที่ไถนา และชาวนาทั้งหลายไถนาที่เหลือข้าวนั้นถือว่าเป็นอาหารหลักของประชาชนชาวชมพูทวีป และพืชที่เป็นอาหารอื่นๆ นำเข้าพิธีพืชมงคลนั้นเป็นข้าวเปลือก มีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว นอกจากนั้น มีเมล็ดพืชต่างๆ รวม 40 อย่าง แต่ละอย่างบรรจุถุงผ้าขาว กับเปลือกมันต่างๆ พันธุ์พืชเหล่านี้เป็นของปลูกงอกได้ทั้งสิ้น (สุนันท์ อยู่คงดี, 2559, หน้า 1-6)

สมัยหลังพุทธกาล พระราชพิธีพืชมงคลเป็นพิธีทำขวัญพืชพันธุ์ธัญญาหารที่พระมหากษัตริย์ทรงอธิษฐานเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ข้าวนั้นถือว่าเป็นอาหารหลักของประชาชนในภาษาบาลีเรียกว่า บุพพณณะ หรือ บุพพณณะ หรือ บุพพณณาติ ส่วนพืชอื่นๆ ที่เป็นอาหารเรียกว่า อปรินณ หรือ อปรินชาติ หมายถึง พืชจำพวกถั่ว งา เป็นต้น ถ้าเรียกควบทั้งสองอย่างเรียกว่า บุพพณณปรินณชาติ หมายถึง พืชที่เป็นอาหารทุกชนิด บุพพณณปรินณชาติที่นำเข้าพระราชพิธีพืชมงคลนั้น เป็นข้าวเปลือก มีทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว นอกจากนั้นมีเมล็ดพืชต่างๆ รวม 40 อย่าง แต่ละอย่างบรรจุถุงผ้าขาวกับเปลือก

มันต่างๆ พันธุ์พืชเหล่านี้เป็นของปลูกงอกได้ทั้งสิ้น และยังสอดคล้องและมีพื้นฐานมาจากองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาเกือบทุกประการ เช่น หลักในเรื่องของความสันโดษ ความพอเพียง ความสมถะ ความไม่โลภ ไม่เบียดเบียนกัน ความมีเมตตา เกื้อกูลที่ชีวิตพึ่งมีต่อชีวิต ต่อชุมชน ต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีสัมมาอาชีวะ เป็นต้น (มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2548, หน้า 21-30)

โครงสร้างของกสิการทวาชสูตรสามารถจำแนกได้ 5 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนบุคคล ประกอบด้วยพระพุทธเจ้า กสิการทวาชพราหมณ์ และพราหมณ์ 500 2) ส่วนสถานที่ ประกอบด้วย หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อว่า เอกนาพา และทักษิณาคีรีชนบท แคว้นมคธ 3) ส่วนหลักธรรม ประกอบด้วย ศรัทธา, ตบะ, ปัญญา, หิริ, โจ, สติ, การสำรวม, สัจจะ, โสรัจจะ (ความสงบเสงี่ยม) และวิริยะ (ความเพียร) 4) ส่วนเกษตรกรรม ประกอบด้วย พืช, ฝน, แอกลไก, งอนไถ, เชือก, ฆาตและปลูก, การถอนหญ้า, เคียวเกี่ยวพืชผล, การปลดแอกลไก และโค และ 5) ส่วนพิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ, เครื่องอุปกรณ์ และผู้เข้าร่วมพิธี (ส.ส. (ไทย) 15/33/41)

สาระัตถะเนื้อหาของกสิการทวาชสูตรประกอบด้วย 1) หลักธรรม ได้แก่ ศรัทธา, ตบะ, ปัญญา, หิริ, โจ, สติ, การสำรวม, สัจจะ, โสรัจจะ (ความสงบเสงี่ยม) และวิริยะ (ความเพียร) 2) พิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ เครื่องอุปกรณ์ และผู้เข้าร่วมพิธีแรกนาขวัญ ได้แก่ (1) โค 3,000 ตัว โคทั้งหมดต้องสวมเขาทำด้วยทอง คล้องอกทำด้วยเงิน โคทั้งหมดประดับด้วยดอกไม้ขาว เติมของหอมด้วยน้ำทั้ง 5 มีอวัยวะครบบริบูรณ์

สมบูรณ์ด้วยลักษณะดีทุกอย่าง บางพวกดำ มีสีคล้ายดอกอัญชันบางพวกขาว มีสีคล้ายเมฆ บางพวกแดง มีสีคล้ายแก้วประพาฬ บางพวกด่างมีสีคล้ายแก้วลาย (2) คนไถ 500 คน ทุกคนประดับด้วยผ้าไหมสีขาวและดอกไม้ติดเทริดดอกไม้ที่บ่าขวา มีร่างกายรุ่งเรืองด้วยลายเขียนด้วยหรรดลและมนโศลาเป็นต้น แบ่งเป็นพวกๆ พวกหนึ่งมีไถ 10 คัน งอนไถ แอกลไก และปลูกประดับทอง ไถคันแรกเทียมโคงาน 8 ตัว ไถคันที่เหลือเทียมคันละ 4 ตัวไถนอกนั้นนำมาสำหรับผลัดเปลี่ยนคนที่เหนื่อยพวกหนึ่งๆ มีเกวียนบรรทุกเมล็ดพืชเล่มหนึ่ง คนไถคนหนึ่ง คนหว่านคนหนึ่ง (3) พราหมณ์ ขึ้นแรกทีเดียวให้แต่งหนวด อาบน้ำ ไล่ทำด้วยของหอมนุ่งผ้าราคา 500 ห่มผ้าเอวียงปาราคา 1,000 สวมแหวนนิ้วละ 2 วง รวมเป็นแหวน 20 วง ประดับตุ้มหูปราชสีห์ที่หูทั้งสอง สวมผ้าโพกอย่างประเสริฐบนศีรษะ คล้องมัลลยทองที่คอ แวดล้อมไปด้วยหมู่พราหมณ์ (4) นางพราหมณ์ของเขาให้หุงข้าวปายาสใส่ภาชนะหลายร้อยใบ บรรทุกเกวียนใหญ่หลายเล่ม แล้วอาบน้ำหอม ประดับด้วยเครื่องประดับทั้งปวง แวดล้อมไปด้วยหมู่พราหมณ์ (5) เรือนของพราหมณ์นั้นก็หาของเขียว ไปรยข้าวตอกเกลือกลาด ประดับด้วยหม้อเติมน้ำ ตันกล้วยงาชัย และธงประภูภากรกระทำพิธีกรรมอย่างดี ด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น (6) ที่นาก็ได้ยกถวายและธงประภูภากรขึ้นในที่นั้นๆ และ (7) บุรุษเข้างานพร้อมกับบริชนและกรรมกรมี 2,500 คน ทั้งหมดนุ่งผ้าใหม่ และโภชนะแห่งข้าวปายาสก็เตรียมแล้วสำหรับคนงานทั้งหมดลำดับนั้น พราหมณ์สั่งให้ล้างถาดทองคำสำหรับใส่โภชนะที่ตนเองจะบริโภค

บรรจุกให้เต็มด้วยข้าวปายาส ประดับด้วยเนยใส น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น ให้กระต๋ามังคลพิธีกรรม หรือพิธีแรกนาขวัญ นางพราหมณ์ถือภาชนะที่ สำเร็จด้วยทอง เงิน สำริด และทองแดง สำหรับคน ไถนาจำนวน 500 นุ่งถือทัพพีทอง ไปเลี้ยงดูด้วย ข้าวปายาส ฝ่ายพราหมณ์ให้กระต๋ามังคลพิธีกรรมเสร็จ แล้ว คาคายด้วยผ้าแดง สวมรองเท้า ถือไม้เท้า ทองแดงเที่ยวสั่งงานว่า จงให้ข้าวปายาสในที่นี้ จงให้เนยใสในที่นี้ จงให้น้ำตาลในที่นี้ (ส.ส. (ไทย) 15/197/362-380)

ส่วนเกษตรกรรมที่ปรากฏในกสิการทวาชสูตร ทำให้เห็นความสำคัญของชาวนาตั้งแต่ในสมัย พุทธกาล ที่ยึดเป็นอาชีพหนึ่งของศากยวงศ์ประเทศ ที่ยึดอาชีพทำนา ทำไร่ และทำสวนเป็นประเทศที่ พระพุทธศาสนามีความเจริญแพร่หลายมาตั้งแต่ยุค พุทธกาลจนถึงปัจจุบัน อาชีพหนึ่งของตระกูลของ เจ้าชายสิทธัตถะ คือ การทำนา พระราชบิดาของ เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงพระนามว่าสุทโธทนะ (สุท+โอ ทน แปลว่า ข้าวอันบริสุทธิ์) ในพระ ราชวงศ์เดียวกัน มีพระนามเกี่ยวเนื่องด้วยข้าวเป็น ส่วนมาก เช่น 1) พระเจ้าสุทโธทนะ 2) พระเจ้าโท โททนะ และ 3) พระเจ้าอมิตโตทนะ ถึงแม้ว่า กษัตริย์เป็นนักรบ เป็นผู้ปกครองประเทศ แต่ต้อง ทำอาชีพอื่นไปด้วย การให้ความสำคัญต่ออาชีพ ทำนาจึงมีความหมายต่อราชตระกูลของเจ้าชาย สิทธัตถะไม่น้อย ความสำคัญของ อาชีพทำนาถึง ขนาดว่า ราชวงศ์ฝ่ายบิดาและมารดาเตรียมยกพล เข้าทำสงครามแย่งน้ำกันทำนา ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ เสด็จไปขัดขวาง มหาสงครามครั้งนั้นคงทำให้เลือด นองแผ่นดิน แม่น้ำกลายเป็นสีเลือด แต่พระพุทธเจ้า

ก็เสด็จไปประทานพระโอวาท ห้ามปรามบรรดา พระญาติทั้งสองฝ่ายให้หันมาเห็นแก่ความสำคัญ ของชีวิต และยุติการแย่งชิงน้ำกันเพื่อทำนา เป็นต้น อาชีพเกษตรกรรมของกสิการทวาชพราหมณ์มี ความเกี่ยวข้องกับพืชพันธุ์ข้าวที่ใช้ทำนาเพื่อให้เกิด ผลผลิต มีความจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญคือ ฝน ที่จะช่วยชลอมเพื่อให้พืชพันธุ์เกิดความชุ่มชื้น นอกจากนี้ แอกลอง โอนไถ เชือก ผาลและปฏัก และ โค ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำนาของกสิการ ทวาชพราหมณ์ ส่วนการถอนหญ้าจะช่วยทำให้ พื้นที่ทำนาปราศจากวัชพืชที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อข้าว ของชาวนา ในขณะเดียวกัน การเก็บเกี่ยวพันธุ์ข้าว ของกสิการทวาชพราหมณ์ต้องใช้เครื่องมืออุปกรณ์ สำคัญ คือ เคียว ที่มีไว้สำหรับการเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ ข้าว พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่าพระองค์ก็เป็น ชาวนาโดยทรงอธิบายหลักการ และวิธีการทำนา ในแบบของพระองค์ การปฏิบัติธรรมก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับการทำนา ซึ่งสิ่งสำคัญลำดับแรกของ การทำนา คือ ข้าวกล้า ส่วนการทำนาของ พระพุทธเจ้า คือ ศรัทธา ผลของการทำนา คือ ผลผลิต ส่วนผลของการทำนาพระพุทธเจ้า คือ ผล อันเป็นอมตะ คือ นิพพาน โดยความเชื่อมั่นและ ศรัทธาโดยเข้าถึงแก่นสารัตถะของหลักธรรมคำ สอนในพระพุทธศาสนาที่รู้แล้วย่อมนำไปปฏิบัติให้ ครอบคลุมทุกกิจกรรมในชีวิต (พระครูสุตถิตพัฒนาร (ช่วง ฐิตโสภโณ), 2561, หน้า 15-30)

จึงเห็นได้ว่า กสิการทวาชสูตร ได้อธิบาย ถึงการทำนาเป็นอาชีพหนึ่งของศากยวงศ์ในสมัย พุทธกาล มีพระนามเกี่ยวเนื่องด้วยข้าวเป็นส่วน มาก เช่น 1) พระเจ้าสุทโธทนะ 2) พระเจ้าโทโททนะ

และ 3) พระเจ้าอมิตโตทนะ โดยมีโครงสร้างของ
กสิการทวาชสูตรสามารถจำแนกได้ 5 ส่วน ได้แก่
1) ส่วนบุคคล ประกอบด้วย พระพุทธเจ้า กสิการ
ทวาชพราหมณ์ และพราหมณ์ 500 2) ส่วนสถานที่
ที่ ประกอบด้วย หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อว่า เอกนาพา
และทักษิณาศิริชนบท แคว้นมคธ 3) ส่วนหลักธรรม
ประกอบด้วย ศรัทธา, ตบะ, ปัญญา, หิริ, โจ, สติ,
การสำรวม, สัจจะ, โสรัจจะ และวิริยะ 4) ส่วน
เกษตรกรรม ประกอบด้วย พืช, ฝน, แอกลี,
งอนไล, เชือก, ฝาดและปลัก, การถอนหญ้า, เคียว
เกี่ยวพืชผล, การปลดแอกลี และ โค 5) ส่วน
พิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ, เครื่อง
อุปกรณ์ และผู้เข้าร่วมพิธี นอกจากนี้ กสิการทว
าชสูตรยังได้อธิบายความสำคัญของหลายเหตุปัจจัย
ที่มีความสัมพันธ์กันที่ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเกิด
ผลผลิตต่อชาวนาและมีการเปรียบเทียบหลักการ
และวิธีการทำนาของกสิการทวาชพราหมณ์กับการ
ทำนาของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาให้เห็น
ภาพชัดเจนที่ต้องอาศัยศรัทธาเป็นข้าวกกล้าเบื้องต้น
และนำไปสู่ผลผลิต คือ นิพพาน นั่นเอง

3. พิธีแรกนาขวัญที่มีอิทธิพลต่อประเทศ ไทย

พิธีแรกนาขวัญยังมีอิทธิพลต่อประเทศ
ไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ หรือ
เรียกสั้นๆ ว่า พิธีแรกนา เป็นพระราชพิธีที่มีมาแต่
โบราณตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ซึ่งในสมัย
กรุงสุโขทัยนั้น พระมหากษัตริย์ไม่ได้ลงมือไถเอง
เป็นแต่เพียงเสด็จไปเป็นองค์ประธานในพระราชพิธี
เท่านั้น ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์

ไม่ได้เสด็จไปเป็นองค์ประธานเหมือนกับสมัยกรุง
สุโขทัย แต่จะมอบอาญาสิทธิ์ให้โดยทรงทำเหมือน
อย่างออกอำนาจจากกษัตริย์ และจะทรงจำศีลเฝ้า
3 วัน ซึ่งวิธีนี้ได้ใช้ตลอดมาถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการประกอบพระราชพิธี
นี้มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แต่ผู้ทำการแรกนา
เปลี่ยนเป็นเจ้าพระยาพหลพลพยุหส์ยกับการยืน
ชิงช้า แต่พอถึงรัชกาลที่ 3 ให้ถือว่าผู้ไถยืนชิงช้า
ผู้นั้นเป็นผู้แรกนาด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรง
โปรดเกล้าฯ ให้จัดมีพิธีสงฆ์เพิ่มขึ้นในพระราชพิธี
ต่างๆ ทุกพิธี ดังนั้น พระราชพิธีพืชมงคลจึงได้เริ่ม
มีขึ้นแต่บัดนั้นมา โดยได้จัดรวมกับพระราชพิธีจรด
พระนังคัลแรกนาขวัญ และมีชื่อเรียกรวมกันว่า
พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
ซึ่งพิธีแรกนาขวัญนี้เป็นพระราชพิธี 2 พิธีรวมกัน
คือ พระราชพิธีพืชมงคลอันเป็นพิธีสงฆ์อย่างหนึ่ง
กับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญอันเป็น
พิธีพราหมณ์อย่างหนึ่ง

ความมุ่งหมายของพิธีแรกนาขวัญอยู่ที่
ทำให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรเพื่อชักนำให้มีความ
มั่นใจในการทำนา แม้จะเป็นความจำเป็นสำหรับ
บ้านเมืองในสมัยโบราณ อย่างไรถึงปัจจุบันนี้คงเป็น
อยู่อย่างนั้น เพราะการเกษตรซึ่งมีการทำนาเป็น
หลักนั้น เป็นสิ่งสำคัญแก่ชีวิตความเป็นอยู่และการ
เศรษฐกิจของประเทศทุกสมัย ส่วนพิธีกรรมนอก
เหนือจากการทำให้เป็นตัวอย่างตามที่ทรงจำแนก
ไว้ 3 อย่าง โดย 2 อย่างแรกที่ว่า “อาศัยคำอธิษฐาน
เอาความสัตย์เป็นที่ตั้งบ้าง ทำการซึ่งไม่มีโทษนับว่า
เป็นการสวัสดิมงคล ซึ่งมาในพระพุทธศาสนาบ้าง”
นั้น ทรงหมายถึง พิธีพืชมงคลอันเป็นพิธีสงฆ์ที่

กระทำ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ส่วนอีกอย่างหนึ่งที่ว่า “บูชาเช่นสรวงตามที่มาทางไสยศาสตร์บ้าง” นั้น ทรงหมายถึง พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ อันเป็นพิธีพราหมณ์

พระราชพิธีพืชมงคลเป็นพิธีทำขวัญพืชพันธุ์ธัญญาหารและเป็นวันสำคัญของการเกษตรที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศชาติมาโดยตลอด ซึ่งมีความสำคัญและขั้นตอนพิธีกรรมดังนี้

1. ความสำคัญ: พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนั้น เป็นพระราชพิธีเก่าแก่ที่แสดงถึงการเริ่มต้นฤดูทำนา ซึ่งจะเป็นแบบอย่างและเสริมสร้างให้เกิดขวัญกำลังใจ รวมทั้งเสริมงคลแก่เกษตรกรไทย ดังที่มีพิธีกรรมสืบทอดกันมาในเดือนหกของทุกปี

2. ขั้นตอนพิธีกรรม: พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนั้น เป็นพิธีโบราณในส่วนหนึ่งของขั้นตอนพิธีการนั้นประกอบด้วย 2 พิธีรวมกัน ดังนี้ 1) พระราชพิธีพืชมงคล พิธีสงฆ์ (ศาสนาพุทธ) พระราชพิธีทางสงฆ์ที่ประกอบพิธีกรรมพระราชพิธีพืชมงคลนั้น กระทำกันในวันแรก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีขั้นตอนพิธีที่สำคัญดังต่อไปนี้ (1) เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังอัญเชิญพระพุทธรูปประจำรัชกาลต่างๆ รวมทั้งรัชกาลปัจจุบัน และเทวรูปองค์สำคัญมาตั้งบนผ้าห่มในธรรมาสน์ศิลา หน้าฐานชุกชีพุทธบัลลังก์ บุชบกพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรใต้ธรรมาสน์ศิลาเป็นกระบุงเงิน กระบุงทองอย่างละคู่ ซึ่งบรรจุข้าวเปลือกพันธุ์ดี และถั่วบรรจุเมล็ดพันธุ์พืชชนิดต่างๆ เช่น ผักกาด ข้าวโพด แตงกวา

ถั่ว ฯลฯ (2) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งพระยาแรกนา แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเทพีทั้ง 4 แต่งกายชุดไทย ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุฑารูปเทียนบูชาพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรแล้วไปนั่งที่เก้าอี้ผ้า (3) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุฑารูปเทียนบูชาพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรและพระพุทธรูปสำคัญ พระราชาคณะถวายศีลจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระสุหร่ายถวายดอกไม้บูชาแก่พระพุทธรูปธรรมาธิปไตย ทรงอธิษฐานเพื่อความสมบูรณ์แห่งพืชผลของราชอาณาจักรไทย (4) หัวหน้าพราหมณ์อ่านประกาศพระราชพิธีพืชมงคล พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ (5) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงหลั่งน้ำสังข์ พระราชทานใบมะตูม ทรงเจิม พระราชทานอำมรงค์กับพระแสงปฏิมาแก่พระยาแรกนา ส่วนเทพีทั้ง 4 ทรงหลั่งน้ำสังข์ พระราชทานใบมะตูม ทรงเจิม พนักงานประโคมฆ้องชัย (6) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก 2) พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีพราหมณ์ (ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู) กระทำกันในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ณ มณฑลท้องสนามหลวง ซึ่งจัดตั้งโรงพิธีประดิษฐานเทวรูปสำคัญ เช่น พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ ฯลฯ มีขั้นตอนพิธีสำคัญตามลำดับดังนี้ (1) พระยาแรกนาพร้อมด้วยเทพีทั้งแต่งกายตามแบบประเพณีโบราณ เดินทางออกจากวัดพระศรีรัตนศาสดารามไปยังมณฑลพิธีสนามหลวง (2) พระยาแรกนาเข้าสู่โรงพิธี จุฑารูปเทียนบูชา

เทวรูปสำคัญ หัวหน้าพราหมณ์ หลังน้ำสังข์ที่มีมือ และให้ใบมะตูมแก่พระยาแรกนาและเทพีทั้ง 4 (3) พระยาแรกนาตั้งสัตยาธิษฐาน หยิบผ้านุ่งแต่งกาย หรือเสี่ยงทายผ้านุ่ง โดยการสอดมือหยิบผ้านุ่งที่วางเรียงรายอยู่ใต้ผ้าคลุม ซึ่งมีผ้านุ่งรวม 3 ผืน คือ ขนาดกว้าง 4 คืบ, 5 คืบ และ 6 คืบ เมื่อพระยาแรกนาหยิบได้ผ้านุ่งผืนใด จะสวมผ้าผืนนั้นทับลงบนผ้านุ่งเดิม คำพยากรณ์ของผ้านุ่งเสี่ยงทายมีดังนี้

ผ้า 4 คืบ พยากรณ์ว่า น้ำจะมาก นาที่ดอนสมบูรณ์ นาที่ลุ่มเสียหายบ้าง, ผ้า 5 คืบ พยากรณ์ว่า น้ำมีปริมาณพอดี นาที่ดอนเสียหายบ้าง น้ำที่ลุ่มสมบูรณ์ และผ้า 6 คืบ พยากรณ์ว่า น้ำน้อย นาที่ดอนเสียหายบ้าง นาที่ลุ่มสมบูรณ์ (4) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพระราชพิธีพระยาแรกนาเข้ากราบถวายบังคม 3 ครั้ง และเดินเข้าสู่ลานแรกนาเพื่อเจิมคันไถ เจิมพระโค (5) ถึงเวลามงคลอุดมฤกษ์ ไห้หลวงลั่นฆ้องชัย พราหมณ์เชิญเทวรูปเดินนำหน้าพระโค ตามด้วยพระยาแรกนา เดินไถตะไคยรี 3 รอบ โดยขวาง 3 รอบ พร้อมทั้งหว่านธัญญาพืชจากกระบุง เงิน กระบุงทองของเทพีทั้ง 4 ลงบนดิน จากนั้นไถกลบอีก 3 รอบ (6) พระยาแรกนาและเทพีทั้ง 4 เดินกลับไปโรงพิธีพราหมณ์ เจ้าพนักงานปลดพระโคออกจากแอก พราหมณ์จัดวางอาหารเสี่ยงทาย 7 สิ่ง คือ ข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว งา เหล้า น้ำ และหญ้า เมื่อพระโคกินสิ่งใด ไห้หลวงจะถวายคำพยากรณ์ (7) เจ้าหน้าที่ย่านรายชื่อเกษตรกรผู้ชนะเลิศการประกวดข้าว เพื่อเบิกตัวเข้ารับ พระราชทานโล่เกียรติคุณ และ (8) พระยาแรกนาและเทพีทั้ง 4 ขึ้นรถยนต์หลวง

จากมณฑลพิธีสนามหลวง ไปยังแปลงนาทดลองในพระราชฐานสวนจิตรลดา หว่านพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ลงในแปลงนาทดลอง สำหรับนำไปใช้ในงานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญของปีต่อไป (กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2536, หน้า 3-7)

4. สรุป

พิธีแรกนาขวัญในประเทศอินเดียสมัยก่อนพุทธกาล มีชาวอารยันเดิมที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ก็เร่ร่อน เริ่มลงหลักปักฐานโดยทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบวงสรวง บูชา อ่อนวอนเทพเจ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร ดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดจนธรรมชาติอื่นๆ ในสมัยพุทธกาลวิถีชีวิตของชาวนาเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมการทำงาน อันเป็นหลักปฏิบัติที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดอาหารสมบูรณ์ เกิดสวัสดิมงคลและความปลอดภัยมั่นคงแก่ชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น พิธีบูชาเทพธิดา พิธีสู่ขวัญแม่โพสพ เป็นต้น ซึ่งพิธีแรกนาขวัญในกสิกรรมทวาชสูตร ได้ให้ความสำคัญกับชาวนามาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล การทำนาถือเป็นอาชีพหนึ่งของศากยวงศ์ในสมัยพุทธกาล โดยมีโครงสร้างของกสิกรรมทวาชสูตรสามารถจำแนกได้ 5 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนบุคคล ประกอบด้วย พระพุทธเจ้า กสิกรรมทวาชพราหมณ์ และพราหมณ์ 5002) ส่วนสถานที่ ประกอบด้วย หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อว่า เอกนาพา และทักษิณาศิริชนบท แคว้นมคธ 3) ส่วนหลักกรรม ประกอบด้วย ศรัทธา, ตบะ, ปัญญา, หิริ, ใจ, สติ, การสำรวม,

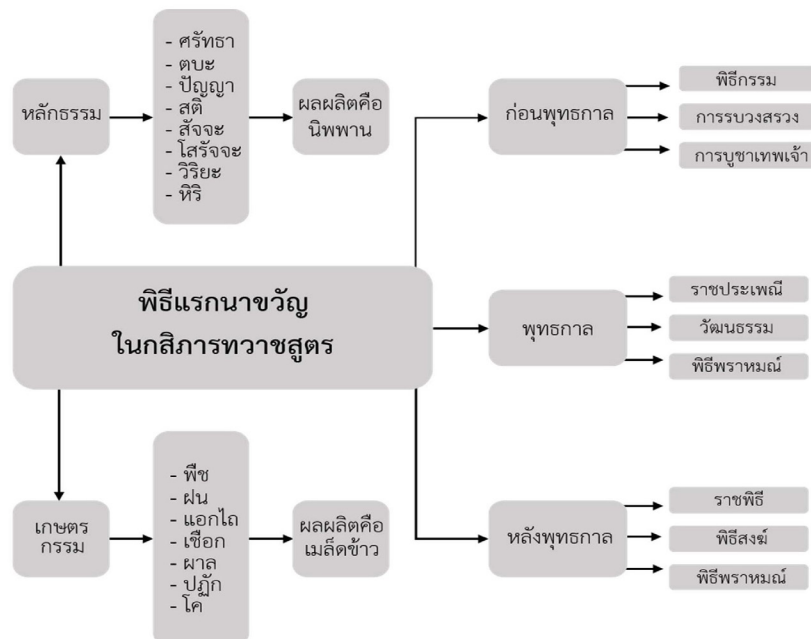
สัจจะ, โสรัจจะ และวิริยะ 4) ส่วนเกษตรกรรม ประกอบด้วย พืช, ฝน, แอกลไ, งอนไ, เชือก, ผาล และปฏัก, การถอนหญ้า, เคียวเกี่ยวพืชผล, การปลดแอกลไ และโค และ 5) ส่วนพิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ, เครื่องอุปกรณ์ และ ผู้เข้าร่วมพิธี

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

พิธีแรกนาขวัญในกสิกรรมทวาศูตรเป็น พิธีโบราณมีมาก่อนพุทธกาล ซึ่งสังคมเกษตร ของอารยันับบทบาทสำคัญในราบลุ่มแม่น้ำสินธุ การทำเกษตรกรรมมีความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ต่างๆ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม พืชผลที่ส่งผลกระทบต่อ ผลผลิตทางเกษตร ซึ่งเกษตรกรไม่ทราบสาเหตุ ของภัยพิบัติ เชื่อว่ามีผู้หรือสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง ของภัยพิบัติต่างๆ เหล่านั้น จึงมีพิธีการบนบาน เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านั้น

ก่อนลงมือทำเกษตรกรรมทุกครั้ง

พิธีแรกนาขวัญยังมีอิทธิพลต่อประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ หรือเรียกสั้นๆ ว่า พิธีแรกนา เป็นพระราชพิธีที่มีมาแต่โบราณ จัดให้มีพิธีสงฆ์เพิ่มขึ้นในพระราชพิธีต่างๆ ทุกพิธี ดังนั้น พระราชพิธีพืชมงคล จึงได้เริ่มมีขึ้นแต่บัดนั้นมา โดยได้จัดรวมกับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ และมีชื่อเรียกรวมกันว่า พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งพิธีแรกนาขวัญนี้เป็นพระราชพิธี 2 พิธีรวมกัน คือ พระราชพิธีพืชมงคลอันเป็นพิธีสงฆ์อย่างหนึ่ง กับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญอันเป็นพิธีพราหมณ์อย่างหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าพิธีแรกนาขวัญมีมาก่อนพุทธกาลด้วยซ้ำไป และเป็นพิธีที่มีความสำคัญแก่ชีวิตความเป็นอยู่ของการทำเกษตรกรรมมาเท่าปัจจุบันนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2536). *เกษตรยั่งยืน อนาคตการเกษตรไทย*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- กัณฐา วิญญูวิริยวงศ์. (2559). พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมแนวเกษตรกรรม. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 1(1), 79-94.
- พระครูสถิตพัฒน์นทร (ช่วง ฐิตโสภโณ). (2561). กสิกรรมทวาทศสูตร: พุทธวิธีการสอนที่แบบคาย. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 3(2), 15-30.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2548). *การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนันท์ อยู่คงดี. (2559). พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 1(13), 1-6.

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล* Spiritual Leadership of School Administrators in the Digital Age

จันทร์ชัย โชติตันติกรสกุล, ปณิธาน Wannawan, เกษกนก Wannawan, เพ็ญภา สุกเสริม,

และเพ็ญภา สุกเสริม,

Khanchai Chottantitarasagul, Panithan Wannawan, Kethanok Wannawan,

Piangkhae Poopayang and Pennapha Sukserm

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 2518khanchai@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการมาโดยตลอด อาจจะเป็นเพราะมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้การศึกษาไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัยรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ทัดเทียมกับ นานาอารยประเทศ ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือ ศรัทธา มีวิสัยทัศน์ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นจิตสำนึก และให้ความสำคัญกับผลการปฏิบัติงานโดยการพัฒนาศักยภาพขององค์กรในเชิงบวกจึงเป็นกระบวนการที่ใหม่ที่จะสามารถส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล เป็นยุคแห่งการนำเทคโนโลยีของโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร็วของการเปลี่ยนแปลง มาประกอบกับคุณลักษณะที่ดี ความรู้ ความสามารถ ทักษะ สมรรถนะ คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาศักยภาพ คุณภาพ ประสิทธิภาพสูงสุดของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้บริหารในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารที่สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าประสงค์ สำเร็จตามเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มสมรรถนะในการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ที่จะสามารถนำพาบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความรัก ความไว้วางใจ เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความทุ่มเททั้ง

*ได้รับบทความ: 26 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 6 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 24 พฤศจิกายน 2566

Received: March 26, 2023; Revised: July 6, 2023; Accepted: November 24, 2023

ร่างกายแรงใจให้การดำเนินการต่างๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมาย กลยุทธ์ วิสัยทัศน์ อันเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ; ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

Abstract

Thai education management has always been evolving. It may be due to the internal and external factors causing society to change. As a result, Thai education must be adapted to modernization and keep pace with changes to achieve development that is on par with other civilized countries. Therefore, spiritual leadership that can build credibility, faith, vision, and motivation, raise awareness, and value performance by developing positive organizational potential is a new paradigm that can be promoted and supported in the organization to achieve its objectives effectively. Thus, it influences to drive Thai education quality.

Spiritual Leadership of School Administrators in the Digital Age is the era of applying the technology of the modern world that is full of the speed of change together with good attributes, knowledge, ability, skills, competencies, morality, and ethics in the administration in order to move towards to the potential development, quality, and the highest efficiency of the changes that occur. The 21st century School administrators must therefore focus on the administration that can lead the organization to its objectives, achieve the goals or vision set with quality and also increase the competency in developing humans to have the capability for sustainable development. Building spiritual leadership in schools is very important in the digital age because it helps school personnel to love, trust, and cooperate in enhancing knowledge together. Dedicating energy to various operations to achieve the goals, strategies, and visions that benefit the school, society, and nation.

Keywords: Spiritual Leadership; School Administrators in the Digital Age

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) อีกทั้งการกำหนด

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยหนึ่งในเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดีมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถตอบสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556)

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่สามารถนำไปสู่การนำสมาชิกในองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมในเจตคติ การสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความผูกพันของสมาชิกให้มีต่อองค์กร มีความรัก ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม ตลอดจนความร่วมมือกันที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย

2. ภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ ผู้นำหรือผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จหรือผู้บังคับบัญชาที่ดี คือผู้ที่สามารถใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหารงาน โดยสามารถปรับสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานมีจิตใจร่วมกันปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มากที่สุด ส่วนผู้บริหารมีภาวะผู้นำได้จากความเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวผู้บังคับบัญชา การให้ความสนับสนุนเกื้อกูลจากผู้ใต้บังคับบัญชา การให้อิสระในการปฏิบัติงานและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคปัจจุบัน อาทิ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงবারมี ภาวะผู้นำเชิงวัฒนธรรม จะพบว่าแนวคิดที่สอดคล้องกันคือผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่แหลมคม เป็นวิสัยทัศน์ที่ในอนาคต มีการเจริญเติบโต ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ จึงเป็นที่นิยมกันมากในสังคมปัจจุบัน เพราะมีความละเอียดอ่อน ไม่น้อยไปกว่าเรื่องทางศาสนา เป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา จึงเป็นที่สามารถจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลอันเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ซึ่งเน้นเรื่องการใช้เทคโนโลยีมาประกอบกับนโยบาย หลักการ และคุณธรรม ความเข้มแข็ง ข้อผูกพันเชิงลึกของคนในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านดังนี้

นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล (2560, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในสถานศึกษาดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้

เป็นไปตามนโยบายโดยใช้กำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลมีความเต็มใจปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งตลอดจนทำให้ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผสานความขัดแย้งในองค์กรของตน

เพ็ญญา ศรีแปลก (2563, หน้า 17) กล่าวถึง ภาวะผู้นำว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารทุกระดับในการบริหาร ผู้บริหารทางการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษา ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ในยุคของการแข่งขันจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำต้องมีคุณลักษณะที่มีความสามารถริเริ่ม สร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็น เป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคลากรและพัฒนาตนเองเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

ณัฐธิดา พรพทุมชัยกิจ (2564, หน้า 50-64) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำที่แสดงบทบาทหน้าที่สำคัญหลายประการ ทั้งหน้าที่ต่อตนเองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือต่อหน่วยงาน ทั้งยังต้องมีบทบาทเป็นนักวางแผนหรือนโยบาย เป็นผู้ประสานงาน เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้บริหารทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

หยาดทิพย์ ชีซอง (2564, หน้า 165-175) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือขององค์กร สามารถกระตุ้นและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม เกิดแรงบันดาลใจอย่างมี

เหตุผลเห็นด้วยกับเป้าหมายขององค์กร และผู้ตามพยายามหาหนทางลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

Likert (1961, p. 273) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ค่านิยม และความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจาของบุคคลที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นเพื่อที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานผู้นำจะต้องแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างว่า สนับสนุนในความสามารถของเขา

O'Leary (2002, p. 514) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้ทำตามในสิ่งที่ตนเองต้องการได้

Draft (2005, p. 5) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ที่มีความตั้งใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและการเปลี่ยนแปลงนั้นสะท้อนจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม

จากการที่นักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำหมายถึง การกระทำ พฤติกรรม หรือความสามารถของผู้นำที่แสดงบทบาทออกมาเพื่อจูงใจโน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจเต็มศักยภาพ และมั่นใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้

3. ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

การให้ความหมายของจิตวิญญาณมีอย่างหลากหลายตามมุมมองและทรรศนะ ยกตัวอย่างเช่น ในทางศาสนา “จิตวิญญาณ” แยกออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก จิต หรือ Soul หมายถึง การเป็นมนุษย์ (Human Being) ส่วน วิญญาณ หรือ Spirit หมายถึง การรับรู้ที่เกี่ยวกับพระเจ้าในรูปแบบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งๆ ที่เข้ามาช่วยในยามที่มนุษย์ประสบความยากลำบาก ส่วนในพระพุทธศาสนาให้ความหมายของคำว่า จิต หมายถึง จิตใจ วิญญาณ และมโน ส่วนคำว่า วิญญาณ หมายถึง วิญญาณในชั้น 5 ที่ก่อเกิดจากตา กับ รูป ประจวบกันเกิดความรู้ คือ เห็นรูปขึ้น ก็เรียกว่า จักขุวิญญาณ รู้ทางตา ส่วนความหมายทางวิชาการ หมายถึง มิติหรือภาวะของการมีจิตใจสูงเป็นจิตที่เห็นแก่ตัวน้อย นอกจากนี้ “จิตวิญญาณ” ยังอาจหมายถึง ประสบการณ์ที่ซับซ้อนของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา (Cognitive) ด้านประสบการณ์และอารมณ์ (Experience and Emotion) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ได้แก่ สิ่งที่บุคคลแสดงออกมาจากความเชื่อทางจิตวิญญาณของแต่ละคน ในสภาวะการรับรู้ด้านดี เชิงบวก สูงส่ง ที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ โดยจะแสดงออกมาในด้านการใช้สติปัญญา ประสบการณ์ อารมณ์ และการกระทำเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549, หน้า 38-39) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยยึดหลักของธรรมะว่า

เป็นผู้นำ ที่ยึดหลักสัจธรรม มีสัมมาทิฐิเป็นผู้ปฏิบัติชอบดำรงตนอยู่ในศีลธรรมทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ใช้สติปัญญาในการจัดการส่วนรวม

พงศ์เทพ สุธีรวุฒิ (2552) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตวิญญาณ ในประเด็นที่ว่า จิตวิญญาณของคนและสังคมอยู่ในระดับวิกฤตมากและมากขึ้น ทุกขณะผู้คนจำนวนมากไม่เข้าใจสาระสำคัญของการมีชีวิต บุคคลเหล่านั้นกำลังหลงทางอยู่กับวัฒนธรรมของวัตถุเป็นทาสของการบริโภคเป็นทาสของการตลาดอย่างแท้จริง วิถีชีวิตแบบนี้จะนำไปสู่ความโลภ โกรธ หลงความเห็นแก่ตัว ความขัดแย้ง สังคมจึงต้องการสภาวะทางจิตวิญญาณของคนอันจะเป็นรากฐานที่ทำให้สังคมเกิดสภาวะในที่สุด ส่วนเรื่องภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญาณเป็นหนึ่งในภาวะผู้นำแนวใหม่หรือภาวะผู้นำร่วมสมัยที่มุ่งความสำคัญ ในเรื่องการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ซึ่งปัจจุบัน มีหนังสือและบทความที่เขียนเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมากขึ้นและยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณทั้งในแวดวงของนักวิชาการแพทย์และนักการศึกษา เนื่องจากเป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลหรือองค์กรได้ค้นหาหนทางที่จะเชื่อมโยงชีวิตการทำงานกับความเข้าใจในมิติจิตวิญญาณ

พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์ (2555, หน้า 16-25) ได้ร่วมกันนิยามภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไว้ว่า เป็นลักษณะของบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งใด

สิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนยึดเหนี่ยวศรัทธาจนกระทั่งสัมผัสถึงจิตวิญญูณบริสุทธิ์ที่กระตุ้นเร้าภายในจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความรัก การให้อภัย สันติสุขความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น และดำเนินชีวิตตามจิตวิญญูณบริสุทธิ์นั้น ส่งผลให้บุคคลนั้นๆ เข้าใจความจริงแท้ของชีวิตอย่างลึกซึ้งมีแรงบันดาลใจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

Fry (2003, pp. 693-727) กล่าวถึง ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณรวมถึงผู้นำที่สอนหลักการที่ถูกต้อง การประยุกต์เทคนิคที่ช่วยกำกับดูแล ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณจึงเป็นทฤษฎีสาเหตุตามรูปแบบ การจูงใจภายในประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ความหวัง ความเชื่อและความรักซึ่งเห็นแก่ผู้อื่น ทฤษฎีในการทำงานและการอยู่รอดทางจิตวิญญูณ ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณเปรียบเสมือนแม่แบบสำหรับการพัฒนาองค์การแห่งการเปลี่ยนแปลงให้สามารถพัฒนาในเชิงบวกอีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ไม่เพียงแต่สามารถอยู่ร่วมกันแต่เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ซึ่งเน้นเรื่องคุณธรรมความเข้มแข็ง และข้อผูกพันเชิงลึกของคนในองค์การ ทฤษฎีของภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญูณที่มีการพัฒนามาจากรูปแบบทฤษฎีแรงจูงใจภายในที่ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ความหวัง ความเชื่อและความรักซึ่งเห็นแก่ผู้อื่น ทฤษฎีของจิตวิญญูณในการทำงาน จิตวิญญูณและความอยู่รอดที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายและสมาชิกภาพ ภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญูณเป็นความต้องการพื้นฐานของผู้นำ และผู้ตามเพื่อความอยู่รอดทางด้านจิตวิญญูณทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณเป็นคุณลักษณะพฤติกรรมหรือกระบวนการของผู้นำที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณธรรม ความดีงามอย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างในการนำความรักความเมตตาสู่การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ค้นพบศักยภาพอันยิ่งใหญ่ที่ซ่อนอยู่ในตนเองและมีความมั่นคงอยู่กับการอุทิศตนเพื่อบรรลุเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตที่เป็นเรื่องความดีงามความภาคภูมิใจในคุณค่าแห่งตนมากกว่าความสำเร็จในทางวัตถุหรือรูปธรรม

4. ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ความหมายภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

วิโรจน์ สารรัตน์ (2556, หน้า 48) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลควรมีความทันสมัย (Modernization) รู้จักมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และมองอนาคตว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว

จิรพล สังข์โพธิ์ และคณะ (2560, หน้า 2) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำในองค์กรยุคดิจิทัลต้องทำการเรียนรู้ มีการเปิดโอกาส มีการยอมรับและแสดงความคิดเห็นการให้รางวัลกับคนต่างยุคต่างสมัย ดังนั้นการเป็นผู้นำยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากมิติทั้งหกเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ (2560, หน้า 142) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วสามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในกระบวนการขององค์การมีภาวะผู้นำในด้านดิจิทัลเป็นผู้นำในด้าน ICT สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อสถานศึกษา

ปณตนนท์ เกียรประภากุล (2561, หน้า 1994-2013) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ สมรรถนะ มีคุณธรรมจริยธรรม ในการบริหารงานจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านนโยบาย สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในการปฏิบัติงานภายใต้ความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความศรัทธา อันจะส่งผลต่อการดำเนินงานในสถานศึกษาให้ บรรลุผลตามเป้าหมาย

รัตนา เหลืองงาม (2562, หน้า 30) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำการยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงในองค์กร มีการส่งเสริมและสนับสนุน และจัดหาสื่ออุปกรณ์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เรียนรู้ทำความเข้าใจในเทคโนโลยีใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร

เพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้ตาม โดยที่ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี แต่รู้วิธีการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยให้กับบุคลากร และสามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัด การเรียนการสอนได้

ณัฐธัญชา พรพทุมชัยกิจ (2564, หน้า 50-64) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่รับและนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความพร้อมและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาบูรณาการใช้กับกระบวนการปฏิบัติงานขององค์การเพื่อที่จะได้ขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำต้องแสดงศักยภาพพร้อมปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ และมีความกล้าที่จะนำและเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

สำหรับความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาจะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทาง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีนักการศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความสำคัญของ ผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

สมหมาย อ้าดอนกลอย (2556, หน้า 1-7) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของ

ตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ E-Learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ 6) พัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้นำ

วิจารณ์ พานิช (2558, หน้า 9-13) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อผลงานคุณภาพของ Learning Outcome ที่ครบด้านของนักเรียน นักเรียนที่รับเข้าเรียนแล้วต้องช่วยให้เรียนจบและได้งานทำ ทำให้สถานศึกษาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู นักเรียน นักศึกษา ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในพื้นที่ คือผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องบริหารให้เกิด Transformative Education System คือ ระบบการศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 3 อย่าง ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ (Transformative Learning) 2) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Transformative Curriculum) 3) การเปลี่ยนแปลงการจัดการ (Transformative Management)

ศศิธรดา แพงไทย (2559, หน้า 7-11) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัลและให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงข้อมูลครอบคลุมไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำอย่างเต็มที่มีกลยุทธ์และเทคนิคกระบวนการบริหารเพื่อจะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561, หน้า 53) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนจนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ผู้บริหารมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการวินิจฉัยองค์กรหรือสถานศึกษาทั้งระบบ (Diagnosing) เพื่อให้ทราบสภาพที่แท้จริงหรือสาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในองค์กรหรือสถานศึกษาเพื่อที่จะได้วางแผนและหาแนวทางหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้าต่อไป

สุวิมล ทองจำรัส (2561, หน้า 604) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ที่วางแนวทางการปฏิบัติ งานของบุคลากร มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการเชิงรุกยึดหลัก การมีส่วนร่วมปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวราบ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการศึกษาดังนั้นผู้นำองค์กรในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ทั้งเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ และประสบการณ์ มีจิตเชิงสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีและเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความคาดหวังสูงที่มุ่ง สร้างความสำเร็จของงานตลอดจนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่

ทิพวรรณ ล้วนปสิทธ์สกุล (2562, หน้า 124) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและ

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถที่จะเลือก ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมคุ้มค่า และเพียงพอต่อการใช้งาน ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องแสดงศักยภาพทางด้านการบริหารและจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในชุมชนแล้วยังจะทำให้สถานศึกษาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาจะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางดิจิทัล เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนำเอาระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการและการบริหารงานอื่นๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้

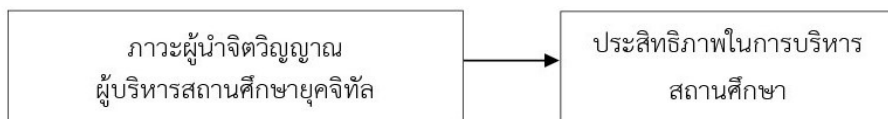
5. สรุป

จากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมบริบทของสังคมที่กระทบต่อสถานศึกษาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปพร้อมกันกับการใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง และนำองค์ความรู้ด้านไอซีทีมาช่วย

พัฒนาองค์กร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างกว้างขวางเพื่อการใช้สื่อเทคโนโลยีเชิงระบบให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ อำนวยความสะดวกด้วยโนโลยีที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะนำมาสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ความทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ กับการดำเนินการต่างๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างความหวัง ความศรัทธาสติปัญญา การจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเสริมสร้างประสบการณ์ในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีภาพลักษณ์ที่ดีและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ให้เป็นผู้ที่มีมีจริยธรรมทางวิชาการและเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี เมื่อผู้บริหารทำได้ตามหลักการแนวปฏิบัติดังที่กล่าวมา ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทยในอนาคตเกิดดุลยภาพเป็นพลังภายในที่จะกระตุ้นให้บุคลากรทำงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ให้สำเร็จได้แม้จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคใดๆ ก็ตามสามารถสรุปตามได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2544). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรพล สังข์โพธิ์ และคณะ. (2560). *ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: องค์กรไอที และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. เข้าถึงได้จาก <http://cio.citutu.ac.th/cio2017/?p=410>
- ณัฐธัญญา พรปทุมชัยกิจ. (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 15(2), 50-64.
- ทิพวรรณ ล้วนปลื้มสิกุล. (2562). *คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของนโยบายไทยแลนด์ 4.0*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล. (2560). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปณตนนท์ เถียรประภากุล. (2561). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0*. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(2), 1994-2013.
- พงศ์เทพ สุธีรัฐภูมิ. (2552). *การจัดการระบบสุขภาวะ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/pongtheaps/>
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์. (2555). *แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ: การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาล*. *วารสารสภาการพยาบาล*, 27(4), 16-25.

- เพ็ญภา ศรีแปลก. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). ภาวะผู้นำ ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา เหลืองงาม. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 1(2), 9-13.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศศิธรา แสงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 6(1), 7-11.
- สมหมาย อ่าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 1-7.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ. (2560). ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครุศาสตร์วิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ครั้งที่ 3, 29 กรกฎาคม 2560, (หน้า 136-148). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สุวิมล ทองจำรัส. (2561). ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 Graduate School Conference 2018, 30 พฤศจิกายน 2561, (หน้า 603-610). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- หยาดทิพย์ ชีซอง. (2564). ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(36), 165-175.

- Draft, R. L. (2005). *The leadership experience*. (3rd ed.). Mason, OH: Thomson South Western.
- Fry, W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Likert, S. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill.
- O'Leary, E. (2002). *10 minute guide to leadership*. (2nd ed.). Indianapolis, In: A Pearson Education.

การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร*

An Analysis of Love in the Piya Sutta

พระมหาอภิสิทธิ์ วุฑฒิสุโส (เจริญราช) และพระโสภณพัฒน์บัณฑิต
Phramaha Aphisit Vudhissaro (Jaroenrat) and Phra Sophonphatthanapundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: mahadee40@gmail.com

บทคัดย่อ

ความรักเป็นเรื่องของสรรพสัตว์ที่ต้องเจอ แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) ความรักที่เกิดขึ้นเพราะความชัง 2) ความชังเกิดขึ้นเพราะความรัก 3) ความรักเกิดเพราะความรัก 4) ความชังเกิดเพราะความรัก จึงเห็นได้ว่าลักษณะที่ 1 ความชังเกิดด้วยเพราะความรัก เป็นความรักที่เกิดจากเบาะ และลักษณะที่ 2 ความรักเกิดเพราะความรัก และ 3 ความชังเกิดขึ้นด้วยเพราะความชัง เป็นความรักที่เกิดจากการเกื้อกูล จนกลายเป็นความห่วงใยแล้วเกิดเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และลักษณะที่ 4 ความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความชัง เป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสิเนหา

คำสำคัญ: ความรัก; ปิยสูตร; พุทธศาสนา

Abstract

Love is a matter of all beings that cannot be avoided and is divided into four types: (1) love that arises from hate; (2) hate arises because of love; (3) love arises because of love; (4) hate arises because of love. Therefore, it can be seen in characteristics: (1) hate is born because of love. It is the love that arises from ‘Pema,’ and characteristics (2) are that love is born from love, and (3) hate arises because of hate. It is love that arises from support until it becomes caring and then becomes love in the present which is kindness. The characteristic (4) love that arises because of hate is love arising from past bonds and mutual understanding in the present, which is Sinehā.

Keywords: Love; Piya Sutta; Buddhism

*ได้รับบทความ: 15 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 15 ธันวาคม 2566

Received: August 15, 2022; Revised: December 8, 2023; Accepted: December 15, 2023

1. บทนำ

ในปัจจุบันความรักเป็นอะไรที่แปลกใหม่ คือ เน้นการครอบครอง และความต้องการมาก่อน เมื่อเราอยากได้เขา ถ้าเขาไม่รักตอบก็มักจะจบลงด้วยการฆ่าตัวตาย พูดง่ายๆ ว่าเราไม่รักตัวเองเลย เพราะถ้ามีสติสักนิด เราก็จะคิดได้ว่าเมื่อเขาไม่รักเรา เราต้องรักตัวเอง ไม่ใช่เอาความรักไปให้เขาจนหมด ดังนั้น ความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนา ความรัก คือ การทำให้คนที่รักมีความสุข ไม่เช่นนั้นจะถือเป็น มิจฉาทิฎฐิ คือ ความเห็นผิดไปจากความเป็นจริงหรือเป็นความรักที่ขาดสติ อีกทั้งผิดทำนองคลองธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่าชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนเหล่านั้นไม่ชื่อว่ารักตน เพราะเหตุว่าชนผู้ไม่รักใคร่กันย่อมทำความเสียหายให้แก่ผู้ไม่รักใคร่กันได้ โดยประการใด ชนเหล่านั้นย่อมทำความเสียหายให้แก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น ฉะนั้น ส่วนชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ พวกเขาเหล่านั้นชื่อว่ารักตน เพราะเหตุว่าชนผู้รักใคร่กันย่อมทำความดี ความเจริญให้แก่ชนผู้รักใคร่กันได้โดยประการใด พวกเขาเหล่านั้นย่อมทำความดี ความเจริญแก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น

พระพุทธเจ้าท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องความรัก มีแต่เรื่องความเมตตาและความกรุณา รวมถึงการให้อภัยที่บอกไปข้างต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ที่ประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า มีน้ำใจและเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนและสัตว์ทั้งหลาย

หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขเป็นไปต่อมิตร 2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของสัตว์ทั้งปวง ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชนเมื่อเห็นคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ้อยถอนทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป หรือโสมนัสยินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้นๆ 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตาม ที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและ ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบ ตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรักรับผิดชอบของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559, หน้า 124-125) ความรักนี้ จริงๆ แล้วไม่ได้ซับซ้อนอะไรมากนัก แต่ที่เป็นปัญหาส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของการใช้คำศัพท์ทั้ง ตัณหา ราคะ สินหะ กับเมตตา กรุณา ภาษาไทยเราเรียกคลุมๆ กันไปหมดว่า เป็นความรัก ทั้งๆ ที่อย่างหนึ่งเป็นอกุศลธรรม อีกอย่างหนึ่งเป็นกุศลธรรม ดังนั้น จึงควรสังเกตความแตกต่าง และแยกออกจากกันให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็นความรัก 2 แบบ

1. ความรักด้วยตัณหา คือ ความรัก เพราะอยากได้ มีความเห็นแก่ตัวเป็นสมมติฐาน มองผู้นั้นเป็นเครื่องสนองความสุข สนองความต้องการของตนเอง เมื่อผิดหวังไม่ได้ดังใจตนก็เกิดความรู้สึกกระทบกระทั่งรุนแรง ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในภาวะที่สนองความต้องการให้แก่ตนได้ ความรักก็อาจเปลี่ยนเป็นความเบียดเบียน รังเกียจ ความรักแบบนี้แท้จริงแล้วคือการคิดจะได้อะไรจากผู้อื่น ไม่ใช่ความดีงามอะไร ผู้ที่มีความรักด้วยกิเลสตัณหา มักย่อมนำมาเป็นการสะสมเหตุแห่งความทุกข์ทางใจ เอาไว้มากด้วย

2. ความรักอันประเสริฐ คือ ความรักด้วยพรหมวิหาร 4 อยู่ในฝ่ายของฉันทะ เป็นกุศลธรรมล้วนๆ เป็นความรักที่ทำให้การให้กลายเป็นความสุข เป็นความรักเพื่อตัวเขา โดยไม่ต้องเอาตัวเราเข้าไปรอรับผลตอบแทนใดๆ เพราะความที่ไม่ต้องมีตัวเราเข้าไปรับกระทบใดๆนี้แหละ ผู้มีความรักอย่างประเสริฐจึงมีความสุข ความเบิกบานในจิตใจ อย่างยิ่งยามเขาปกติก็บันเทิงอยู่ด้วยเมตตาอยากให้ความมีความสุข เมื่อเขาทุกข์ร้อนก็ชุ่มด้วยกรุณาอยากให้พ้นจากความทุกข์ เมื่อเขาเจริญรุ่งเรืองประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นก็พลอยยินดีด้วยมุทิตาจิต แม้ยามพ้นวิสัยที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรได้ ก็วางใจสงบด้วยอุเบกขา ผู้ที่มีความรักด้วยเมตตา กรุณา มักย่อมนำมาเป็นการสะสมเหตุแห่งความสุขทางใจ เอาไว้มากด้วย การแยกออกเป็นสองแบบนี้ ไม่ใช่ว่าความรักแต่ละกรณีจะจัดลงในแบบใดแบบหนึ่งได้โดยสิ้นเชิง ปกติแล้วก็มักจะประกอบด้วย ส่วนผสมทั้งสองด้านนี้เจือปนกันอยู่ เช่น ความรักของพ่อแม่ ก็มักจะมีส่วนของความรักอันประเสริฐ

ด้วยพรหมวิหารมาก ความรักของหนุ่มสาว ก็มักจะมีส่วนของความรักด้วยตัณหาเป็นต้น (พระสุตตันตปิฎก, ขุททกนิกาย, ขุททกปาฐะ (ไทย) 25/10/11-12)

แต่สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นเกี่ยวกับความรักของคนในสังคมปัจจุบันสมัย คือ เราจะแยกความรักกับตัณหาออกจากกันได้อย่างไร เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่มีการพัฒนาความสัมพันธ์ คือ ความรักและตัณหาที่สับสนโดยขาดเข้าใจที่ลึกซึ้งว่าความรักกับตัณหาแตกต่างกัน และก่อให้เกิดผลที่ตามมาแตกต่างกันด้วย (โจชัว เจ. เพอร์กี, 2559, หน้า 56-57) ทั้งที่แท้จริงแล้ว ความรักทำให้สูงขึ้น แต่ตัณหาทำให้ต่ำลง ความรักน้อมรับความจริง แต่ตัณหา น้อมรับความเท็จ ความรักสร้างและเพิ่มพลัง แต่ตัณหาทำลายและทำให้อ่อนแอ ความรักกลมเกลียวกันและทำให้เกิดความสงบสุข แต่ตัณหาก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความรักสร้างแรงบันดาลใจ ตัณหาทำให้ด้านชา ความรักเยียวยา ตัณหาทำให้อ่อนกำลัง ความรักให้พลัง ตัณหาผลาญพลัง ความรักทำให้สว่าง ตัณหาทำให้มืดมน ความรักเติมเต็ม และประคับประคอง ตัณหาไม่สามารถสนองความพอใจ และความรักจะมีพื้นฐานเชื่อมสัมพันธ์แนบแน่นกับคำสัญญา แต่ว่าตัณหาไม่มีพื้นฐานจากความจงใจ ดังนั้นการแยกตนเองจากผู้คน วัตถุ และสถานการณ์ที่จะเป็นอันตรายต่อความสัมพันธ์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ดังนั้น การวิเคราะห์ความรักที่ปรากฏในปิยสูตรในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยความรัก “ปิยสูตร” ที่แยกความรักกับตัณหาออกจากกัน และนำไปสู่การพัฒนาปัญญาใน

ตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่เลวๆ และแทนที่ด้วยความรักอันบริสุทธิ์ที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม หรือที่เรียกกันว่า “รักแท้”

2. ความหมายของความรัก

ผู้ที่มีความรักและมีคนรักย่อมมีความสุข เพราะจะได้เรียนรู้ว่าตนรักใคร และตนจะมีความสุขมากหากรู้ว่าบุคคลนั้นก็รักตน (दनัย ไชโยธา, 2546, หน้า 1) จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่ามีผู้ให้นิยามของความรักไว้หลากหลาย อาทิ อุมพร ตรังคมสมบัติ (2545, หน้า 10) ความรักระหว่างชายหญิงมีหลายแบบ แต่ละแบบเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน ในช่วงต้นของการเกี้ยวพาราสี ชายหญิงจะมีความรักแบบโรแมนติก เมื่อเวลาผ่านไปความรักที่มีเหตุผลจะเกิดขึ้น และเมื่อใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันนานวันเข้าความรักฉันทันก็จะเกิดขึ้น แทนที่ได้พัฒนามาตรวัดความรู้สึกของความรัก โดยการตอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อวัดระดับความรู้สึกของตนต่อคนอื่น ด้านไพลิน ศรีสุขโข (2545, หน้า 68-75) ความรัก คือ ความผูกพันความเอาใจใส่และความใกล้ชิด คำว่า “รัก” ไว้เพียงสั้นๆ ว่า “ชอบอย่างผูกพัน พร้อมด้วยชื่นชมยินดี” ซึ่งมีความหมายกับคำต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) ชอบ แปลว่า พอใจ เช่น ชอบอ่านหนังสือ “ชอบเที่ยว ชอบผลไม้” 2) ชอบใจ แปลว่า ถูกใจยินดี เช่น ยินดีรับเป็นที่ปรึกษายินดีอุปการะ 3) ชอบพอ แปลว่า รักใคร่กัน ถูกอัธยาศัยกัน เช่น บุตรหลานในครอบครัวนี้รัก 4) ชอบธรรม แปลว่า ถูกตามหลักธรรม ถูกตามนิตินัย เช่น สามภรรยาในครอบครัวนี้ดำเนินชีวิตถูกต้องตามหลักธรรมใน

การครองเรือน

ดังนั้น ความรัก เป็นอารมณ์ชนิดหนึ่งของมนุษย์เกิดขึ้น พัฒนา เปลี่ยนแปลงได้ จากความรักแบบหนึ่งไปเป็นความรักอีกแบบหนึ่ง และหายไปได้ในที่สุด ภายใต้ องค์ประกอบ คือ ความผูกพัน ความใกล้ชิด มิตรภาพ การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน และความยึดหยุ่น (दनัย ไชโยธา, 2546, หน้า 6-11)

3. ความหมายของความรักในพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนานี้ นิยามของความรักมีทั้งในแง่ลบ และในแง่บวกซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังและอานุภาพของความรักว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของสรรพสัตว์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพียงไร นิยามของ “ความรัก” มีหลายแง่มุม เป็นการบ่งบอกถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม และธรรมชาตินอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของความรักนั้นเป็นอย่างไร นิยามของคำว่า “ความรัก” ได้แก่ พระพุทธเจ้าเน้นให้เห็นว่า “เมตตา” เป็นคำสอนที่สำคัญ ผู้เจริญเมตตาแม้ชั่วเวลาลัดนิ้วมือเดียวจัดเป็นผู้อยู่ในญาณชื่อว่าทำตามคำสอนและปฏิบัติตามโอวาทของพระศาสดารวมไปถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความรักเป็นความดีในตัวเอง เป็นความรู้สึก เป็นอารมณ์ เป็นกิจของจิตมนุษย์ รักแท้เกิดขึ้นที่ใจ เพราะเป็นคุณสมบัติของจิต คือ รักเป็นหนึ่ง ในเจตสิก 52 (ฉันทเจตสิก) สารของความรักมีหนึ่งเดียว คือ ฉันทะ ความพอใจซึ่งดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบของความรัก (พระมหาสมจินต์ วันจันทร์,

2548, หน้า 11) ว.วชิรเมธี (2553, หน้า 56) ได้กล่าวว่า “ความรัก” หมายถึง ความปรารถนา ความต้องการ ความใคร่ ความจริงจัง คลั่งไคล้ ไหลหลงซึ่งเรามีต่อคน สัตว์ สิ่งของ รวมทั้งภavnามธรรมต่างๆ เช่น ลัทธิ ศาสนา แม้กระทั่งเทวองค์การพระเจ้าเบ็องบน และยังกล่าวถึงความรักในพระพุทธศาสนาว่า “พุทธศาสนานี้เป็นศาสนาแห่งความรัก เริ่มต้นด้วยพระพุทธเจ้ารักในโพธิญาณ ห่มเทพังจยลงไปในโพธิญาณ เสด็จพุทธดำเนินไปทุกหนทุกแห่ง เพื่อหว่านโปรยพุทธธรรมอันเป็นเครื่องมือ ที่จะนำชาวโลกไปสู่ความรักที่แท้

4. วิเคราะห์ความรักในปิยสูตร

ความรักเกิดเพราะความซังความรักเกิดเพราะความซัง เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพตติต่บุคคลที่ซังนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพตติต่บุคคลที่ไม่น่าปรารถนาไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจเขา จึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น ความรักเกิดเพราะความซัง (พระสุตตันตปิฎก, องคุดตฺรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม ความรักแบบสินะนั้นเป็นความรักที่เจือด้วยตัณหาเป็นความรักที่เห็นแก่ตัว เป็นความรักที่มุ่งแสวงเสวยเวทนาเพื่อตนเองเท่านั้น เปียดเบียนแย่งชิงกันและกันการมีความรักด้วยกิเลสตัณหาหมากยอมเป็นการพอกพูนเหตุแห่งทุกข์ และยังมักเป็นเหตุขัดขวางการเจริญขึ้นของกุศลธรรม ส่วนความรักด้วยเมตตา

กรุณา ย่อมเป็นการพอกพูนเหตุแห่งความสุขด้วยประโยชน์และโทษที่ตรงข้ามกันดังนี้ จึงควรพัฒนาจิตใจ ให้เบาบางจากความรักที่เจือด้วยทุกข์ มาสู่ความรักแบบบริสุทธิ์ ที่มีแต่ความสุขความเบิกบาน มากขึ้นไปตามลำดับ

ความซังเกิดเพราะความซัง ความซังเกิดเพราะความซัง เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพตติต่บุคคลที่ซังนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจบุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพตติต่บุคคลที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เขาจึงเกิดความซังในบุคคลเหล่านั้น ความซังเกิดเพราะความซัง (พระสุตตันตปิฎก, องคุดตฺรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม รักด้วยความเมตตา เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ความรักเริ่มก่อตัวขึ้น เราล้วนแล้วแต่อยากให้ความรักนั้นเปี่ยมไปด้วยความสุขทั้งสองฝ่าย ซึ่งความเมตตาที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเมตตาทั้งตัวเราและตัวเขาด้วยจากนั้นสิ่งที่จะตามมาคู่กันนั้นก็คือ “ความกรุณา” ที่ต้องเกิดขึ้นทั้ง 2 ฝ่ายด้วยเช่นกัน เพราะหากความสุขเกิดขึ้นกับเขาเพียงฝ่ายเดียว แต่ตัวเราเองกลับเป็นทุกข์นั้น ความสมดุลของความรักได้ขาดหายไปต่อมาก็คือ “อุเบกขา” เมื่อต้องพบกับสิ่งที่ไม่สมหวัง ก็ควรจะต้องรู้จักยอมรับกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาและหากเมื่อไหร่ที่ขาด “มูทิตา” ไม่เกิดความยินดีที่เห็นเขาไปมีความสุข ก็จะส่งผลต่อความเมตตา กรุณา กลับมาเปียดเบียนตนเอง ทำให้ตัวเราเกิดความทุกข์

สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น ไม่ว่าความรักจะอยู่ในรูปแบบใด หากเราสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 เพียงเท่านี้ความรักที่เกิดขึ้นก็สามารถอยู่บนความสมดุลได้ภายในจิตใจของเราเอง

ดังนั้น ความรักของปุถุชนหนุ่มสาวที่ยังมีกิเลส มีกามราคะ ความพึงใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เริ่มจากตาเห็นรูป แล้วจิตที่ยังมีอวิชชา มีความหลงครอบงำ เริ่มปรุงแต่งว่า เมื่อรูปข้างนอกสวย จิตใจข้างในต้องดีด้วยเป็นแน่ คิดเอาและคาดเอาเอง จึงพยายามสร้างปัจจัยทุกทางเพื่อให้ได้ครอบครองเพื่อเสพสิ่งที่ตน คิดเอาเอง ว่าดีนั้น เริ่มจากการเสพรูป ผ่านทางตา เสพรสผ่านทางปาก หรือลิ้น เสพกลิ่นผ่านทางจมูกโดยการดมกลิ่น เสพเสียงผ่านทางหู สัมผัสผ่านทางกายโดยการจับมือถือแขน ลูบไล้ กอดรัด ร่มถึงการร่วมประเวณี นี่เป็นการบรรยายในมุมของการเสพ คือ การมองจากภายนอก

ความรักเกิดเพราะความรัก บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร และนำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของเราด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้นความรักเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างนี้แล เมื่อเราอยู่กามภพ มนุษย์ต้องอาศัยเกิดในกรรมมารดา คือต้องมีพ่อ มีแม่ เราไม่สามารถทำไปเพียงเพื่อเล่นสนุกสนาน แต่เป็นหน้าที่ที่จะให้มนุษย์ได้เกิดมาอย่างมีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ ที่ได้

เกิดมาอย่างสง่างาม ในกรรมมารดาที่เกลี้ยงสะอาด และบริสุทธิ์ “สิ่งอันเป็นที่รักประกอบด้วย พี่ชาย น้องชาย พี่สาวน้องสาว บุตร ธิดา สามี” (พระสูตรตันตปิฎก, องคุตตรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314)

อย่างไรก็ตาม ความรักเป็นต้นหานั้นย่อมมีความแตกต่างเสน่ห์ เพราะความรักด้วยต้นหานั้นมีคุณธรรมมากำกับ ซึ่งเป็นความรักของปุถุชน สำหรับผู้ที่ครองเรือน เช่น มารดาบิดา และสามี ภรรยา เป็นต้น เป็นความรักของแม่และบุตรหรือความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความซังเกิดเพราะความรัก ความซังเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างไร คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจบุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใครนำพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ เขาจึงเกิดความซังในคนเหล่านั้น ความซังเกิดเพราะความรัก (พระสูตรตันตปิฎก, องคุตตรนิกาย, จตุกกนิบาต (ไทย) 200/21/314) อย่างไรก็ตาม การเป็นกัลยาณมิตรนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนต่างเพศ จะเป็นเพศเดียวกันก็ได้ วยเดียวกันก็ได้ ต่างวัยก็ได้ ซึ่งก็คือคนที่เข้ามาเกื้อกูลกันและกันให้เจริญขึ้นไปในทางธรรมยกตัวอย่างเช่นพระโมคคัลลานะกับพระสารีบุตร ท่านก็เป็นกัลยาณมิตรที่ปฏิบัติธรรมร่วมกันมาหลายชาติ เกิดชาติไหนก็มักจะเป็นเพื่อนกันช่วยเหลือกัน พากันเจริญร่วมกันอยู่เสมอ นี่คือนิยามของนักปฏิบัติธรรมที่เกิดขึ้นเป็นคู่ บำเพ็ญ

เพียรเป็นคู่ ในกรณีต่างเพศหรือต่างวัยก็เช่นกัน สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ แต่ลักษณะของ กัลยาณมิตรที่แท้จริงแล้วจะเอื้อให้เกิดมาเรียนรู้ ร่วมกันด้วยโอกาสที่สะดวกที่สุด การมาเป็นเพื่อน นักปฏิบัติธรรมชายหญิงนั้นก็อาจจะไม่สะดวกนัก หรือในคู่ที่ต่างวัยกันก็อาจจะมีคนหนึ่งซึ่งตายไป เสียก่อน ดังนั้นกัลยาณมิตรที่บำเพ็ญบารมีร่วมกัน มาหลายต่อหลายชาติมักจะเกิดในเพศและวัย รวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ในชีวิตที่ใกล้เคียงกันเพื่อ เอื้อให้เกิดการเจริญในธรรมได้ดีที่สุด

ดังนั้น บุคคลที่มีความพร้อมทั้งแห่ง คุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็น ข้ำศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่ อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงาม ต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็น แรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการ พัฒนาไปสู่ประโยชน์และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน โดยถือว่าเป็นการเกื้อกูล กันตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการ พัฒนาชีวิตก็เป็นดังกัลยาณมิตรด้วยเช่นกัน

ความรัก เป็นพื้นฐานของทุกชีวิตทุกคน เกิดมา โดยมีความรักเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ ทั้งความรักของพ่อแม่ ความรักของญาติพี่น้อง ความรักของเพื่อน และความรักของคนรัก ซึ่งความรักที่เกิดขึ้นด้วยความรักเป็นผลที่ตามมาของความรักอันบริสุทธิ์ หากความซังเกิดขึ้นเพราะความรัก แล้วเป็นสิ่งที่หมายถึง การที่คู่รักนั้นเลิกกันหรือหย่าร้างกันนำมาซึ่งความซัง ซึ่งความรักที่เกื้อกูลกันใน ปัจจุบันนั้น ไม่ว่าจะเป็นกัลยาณมิตรก็ดี ทิศ 6 ก็ดี

ต่างเป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลด้วยความรัก มิตรที่ดี ก็ย่อมดีเตือนหรือชี้แนะแนวทางไปในทางที่ดี ที่ชี้แนะแบบนั้นเพราะเป็นความรักที่คอยเกื้อกูล ของกัลยาณมิตร ซึ่งการเกื้อกูลเหล่านี้ล้วนเกิดจาก ความรักทั้งสิ้น

ดังที่ผู้เขียนได้อธิบาย การวิเคราะห์ความรักในปิยสูตร ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของ ความรักที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันก่อให้เกิดความไม่ เข้าใจแก่ผู้ไม่รู้ และความรักเป็นยังพื้นฐานของทุกคนเกิดมา โดยมีความรักเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ ทั้งความรักของพ่อแม่ ความรักของญาติพี่น้อง ความรักของเพื่อน และความรักของคนรัก ซึ่งความรักที่เกิดขึ้นด้วยความรักเป็นผลที่ตามมาของความรักอันบริสุทธิ์

5. สรุป

ความรักในปิยสูตรนั้นจำแนกออกได้ 2 ประการ คือ 1) การอยู่ร่วมกันในชาติปางก่อน (บุพเพสันนิวาส) ซึ่งการอยู่ร่วมกันหรือการที่เรามีความสุขกับคนที่ตนรักในกาลก่อน เป็นสิ่งที่เราสามารถเป็นความรักที่ให้บุคคล สรรพสัตว์เป็นสุข มีลักษณะที่ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ น้อมนำ เอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นกิจ สามารถปลดปล่อยความอาฆาตและระงับความ พยาบาทได้ 2) ด้วยการเกื้อกูลกันในปัจจุบัน ความรักอันอาศัยเรือน ความรักของฉันทพ่อแม่ลูก ญาติพี่น้องและสามีภรรยา มีความเกี่ยวเนื่องเป็นคนร่วม เรือนเดียวกัน เป็นความรักใคร่ชื่นชมด้วยยึดถือใน ความสัมพันธ์ฉันทมิตร ซึ่งเป็นความรักที่เกื้อกูล กัน ส่วนประเภทจำแนกออกได้ 3 ประการ 1)

สินหา เป็นความรักที่เต็มไปด้วยความต้องการที่เต็มไปด้วยตัณหา 2) เปมะ เป็นความรักที่มีความเอื้ออาทรเกื้อกูลกันในปัจจุบัน 3) เมตตา เป็นความรักที่มีความปรารถนาดีต่อครอบครัวและคนรอบข้างในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ 4 ประการนี้ 1) ความรักที่เกิดขึ้นเพราะความซึ้ง ซึ่งในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนาของบุคคลคนอื่นๆ ก็ประพฤติต่อบุคคลที่ซึ้งนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา บุคคลนั้นมีความคิดประพฤติดต่อบุคคลที่ไม่น่าปรารถนาของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนาเขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น 2) ความซึ้งเกิดขึ้นเพราะความซึ้งบุคคลจะประพฤติต่อคนที่ซึ้งนั้นด้วยอาการที่น่าพอใจบุคคลนั้นมีความคิดประพฤติดต่อกับคนที่ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่น่าพอใจ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น 3) ความรักเกิดเพราะความรักบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่น่าใคร่ในบุคคลนั้นมีความคิดที่จะประพฤติต่อบุคคลที่น่าใคร่ของเราด้วยอาการที่น่าใคร่ เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้นความรักเกิดเพราะความรัก 4) ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรัก บุคคลที่ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจในบุคคลนั้นมีความคิดว่าจะประพฤติต่อบุคคลที่น่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ เขาจึงเกิดความรักซึ้งขึ้น

ดังนั้น ความรักของบุุณชนหนุ่มสาวที่ยังมีกิเลส มีกามราคะ ความพึงใจในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เริ่มจากตาเห็นรูป แล้วจิตที่ยังมีอวิชชา มีความหลงครอบงำ เริ่มปรุงแต่งว่า เมื่อรูปข้างนอก

สวย จิตใจข้างในต้องดีด้วยเป็นแน่ คิดเอาและคาดเอาเอง จึงพยายามสร้างปัจจัยทุกทางเพื่อให้ได้ครอบครองเพื่อเสพสิ่งที่ตน คิดเอาเอง ว่าดีนั้นเริ่มจากการเสพรูป ผ่านทางตา เสพรสผ่านทางปากหรือลิ้น เสพกลิ่นผ่านทางจมูกโดยการดมกลิ่น เสพเสียงผ่านทางหู สัมผัสผ่านทางกายโดยการจับมือถือแขน ลูบไล้ กอดรัด รวมถึงการร่วมประเวณีนี้เป็นการบรรยายในมุมของการเสพ คือ การมองจากภายนอก จึงเห็นได้ว่าลักษณะที่ 1) ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรัก เป็นความรักที่เกิดจากเปมะ และลักษณะที่ 1-2) ความรักเกิดเพราะความรัก-ความซึ้งเกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้ง เป็นความรักที่เกิดจากการเกื้อกูลจนกลายเป็นความห่วงใยแล้วเกิดเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และลักษณะที่ 4) ความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งเป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสินหา

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิเคราะห์ความรักในปิยสูตรได้สรุปองค์ความรู้ของความรักในปิยสูตรได้แก่ความซึ้งเกิดด้วยเพราะความรักนั้นเป็นความรักที่เกิดจากเปมะแต่ในขณะเดียวกันนั้นความรักเกิดเพราะความรักและความซึ้งเกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งนั้นเป็นความรักในปัจจุบันซึ่งเป็นเมตตา และความรักที่เกิดขึ้นด้วยเพราะความซึ้งเป็นความรักเกิดจากผูกพันในอดีตและความเข้าใจซึ่งกันและกันในปัจจุบันซึ่งเป็นสินหา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โจชัว เจ. เพอร์กีย์. (2559). *ความรักกับตัณหา*. กรุงเทพฯ: นิติสารศาสนจักร.
- ดนัย ไชยโยธา. (2546). *ความรักกับจุดหมายของชีวิต*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- พระมหาสมจินต์ วันจันทร์. (2548). *ฉันเข้าใจสรรพสิ่งเพราะฉันรัก*. กรุงเทพฯ: กัลปพฤกษ์.
- ไพลิน ศรีสุขโข. (2545). *การพัฒนาความรักและความผูกพันใกล้ชิดในชีวิตคู่*. ในคู่มือการให้การปรึกษาปัญหาทางเพศ. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเวชศาสตร์ประชากร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ว. วชิรเมธี. (2553). *มหัศจรรย์แห่งรัก*. กรุงเทพฯ: เทน้ำ เทท่า.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2545). *จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.

วิเคราะห์การบรรลุธรรมของพระองค์คุลิมาลเถระ*

Analyze Enlightenment of Phra Angulimālya Thera

พระสุริโย สุจิตโต (รุ่งเรือง) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)
Phra Suriyo Sukhito (Rungrueang) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: psuriyo2529@gmail.com

บทคัดย่อ

วิเคราะห์การบรรลุเป็นพระอรหันต์ของพระองค์คุลิมาล: การได้มีโอกาสในการพบพระพุทธเจ้า การฟังธรรมและสมาทานศีลถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุธรรมขององค์คุลิมาล ในโอกาสนี้ทำให้ท่านได้เข้าใจในวิบากกรรมที่ท่านได้ประสบกับชีวิตจนทำให้ชีวิตของท่านได้หักเหจากการที่เป็นคนดีจนกลายมาเป็นฆาตกร เพราะถูกหลอกจากอาจารย์และศิษย์ร่วมสำนัก แต่เพราะที่ได้พบพระบรมศาสดา ซึ่งเป็นยอดแห่งกัลยาณมิตรที่ประทานเมตตาสั่งสอนจนท่านได้บรรลุธรรมขั้นสูงคือพระอรหันต์ จนเป็นคติเครื่องเตือนใจสอนใจให้คนที่เคยหลงผิด กระทำความผิดแล้วก็สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

คำสำคัญ: การบรรลุธรรม; พระองค์คุลิมาลเถระ

Abstract

Analyze the objectives of this Article were: the Enlightenment of Phra Angulimālya: having the opportunity to meet the Buddha to listen to the Dhamma and practice the precepts is the important factors in Angulimālya's attainment. It was on this occasion that he came to understand his misfortune that turned his life around from being a good person to becoming a murderer because he was deceived by teachers and fellow students. When he met the Buddha which is a good friend to teach him until he attained the highest level of enlightenment, Arahant. This is a motto for a person who has been mistaken. When one committed an offense, one can turn into a good person.

Keywords: Attainment; Phra Angulimālya Thera

*ได้รับบทความ: 27 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 15 ธันวาคม 2566

Received: July 27, 2022; Revised: December 8, 2023; Accepted: December 15, 2023

1. บทนำ

พระองค์สิริมาลเถระ ซึ่งเดิมท่านชื่ออหิงสกะ เกิดในตระกูลพราหมณ์ บิดาของท่านเป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล เริ่มตั้งแต่ขณะที่ท่านจะคลอด พระแสงศาสตราวุธยุทธภัณฑ์อันที่มีอยู่ในเรือน และเครื่องพระแสงศาสตราวุธในวังของพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้บังเกิดเป็นแสงโชติช่วง บิดาของท่าน ซึ่งเป็นปุโรหิต ทราบดีว่าบุตรของตนเกิดในฤกษ์ดาวโจร จึงเสนอให้ปลงชีวิตกุมาร ที่เพิ่งคลอดใหม่ แต่ด้วยบุญบารมี ทำให้กุมารรอดจากการถูกประหาร ปุโรหิตตั้งชื่อบุตรชายของตนว่า อหิงสกะ ซึ่งหมายถึง ผู้ไม่เบียดเบียน แต่ต่อมาท่านได้กลายเป็นฆาตกรฆ่ามนุษย์ตายจำนวนมากเมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ชีวิตของท่านจึงพลิกผันจากฆาตกรผู้โหดร้าย กลายเป็นพระอรหันต์ผู้เพียบพร้อมด้วยศีลาจารวัตร ทำให้ชาวซึ่งถึงเรื่องกฎแห่งกรรมและน้ำพระทัยอันเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ที่มีต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลาย สัตว์โลกทั้งมวล ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากบุพกรรมในอดีตทั้งสิ้น เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีประมาณ เมื่อถือกำเนิดมาแล้ว ทุกๆ ชีวิตล้วนอยู่ใต้กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถูกอำนาจ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ชันธ์ 5 และกิเลสมาร ทั้งน้อยใหญ่ ฯลฯ ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจไม่รู้จบสิ้น ในทุกๆชาติภพที่เกิด ด้วยพระกรุณาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้เสด็จดำเนินไปโปรด เริ่มต้นที่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 โดยได้แสดงปฐมเทศนา ทรงเทศนาธรรมจกักกัปปวัตตนสูตร ในเวลาที่จบพระธรรมเทศนาอัญญาโกณฑัญญะได้

บังเกิดธรรมจักขุบรรลุเป็นโสดาบัน โดยรู้ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา” ท่านโกณฑัญญะถือได้ว่าเป็นผู้บรรลุธรรม เป็นอริยบุคคลท่านแรก ได้ทูลขออุปสมบท เป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระวาจาว่า “เธอจงเป็นภิกษุ มาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ (คณาจารย์โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2551) ดังที่พระพุทธโฆษาจารย์กล่าวไว้ว่า “พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยสม่าเสมอในสัตว์ทั้งหลาย คือ นายขมังธนู พระเทวทัต ฆาตกรองค์สิริมาล ช้างธนบาล และพระราหุล” โดยไม่แยกว่าเป็นผู้รักใคร่ในพระองค์ เป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือว่าเป็นศัตรูต่อพระองค์พระสมณโคดมได้ทรงสั่งสมบารมีมาตั้งแต่อดีต จนถึงชาติปัจจุบัน นับเป็นอนเนกอนันต์ ทรงค้นหาแนวทางที่จะพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงในแนวทาง มัชฌิมาปฏิปทา (ม.ม. (ไทย) 12/501/537)

เรื่องราวของพระองค์สิริมาล เพราะเคยมีประวัติที่เป็นโจร ได้ฆ่าผู้คนอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมากซึ่งเมื่ออุปสมบทแล้ว ได้บำเพ็ญเพียรจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ อย่างน่าเคลือบแคลงซึ่งเป็นเรื่องที่อัศจรรย์ยิ่ง จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าศึกษาหาข้อเท็จจริงต่อไปสัตว์โลกทั้งมวล ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากบุพกรรม ในอดีตทั้งสิ้น เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งด้วยพระกรุณาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณขององค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในจำนวนพระอัสติสาวกทั้งหมด 80 รูป พระองค์สิริมาลเถระ เป็นหนึ่งในพระอัสติสาวกเหล่านั้นมี

ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจเริ่มตั้งแต่อดีตชาติจนได้เกิดมาเป็นอหิงสกะกุมาร ได้กลับกลายเป็นโจรหายาบช้า ชำคณอย่างไม่ปราณี เป็นจำนวนมาก องค์อุลิตมาแม้จะเคยเป็นฆาตกรแม้จะฆ่ามนุษย์จำนวนมากแต่ก็ทำไปเพราะจำใจด้วยความเคารพเชื่อฟังคำสั่งของอาจารย์ปรารภจะจบการศึกษา แต่ก็นับว่ามีวาสนาเป็นอย่างยิ่งที่ได้พบ กัลยาณมิตร ได้ฟังธรรมจากพระบรมศาสดาจนได้บรรลุธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553, หน้า 61) ในระยะเวลาสั้นๆ ด้วยคำสอน ที่ลึกซึ้ง ที่สำคัญคือ ท่านบรรลุธรรมในขณะที่มีอภัยอุบายอยู่ที่หน้าอัศจรรย์ อหิงสกะถูกส่งไปเรียนที่สำนักทศปาโมกข์ เนื่องจากเป็นคนมีปัญหา ขยัน ตั้งใจเรียนดี พูดจาอ่อนน้อม ประณีตเรียบร้อยเป็นเจ้าสำนัก และภรรยาเป็นอย่างดี จึงได้รับความรักเมตตาจากเจ้าสำนัก ด้วยวิบากกรรมของท่านทำให้ศิษย์ร่วมสำนักอิจฉาคิดหาทางกลั่นแกล้งใส่ความหลายครั้งจนเจ้าสำนักหลงเชื่อหาทางทำลายลูกศิษย์ของตนโดยได้ออกอุบายให้อหิงสกะฆ่าคนให้ได้โดยลำพังเป็นจำนวนถึง 1,000 คน เพื่อบูชาครู ในการศึกษาวิชฌมุต ความต้องการได้ความรู้ (พระครูเกษมธรรมทัต (สุรศักดิ์ เขมรสี), 2552, หน้า 154) อหิงสกะก็หลงเชื่อ เพราะความเชื่อและเคารพในอาจารย์ก็ออกฆ่าผู้คนด้วยความจำใจเพื่อรวบรวมให้ได้ครบตามจำนวนที่อาจารย์บอกได้ทำความชั่วอย่างรุนแรงถ้าเป็นทิวไรเวทนิยกรรมฝ่ายกุศลก็ต้องเป็นกรรมที่สำเร็จลงด้วยการกระทำความดีอย่างสูงสุด (พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร), 2527, หน้า 207-214) ขวการออกไล่ฆ่าผู้คนจำนวนมากได้แพร่กระจายออกไปอย่าง

กว้างขวาง รวดเร็ว สร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนจนพระเจ้าปเสนทิโกศล ต้องยกทัพไปปราบขวนี้สร้างความร้อนใจให้กับภรรยาของปุโรหิต ซึ่งมากด้วยความรัก ตามสัญญาชาตญาณความเป็นแม่ก็จะออกไปหาบุตรเพื่อห้ามปราม และให้มอบตัวสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ทรงกระทำพุทธกิจ 5 ประการ ในช่วงเช้าตรู่ ปรากฏเห็นจอมโจรองค์อุลิตมาอยู่ในข่ายพระญาณ และได้ทราบวามารดาขององค์อุลิตมากำลังเดินทางไปหาบุตรชาย ซึ่งแน่นอนว่าถ้าองค์อุลิตมาได้ฆ้ามารดาของตนจะเป็นอนันตนิยกรรม (อง.ฉก. (ไทย) 22/93/617) ห้ามมรรค ผล นิพพาน พระพุทธองค์จึงเสด็จไปด้วยฤทธิ์ ไปอยู่คั่นระหว่างกลาง องค์อุลิตมาได้ไล่ล่าหมายฆ่าพระพุทธองค์เพื่อเอาหัวมีอซึ่งเหลืออีกเพียง 1 หัวมีอก็จะได้ครบ 1,000 คน ปกติพระพุทธองค์ทรงไม่โปรดที่จะแสดงฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และได้ทรงห้ามพุทธสาวกแสดงฤทธิ์แต่สำหรับองค์อุลิตท่านได้แสดงปาฏิหาริย์ เมื่อองค์อุลิตไล่ล่าหมายฆ่าพระพุทธองค์ แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้จนหมดแรงจึงได้ร้องบอกให้พระทศพลหยุดก่อน พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสวลีที่สั้นๆ ลึกซึ้ง องค์อุลิตซึ่งได้ประสบความสำเร็จใจได้ยินพระสุรเสียงที่อ่อนโยน ชวนฟัง มีข้อคิดที่ลึกซึ้งและเปี่ยมด้วยความเมตตา ได้ถูกคิดและไตร่ตรองตามลำดับ จนเกิดธรรมจักขุบรรลุเป็นพระอริยะบุคคลขั้นต้น ได้ทั้งศาสตรา พอพระธรรมเทศนาจบลงก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบันจึงเลิกเป็นฆาตกรตั้งแต่บัดนั้น (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2548, หน้า 27) แล้วทูลขอบวชกับพระพุทธองค์

พระองค์คูลิมาลในเพศบรรพชิตได้ติดตาม พระพุทธองค์กลับเข้าไปในเมืองสาวัตถี องค์คูลิมาล แม้ได้เปลี่ยนเพศเป็นบรรพชิตแล้ว แต่ก็ยังส่งผลต่อการดำรงสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่มีผู้ที่ จะใส่บาตร ทำให้ท่านอยู่อย่างลำบาก บางครั้งก็ถูก ขว้างปาถึงเลือดตก บาตรแตก จีวรฉีกขาด แต่ท่าน ก็ไม่ท้อถอย ปฏิบัติธรรมอย่างอดทน โดยมี พระพุทธองค์คอยสอนเตือนและเป็นที่กำลังใจ พระ องค์คูลิมาลถือข้อวัตรที่เข้มข้น เพียรแผดเผากิเลส โดยถืออุตฺตงคฺวัตร (ขุ.สุ.อ. (ไทย) 1/214/295) ท่าน มีจิตเมตตาอยากอนุเคราะห์ จึงนำเรื่องราวมากราบ ทูลพระบรมศาสดาให้ทรงทราบ พระบรมศาสดา เห็นสมควรให้ พระองค์คูลิมาลทำสังฆวาจาเพื่อให้ ท่านสะดวกในโรคะ พอเพียงที่จะบำเพ็ญสมณะ ธรรมได้จึงบอกคาถาให้พระองค์คูลิมาลไปบอกกับ หญิงครุฑแก่นั่น ทำให้นางคลอดบุตรได้ง่าย มีความสวัสดี ทั้งนางและบุตร พระเถระเริ่มมีความ สบายในโรคะ ได้เร่งทำความเพียรอย่างไม่ลดละ มีสติระลึกรู้ในทุกอิริยาบถน้อยใหญ่เป็นผู้ไม่มีความ ประมาทบำเพ็ญเพียรอย่างจริงจัง มุ่งมั่น ในที่สุด ท่านก็ได้บรรจุเป็นพระอรหันต์ (ม.ม. (ไทย) 13/ 351/429)

ดังนั้น ผู้เขียนมุ่งจะศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ การบรรลุธรรมของพระองค์คูลิมาลเถระเพื่อต้องการ ให้คนที่เคยทำผิดเป็นอย่างมาก ที่เคยฆ่าผู้คน ร่วมพัน ก็ยังมีโอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีดัง ตัวอย่างพระองค์คูลิมาลฆ่าผู้อื่น จำนวนมาก และฆ่า ติดต่อกันเป็นเวลานาน สามารถบรรลุธรรมได้ และ นำเสนอให้เป็นอุทาหรณ์แก่ผู้หลงผิดทั้งหลายได้ กลับเนื้อกลับตัว ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีที่จะ

ทำให้สังคมประเทศชาติเราสงบ ร่มเย็นเป็นสุข สืบไป

2. การบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนา เถรวาท

การปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา เถรวาทนั้นมี 2 วิธี คือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนา กรรมฐาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเฉพาะ วิปัสสนากรรมฐาน ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการ ปฏิบัติถ้าผู้ปฏิบัติยัง ไม่สามารถยกจิตของตนเข้าสู่ วิปัสสนาญาณได้การบรรลุธรรมผลจะไม่เกิดขึ้นเลย เมื่อทำวิปัสสนาญาณให้แจ้งได้แล้ว การบรรลุ ธรรมผลจึงจะเกิดขึ้น ซึ่งผลของการบรรลุธรรมนั้น มี 4 ระดับ คือ โสตาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคา มิผล และอรหัตตผล ซึ่งผลของการบรรลุธรรม แต่ละระดับสามารถกำจัดกิเลสได้ตามลำดับ ตั้งแต่ กิเลส อย่างหยาบไปจนถึงกิเลสอย่างละเอียด มรรค มืองค์ 8 นี้ เมื่อสงเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา ก็สามารถสงเคราะห์ได้ดังนี้คือ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดลงใน ศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดลงใน สมาธิ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญา ผู้จะบรรลุธรรมนั้นต้องสมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา จึงจะสามารถกำจัดกิเลสคือราคะ โทสะ และโมหะให้เบาบางและหมดสิ้นไปได้ (ส.ม. (ไทย) 19/6/9) วิธีปฏิบัติโดยเจริญสมณะได้ขั้นหนึ่งแล้ว ออกจากสมณะมาพิจารณาธรรมที่เกิดขึ้นในสมณะ ปฏิบัติอย่างนี้เรื่อยไปในคัมภีร์อรรถกถาปัญจสุท ธิ กล่าวไว้ว่าเมื่อผู้ปฏิบัติได้ปฐมฌานแล้วออกจาก ปฐมฌานมาพิจารณาสังขารครั้นพิจารณาสังขาร

แล้วเข้าสู่หุตียมานต่อไปออกจากหุตียมานมาพิจารณาสังขารทำตามลำดับอย่างนี้เรื่อยไปจนกระทั่งถึงเนวสัณญานาสัณญายตนมานออกจากเนวสัณญานาสัณญายตนมานนี้แล้วมาพิจารณาสังขารอีกอย่างนี้เรียกว่าการเจริญสมณะและวิปัสสนาคู่กันการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุธรรมขั้นสูงยิ่งขึ้นไปนั้นผู้ปฏิบัติจะใช้วิธีการเจริญสมณะนำวิปัสสนาหรือวิธีการวิปัสสนานำสมณะหรือว่าวิธีการเจริญสมณะและวิปัสสนาคู่กันไปใช้ได้ทั้งนั้นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติจะเลือกปฏิบัติตามวิธีใดสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาจะเกื้อกูลซึ่งกันและกันและสนับสนุนกันให้มีกำลังยิ่งขึ้นจนกว่าจะได้บรรลุธรรมสำเร็จเป็นพระอรหันต์ (อง.จตุกก. (ไทย) 21/170/179)

แนวทางที่พระบรมศาสดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ให้พุทธศาสนิกชน นำไปศึกษาประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสุข ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางโลก ทางธรรม ให้ยึดถือเป็นหลักสำคัญที่เรียกว่า สัทธรรม มี 3 ประการคือ ปรีติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรมปรีติสัทธรรม หมายถึงการศึกษาเล่าเรียน พระธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติสัทธรรม หมายถึงการนำเอาคำสั่งสอนที่ได้ศึกษาเล่าเรียน ไปปฏิบัติกับตน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ปฏิเวธสัทธรรม หมายถึงการบรรลุธรรม คือผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นเป้าหมาย ที่สำคัญที่สุด สูงที่สุดของการเข้าถึงพระพุทธศาสนา การบรรลุธรรมนี้ถือเป็นสิ่งที่ประเสริฐสูงสุด เพราะผู้ที่บรรลุธรรมได้นั้น จะเป็นผู้อยู่เหนือความทุกข์ ก้าวพ้นจากปริเวหา ความโศกเศร้า ความพลัดพราก ความไม่

สมหวัง ฯลฯ เป็นสิ่งที่ทำให้ชาติภพ มีกำหนดที่ชัดเจนและแน่นอนยิ่งขึ้น ผลในทางพระพุทธศาสนาก็คือมรรค ผล นิพพาน เป็นความสงบ สันติ วิมุตติ ทำให้จิตใจประสพ สภาวะความร่มเย็นเป็นสุข เพราะเหตุที่ได้ ขัดเกลากิเลสหรือเครื่องเศร้าหมอง ซึ่งเป็นเครื่องพันนาการ หรือผูกจิต ให้ติดกับกองทุกข์ ทั้งปวง บุคคลที่บรรลุธรรมคือผู้ที่พ้นจากความเป็นปุถุชน เข้าสู่ ความเป็นอริยบุคคล ที่รู้แจ้งแทงตลอด เข้าถึง เห็น รู้แจ้ง อริยสัจ 4 ได้ อริยบุคคลมี 4 ขั้นคือ 1) ขั้นโสดาบัน 2) ขั้นสกิทาคามี 3) ขั้นอนาคามี และ 4) ขั้นอรหันต์ ซึ่งสามารถก้าวพ้นจากสังสารวัฏ เข้าสู่ บรมสุขคือ นิพพาน ได้ดังในถ้อยคำที่ปรากฏใน รตนสูตรว่า “นักปราชญ์พึงสละสุขอันเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่สุข อันยิ่งใหญ่” คำว่า ความสุขอันยิ่งใหญ่ หมายถึง นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดและสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาการบรรลุธรรม หมายถึงกระบวนการพัฒนาทางปัญญา ที่จะประจักษ์ รู้แจ้งใน รูป นามที่ปรากฏ จนคลายอุปาทานจากอารมณ์ทั้งปวง เห็น แจ้ง อริยสัจ 4 ข้ามพ้นจากความเป็นปุถุชนเข้าสู่ความเป็นอริยบุคคล ตั้งแต่ระดับโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี พระอรหันต์หรือตรัสรู้เป็นพระปัจเจก-พุทธเจ้าต่อไปได้ ในที่สุดการบรรลุธรรมตั้งแต่ระดับต้นขึ้นไป ทำให้ชาติภพมีกำหนดที่แน่นอน ผู้ที่บรรลุธรรมสามารถที่จะทำให้สังสารวัฏที่ไม่มีกำหนดเริ่ม มีกำหนดที่ชัดเจนและสั้นลงในที่สุดก็หมดไปตามพลังญาณทัสสนที่พระอริยบุคคลเหล่านั้นศึกษาพัฒนาหรือสั่งสมขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ละตัณหา อุปาทาน และอวิชชาได้ในที่สุด กล่าวคือบรรลุความเป็น อรหัน

ดำเมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้วจึงเห็นได้ว่าการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาสตังนี้

1. ขึ้นโสดาบัน เป็นอริยบุคคลประเภทแรกที่ได้สัมผัสสระแสงพระนิพพาน พระโสดาบันสามารถละสังโยชน์ได้ 3 คือ 1) สักกายทิฏฐิ ความเห็นผิดว่ามีตัวตน 2) วิจิกิจฉา ความสงสัยในพระพุทธเจ้า 3) สีลัพพตปรามาส ความยึดมั่นในศีลพรต อริยบุคคลในระดับต้นนี้มีความจำเป็นสำหรับปุถุชนหรือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนสามารถบำเพ็ญคุณธรรมให้เกิดแก่ตนได้ดังในสังยุตตรนิกายมหารวรรค พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงอนุเคราะห์เหล่าชนผู้เป็นมิตรเป็นอำมาตย์ ญาติหรือสายโลหิต ผู้ที่สำคัญโอวาทว่าเป็นสิ่งที่ตนควรพึงฟังยังเขาเหล่านั้นให้สมาทานให้ตั้งมั่นให้ดำรงอยู่ในองค์แห่งธรรมเครื่องบรรลุโสดา 4 ประการ คือ ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในศีลที่พระอริยะเจ้าใคร่แล้วไม่ขาดนอกจากโสดาบันบุคคลละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง ดังกล่าวแล้วยังเป็นผู้ปิดประตูบายนได้ คือปิดสถานที่ที่ไม่มีความเจริญหรือสถานที่มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อนใจ เรียกวาอบายภูมิ มี 4 ประเภทคือ นิรยะ (นรก) 1 ตีรจฉานโยนิ (กำเนิดตีรจฉาน) 1 ปัตติวิสัย (ภูมิแห่งเปรต) 1 อสุรกาย (พวกอสุรกาย) 1 (อิตติ. (ไทย) 25/273/281)

2. ขึ้นสกิทาคามี สกิทาคามีบุคคลละกิเลสได้เหมือนพระโสดาบันคือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉาสีลัพพตปรามาสแต่ทำราคะ โทสะ โมหะเหลือเบาบางยิ่งขึ้น เมื่อโสดาบันบุคคลได้พากเพียรในการฝึกฝนอบรมจิตของตนโดยปรับปรุงอินทรีย์

5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิปัญญาให้สม่ำเสมอจนอินทรีย์แก่กล้าแล้วภาวะของโสดาบันบุคคลก็จะเปลี่ยนไปสู่ความก้าวหน้าในทางธรรมก็จะอยู่ในระดับสูงขึ้นเป็นสกิทาคามีบุคคล แม้ว่าสกิทาคามีบุคคลจะละกิเลสได้เท่ากับโสดาบันบุคคลแต่สกิทาคามีบุคคลก็มีกามราคะคือความพึงพอใจในกามคุณ 5 และความพยาบาทเบาบางกว่าโสดาบันบุคคลดังพระบาลีว่า บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อความเบาบางของกาม ราคะ และพยาบาท ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกิทาคามีผล ผู้มีกามราคะ และพยาบาทเบาบางแล้วบุคคลนั้นท่านเรียกว่า พระสกิทาคามี สกิทาคามีบุคคลละสังโยชน์ได้ 3 ประการเท่ากับโสดาบันบุคคล แต่ทำราคะ โทสะ และโมหะ ให้เบาบางลงได้ (สม.หา. (ไทย) 19/1470/357)

3. ขึ้นอนาคามี คือ ผู้ละกิเลสได้เหมือนสกิทาคามีบุคคล คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส และละกิเลสได้เพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ (ความกำหนดด้วยอำนาจกิเลสกาม) ปฏิฆะ (ความขุ่นเคือง) รวมเป็นสังโยชน์เบื้องต้น 5 อย่างเรียกว่าโอรัมภาคิยสังโยชน์ อนาคามีบุคคลที่สามารถพัฒนาจิตขึ้นมาในระดับนี้ ถือได้ว่าเกิดจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งกล่าวคือ กามราคะ (ความกำหนด) โทสะ (ความโกรธ) ที่เคยเบาบางในขั้นสกิทาคามีบุคคลพอมถึงขั้นอนาคามีบุคคลกิเลสคือ ราคะและโทสะก็จะหมดไปทันที การที่จิตใจของอนาคามีบุคคลจะบริสุทธิ์และพัฒนาให้สูงขึ้นไปอีกขั้นก็คือในสังโยชน์ 10 ประการ ที่เป็นเครื่องผูกใจสัตว์โลกให้เวียนว่ายตายเกิดได้รับความทุกข์อยู่ในสังสารวัฏนั้นอนาคามีบุคคลการจัดสังโยชน์เบื้องต้นได้ 5 ประการโดยการ

จัดได้มากกว่าโสดาบันบุคคลและสกทาคามีบุคคล อยู่ 2 ข้อด้วยกัน คือ กามราคะ และปฏิฆะ (ที.ปา. (ไทย) 11/294-295/2630)

4. ขันอรหัตต์การพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่ทำไมอริยะบุคคลทั้ง 3 ประเภทจึงไม่สามารถทำลายอวิชชาได้ตอบว่า การที่อริยะบุคคลประเภทอื่นมีปัญญาแต่ ไม่ถึงขนาดสามารถทำลายอวิชชาได้หมดเนื่องด้วย ปัญญาของอริยะบุคคลทั้ง 3 ประเภทนั้นปรากฏจุฬ ฟ้าแลบส่วนปัญญาที่เกิดแก่พระอรหัตต์นั้นเป็นจุฬ ฟ้าผ่าดวงนั้นจิตพระอรหัตต์จึงเป็นจิตที่วางเปล่าจาก อตตะและสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับอัตตะ พระอรหัตต์ แม้จะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ แต่จิตของท่านก็บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสทั้งหลายไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่มีตัณหา อุปาทาน มีแต่ความสุข รมเย็นในจิตใจอย่างสูงสุดพระอรหัตต์เป็นอริยะ บุคคลชั้นสูงสุดได้พัฒนาจิตใจถึงที่สุดแล้วเป็นอเสข บุคคล ชาติสิ้นแล้วพรหมจรรย์ได้อยู่แล้วกิจอื่นเพื่อ ความเป็นอยู่อย่างนี้ไม่มีอีกมีแต่จะบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้อื่นต่อไปเท่านั้นเป็นบุคคลตัวอย่างที่เพียบ พร้อมด้วยคุณธรรมอย่างสูงควรแก่การเคารพบูชา อย่างยิ่งและเป็นนาบุญของโลกอย่างยอดเยี่ยม พระอรหัตต์ละสังโยชน์ทั้ง 10 อย่าง ทั้งที่เป็น สังโยชน์เบื้องสูงและสังโยชน์ที่เป็นกิเลสอย่าง ละเอียดทรงละได้หมดทุกประการ (ส.นิ. (ไทย) 16/192/91)

ดังนั้น การบรรลุลุธรรมหมายเอาการบรรลุ โลกุตตรธรรม 9 คือมรรค 4 ผล 4 และนิพพาน อย่างใดอย่างหนึ่ง การรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 โดยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เจริญสมณะและ

วิปัสสนา ตามหลักการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ การ กำหนดรู้ กาย เวทนา จิต ธรรม ทั้ง 4 อย่างนี้รวม ลงก็คือ “รูปและนาม” ให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ตาม ความเป็นจริง เมื่อวิปัสสนาญาณแก่กล้าดำเนินตาม วิปัสสนาวิถีสู่ปฏิบัติสามารถละสังโยชน์และอนุสัย ได้ตามกำลังของมรรค สามารถบรรลุมรรคผล นิพพานสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธ ศาสนา ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระ อนาคามี และพระอรหัตต์ ในที่สุดได้ (อง จตุกก.อ. (ไทย) 35/2/381)

ธรรมที่สนับสนุนให้บรรลุลุธรรม หรือโพธิ ปกขัยธรรม 37 ประการนี้ เป็นคุณธรรมที่ช่วย อุดหนุนซึ่งกันและกันเป็นกระบวนการให้เกิดความ รู้แจ้งเห็นจริงโดยมีปัญญาเป็นตัวนำให้เกิดการ บรรลุลุธรรมในทุกหมวดของโพธิปักขัยธรรมล้วน แล้วแต่มีปัญญาอยู่ด้วยทั้งสิ้นแต่มีชื่อเรียกที่แตก ต่างกันออกไปในสติปัฏฐาน 4 เรียกว่า อนุปัสสนา ในอิทธิบาท 4 เรียกว่า วิมังสาในอินทรีย์ 5 และใน พละ 5 เรียกว่า ปัญญาในโพชฌงค์ 7 เรียกว่า ธัมม วิจยะด้วยเหตุดังกล่าวนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่อง ปัญญาหรือปัญญินทรีย์ว่าเป็นยอดกว่าธรรมข้อ อื่นๆเพราะปัญญาเป็นตัวทำให้รู้แจ้งสภาวะธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, หน้า 215) ในครั้งพุทธกาลเมื่อเกิดความสงสัยขึ้น พระพุทธเจ้าก็ทำหน้าที่แก้ความสงสัยเหล่านั้น เช่น มีภิกษุรูปหนึ่งได้พูดทำนองว่าตนบรรลุพระอรหัตต์ แล้วภิกษุทั้งหลายก็ได้นำเรื่องขึ้นทูลพระพุทธองค์ ให้ทรงตัดสินเมื่อเป็นเช่นนั้นก็ได้ทราบกันว่าการ บรรลุลุธรรมเป็นสิ่งที่รู้ได้เฉพาะตนผู้ปฏิบัติเท่านั้น จึงรู้ได้การบรรลุลุธรรมตามทรงสนะของพระพุทธ

ศาสนาเถรวาทเห็นว่าการบรรลุนั้นสิ่งสำคัญประการแรกคือ การศึกษาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ โดยเฉพาะโพธิปักขิยธรรม 37 ประการเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุนั้นโดยเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ในวาระต่างๆ กัน เพื่อให้เหมาะกับจริตแต่ละบุคคล โพธิปักขิยธรรมประกอบด้วยสติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมรรค 8 แต่ละหมวดธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัว ผู้ปฏิบัติจะถือ หลักธรรมหมวดไหนในการปฏิบัติธรรมก็สามารถบรรลุนั้นได้เช่นเดียวกัน เปรียบเหมือนแม่น้ำทุกสายย่อมไหลลงสู่มหาสมุทรฉันใด การปฏิบัติธรรมตามหมวดธรรมใดย่อมนำไปสู่การบรรลุนั้นได้ ฉะนั้น (ส.ม. (ไทย) 19/521/335)

3. การบรรลุเป็นพระอรหันต์ของพระองค์ คุณิลมาเถระ

องค์คุณิลมาเถระได้เปลี่ยนเพศเป็นบรรพชิตแล้ว แต่ชื่อเสียง และภาพความเป็นจอมโจรอำมหิตฆ่าผู้คนเป็นจำนวนมากความชั่วร้ายยังคงอยู่ในความนึกคิดของชาวบ้านและคนทั่วไป ทำให้ชาวบ้านยังคงตื่นตระหนก วังหนี่ด้วยความหวาดกลัว ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลต่อการดำรงสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่มีผู้คนที่ใส่บาตร ทำให้ท่านอยู่อย่างลำบาก บางครั้งก็ถูกขว้างปาถึงเลือดตก บาตรแตกจีวรฉีกขาดแต่ท่านก็ไม่ท้อถอยปฏิบัติธรรมอย่างอดทนโดยมีพระพุทธองค์คอยสอนเตือนและเป็นกำลังใจ พระองค์คุณิลมาเถระถือข้อวัตรที่เข้มข้นเพียรแผดเผากิเลส โดยถือธุดงค์วัตร (ขุ.สุ.อ. (ไทย)

1/214/295) มีปกติหกลึกเร้น หาทิสงบ ปลีกวิเวก มีปกติดำรงตนด้วยความไม่ประมาท เคารพเชื่อฟังพระบรมศาสดาแล้วนำหลักธรรมที่พระสัพพัญญูแนะนำมาพิจารณาอย่างละเอียดลึกซึ้งอยู่เป็นเนืองนิตย์ครั้งหนึ่งหลังจากท่านบิณฑบาตในเมืองได้พบหญิงที่มีครรภ์แก่ แต่ไม่คลอด นางได้รับทุกขเวทนา มาก ท่านมีจิตเมตตาอยากอนุเคราะห์ จึงนำเรื่องราวมากราบทูลพระบรมศาสดาให้ทรงทราบ พระบรมศาสดาเห็นสมควรให้พระองค์คุณิลมาเถระทำสัจจาจาเพื่อให้ท่านสะดวกในภคะ พอเพียงที่จะบำเพ็ญสมณธรรมได้จึงบอกคาถาให้พระองค์คุณิลมาไปบอกกับหญิงครรภ์แก่นั้น ทำให้นางคลอดบุตรได้ง่ายมีความสุขดี ทั้งนางและบุตร พระเถระเริ่มมีความสุขสบายในภคะ ได้เร่งทำความเพียรอย่างไม่ลดละ มีสติระลึกไว้ในทุกอิริยาบถน้อยใหญ่เป็นผู้ไม่มีความประมาท มีขันติเป็นอย่างยิ่ง เพราะด้วยเศษกรรมของท่าน ทำให้ได้รับอุบัติเหตุ เสียเลือดเนื้อ ได้รับทุกขเวทนา อยู่เนืองๆ แต่ท่านก็อดทนอย่างถึงที่สุด บำเพ็ญเพียรอย่างจริงจัง มุ่งมั่นในที่สุดท่าน ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ (ม.ม. ไทย 13/351/429)

4. สรุป

พฤติกรรมการปรับพฤติกรรมของผู้เป็นฆาตรกรขององค์คุณิลมาเถระ ก็ยังเป็นปัจจัยที่สามารถทำให้คุณิลมาเถระบรรลุเป็นพระอรหันต์ โดยอาศัยเหตุปัจจัย 2 ประการ ดังนี้

1. พรโตโฆสะ การบรรลุนั้นของฆาตรกรองค์คุณิลมาเถระ เพราะผลสืบเนื่องมาจากบาปกรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีต จนกระทั่งในชาติ

สุดท้ายเกิดเป็นฆาตกร องคุลิมาล ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระพุทธเจ้าที่เสด็จไปแสดงธรรมโปรด จนเลิกเป็นฆาตกรได้เด็ดขาด และเกิดจิตสำนึกกระลึกถึงความผิดที่ตนได้กระทำลงไป ส่งใจไปตามกระแสพระธรรมจนได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วจึงทูลขออุปสมบทเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้สูงขึ้นไปในที่สุดก็ได้พบกับทางสว่างแห่งชีวิต บรรลุอรหัตตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์

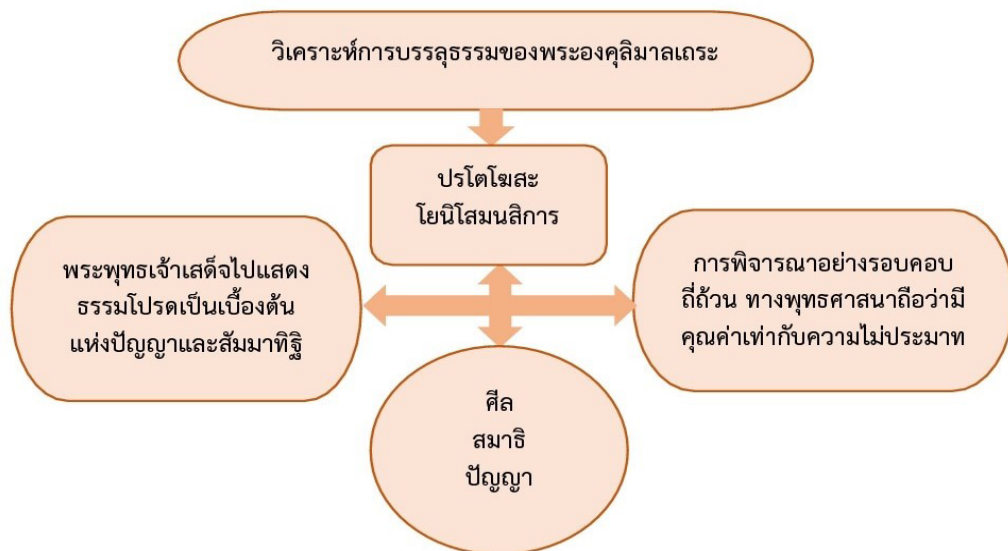
2. โยนิโสมนสิการ อหิงสกะ กลายเป็นฆาตกร ก็เพราะเชื่ออาจารย์ และขาดโยนิโสมนสิการ ปัญญาไม่แก่กล้าต้องอาศัยการแนะนำ ชักจูงจากผู้อื่น การเจริญปัญญานับจากองค์ประกอบภายนอก คือ ความมีกัลยาณมิตร สำหรับทำให้เกิดศรัทธาก่อน จากนั้นจึงก้าวมาถึงองค์ประกอบภายใน เริ่มตั้งแต่ทำความเข้าใจ ความคิด ด้วยโยนิโสมนสิการเป็นต้นไป ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ และทำให้เกิดปัญญายิ่งขึ้น จนเกิดญาณทัสสนะ คือ การรู้การเห็นอย่างประจักษ์ในที่สุด โยนิโสมนสิการการมนสิการ โดยแยกกายการปฏิบัติธรรมคล้อยตามธรรมที่บุคคลเจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผลสกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผล

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประวัติพระองคุลิมาลเถระ เป็นบุคคลสำคัญในยุคต้นแห่งพุทธศาสนา โดยเฉพาะตามพุทธประวัติพุทธฝ่ายเถรวาท เดิมนั้นเป็นโจรปล้นฆ่าคน

พฤติกรรม อหิงสกะ เรียนได้รวดเร็ว อีกทั้งยังปรนนิบัติอาจารย์อย่างดีเป็นเหตุให้ศิษย์อื่นริษยา จึงยุยงอาจารย์ว่าอหิงสกะ คิดจะทำร้าย อาจารย์จึงคิดจะกำจัด อหิงสกะ เสียโดยบอกอหิงสกะว่าถ้าจะสำเร็จวิชาต้องฆ่าคนให้ได้ 1,000 คนเสียก่อน อหิงสกะ จึงออกเดินทางฆ่าคน แล้วตัดนิ้วหัวแม่มือมาคล้องที่คอเพื่อให้จำได้ว่าฆ่าไปกี่คนแล้ว เหตุนี้เอง อหิงสกะจึงได้รับสมญานามว่า องคุลิมาล เมื่อฆ่าจนครบ 999 คน ก็มาพบพระพุทธเจ้า และได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ออกบวชเป็นพุทธสาวก

องค์ธรรม พระองคุลิมาล เริ่มด้วยการมีสัมมาทิฐิ ปฏิบัติอย่างถูกต้อง โดยไม่ทอดทิ้งมีจิตใจเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นเพื่อยุติบาปเพื่อสมณธรรมเพื่อชำระอกุศลทั้งปวงให้สิ้นออกไปจากขันธสันดานของตน โดยเริ่มต้นด้วยการปฏิบัติสมณธรรมฐาน และยกระดับจิตสู่วิปัสสนากรรมฐานด้วยปัญญาญาณเป็นสมุจเฉทปหานทำสันดานให้ผ่องใสบริสุทธิ์ และตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามพระอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งสรุปรวมได้ว่ามี ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหนทางที่จะได้บรรลุมรรคผลนิพพาน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์โรงพยาบาลเชียงราย. (2551). *วิชาอนุพุทธประวัติ ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: เชียงเชียงราย.
 พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร). (2527). *วรรณกรรมไทยเรื่องกรรมที่ปณี*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
 พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2548). *วิปัสสนาแม่เล่ม 1* (พระคันธสาราภิวังศ์, ผู้แปล). นครปฐม: ซีเอไอเซ็นเตอร์.
 พระครูเกษมธรรมทัต (สุศักดิ์ เขมรสี). (2552). *วิปัสสนาภูมิ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บุญศิริ.
 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
 มหาวิทยาลัยการนราธิวาส. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่*

The Integration of ITTHIPATA 4 with the New Theory Agriculture

พระมหาณัฐพล ทิขายุกโก (บานชน) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)
Phramaha Nattaphon Thigkayuko (Banchon) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: thikhayukopm@gmail.com

บทคัดย่อ

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรและน้ำเพื่อการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรสามารถผลิตปัจจัยสี่เพื่อการดำรงชีวิตสำหรับอุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้และก่อให้เกิดรายได้ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชน การนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเกษตรกรเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้ โดยเริ่มต้นด้วยฉันทะความพอใจ มีใจรักในงาน เกษตรกรรมที่เกษตรกรทำด้วยใจรัก รู้จักการวางแผนในการทำงานและทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบ วิริยะความพากเพียรของเกษตรกรอดทนไม่ย่อท้อต่อความลำบากยากในการทำงาน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่ด้วยความพยายามในดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จมีสมาธิในการทำงานให้ความสนใจในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง วิมังสาการใช้ปัญญาสอบสวนในการดำเนินงานตรិตรองหาเหตุผลปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจุดเด่นปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ถ้าเกษตรกรนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรจะประสบความสำเร็จตามที่เกษตรกรตั้งเป้าหมายเอาไว้ด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ ใส่ใจในสิ่งที่ทำ และมั่นตริตรองในสิ่งที่ทำ ซึ่งจะ使得เกษตรกรประสบความสำเร็จ มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น และสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับครอบครัวและชุมชนที่ยั่งยืนได้

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4; เกษตรทฤษฎีใหม่

Abstract

The new theory agriculture is the principle of management of agricultural land and water for agriculture to gain maximum efficiency and benefits. It can enable farmers to produce four factors for their livelihoods consumption and all year round. Farmers can support themselves and generate income based on the principle of self-reliance, non-destructive natural resources, systematic planning of operations, and strengthening the family and community. Using the ITTHIPATA; 4 or to integrate with the new theory of agriculture increase the efficiency of farmers' operations to successfully plan objectives. It starts with CHANTA; which is the will or aspiration to work on agricultural farms with love and knowing how to plan and work systematically. Secondly, VIRIYA; is the energy and effort of farmers who are indomitable in the face of hardships in their work. They should have a responsibility in duty and control the work to be following the specified plan. Thirdly, CHITTA; is focusing active thought to achieve success, they should concentrate on work interests and gain new knowledge for self-improvement. Fourthly, VIMANGSA; is the use of intelligence to investigate operations, ponder, find reasons, improve and check operating procedures to develop strengths, and fix weaknesses to increase operational efficiency. If farmers integrate the 4 principles of basis for success to integrate with the new theory agriculture, they will be able to succeed in their goals with the willingness to do, focus on what they do, pay attention to what they do, and finally be confident in what you do. Farmers will be successful. The work process is more systematic and can generate more income for families and sustainable communities.

Keywords: ITTHIPATA; the new theory agriculture

1. บทนำ

การทำงานเป็นส่วนที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต เมื่อคนเราเติบโตก้าวเข้าสู่ช่วงวัยของการทำงาน แต่ละคนย่อมมีความต้องการและมีความคาดหวังให้งานที่ตนทำอยู่ประสบผลสำเร็จ โดยจะมีแนวทางและวิธีการในการสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงานที่แตกต่างกันออกไปบางคนอาศัย

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ บางคนอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ยังมีอีกหลายต่อหลายคนที่มีความต้องการและความมุ่งหวังที่จะให้หน้าที่การงานของตนให้ประสบความสำเร็จด้วยความสามารถและด้วยความเพียรพยายามของตัวเอง ความสำเร็จที่เกิดจากความสามารถของเราเองนั้นจะเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่สุดในชีวิต

อิทธิบาทธรรมเป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ 4) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน (ที.ม. (ไทย) 10/287/218) ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวาง ให้การทำงานที่ทำนั้นให้ล้มเหลวในระหว่าง การลงมือทำหรือไม่ประสบความสำเร็จบางครั้งก็เกิด จากตัวเองก็มี บางครั้งเกิดจากการเหตุการณ์ แวดล้อมก็มี บางครั้งเกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี เป็นต้น แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัว เราที่ทำให้เราไม่ประสบความสำเร็จในการทำงาน มี 4 อย่าง ได้แก่ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ และความง้อเงลา ดังนั้น ถ้ามี อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความ เพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น สืบประการนี้ครบถ้วนแล้ว เราย่อมบรรลุถึงความ สำเร็จได้และสมประสงค์ในสิ่งที่ทำหากสิ่งที่ทำนั้น ไม่เหลือวิสัย

เกษตรกรรมเป็นอาชีพที่กำเนิดเกิดขึ้นมา บนโลกตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นอาชีพที่ก่อให้เกิด ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของ มนุษย์ จึงถือได้ว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเกิด ขึ้นก่อนอาชีพอื่นๆ ภูมิประเทศของไทยเป็นพื้นที่ที่ เหมาะสมกับการอยู่อาศัยร่วมกับธรรมชาติ คนไทย ส่วนใหญ่จึงนิยมทำการเกษตร อาชีพเกษตรกรรม จึงอยู่คู่คนไทยและเป็นรายได้หลักของประเทศมา อย่างช้านานแม้ยุคปัจจุบันคนรุ่นใหม่จำนวน ไม่น้อยที่เลือกจะเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง

พื้นที่อุตสาหกรรมรวมถึงเลือกทำงานประเภทอื่นๆ มากขึ้น แต่เกษตรกรรมก็ยังเป็นหัวใจหลักที่สำคัญ ในการช่วยสร้างผลผลิตให้กับคนไทยและอีกหลาย ล้านคนบนโลกได้มีปัจจัยสี่อุปโภคบริโภคเพื่อดำรง ชีวิต เกษตรกรไทยแต่เดิมทำการเกษตรโดยการ พึ่งพาธรรมชาติไม่มีการใช้สารเคมีในเพิ่มผลผลิต การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชรวมทั้งไม่ใช้ปุ๋ยเคมี หรือเทคโนโลยีใดๆ เข้ามาแทรกแซงกระบวนการ ทำการเกษตร แต่จะเน้นการนำกระบวนการ ควบคุมธรรมชาติโดยธรรมชาติทำให้ระบบ การเกษตรเกื้อกูลซึ่งกันและกันกับธรรมชาติอย่าง เป็นองค์รวม เกษตรกรจึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แบบพึ่งพาตนเอง และมีผลผลิตเพื่อการอุปโภค บริโภคภายในครัวเรือน ภายหลังจากประเทศไทย ใช้แนวคิดเศรษฐกิจกระแสหลักในการพัฒนา ประเทศโดยมุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมตามกระแส โลกรวมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศส่งผลให้วิถีชีวิต ของชุมชนในชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลง และซับซ้อนมากยิ่งขึ้นก่อให้เกิดผลเสียในด้านชีวิต ความเป็นอยู่ชนบทชนบทนิยม ประเพณี ค่านิยม ทรัพยากรธรรมชาติ และรวมถึงปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ผลกระทบจากการพัฒนา ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมกลายเป็นช่องว่าง ระหว่างคนรวยกับคนจนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) รวมทั้งส่งผลต่อเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยน วิธีการทำการเกษตรกรรมจากเกษตรกรรมแบบ พึ่งพาธรรมชาติมาเป็นเกษตรกรรมแบบพึ่งพา ตลาด

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นจากการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำกิจกรรมของมนุษย์เข้าสู่บรรยากาศเป็นจำนวนมากนั้น ยังส่งผลให้อุณหภูมิอากาศผิวพื้นโลกในภูมิภาคต่างๆ เปลี่ยนไป โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบร้อน การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตของเกษตรกร เช่น อุณหภูมิ ปริมาณฝน และความชื้น เป็นต้น รวมถึงสภาวะความรุนแรงของสภาพอากาศ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง การระบาดของโรคพืชและการระบาดของแมลงศัตรูพืช เป็นต้น ทำให้เกิดความเสียหายและความไม่แน่นอนต่อระบบการผลิตสินค้าทางการเกษตรของประเทศไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะที่เป็นเกษตรกรรายย่อยต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจน หนี้สิน ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ การควบคุมคุณภาพของผลผลิต ความสามารถในการแข่งขันในตลาดค่อนข้างต่ำ มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อและการประกันผลผลิตอีกทั้งต้องรับความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศอีกด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร และส่งผลให้ภาพรวมของภาวะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรยังมีความน่าเป็นห่วงและยังจำเป็นต้องอาศัยกลไกภาครัฐเข้าไปช่วยแก้ปัญหา (พิสันต์ โบว์สุวรรณ และคณะ, 2565, หน้า 265-277) เพื่อใช้แก้ปัญหาและหาหนทางในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ อิทธิบาทเป็นองค์ธรรมที่เป็นรากฐานแห่งความสำเร็จ (พุทธทาสภิกขุ, 2537, หน้า 90) ซึ่งจะทำให้เกษตรกร รักงาน พอใจจะ

ทำงานนั้นและทำด้วยใจรัก สู้งาน พากเพียรทำ ไม่ท้อถอยจนกว่าจะประสบความสำเร็จใส่ใจในงานที่ทำ ทำงานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศหัวใจ และทำงานด้วยปัญญา ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมที่จะนำมาบูรณาการกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะเป็นหลักการที่เพิ่มพูนความสำเร็จ หลักการชำนาญเรื่องความสำเร็จ หลักการพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จและหลักแห่งการบริหารจัดการ ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถทำให้การดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ทำอยู่นั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. หลักการของการเกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง หลักการและแนวทางปฏิบัติในการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินถือครองขนาดเล็ก ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยระบบการเกษตรแบบยั่งยืน อันจะทำให้เกษตรกรรายย่อยมีพออยู่พอกิน เกษตรทฤษฎีใหม่สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ครอบครัวและชุมชน และสามารถพัฒนาให้เป็นเกษตรเชิงธุรกิจกับธุรกิจภาคเอกชนได้ (สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี, 2543, หน้า 10-11) เกษตรทฤษฎีใหม่เริ่มต้นด้วยการช่วยราษฎรของในหลวงรัชกาลที่ 9 ให้มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างพอเพียงโดยการขุดสระน้ำกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ประโยชน์แล้วให้ความรู้ราษฎรให้ใช้น้ำที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดพระราชดำรินี้ ทรงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” อันเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดิน

ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2555, หน้า 2-3) ด้วยวิธีการทำเกษตรผสมผสานหรือไร่นาสวนผสม ราษฎรจะประสบความสำเร็จได้ถ้ามีความขยันขันแข็ง และมีความรู้ทางการเกษตรพอสมควร เกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กของเกษตรกรให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด เกษตรทฤษฎีใหม่มีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539, หน้า 402-412) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการผลิต เป็นหลักการจัดสรรพื้นที่ทำกินของเกษตรกรออกเป็น 4 ส่วน พื้นที่ส่วนที่ 1 ใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 30 สำหรับไว้ใช้ในการขุดสระกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในฤดูแล้งตลอดจนเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ พื้นที่ส่วนที่ 2 ใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 30 สำหรับไว้ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหาร พื้นที่ส่วนที่ 3 ใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 30 สำหรับไว้ใช้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ สมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้ในการบริโภค ถ้าเหลือจากการบริโภค ก็นำไปจำหน่าย เพื่อเป็นการเสริมรายได้ พื้นที่ส่วนที่ 4 ใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 10 สำหรับไว้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนน คันดิน โรงเรือน เรือนเพาะชำ และอื่นๆ การจัดสรรพื้นที่ตามขั้นตอนที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท ในรูปแบบเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น

ขั้นที่ 2 ขั้นการรวมพลัง เป็นขั้นตอนการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 1 ขึ้นต้น เมื่อเกษตรกรสร้างผลผลิตด้วยการพึ่งพาตนเองได้แล้ว การดำเนินงานขั้นต่อไปคือการรวมพลังกันของเกษตรกรในรูปแบบของการรวมกลุ่มหรือสหกรณ์ ในการดำเนินการในกิจการด้านต่างๆ (พระมหา วีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์), 2561, หน้า 28) ได้แก่ 1) ด้านการผลิต 2) ด้านการตลาด 3) ด้านความเป็นอยู่ 4) ด้านสวัสดิการ 5) ด้านการศึกษา และ 6) ด้านสังคมและศาสนา

ขั้นที่ 3 ขั้นก้าวหน้า เป็นขั้นตอนการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 2 ขั้นการรวมพลัง เมื่อเกษตรกรสามารถรวมกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ได้แล้ว จะสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมีฐานะที่มั่นคง ขั้นตอนต่อไป คือ การติดต่อประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงินทุน เพื่อมาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต จะทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองทางการตลาด และการขายผลผลิตได้ในราคาสูง การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินกิจการ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต และการพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

จึงเห็นได้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด เกษตรทฤษฎีใหม่จะเกิดประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้นั้น ประเด็นสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ประหยัด และมีธรรมาภิบาล ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดการแบ่งพื้นที่ให้

สัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ แรงงาน และรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การผลิตที่สร้างรายได้และนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืน

3. การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับเกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรกรที่ทำการเกษตรตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องเปิดใจยอมรับองค์ความรู้ต่างๆ ตลอดจนนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จำเป็นเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นในขณะเดียวกันเกษตรกรจะต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการทำการเกษตรในรูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่จึงจะได้ประโยชน์อย่างเต็มที่

การบูรณาการฉันทะกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ฉันทะ หมายถึง มีใจรัก ความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำ ความอยากความพอใจในธรรม (อภิ.วิ. (ไทย) 35/433/343) ฉันทะมีลักษณะความมีใจรักในสิ่งที่ทำ แรงบันดาลใจ แรงจูงใจที่ถูกต้อง ความต้องการที่จะทำ และปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558, หน้า 160) ความใคร่ปรารถนาเพื่อจะทำได้สิ่งหนึ่ง การปลุกฉันทะให้เกิดขึ้นหรือความพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ก็คือการมีฉันทะมีความยินดีในอาชีพ ความรักในอาชีพ ความพอใจในการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการเห็นคุณค่าของสิ่งที่เราทำถือเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งในการเริ่มต้นการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การมีฉันทะ

ในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ถือว่าเป็นการเริ่มต้นการทำงานที่ดี การเริ่มต้นการทำงานที่ดีถือว่าการประสบความสำเร็จในงานที่ทำไปแล้วครั้งหนึ่ง เกษตรกรต้องยึดต้องยึดหลักฉันทะ 3 ประการ คือ 1) รักในอาชีพเกษตรกรรม มีความอยากเป็นเกษตรกรที่มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมชวนชวายหางองค์ความรู้ใหม่ๆ ฝึกฝนอบรมเทคนิคการทำการเกษตรอยู่เสมอ 2) ชอบในวิธีการทำเกษตรกรรม ไม่บ่นเมื่อเจอกับปัญหาและอุปสรรคพยายามรู้จักความคิด วิเคราะห์ คิดในทางที่ถูก และเหมาะสมเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปจนได้ 3) เต็มใจที่จะเป็นเกษตรกร เกษตรกรจะต้องมีความพึงพอใจกับการทำการเกษตรอย่างเต็มที่ เมื่อเกษตรกรรักพอใจและเต็มใจในการทำเกษตรกรรมแล้วย่อมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจนบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายได้เราสามารถสร้างฉันทะได้โดยการเลือกที่จะศรัทธาในบางสิ่งบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตนเองว่ามีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมอย่างไร เมื่อเห็นคุณค่าแล้วก็มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้น การงานนั้นด้วยความตั้งใจ การบูรณาการฉันทะกับเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นการเริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยความรัก ความพอใจ ความปรารถนาที่จะทำให้อาชีพที่ตนทำประสบความสำเร็จ และการทำงานอย่างมีความสุขที่ได้ทำงานที่ตนรักด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้กับการทำงาน การรู้จักวางแผนการทำงาน กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนทำให้เกษตรกรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสายอาชีพที่ทำอยู่ให้มีความมั่นคงยั่งยืนเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรักในอาชีพ

ส่งผลให้การทำงานเป็นไปตามแนวทางที่วางแผนไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายไว้อย่างน่าภาคภูมิใจ

การบูรณาการวิริยะกับเกษตรทฤษฎีใหม่ วิริยะ หมายถึง พากเพียรทำสัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/467/358) ความไม่ย่อท้อเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย เกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการผลิต ขั้นตอนการรวมพลัง และขั้นตอนก้าวหน้า แต่ละขั้นตอนเมื่อลงมือดำเนินงานย่อมมีปัญหาและอุปสรรคในระหว่างการทำงาน ในระหว่างการทำงานเกษตรกรต้องมีวิริยะเป็นพื้นฐาน เกษตรกรจะต้องมีความพากเพียรขยันอดสาหัส บากบั่นเอาธุระ มีความเข้มแข็ง มีความอดทน มีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่ละขั้นตอนให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างไม่ท้อถอยไม่เลิกละการดำเนินงาน โดยมีความเพียรอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่าการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่แต่ละขั้นตอนจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญกล้าใจสู้ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ในการดำเนินงาน เกษตรกรจะมองความลำบากและอุปสรรคในการทำงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้ การบูรณาการวิริยะกับเกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นดำเนินงานของเกษตรกรด้วยความขยันมั่นเพียร ความอดสาหัส ไม่ท้อถอยเมื่อระหว่างการทำงานเกิดอุปสรรคหรือความยากลำบากต่างๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

การบูรณาการจิตตะกับเกษตรทฤษฎีใหม่ จิตตะ หมายถึง ความเอาใจฝักใฝ่ความคิดจดจ่อ ความมุ่งมั่นจิตจดจ่อสมาธิ มโนมานัส ฯลฯ มโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน (อภิ.วิ. (ไทย) 35/439/345) จิตตะมีลักษณะเป็นจิตที่มีสมาธิมีกำลังจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้นความมีจิตผูกพัน ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ครุ่นคิดเรื่องนั้น ปักใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน (พระธรรมปิฎก/2546/844) ในระหว่างการทำงานตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรจะต้องมีจิตตะเพื่อที่จะเกิดความผิดพลาดน้อยลงในระหว่างการทำงาน เกษตรกรจะต้องดำเนินงานด้วยความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และการดำเนินงานตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับการดำเนินงานตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ดำเนินงานด้วยความมีสติไม่ประมาทไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยวางเฉยในระหว่างการทำงาน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลือยลอยไปจากการดำเนินงาน บางครั้งอาจดำเนินงานอย่างจดจ่อเอาใจใส่อย่างตั้งใจอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่น จนเกษตรกรสนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่กำลังดำเนินการอยู่เท่านั้นเมื่อเราเข้าใจแล้วความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราวต่างๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ความรอบคอบในการดำเนินงานจึงแฝงไปด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่เกษตรกรต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเองการบูรณาการจิตตะกับเกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นการดำเนินงานด้วยความ

ตั้งใจแน่วแน่ในการดำเนินงาน ให้ความสนใจในสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ และให้ความสนใจในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน การบูรณาการจิตตะกับเกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ

การบูรณาการวิม้งสากับเกษตรทฤษฎีใหม่ วิม้งสา หมายถึง ปัญญา ความรู้ชัด ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิฏฐิ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/442/347) พิจารณาวินิจจาย ความเลือกสรร เข้าไปกำหนดภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคันคิด การใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทางความเห็นแจ้ง ปัญญาเหมือนปลัก ปัญญาปัญญาอินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศัสตรา ปัญญาเหมือนปราสาท แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้วความไม่หลงงมงาย อัมมวิจย สัมโพชนงค์ (อภิ.สง. (ไทย) 34/556/160) วิจัยเลือกสรร ทบทวน สอบสวนธรรมนั้นด้วยปัญญา (อภิ.วิ. (ไทย) 35/467/358) ไตร่ตรองโยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)/2529/621) ในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรจำเป็นต้องหาเหตุผลในเรื่องการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ว่ามีอุปสรรคขัดข้องอย่างไร เกษตรกรก็ต้องค้นหาเหตุผลว่าจะปรับปรุงงานอย่างไรให้การดำเนินงานก้าวหน้าไปกว่านี้จะดำเนินการอย่างไรให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ให้รวดเร็วกว่านี้ การค้นคว้าเป็นเหตุให้เกิดปัญญา

เกิดความก้าวหน้าในองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่จะใช้ในการดำเนินงานต่อไป การค้นคว้าจะต้องมีความรู้ใหม่ๆและทำให้ดำเนินงานก้าวหน้า ถือได้ว่าเป็นสุดยอดของวิธีดำเนินงานให้สำเร็จซึ่งอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้การบูรณาการวิม้งสากับเกษตรทฤษฎีใหม่จึงเป็นการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่โดยการสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในการดำเนินงานที่ทำอยู่ เกษตรกรต้องรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ

จึงเห็นว่า อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ ต้องอาศัยทั้งฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิม้งสาในการดำเนินงาน ซึ่งจะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดในสี่ประการนี้ไปไม่ได้ ฉันทะกับวิริยะเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้เกษตรกรมีความรู้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิม้งสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้เกษตรกรมีความรู้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเองอิทธิบาท 4 ประกอบไปด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงจะกลายมาเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตและการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรให้มุ่งเข้าสู่เป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์แบบ ในฐานะเป็นธรรมที่มีบทบาทหน้าที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

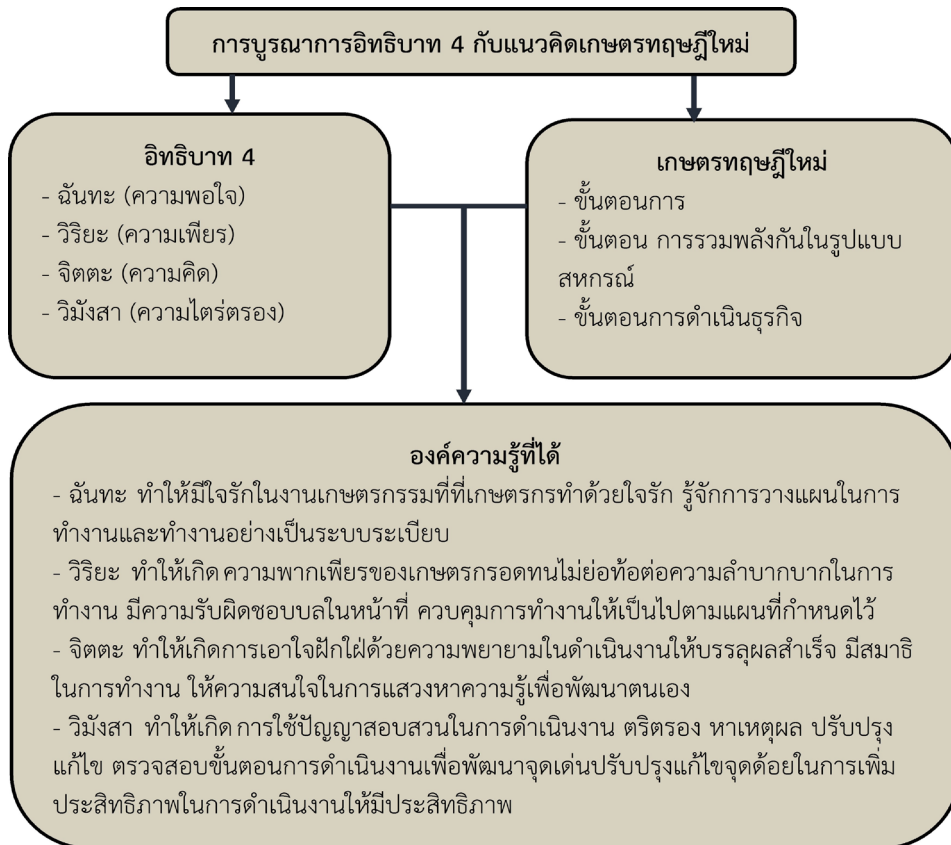
4. สรุป

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้กรอบแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำรินี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบาก ให้สามารถผ่านช่วงวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการผลิตขั้นที่ 2 ขั้นการรวมพลัง และขั้นที่ 3 ขั้นก้าวหน้าเกษตรกรจะต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการทำการเกษตรในรูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อิทธิบาท 4 มีความสำคัญต่อการทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอิทธิบาท 4 แล้วย่อมทำให้เกษตรกรนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยเหตุว่าเมื่อไม่มีใจรักในการประกอบอาชีพเกษตรกรย่อมทำให้เกิดความรู้สึกละเลยในการทำงานเมื่อไม่มีความขยันหมั่นเพียร ย่อมทำงานแบบขาดๆ เกินๆ มักทำงานกำลังทำอยู่ไม่สำเร็จ หากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อไม่มีความมุ่งมั่น และจดจ่อ

กับการทำงานย่อมไม่สามารถดำเนินงานต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการได้ เมื่อไม่มีการคิดวิเคราะห์ในการทำงานและเข้าใจในกระบวนการของทำงาน หากเกิดปัญหาย่อมหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้ยาก งานที่ทำก็จะเกิดความผิดพลาด ไม่สามารถทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จได้ อิทธิบาท 4 จะทำให้เกษตรกรที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดสร้างความปลอดภัยในหน้าที่เกษตรกรของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่เกษตรกรของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการ แล้วจึงนำไปสู่การแก้ไขปัญหาละเอียดอุปสรรคที่เผชิญให้ดียิ่งขึ้นไป

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยความรัก ความพอใจ (ฉันทะ) ความปรารถนาที่จะทำให้การทำการเกษตรตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ตนทำให้ประสบความสำเร็จ ความเพียรอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่าการดำเนินงาน (วิริยะ) มีขั้นตอนในการทำงานสร้างความสำเร็จจำเป็นต้องใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล (จิตตะ) ตรวจสอบข้อบกพร่องในการดำเนินงานที่ทำอยู่ (วิมังสา) เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีความสมดุล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2539). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาเกษตรไทย*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.
- พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). (2561). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตร์พระราชา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสณฑ์ โบว์สุวรรณ และคณะ. (2565). ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(1), 265-277.

พุทธทาสภิกขุ. (2537). *การงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *กรอบแนวทางแผนกลยุทธ์แก้ไข ปัญหาความยากจน พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).

(2555). *จอมปราชญ์แห่งการพัฒนาทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี. (2543). *โครงการรวมน้ำ+ใจ ถวายในหลวง*. กรุงเทพฯ: ทรีดีเอช.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร*

The Development of the Quality of Life in Mangala Sutta

พระครูวิริยคุณสาร วิริโย และพระครูสุธีคัมภีรญาณ
Phrakhru Wiriyakhunnasan Wiriyo and Phrakhru Sudhikhambhirayan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตงอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tpmnattaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

หลักธรรมในมงคลสูตรเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่ทั้งความสุขทางกายและจิตใจ อันเกิดจากการได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิต มีการหล่อหลอมความเชื่อ ค่านิยม ศีลธรรมและจริยธรรมให้เกิดสมดุลภาพ โดยมีองค์ประกอบ ตัวชีวิตในด้านต่างๆ เป็นตัวสะท้อนคุณภาพชีวิตทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงในมงคลสูตรเน้นให้ความสำคัญ 2 ส่วนคือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางโลก ให้บรรลุความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางธรรม ให้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาแก้ทุกข์ด้วยปัญญา เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยสร้างชีวิตบนปัจจัยพื้นฐาน แล้วการนำพาตนให้ออกจากความสุขทางโลก มุ่งสู่ความเป็นอิสระทางจิตวิญญาณอยู่เหนือความทุกข์ทั้งปวง

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต; มงคลสูตร

Abstract

The doctrines in the Mangala Suttawere principles for improving the quality of life that aimed to lead to both physical and mental well-being, arising from receiving physical, psychological, social and other responses related to life Beliefs, values, morals and ethics are forged to create balance with elements indicators in various aspects reflected the quality of life at the beginning, low level and high level in the auspicious Mangala Sutra, emphasizing the importance of 2 parts: 1) improving the quality of life in

*ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2566

Received: November 16, 2022; Revised: December 13, 2023; Accepted: December 17, 2023

the world; to achieve the basic necessities of living, 2) Development of the quality of life through Buddhism; to live with wisdom, solve suffering with wisdom, it was to improve the quality of life by building a life on the basics and taking him away from worldly pleasures to spiritual freedom above all suffering.

Keywords: Development of the quality of life; Mangala Sutta

1. บทนำ

สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์คิดค้นประดิษฐ์และพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิตเป็นอันมาก เพราะมนุษย์ทุกคนบนโลกต่างก็ต้องการชีวิตที่มีแต่ความสุขและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มนุษย์จึงยอมรับเอาเทคโนโลยีเข้ามาเสริมปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

เมื่อมนุษย์ได้ถือกำเนิดและเจริญเติบโตมาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ อย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นก็ย่อมจะมีผลกระทบต่อระบบและวิถีของประชากรทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอพยพย้ายเข้าเมืองของผู้คนจากชนบท ปัญหาความเหลื่อมล้ำของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง และความเหลื่อมล้ำระหว่างคนเมืองกับชนบท ปัญหาการละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาการถูกรบงการจากแนวคิดการพัฒนา ความทันสมัย และการเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ได้นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม การแย่งชิงทรัพยากรและปัญหาสังคม

(รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2559, หน้า 1-13) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการเป็นพื้นฐานเพื่อการก้าวไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ก็ใช่ว่ามนุษย์ทุกคนจะสมหวังกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามที่ตนปรารถนาเสมอไป มีคนบนโลกจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกกว่าตัวเองยังมีคุณภาพชีวิตไม่ดีพอหรือไม่พอดี จึงทำให้ไม่อาจพบความสุขอย่างแท้จริงในการดำเนินชีวิตได้ การที่มนุษย์มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายนั้น ควรคำนึงถึงการมีชีวิตที่ดีในแง่คุณธรรม เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีมีจริยธรรมด้วย (สุทธิพร บุญส่ง, 2552) จึงจะทำให้สังคมมีความน่าอยู่ น่าอาศัยมากยิ่งขึ้น

คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล มีโครงสร้างที่หลากหลายมิติที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพ รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง คุณภาพชีวิตจึงเป็นความผาสุกของบุคคล ซึ่งวัดจากความพึงพอใจในเรื่องความเป็นอยู่ สุขทางกาย สุขทางใจ และการมีเครื่องอุปโภคบริโภคไว้ใช้ตามความจำเป็น การอยู่ในสภาพแวดล้อม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชีวิตที่มีความสุขทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ย่อมเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสมชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่ต้องได้รับการฝึกฝนเพื่อพัฒนาตนเองทั้งวิธีการคิด

การดำเนินชีวิตในสังคมที่ตนอยู่อาศัย ตามวัฒนธรรมประเพณีของสังคม ให้มีความรู้ความสามารถเพื่อประกอบสัมมาอาชีพในการดำรงตนให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าในสังคม รูปแบบการดำเนินชีวิตตามวิถีของพลเมืองในสังคมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของการพัฒนาประเทศโดยรวมที่แสดงผลลัพธ์ของศักยภาพคุณภาพชีวิตของพลเมืองในสังคมความสามารถในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการกับปัญหาของแต่ละบุคคล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อฝึกฝนพัฒนาให้มนุษย์รู้จักวิธีปฏิบัติต่อชีวิต ให้รู้จักวิธีในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีความสงบสุข รู้จักการแก้ปัญหาของชีวิตทางออกจากความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาชีวิตได้ด้วยปัญญา และความรู้จักการแสวงหาและเสพความสุขทางวัตถุได้อย่างถูกต้องปราศจากโทษ การพัฒนาตนเองเป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมไปสู่การพัฒนาทัศนคติแรงจูงใจและอุปนิสัย เพื่อค้นหาตนเอง เพิ่มทักษะ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามที่ใจปรารถนา การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องเริ่มต้นด้วยตัวเองเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง ต้องมีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลง แล้วจะทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาในมงคลสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าแสดงถึงกระบวนการพัฒนา

คุณภาพชีวิต และภาพรวมของการพัฒนาชีวิตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามช่วงวัยในมงคลสูตรเปรียบเสมือนบันไดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มี 38 ขั้นตอนที่เปี่ยมซึมทิศช่วยชี้แนะ แนะนำแนวทาง รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทำให้บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตามประสบความสำเร็จได้ทั้งทางโลกและทางธรรมได้เป็นอย่างดีสาระัตถะของมงคลสูตรเป็นคำสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและให้ผลแก่ผู้ที่ต้องการจะนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้

2. องค์ประกอบในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร

มงคลสูตรเป็นพระสูตรสำคัญพระสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่มีหลักฐานปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตอบปัญหาของเหล่าเทวดาทั้งหลาย และกลายมาเป็นข้อสรุปในประเด็นเรื่องของการเป็นมงคลที่มีการถกเถียงกันมาเป็นเวลายาวนานในชมพูทวีป เป็นหลักการพัฒนาตนเองไปตามลำดับขั้นเริ่มตั้งแต่การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพื้นฐานคือการมีชีวิตที่สมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์จนถึงการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสูงสุดคือการบรรลุมรรค ผล นิพพาน หลักธรรมในมงคลสูตรเป็นคุณธรรมอันที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จอย่างงอกงาม เป็นหลักธรรมอันเป็นเหตุแห่งความสุข ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตหลักธรรมในมงคลสูตรมีอยู่ 38 ประการ (ขุ.ข. (ไทย) 25/3-12/7-8) ดังนี้

1) การไม่คบคนพาล 2) การคบบัณฑิต 3) การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 4) การอยู่ในถิ่นอันสมควร 5) เคยทำบุญมาก่อน 6) การตั้งตนชอบ 7) ความเป็นพหูสูตร 8) การรอบรู้ในศิลปะ 9) มีวินัยที่ดี 10) กล่าววาจาอันเป็นสุภาสิต 11) การบำรุงบิดามารดา 12) การสงเคราะห์บุตร 13) การสงเคราะห์ภรรยา 14) ทำงานไม่ให้ค้างค่าง 15) การให้ทาน 16) การประพฤติธรรม 17) การสงเคราะห์ญาติ 18) ทำงานที่ไม่มีโทษ 19) ละเว้นจากบาป 20) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา 21) ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย 22) มีความเคารพ 23) มีความถ่อมตน 24) มีความสันโดษ 25) มีความกตัญญู 26) การพึงธรรมตามกาล 27) มีความอดทน 28) เป็นผู้ว่าง่าย 29) การได้เห็นสมณะ 30) การสนทนารธรรมตามกาล 31) การบำเพ็ญตบะ 32) การประพฤติพรหมจรรย์ 33) การเห็นอริยสัจ 34) การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน 35) มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 36) มีจิตไม่เศร้าโศก 37) มีจิตปราศจากกิเลส 38) มีจิตเกษม

องค์ธรรมในมงคลสูตรเปรียบเสมือนแบบสรุปลักษณะและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้อย่างครอบคลุมในประเด็นต่างๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิตและจิตใจไว้อย่างเหมาะสมและครบถ้วน ซึ่งจำแนกระดับความเข้มข้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นไปตามลำดับเสมือนขั้นบันไดมีทั้งหมด 38 ขั้นตอน

3. การพัฒนาตนคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กระบวนการทำให้ชีวิตสมบูรณ์แบบโดยการพัฒนาในด้านต่างๆ

เริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับผู้สูงวัย พัฒนาให้มีทักษะในการดำรงชีวิต พัฒนาด้านจิตใจ พัฒนาด้านการเรียนรู้ พัฒนาให้มีสุขภาวะที่ดี คุณธรรม จริยธรรม พัฒนาให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความสามารถรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัว สามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อประโยชน์ต่อตนเองส่วนรวม ความก้าวหน้าความสุขความสำเร็จในชีวิตรองคร์ธรรมในมงคลสูตรสามารถแบ่งระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ 3 ระดับ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับต้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับกลาง การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสูง การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับต้นเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานตามภูมิธรรมอันเกี่ยวข้องกับโลกระดับโลกียวิสัย การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับต้นตามแนวทางมงคลสูตร มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างมาตรฐานทางความคิด โดยการน้อมนำเอามงคลธรรมข้อที่ 1-3 คือ 1) การไม่คบคนพาล 2) การคบแต่บัณฑิต และ 3) การบูชาคนที่ควรบูชา ซึ่งเป็นกระบวนการที่สร้างมาตรฐานตามหลักสัมมาทิฐิ การมีความคิดเห็นที่ถูกต้องย่อมมีสิ่งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ คือ สิ่งแวดล้อม เป็นตัวหล่อหลอมทั้งทางพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมในที่นี้ นับตั้งแต่สิ่งแวดล้อมที่เป็นสถานที่และตัวบุคคลด้วย การมีมาตรฐานทางความคิดเห็นที่ถูกต้องอันจะเป็นเครื่องควบคุมการกระทำ การพูด การคิด ในลักษณะต่างๆ ให้อยู่ในกรอบของความดีงาม สามารถพิจารณาว่าสิ่งไหนดีหรือไม่ดีอย่างไร

ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ ที่จะตามมาในภายหลัง เพราะถ้าหากบุคคลมีความคิดเห็นผิดตั้งแต่ต้นการพัฒนาใดๆ ย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ วิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับนี้จึงเริ่มจากการไม่คบคนพาลเพื่อป้องกันไม่ได้รับเอาความเห็นผิดทั้งหลายจากคนพาล การคบบัณฑิตเพื่อถ่ายทอดเอาอุปนิสัยความเห็นถูกและคุณธรรมทั้งหลายน้อมมาสู่ตน และการบูชาบุคคลที่ควรบูชาเพื่อประคับประคองและรักษาคุณธรรมรักษาความเห็นที่ถูกต้องทั้งหลายไว้ เพราะบุคคลที่ควรบูชานั้นจะเป็นต้นแบบและเป็นตัวอย่างที่ดีให้ประพฤติปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้นการสร้างความคิดเห็นที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในตนจึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต บุคคลใดถ้าหากได้ประพฤติตามมงคลธรรมทั้ง 3 ประการในมงคลสูตรนี้แล้วบุคคลนั้นย่อมจะเป็นผู้มีมาตรฐานความคิดเห็นที่ถูกต้องอย่างครบถ้วน

2. การสร้างชีวิตบนปัจจัยพื้นฐานโดยการประพฤติตามมงคลธรรมข้อที่ 4-6 คือ 4) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม 5) การสร้างบุญไว้ในปางก่อน และ 6) การตั้งตนไว้ชอบ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเตรียมปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการสร้างชีวิต เป็นการสร้างปัจจัยสนับสนุนให้บุคคลสามารถฝึกฝนตนเองได้อย่างเต็มที่ซึ่งบุคคลที่จะสามารถฝึกฝนตนเองได้อย่างเต็มที่นั้นจะต้องมีปัจจัยพื้นฐาน 3 ประการรองรับ คือ การอยู่ในประเทศอันสมควร หมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมที่ดีทั้งในด้านสถานที่ตั้ง ความสมบูรณ์ของอาหาร บุคคลรอบข้างที่เป็นบัณฑิต และเป็นแหล่งแห่งธรรมะหรือศีลปะวิทยาการทั้งหลายเป็นการรู้จัก

เลือกอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสม ความเป็นผู้สร้างบุญไว้ในก่อน หมายถึง การที่บุคคลได้สร้างเหตุและปัจจัยโดยการสั่งสมคุณธรรมความดีทั้งหลายไว้จนกลายเป็นบุญวาสนาซึ่งจะมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามมงคลธรรมทั้ง 3 ประการนี้ ย่อมจะเป็นผู้ที่มีการเตรียมความพร้อมในการสร้างชีวิตบนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตได้อย่างบริบูรณ์

3. การฝึกตนให้เป็นผู้มีความชำนาญการโดยการน้อมนำมงคลธรรมข้อที่ 7-10 ได้แก่ 7) ความเป็นพหูสูตร 8) ความเป็นผู้มีศีลปะ 9) วินยที่ศึกษามาดี และ 10) วาจาสุภาสิต มาประพฤติปฏิบัติตามเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความสามารถหรือเชี่ยวชาญชำนาญการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับนี้เป็นการนำหลักมงคลธรรมมาใช้เพื่อเป็นการสร้างตนให้เป็นผู้มีความสามารถและมีความชำนาญการ เพื่อที่จะได้ทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งบุคคลจะฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความสามารถและมีความชำนาญการได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการคือ ต้องเป็นพหูสูตรอันจะทำให้ตนเป็นผู้ฉลาดรู้ ต้องเป็นผู้มีศีลปะอันจะทำให้ตนเป็นผู้ฉลาดทำ ต้องเป็นผู้มีวินยอันจะทำให้ตนเป็นผู้ฉลาดใช้ และต้องเป็นผู้มีวาจาสุภาสิตอันจะทำให้ตนเป็นผู้ฉลาดพูดในการสื่อสาร บุคคลผู้ซึ่งมีมงคลธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ย่อมจะเป็นผู้ที่มีความสามารถและชำนาญการได้อย่างแท้จริง และจะเป็นพื้นฐานสำหรับรองรับมงคลธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นตอนต่อไป

4. การทำงานและการบริหารครอบครัว เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้พัฒนาตนเองเป็น ผู้ที่มีความคิด มีทักษะความรู้ความสามารถในการ ดำรงชีวิตได้แล้ว ในขั้นตอนนี้จะเป็นการพัฒนาตน ให้เป็นที่พึ่ง ในการอนุเคราะห์ดูแลบุพการี คู่ครอง บุตรธิดา หรือคนในครอบครัวได้ โดยการน้อมนำ มงคลธรรมข้อที่ 11-14 ได้แก่ 11) การบำรุงมารดาบิดา 12) การสงเคราะห์บุตร 13) การสงเคราะห์ภรรยา สามี และ 14) การงานที่ไม่อาภูล มาประพฤติ ปฏิบัติตามซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับที่เป็น ขั้นตอนของการลงมือทำงานอย่างจริงจัง ภายหลังจากที่เราได้สั่งสมความรู้ความสามารถแล้วในข้าง ต้นแล้ว ด้วยการบำรุงมารดาบิดาเพื่อเป็นการแสดง ถึงความกตัญญูต่อบุพการี การเลี้ยงดู สงเคราะห์บุตรเพื่อให้บุตรเป็นคนดีของวงศ์ตระกูล และของสังคม การสงเคราะห์ภรรยาหรือสามีเพื่อ ให้ชีวิตสมรสเป็นไปด้วยความราบรื่นไม่เกิดปัญหา การทะเลาะวิวาทและครอบครัวมีความอบอุ่น และ การทำงานไม่คั่งค้างเป็นไปเพื่อการทำงานที่มี ประสิทธิภาพ สามารถสร้างฐานะความเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงให้แก่ครอบครัวของตน บุคคลผู้ปฏิบัติ ตามมงคลธรรมทั้ง 4 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้วได้ อย่างครบถ้วนย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพและบริหารครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งการบริหารครอบครัwnนี้นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ในการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับต้นและจะ เป็นพื้นฐานรองรับมงคลธรรมในกระบวนการของ การพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นตอนต่อไป

5. การสงเคราะห์มวลชนโดยการน้อมนำ มงคลธรรมข้อที่ 15-18 ได้แก่ 15) การให้ทาน 16)

การประพาศิธรรม 17) การสงเคราะห์ญาติ และ 18) การทำงานที่ไม่มีโทษ มาประพฤติปฏิบัติตาม เป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตที่สร้างเสริมฝึกฝนตน ไม่ใช่เพียงเพื่อประโยชน์ตนเท่านั้นแต่สามารถทำ ประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นที่พึ่งหรือช่วยเหลือสังคม ได้ กระบวนการของการพัฒนาชีวิตในระดับนี้เป็น ขั้นตอนของการสงเคราะห์หรือบำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม ด้วยการให้ทานเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างคนในสังคม การประพาศิธรรมเพื่อควบคุม ให้ผู้ทำงานเพื่อสังคมยึดมั่นอยู่ในความถูกต้อง ไม่หลงมัวเมาไปกับสิ่งยั่วชวนให้กระทำความผิด การ สงเคราะห์ญาติเพื่อการเสริมสร้างความสามัคคี สร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม และการ ทำงานที่ไม่มีโทษเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ทำงาน สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องว่าสิ่งใดควรสิ่งใด ไม่ควร อันจะนำมาซึ่งความสงบความเป็นระเบียบ เรียบร้อยและความเจริญก้าวหน้าของสังคมในมิติ บุคคลผู้ปฏิบัติตามมงคลธรรมทั้ง 4 ประการนี้ย่อม จะเป็นผู้มีความสามารถในการสงเคราะห์หรือ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างเต็มที่

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตใน ระดับต้นเป็นการฝึกฝนอบรมโดยเริ่มต้นจากที่ ตนเองควบคุมความประพฤติของตนเอง สร้างสม ความสามารถ สร้างความเชี่ยวชาญชำนาญการ สร้างศักยภาพให้เกิดขึ้นในตนเอง จนสามารถพึ่งพา ตนเองได้รวมถึงสามารถเป็นที่พึ่งพาให้แก่คนอื่น ทั้งคนในครอบครัวและคนอื่นๆ ในสังคมได้ การ พัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับต้นจึงไม่ได้เป็นไปเพียง เพื่อประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่สามารถยัง ประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดการอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับกลาง เป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการพัฒนาจิตใจเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไปตามลำดับ จนสามารถพัฒนาจิตใจให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความรู้และความสุขทางธรรมในพระพุทธศาสนามากขึ้น มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การปรับสภาพจิตใจให้พร้อม นอกจากการมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สะดวกสบายตามมาตรฐานของสังคมโดยทั่วไปแล้ว การพัฒนาชีวิตในระดับกลางจะต้องพัฒนาจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อยกระดับจิตใจ หรือมุ่งสู่แสวงหาความรู้และความสงบสุขทางธรรมมากขึ้น การปรับสภาพจิตใจให้พร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกฝนอบรมจิต เพื่อสร้างตนให้เป็นผู้ที่พร้อมจะรองรับการพัฒนาจิต โดยการน้อมนำมงคลธรรมข้อที่ 19-21 ได้แก่ 19) ละเว้นจากบาป 20) งดเว้นการดื่มน้ำเมา และ 21) ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลายมาประพฤติปฏิบัติตามการพัฒนาชีวิตในระดับขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนของการฝึกฝนอบรมจิต ควบคุมตนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกฝนอบรมจิตในระดับที่สูงขึ้น โดยการงดเว้นบาปเพื่อขจัดสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมองและเสียคุณภาพออกไป งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาเพื่องดเว้นสิ่งที่จะทำให้ขาดสติ และการไม่ประมาทในธรรมเพื่อปรับการกระทำ คำพูด ความคิด และความเห็นของ

ตนให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง โดยมีสติเป็นตัวกำกับอยู่ตลอดเวลา บุคคลผู้ปฏิบัติตามมงคลธรรมทั้ง 3 ประการนี้ ย่อมเป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นคนดี มีศีลธรรม และมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตใจในขั้นสูงต่อไป

2.2 การน้อมนำธรรมเบื้องต้นในสัปดาห์ เป็นการอบรมคุณธรรมและแสวงหาธรรมเบื้องต้นแก่ตน เพื่อสร้างพื้นฐานทางธรรมแก่ตนให้เป็นผู้มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะสามารถรองรับธรรมในระดับสูงขึ้นไปได้ โดยการน้อมนำมงคลธรรมข้อที่ 22-26 ได้แก่ 22) มีความเคารพ 23) มีความถ่อมตน 24) มีความสันโดษ 25) มีความกตัญญู และ 26) การฟังธรรมตามกาล มาประพฤติปฏิบัติตาม การพัฒนาชีวิตในขั้นตอนนี้เป็นการอบรมคุณธรรมและแสวงหาธรรมเบื้องต้นแก่ตน โดยการมีความเคารพเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้และตระหนักในคุณค่าความดีของผู้อื่นสามารถรองรับคุณธรรมจากผู้อื่นได้ การมีความถ่อมตนเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้จักคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริงไม่โอวดดีโอ้อวดสามารถน้อมตัวลงมารับเอาความดีจากผู้อื่นมาใส่ตัวได้ การมีความสันโดษเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้จักประมาณจิตใจอันสงบไม่ฟุ้งเพื่อเหมาะแก่การปลุกฝังกุศลธรรม ทำให้เป็นผู้น่าคบถือนับถือบุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลายก็อยากถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมต่างๆ ให้ และการฟังธรรมตามกาลเพื่อให้บุคคลรู้จักขวนขวายในการแสวงหาธรรมใส่ตนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับฝึกฝนอบรมตนให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

2.3 การศึกษาค้นคว้าธรรมเบื้องต้น เป็นการอบรมคุณธรรมและแสวงหาธรรมเบื้องต้นแก่ตน เพื่อสร้างตนให้มีคุณธรรมเพียงพอที่จะที่

สามารถรองรับธรรมในระดับสูงได้ โดยการน้อมนำมงคลธรรมข้อที่ 27-30 ได้แก่ 27) มีความอดทน 28) เป็นผู้ว่าง่าย 29) การได้เห็นสมณะ และ 30) การสนทนาธรรมตามกาล มาประพาสปฏิบัติตามการเริ่มค้นคว้าธรรมะเบื้องต้นเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีเป้าหมายทำให้เป็นผู้รู้ธรรมในระดับสูงขึ้น แล้วสามารถน้อมนำธรรมนั้นๆ มาประพาสปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตมีความสุขตามวิถีทางของการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ที่สำคัญการอบรมคุณธรรมและแสวงหาธรรมเบื้องต้นนี้ เป็นไปเพื่อสร้างตนให้มีคุณธรรมเพียงพอที่จะสามารถรองรับธรรมในระดับสูงได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการอบรมคุณธรรมและแสวงหาธรรมเบื้องต้น โดยมีความอดทนเพื่อให้ตนเป็นผู้มีความอดทนต่อการรับคำสั่งสอน ความเป็นผู้ว่าง่ายเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้จักการน้อมรับและปฏิบัติตามคำสั่งสอนด้วยดี การเห็นสมณะเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้จักแสวงหาผู้ทรงคุณธรรมผู้บริสุทธิ์ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เพื่อรับเอาเป็นต้นแบบที่ดีในการประพาสธรรม และการสนทนาธรรมเพื่อให้ตนเป็นผู้รู้จักแสวงหาปัญญาใส่ตนได้อย่างเต็มที่ บุคคลผู้ปฏิบัติตามมงคลธรรมทั้ง 4 ประการนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเบื้องต้น พร้อมที่จะฝึกฝน อบรมตนเพื่อกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองให้หมดสิ้นในขั้นต้นต่อไป

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับกลางเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไปตามลำดับจนสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้ซึ่งในการที่จะพัฒนาจิตใจนั้นจำเป็นจะต้อง

มีวิธีการในการฝึกฝนอบรมจิตไปตามลำดับขั้นเพื่อความสิ้นกิเลส เพื่อให้ชีวิตมีความสุขตามวิถีของพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสูงเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ถึงความหมดจดและหลุดพ้นจากวิสัยของโลก ไม่เนื่องด้วยภพทั้ง 3 ได้แก่ ภพของสัตว์ผู้ยังแสวงหากุศลคืออภิมรรคทางอินทรีย์ทั้ง 5 ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงรูปฌาน และภพของสัตว์ผู้เข้าถึงอรุปรมาณ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2555) มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การมุ่งปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสเป็นการพัฒนาชีวิตมนุษย์ในระดับที่พ้นจากวิสัยของโลกไม่เนื่องในภพทั้ง 3 การแบ่งมงคลธรรมในระดับต่างๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสูงตามแนวคำสอนในมงคลสูตรว่าเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นจนสามารถทำให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้ การมุ่งปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสเป็นกระบวนการฝึกฝนอบรมจิตเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป เพื่อสร้างตนให้เป็นผู้สิ้นอาสวะกิเลส โดยการน้อมนำธรรมข้อที่ 3-34 ได้แก่ 31) การบำเพ็ญตบะ 32) การประพาสพรหมจรรย์ 33) การเห็นอริยสัจ และ 34) การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน มาประพาสปฏิบัติตาม เพื่อสร้างชีวิตให้เป็นผู้สิ้นอาสวะกิเลส โดยเป้าหมายในขั้นนี้ถือว่าเป็นเป้าหมายขั้นสูงสุดของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคำสอนตามหลักการพระพุทธศาสนาในมงคลสูตร และในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการฝึกฝนอบรมตนจิตเพื่อกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองให้สิ้นไป ด้วยตบะ เพื่อเผาผลาญกิเลสให้เราร้อนจนทนอยู่ไม่ได้ต้องออก

ไปจากใจของผู้ปฏิบัติ ด้วยพรหมจรรย์เพื่อตัดโลกียวิสัยยกจิตใจออกจากกามคุณอันเป็นที่มาแห่งความเสื่อมทั้งหลาย ด้วยการเห็นอริยสัจเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในความจริงที่เกี่ยวกับโลกและชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ และด้วยการทำนิพพานให้แจ้งเพื่อกำจัดกิเลสจนถึงที่สุด จนจิตของผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง เข้าถึงมรรค ผล นิพพาน ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) ผู้ปฏิบัติจนถึงขั้นนี้ย่อมเป็นผู้สำเร็จกิจแล้ว เป็นผู้ไม่มีกิจที่จะต้องทำอีกต่อไปแล้ว ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นสูงสุดของมนุษย์ตามหลักคำสอนในมงคลสูตรและในพุทธศาสนา

3.2 เพียรปฏิบัติจนถึงเขตจิตเกษม เป็นผลที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมจนทำลายกิเลสหมดสิ้นแล้ว เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของบุคคลผู้ได้รับการพัฒนาจนถึงขั้นสูงสุดตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร โดยการน้อมนำมงคลธรรมข้อที่ 35-38 ได้แก่ 35) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบไม่หวั่นไหว 36) จิตไม่เศร้าโศก 37) จิตปราศจากธุลี และ 38) จิตเกษม มาประพจน์ปฏิบัติตามองค์ธรรมในมงคลสูตรตั้งแต่มงคลข้อที่ 1 จนถึงข้อที่ 34 ที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จากระดับพื้นฐานขึ้นมาจนถึงขั้นสูงสุด ตั้งแต่ระดับโลกียภูมิจนถึงโลกุตตรภูมิ ซึ่งเมื่อบุคคลใดได้ศึกษาและปฏิบัติมาโดยลำดับตั้งแต่มงคลธรรมในระดับพื้นฐาน เริ่มต้นจากการไม่คบคนพาลเป็นอันอันดับแรกจนถึงการทำนิพพานให้แจ้งแล้ว ก็นับได้ว่าบุคคลนั้นได้พัฒนาคุณภาพชีวิต

มาจนถึงขั้นสูงสุดเป็นผู้ที่สมบูรณ์ที่สุดจนไม่มีสิ่งใดต้องพัฒนาต่อไปอีกแล้ว ซึ่งบุคคลเช่นนี้ย่อมมีคุณสมบัติอันโดดเด่นบางประการที่ชาวโลกทั่วไปผู้มีได้ฝึกฝนอบรมตนเองมาจนถึงขั้นนี้ไม่มี เพราะคุณสมบัติอันโดดเด่นเหล่านี้เป็นผลที่เกิดมาจากการประพฤติปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตรจนจนทำลายกิเลส หมดสิ้นจนสถานะจิตเข้าสู่โลกุตตรภูมิ ผู้ที่หมดสิ้นอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมองแล้วเท่านั้น จึงจะมีสถานะจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม จิตไม่โศก จิตปราศจากธุลี และจิตเกษม

จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสูงเป็นไปเพื่อความสิ้นกิเลสตามแนวคำสอนในมงคลสูตร เป็นกระบวนการของการฝึกฝนอบรมจิต โดยเริ่มจากการมุ่งปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไปเพื่อสร้างตนให้เป็นผู้สิ้นอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมอง และผลที่ได้รับคือความหมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง อันเป็นผลที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมจนหมดอาสวะกิเลสแล้ว เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของบุคคลผู้ได้รับการพัฒนาตนจนถึงขั้นสูงสุด ผู้ที่พัฒนาคุณภาพชีวิตจนครบตามกระบวนการในมงคลสูตรย่อมเป็นผู้ทำประโยชน์ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งประโยชน์ต่อตน ทั้งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในภพหน้าและประโยชน์สูงสุด

4. สรุป

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตร เป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกฝนอบรมด้าน

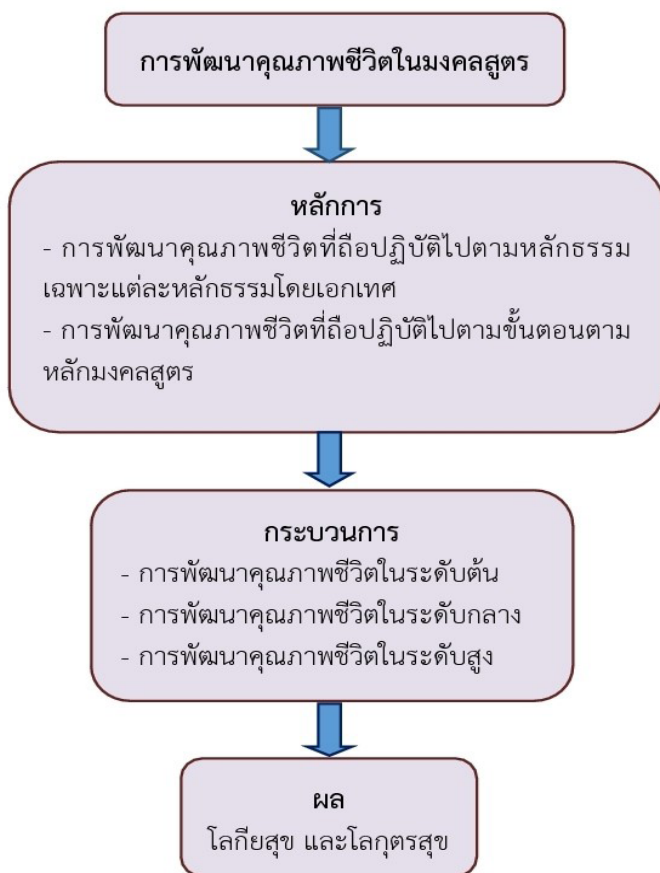

คุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพรวมกันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ความสุข ความสำเร็จ และการมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตรมีอยู่ 38 ประการ โดยจำแนกการพัฒนาคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับต้นเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการฝึกฝนอบรมตน ควบคุมความประพฤติของตน สร้างสมความสามารถ สร้างความเชี่ยวชาญชำนาญการ สร้างศักยภาพให้เกิดขึ้นในตนจนสามารถพึ่งพาตนเองได้รวมถึงสามารถเป็นที่พึ่งพาให้แก่คนอื่นได้ 2) ระดับกลางเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการแสวงหาความสุขทางธรรม โดยการพัฒนาจิตใจยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไปตามลำดับจนสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้และ 3) ระดับสูง เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการของการฝึกฝนอบรมจิต เพื่อสร้างตนให้เป็นผู้สิ้นอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมอง และผลที่ได้รับเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของบุคคลผู้ได้รับจากการพัฒนาตนจนถึงขั้นสูงสุดเสมือนขั้นบันไดอันนำไป

สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต 3 ขั้นตอน เพื่อนำพาชีวิตไปสู่ความสุขที่แท้จริงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมงคลสูตรแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถือปฏิบัติไปตามหลักธรรมเฉพาะแต่ละหลักธรรมโดยเอกเทศ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถือปฏิบัติไปตามขั้นตอน ตามหลักมงคลสูตรที่มีการจัดลำดับเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ บุคคลผู้ที่จะได้รับผลของการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องน้อมนำหลักธรรมทั้ง 38 ประการ ในมงคลสูตรมาประพฤติดำเนินปฏิบัติฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อเป็นการประกอบเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด ก่อให้เกิดสติปัญญาสามารถละเว้นเหตุแห่งความเสื่อมทั้งหลายได้ จึงส่งผลให้ชีวิตประสบความสุขความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม จนถึง การบรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นเป้าหมายขั้นสูงสุดของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักการในมงคลสูตร

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

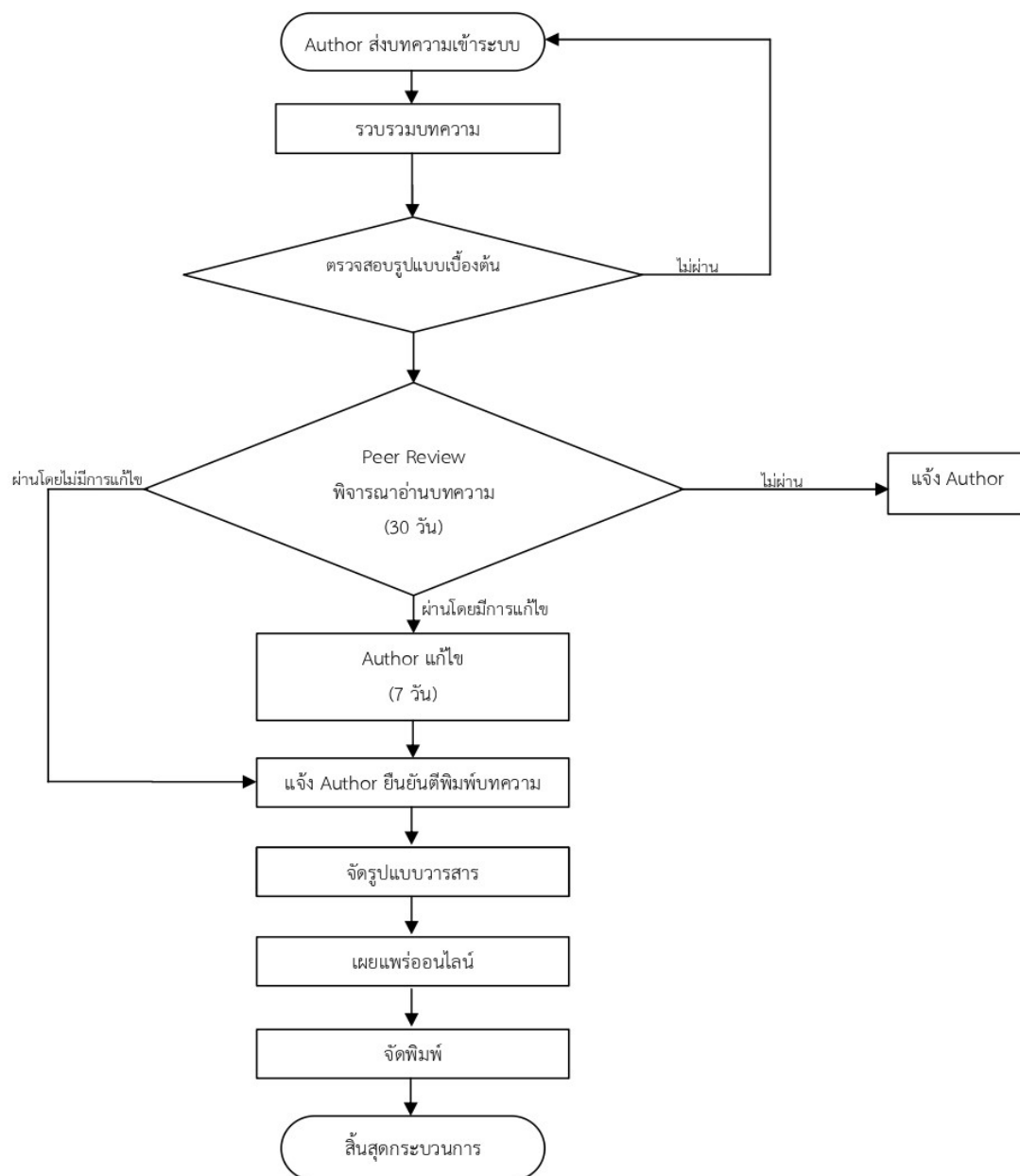
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2559). โลกาวินิจฉัยที่อิงนิยามกับการโยหาอดีต. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง บวรพา*, 2(2), 1-13.
- สุทธิพร บุญส่ง. (2552). *คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทริบเพิล เอ็ดดูเคชั่น.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุงองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

(Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โบบาง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรมาธิ์ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่/, หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ เข้าถึงได้จาก/ <http://www.xxxxxxx>

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ วันที่สืบค้น./ จาก/ <http://www.xxxxxxx>

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

เว็บไซต์: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) น.ส.สาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

